

วารสาร

ปีที่ 18 ฉบับที่ 1

เดือนมกราคม - มิถุนายน 2563

ISSN 1686-7319 (Print)

ISSN 2630-0664 (Online)

การจัดการสมัยใหม่

MODERN MANAGEMENT JOURNAL

<http://sms-stou.org/pr/index.php/th/>

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วัตถุประสงค์และขอบเขต

- วารสารการจัดการสมัยใหม่เป็นวารสารทางวิชาการมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ
- เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการ ความรู้ ความคิดทางวิชาการ และวิชาชีพด้านการจัดการ ทั้งแวดวงวิชาการและสังคม
 - เพื่อดำเนินการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการวิจัย และการพัฒนาองค์ความรู้ในสาขาวิชาวิทยาการจัดการแขนงต่าง ๆ อาทิ
 - ◇ การจัดการทั่วไปทางธุรกิจ
 - ◇ การจัดการงานก่อสร้าง
 - ◇ การจัดการด้านการเงินและการบัญชี
 - ◇ เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการ
 - ◇ การจัดการด้านการตลาด
 - ◇ รัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารจัดการภาครัฐ
 - ◇ การจัดการการท่องเที่ยวและบริการ
 - เพื่อเป็นสื่อกลางในการประสาน แลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ การปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาด้านการจัดการสมัยใหม่ รวมทั้งเรื่องที่จะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษา คณาจารย์และผู้สนใจทั่วไป

คณะกรรมการจัดทำวารสาร		สังกัด
ที่ปรึกษา	กองบรรณาธิการประจำภายนอก	
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฬาลักษณ์ ธรรมประทีป (รักษาการแทนรองอธิการบดี ฝ่ายการศึกษาและสนับสนุนการเรียนรู้) ศาสตราจารย์ ดร. บดินทร์ บุญเกียรติ ศาสตราจารย์ ดร. ดิน ปรัชญพฤทธิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีรธรรม (ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ)	รองศาสตราจารย์ ดร.ปริยาณูช อภิบุณโยภาส รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ลิ้มสุวรรณ รองศาสตราจารย์เปรมใจ ตรีสรานุวัฒนา รองศาสตราจารย์สมบุญรณ์ สุขพงษ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ลีลี อิงศรีสว่าง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงพร หาญสันติ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
	รองศาสตราจารย์บุญเกียรติ ชีวะตระกูลกิจ	
บรรณาธิการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ เข้มทอง	รองศาสตราจารย์ ดร. อัครวิณ แสงพิกุล รองศาสตราจารย์ ดร. ดำรงค์ วัฒนา รองศาสตราจารย์ ดร.ศิลปพร ศรีจันทร์เพชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกษมสันต์ พิพัฒน์ศิริศักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ลือนาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำพล นววงศ์เสถียร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิงหะ จิวสุข	กลุ่มธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรม บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาวดี อิงศรีสว่าง อาจารย์ ดร. จุมพฏ บริราช อาจารย์ ดร. พวงชมพู ไจนส์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ บุญศิริธรรมชัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษฏีพัทธ์ พิษณุเดชอนันต์ อาจารย์ ดร. ผุสดี พลสารมัย	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตศรีราชา) มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้จัดการ อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร. ฐิติพัฒน์ ชาญกิจ ผู้ช่วยผู้จัดการ นางสาวจิตตรา เกษมสวัสดิ์		สำนักงาน สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เจ้าของงาน สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คำชี้แจง

คำชี้แจงการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการจัดการสมัยใหม่

1.บทความภาษาไทย

- 1.1 ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ตัวพิมพ์ใหญ่) ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt ตัวหนา
- 1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนบทความ (ทุกคน) ประกอบด้วย
 - ชื่อนามสกุล ของผู้เขียนทุกท่าน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ชื่อเรื่องโดยใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt ตัวหนา
- 1.3 ระบุหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ครบทุกคน) ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 12 pt ตัวปกติ
- 1.4 บทความจะต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและ Abstract มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และต้องพิมพ์คำสำคัญในบทคัดย่อภาษาไทยและพิมพ์ Keywords ใน Abstract ส่วนเนื้อความให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt ตัวปกติ

2. บทความภาษาอังกฤษ

- 2.1 ชื่อเรื่องระบุเป็นภาษาอังกฤษ (ตัวพิมพ์ใหญ่) ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt ตัวหนา
- 2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียน ชื่อนามสกุล ระบุเป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt ตัวหนา
- 2.3 ระบุหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนเป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้ตัวอักษร ขนาด 12 pt ตัวปกติ
- 2.4 บทความจะต้องมีบทคัดย่อภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และต้องพิมพ์ Keywords ส่วนเนื้อความให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ

3. การเขียนอ้างอิงในเนื้อความ และ บรรณานุกรม ให้เขียนตามแบบ APA (American Psychological Association) และ ให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการอ้างอิง บทความฉบับภาษาไทย เป็น ภาษาอังกฤษทั้งหมด

ตัวอย่างเช่น สุพรรณา อิศวภา (2554) งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของพนักงานต่อโรงแรมเซ็นทรา แกรนด์ แอท เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ ให้แปลงรูปแบบดังนี้

- อ้างอิงในเนื้อความให้ใช้เป็น Issawapa (2011) แทนรูปแบบการอ้างอิงเดิมคือ สุพรรณา อิศวภา (2554)
- บรรณานุกรมให้ใช้เป็น Issawapa, S. (2011). Factors affecting employee engagement towards Centara Grand at Central World Hotel Bangkok (Master' thesis). Chiang Mai University. [In Thai] แทนรูปแบบการอ้างอิงเดิม คือ สุพรรณา อิศวภา. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของพนักงานต่อโรงแรมเซ็นทรา แกรนด์ แอท เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ผู้เขียนจำเป็นต้องตรวจสอบความถูกต้องของการแปลภาษาจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

- 4 บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารการจัดการ สมัยใหม่และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ (Peer review) อย่างน้อย 2 ท่าน
- 5 บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน

- 6 บทความที่ผู้เขียนเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารการจัดการสมัยใหม่ต้องไม่อยู่ในระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
- 7 ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับถึงบรรณาธิการวารสารการจัดการสมัยใหม่ สาขาวิชาวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ก่อนกำหนดการออกวารสารอย่างน้อย 2 เดือน

วารสารการจัดการสมัยใหม่กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ (มิถุนายนและธันวาคม)

ผู้ที่ประสงค์จะนำข้อเขียนในเล่มไปพิมพ์เผยแพร่ซ้ำจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนตามกฎหมายที่ว่าด้วยลิขสิทธิ์ และแจ้งให้ฝ่ายจัดการวารสารการจัดการสมัยใหม่ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทราบทุกครั้ง

ทรงชนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารการจัดการสมัยใหม่เป็นของผู้เขียนโดยเฉพาะ
สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย

รูปแบบการส่งบทความภาษาไทยโดยละเอียด

ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ตัวพิมพ์ใหญ่) ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt ตัวหนา

การศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการดำเนินการในรูปแบบพึ่งตนเองของสำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

THE FEASIBILITY STUDY ON INDEPENDENT MANAGEMENT PRACTICE IN
PRINTING UNIT OF SUKHOTHAI THAMMATHIRAT OPEN UNIVERSITY

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนบทความ (ทุกคน) ประกอบด้วย

2.1 ชื่อนามสกุล ของผู้เขียนทุกท่าน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ได้ชื่อเรื่องโดยใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt ตัวหนา

2.2 หน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ครบทุกคน) ให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 12 pt ตัวปกติ

อจจรา ชีวะตระกูลกิจ

Achara Cheewatragoongit

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

สุรีย์ เข้มทอง

Suree Khemthong

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

ศรिता บุญญเศรษฐ์

Sritana Boonyasait

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

บทคัดย่อ

บทความจะต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและ Abstract มีความยาวไม่เกิน 250 คำ ใน 1 ย่อหน้า และต้องพิมพ์คำสำคัญใน
บทคัดย่อภาษาไทยและพิมพ์ Keywords ใน Abstract ส่วนเนื้อความให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ

คำสำคัญ: ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt ตัวหนา ให้ใส่คำสำคัญประมาณ 3 คำ

Abstract

Keywords: ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt ตัวหนา

1. บทนำ

เนื้อหาทั้งหมด (อาจใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ) ใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt ตัวปกติ ส่วนหัวข้อและหมายเลขประจำหัวข้อให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt ตัวหนา และพิมพ์ให้ชิดขอบด้านซ้าย ใช้ตัวอักษรแบบ Browallia New ขนาด 14 pt เว้นบรรทัด ให้ใช้ระยะบรรทัดห่าง 1 (Single space)

บทนำ (Introduction) ให้บรรยายครอบคลุมความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัยพร้อมทั้งเสนอภาพรวมของบทความ

2. ทบทวนวรรณกรรม

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ให้บรรยายเกี่ยวกับ สภาพเหตุการณ์ สถานการณ์ ทฤษฎี แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษาและ/หรือ โจทย์วิจัยที่กำหนดไว้

3. วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย (Research Methodology) ให้อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย รวมถึงการเก็บข้อมูลและ/หรือ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยอย่างชัดเจน

4. ผลการศึกษา

ผลการศึกษา (Research Finding) ให้นำเสนอผลการวิจัย โดยสามารถใส่เป็น รูปภาพ/ตาราง/กราฟ ประกอบคำอธิบายและควรเป็นภาพที่ชัดเจน มีเลขตารางที่ภาพที่ คำอธิบาย ตาราง/รูปภาพ ถ้าเป็นภาพถ่ายควรแนบภาพถ่ายจริง หรือ สไลด์มาด้วย

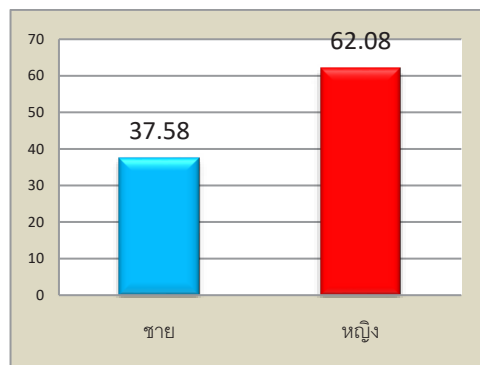
ตาราง (Table) ให้ใช้ ตารางที่ ตามด้วยตัวเลข และคำอธิบายตาราง อยู่บนเนื้อตาราง

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างหลักการมีส่วนร่วม (X4) หลักความรับผิดชอบ (X5) หลักความคุ้มค่า (X6) และความสำเร็จในการปฏิบัติงาน (Y1)

ตัวพยากรณ์	R	R ²	F
X4	0.483	0.233	81.410**
X4,X6	0.516	0.267	48.552**
X4, X6, X5	0.550	0.302	38.430**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รูปภาพประกอบ (Figure) ให้ใช้ ภาพที่ ตามด้วยตัวเลข และคำอธิบายภาพ กำหนดให้อยู่ใต้ภาพนำเสนอ

ภาพที่ 2 ร้อยละของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามเพศ

5. อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย (Discussion/Conclusion) ให้เสนอผลการวิจัยในภาพรวมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสรุปอย่างย่อ ในส่วนนี้อาจแบ่งเป็น 3 ส่วนย่อย ได้แก่ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

REFERENCES

การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา และ บรรณานุกรม (References) ให้เขียนตามแบบAPA (American Psychological Association) ทั้งหมด โดยสามารถ ดาวน์โหลดตัวอย่างการอ้างอิงได้ที่ [http://sms-stou.org/pr/index.php /th/และ](http://sms-stou.org/pr/index.php/th/และ) ควรมีความยาวไม่เกิน ..1... หน้า

การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา และ บรรณานุกรม ให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการอ้างอิงบทความฉบับภาษาไทย เป็น ภาษาอังกฤษทั้งหมด

ตัวอย่างเช่น สุพัฒนา อิศวภา (2554) งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของพนักงานต่อโรงแรมเซ็นทรา แกรนด์ แอท เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ ให้แปลงรูปแบบดังนี้

- 1.อ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้เป็น Issawapa (2011)
- 2.บรรณานุกรมให้ใช้เป็น Issawapa, S. (2011). Factors Affecting Employee Engagement towards Centara Grand at Central World Hotel Bangkok (Master' thesis). Chiang Mai University.

ผู้เขียนจำเป็นต้องตรวจสอบความถูกต้องของการแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

Issawapa, S. (2011). Factors Affecting Employee Engagement towards Centara Grand at Central World Hotel Bangkok (Master' thesis). Chiang Mai University.

Gisselquist, R. M. (2012). Good Governance as a Concept, and Why This Matters for Development Policy. Working Paper No.2012/30 Finland : United Nations University Press.

Sukhothai Thammathirat Open University. (2017). The Effect of Thailand in to The Elderly Society. Retrieved from <http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-04.html>

Heskett, J., Jones, T., Loveman, G., Sasser, W., & Schlesinger, L. (1994). Putting the Service-profit Chain to Work. *Harvard Business Review*, 72(2), 164–174.

บทบรรณาธิการ

วารสารการจัดการสมัยใหม่ฉบับนี้เป็นปีที่ 18 ฉบับที่ 1 ฉบับนี้จัดได้ว่าเป็นวารสารของสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ถูกต้องอยู่ในฐานข้อมูลดัชนีวารสารไทยกลุ่ม 2 ซึ่งเป็นฉบับแรกของปี 2563 วารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความที่น่าสนใจและมีคุณค่าหลากหลายแขนงวิชา โดยแบ่งเป็นบทความทางวิชาการ จำนวน 1 บทความ บทความวิจัย จำนวน 7 บทความ

บทความวิชาการ เป็นเรื่อง การสังเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม สำหรับบทความวิจัย ประกอบด้วย บทความที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ จำนวน 4 บทความ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลขององค์กรภาครัฐเพื่อยกระดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทย การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้าภูกระทิง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น และเรื่องการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชีวภาพ ส่วนบทความวิจัยอีก 3 บทความ ประกอบด้วยบทความเกี่ยวกับการเงินและบัญชี เป็นบทความเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนในรูปของเงินลงทุนและอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย และแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม

นอกจากนี้มีบทวิจารณ์หนังสือซึ่งครั้งนี้เป็นการวิจารณ์หนังสือ FINANCIAL PLANNING AND ANALYSIS AND PERFORMANCE MANAGEMENT

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการนำความรู้ไปประยุกต์ในการศึกษาและเพื่อประโยชน์ต่อวงการวิชาการต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ เข้มทอง
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้าบรรณาธิการ

- บทบรรณาธิการ VI

บทความวิชาการ

- การสังเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม
ธารทิพย์ พจน์สุภาพ รุ่งอรุณ กระแสสินธุ์ ปราณี คงธนสมุทร และอาจารย์ ประจวบเหมาะ 1

บทความวิจัย

- การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลขององค์กรภาครัฐเพื่อยกระดับความสามารถทางการแข่งขัน
ของประเทศไทย
วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ และเวทยา ใฝ่ใจดี 15
- การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์
ภราดร นิลแจ้ง และอัญญา ดิษฐานนท์ 23
- การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า
ภูกระแต อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
อำนาจ สังข์ช่วย 36
- การคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญา
เพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชีวภาพ
วริยา ล้ำเลิศ 49
- FACTORS INFLUENCING ON SPECULATION IN INVESTMENT
AND INVESTMENT PROPERTY OF THE LISTED COMPANIES ON
THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND
Prapaipit Sawatrum and Patsara Pongsukvajchakul 63
- ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย
ทฤตมณ ชี๊กิ่ง กุลบุตร โกเมนกุล สุมาลี สว่าง และภูริพัฒน์ ชาญกิจ 72
- แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม
สุภาพร เฟ่งพิศ อรุณ รักธรรม เพ็ญศรี ฉิรินทร์ สมพร เพื่องจันทร์ ปภาวดี มนต์รีวัต
และชมภูณัฐ หุ่นาค 88

บทวิจารณ์หนังสือ

- FINANCIAL PLANNING AND ANALYSIS AND PERFORMANCE
MANAGEMENT
ปริญญญา วงศ์เพชรขาว 102

TABLE OF CONTENTS

EDITORIAL

- Editorial VI

GENERAL ARTICLE

- A SYNTHESIS OF THE THEORIES IN INNOVATIVE BEHAVIOR
*Thantip Pojsupap, Rungarun Khasasin, Pranee Kongtanasamut
and Arjaree Prachuabmoh* 1

RESEARCH ARTICLE

- DIGITAL TRANSFORMATION FOR GOVERNMENT AGENCIES TO ENHANCE
THAILAND'S COMPETITIVENESS
Watcharapoj Sapsanguanboon and Wethaya Faijaidee 15
- INCREASING THE EFFICIENCY OF THE RESEARCH
COMMERCIALIZATION PROCESS
Paradorn Niljang and Anyanitha Distanont 23
- SUSTAINABLE MANAGEMENT OF COMMUNITIES, FOREST CONSERVATION AND
FOREST RESTORATION NETWORK IN THE CASE OF PHU THAM PHU KHATAE
FOREST, WAENG NOI DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE.
Amnuay Sangchuay 36
- PROTECTION OF BIODIVERSITY UNDER INTELLECTUAL
PROPERTY SYSTEM FOR STRENGTHENING BIO-BASED ECONOMY
Wariya Lamlert 49
- FACTORS INFLUENCING ON SPECULATION IN INVESTMENT
AND INVESTMENT PROPERTY OF THE LISTED COMPANIES ON
THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND
Prapaipit Sawatrum and Patsara Pongsukvajchakul 63
- FACTORS THAT INFLUENCE THE FINANCIAL DISCIPLINE
OF OFFICERS OF ROYAL THAI ARMED FORCES HEADQUARTERS
Thritthamon Cheeking, Kulabutr Komenkul, Sumalee Sawang and Puripat Chankit 72
- GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ACCOUNTING SYSTEM
OF COMMUNITY ENTERPRISES ON AGRICULTURAL HOUSEWIFE
GROUP IN NAKHON PATHOM PROVINCE
*Supaporn Phengpis, Arun Raktham, Pensri Chirinang, Somporn Fuengjan,
Papavadee Montriwat and Chompoonuch Hunnak* 88

BOOK REVIEW

- FINANCIAL PLANNING AND ANALYSIS AND PERFORMANCE
MANAGEMENT
Parinya Wongpetkao 102

การสังเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม
A SYNTHESIS OF THE THEORIES IN INNOVATIVE BEHAVIOR

ธารทิพย์ พจน์สุภาพ

Thantip Pojsupap

สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

Faculty of Business Administration, Department of Management, Kasembundit University

รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์

Rungarun Khasasin

สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์แบบญี่ปุ่น คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

Faculty of Business Administration, Department of Japanese Human Resources Management,
Thai-Nichi Institute of Technology

ปราณี คงธนสมุทร

Pranee Kongtanasamut

สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

Faculty of Business Administration, Department of Management, Kasembundit University

อาจารย์ ประจวบเหมาะ

Arjaree Prachuabmoh

สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Faculty of Management Science, Department of Management, Chandrakasem Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยจากเอกสารนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหา และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์เนื้อหา จากงานวิจัยจำนวน 25 เรื่อง ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า ในการอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรถูกเชื่อมโยงกับทฤษฎี 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกจะมุ่งเน้นการอธิบายปัจจัยภายในระดับบุคคล และกลุ่มที่ 2 จะมุ่งเน้นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลกับปัจจัยภายนอก หมายรวมถึง บรรยากาศสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน คุณลักษณะงาน เป้าหมาย และบทบาทภาวะผู้นำขององค์กร ซึ่งข้อค้นพบแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญที่ใช้อธิบายลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปสู่การตั้งข้อเสนอมติฐานเพื่อการทดสอบเชิงประจักษ์ต่อไป

คำสำคัญ: ทฤษฎี พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม การทบทวนวรรณกรรม

ABSTRACT

This documentary research aims to search and synthesize the theories on employee innovative behavior by using a literature review and content analysis. Research Synthesis based on 25 topics. The results of the study indicated that the theories on innovative behavior is composed of 2 major themes; 1) The first theme focuses on explaining the factors on the individual level, and 2) explaining on the relationship between the person and the external factors including work environment, job characteristic, goal and leadership role of the organization. The results from this study show that using the highlighted elements to explain the phenomena existing in the present and creating all research hypotheses or propositions for further empirical testing.

Keywords: Theory, Innovative Behavior, Literature Reviews

Corresponding Author: aj_mg300@yahoo.com

วันที่รับ (Recieved): 27 March 2019 วันที่แก้ไข (Revised): 23 June 2019 วันที่ตอบรับ (Accepted): 13 November 2019

บทนำ

ในอดีตเชื่อว่า แรงงาน เงินทุน และที่ดิน เป็นองค์ประกอบจำเป็นต่อการผลิต แต่ในปัจจุบันเพื่อความอยู่รอดภายใต้สภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน องค์การต้องมุ่งเน้นไปที่การขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม บนฐานความรู้ นวัตกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงกระบวนการภายในและผลลัพธ์ขององค์การ นวัตกรรมหมายถึง ผลิตภัณฑ์และกระบวนการทั้งหมดที่เป็นสิ่งใหม่ และเป็นประโยชน์สำหรับการจัดการปัญหาและความท้าทายต่าง ๆ ในการทำงาน การเปลี่ยนแปลงในองค์การจำเป็นต้องอาศัยพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่มีส่วนช่วยให้้องค์การประสบความสำเร็จและเกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในบริบทของการบริหารองค์การนั้นแสดงให้เห็นถึงการกระทำที่ซับซ้อน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความตั้งใจในการเสริมสร้างให้เกิดแนวความคิดใหม่ การแสวงหาแนวทาง และการเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่โดยมุ่งเน้นการนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน ดังนั้นพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมจึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์การ นวัตกรรม (Scott and Bruce, 1994; Janssen, 2005)

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรม เป็นวิธีที่มีแบบแผนที่ดีในการแสวงหาความรู้ในการวิจัย เมื่อเวลาเปลี่ยนไปส่งผลให้จำนวนการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีเพิ่มมากขึ้น ข้อมูลและผลลัพธ์จากการศึกษาวิจัยอาจเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังเป็นไปได้ว่า ผลวิจัยบางส่วนมีข้อขัดแย้งหรือบางส่วนมีผลวิจัยที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกันก็ได้ วิธีที่ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการทบทวนวรรณกรรมมีหลากหลายวิธี เช่น การสังเคราะห์เชิงพรรณนา การสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์อภิमान เป็นต้น การสังเคราะห์สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) การสังเคราะห์เชิงคุณภาพ จะเน้นการบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปในประเด็นที่ศึกษา และ 2) การสังเคราะห์เชิงปริมาณ จะนำการวิเคราะห์ตัวเลขและเทคนิคทางสถิติมาช่วยในการวิเคราะห์ผลการวิจัย เช่น วิธีการวิเคราะห์อภิमानตามแนวคิดของ Glass จะอาศัยการประมาณค่าขนาดอิทธิพล วิธีการวิเคราะห์อภิमानตามแนวคิดของ Hunter จะมุ่งเน้นการ

สังเคราะห์งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์มากกว่า (Wiratchai, 1999) การทบทวนวรรณกรรมมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาริชัย ในอดีตที่ผ่านมาการศึกษาในด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ได้ให้ความสำคัญกับความพยายามปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบหลักฐาน โดยการสังเคราะห์ข้อมูลให้มีคุณภาพและมีความโปร่งใส สอดคล้องกับ Hannes et.al. (2007) Bettany-Saltikov (2012) ที่อธิบายว่าจุดมุ่งหมายของการสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ คือเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนและตรงกับคำถามวิจัยที่มีความเฉพาะเจาะจง และสามารถทำซ้ำได้ซึ่งช่วยลดความโน้มเอียง แม้ว่าวิธีการนี้จะคล้ายคลึงกับการสังเคราะห์เชิงพรรณนาแบบเดิม กล่าวคือการทบทวนวรรณกรรมแบบเดิมอาจเป็นความคิด ความพึงพอใจของผู้ทำการทบทวน โดยบางครั้งอาจมีความลำเอียง ซึ่งอาจนำมาซึ่งข้อสรุปที่แตกต่างไม่เหมือนกันได้ การสังเคราะห์อย่างเป็นระบบยังมีความได้เปรียบในแง่มุมมองของการออกแบบขั้นตอนที่มีคุณภาพดีกว่า ยิ่งไปกว่านั้นยังมีจุดแข็งจากข้อเท็จจริงที่ว่าวิธีนี้เป็นไปตามแนวทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีแบบแผนที่ดีนั่นเอง (Petticrew and Roberts, 2006)

ผู้ปฏิบัติงานและนักวิทยาศาสตร์จำนวนมากให้ข้อเสนอว่าองค์กรสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่องโดยเชื่อมโยงนวัตกรรมกับพนักงานแต่ละคน (Sharma and Chrisman, 1999; De Jong and Den Hartog, 2007) พวกเขาเหล่านั้นสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้เพราะมันอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานที่รับผิดชอบโดยตรงหรืออาจแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เป็นนวัตกรรมใหม่โดยธรรมชาติตามความสมัครใจ ดังนั้นพฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรม จึงครอบคลุมทั้งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยตัวเองหรือมาจากคนอื่น และการมีสำนึกหรือการใช้ความคิดใหม่ในการทำงาน (Yuan and Woodman, 2010) บริษัท 3M IBM และ Amazon ถือว่าเป็นตัวอย่างองค์กรธุรกิจที่แสดงให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนถึงพฤติกรรมที่เป็นนวัตกรรมใหม่ พฤติกรรมการทำงานที่สร้างสรรค์ของพนักงานมีความสำคัญอย่างยิ่งในแนวคิดหลักการบริหารงานแบบร่วมสมัย เช่น การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ไคเซ็น ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การ เป็นต้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา นวัตกรรมถูกพิจารณาในเชิงพฤติกรรมของมนุษย์และมีความแพร่หลาย

ในการศึกษามากขึ้น ทั้งในงานวิจัยด้านบริหารศาสตร์ ด้านการสื่อสาร ด้านมานุษยวิทยาเพื่อจิตวิทยาและสังคมวิทยา คำว่า “พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน” ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในงานวิจัยด้านจิตวิทยา โดยถูกอธิบายในเชิงกระบวนการซึ่งประกอบด้วย การตระหนักถึงปัญหา การส่งเสริมสนับสนุนความคิดใหม่ และการนำความคิดใหม่ไปสู่การปฏิบัติจริงภายใต้บริบทการทำงานของกลุ่มหรือองค์กร (West and Farr, 1990) ในระยะต่อมางานวิจัยด้านพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานถูกอธิบายในชุดของพฤติกรรม ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจโอกาส การสร้างแนวความคิดใหม่ การเป็นผู้นำความคิดโดยมองหาการมีส่วนร่วมสนับสนุนความคิด และการประยุกต์ความคิดใหม่ให้เกิดผล เช่น ในงานของ Scott and Bruce (1994) Janssen (2000) เป็นต้น พฤติกรรมการทำงานเชิงนวัตกรรมอาจเริ่มตั้งแต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ไปจนถึงการพัฒนาแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ แตกต่างจากเดิมโดยสิ้นเชิง ซึ่งมีผลต่อกระบวนการหรือผลิตภัณฑ์ทั่วทั้งองค์กร การศึกษางานวิจัยในอดีตชี้ให้เห็นว่าองค์กรต่าง ๆ สามารถได้ประโยชน์จากพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคคล Miron et al.(2004) พบว่าการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคคล ไม่ได้ส่งผลต่อการลดทอนคุณภาพและประสิทธิภาพของการทำงานตามปกติ ด้วยเพราะพวกเขาเหล่านั้นมีความสามารถในการปรับสมดุลระหว่างการสร้างนวัตกรรมและให้ความสำคัญกับการทำงานปกติ หากองค์กรไม่สามารถบริหารให้ปฏิบัติงานสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง อาจส่งผลทำให้ไม่สามารถรักษาระดับของการมีนวัตกรรมให้คงอยู่กับองค์กรได้ในระยะยาว (Cormican and O'Sullivan, 2004)

การศึกษาวิจัยนั้น เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่มีแบบแผน นอกจากจะมีเป้าประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาแล้ว การวิจัยยังมีส่วนช่วยให้สร้างทฤษฎีใหม่และพิสูจน์ตรวจสอบทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว กล่าวคือเมื่อเวลาเปลี่ยนไปมีสิ่งใดที่แปรเปลี่ยนไปบ้างซึ่งทฤษฎีเดิมไม่สามารถอธิบายได้ สิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยต้องตระหนักถึงคือการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนทฤษฎีที่มีอยู่เดิม อีกทั้งทฤษฎียังเป็นที่มาของกรอบแนวความคิดในการวิจัย และทฤษฎียังมีบทบาทสำคัญต่อการเรียบเรียงความรู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ อย่างเป็นระบบอีกด้วย สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่าง

มากนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 เป็นต้นมา จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำมาสู่สร้างกรอบการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นกระบวนการทบทวนวรรณกรรมเพื่อค้นหาและสังเคราะห์แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้อธิบายการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ซึ่งผลจากการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบสภาพความเป็นไปของงานวิจัยที่ผ่านมาในอดีตและทำให้มองเห็นช่องว่างในการวิจัยที่ยังขาดหายไป เพื่อนำไปสู่การเติมเต็มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการระบุตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรเพื่อพัฒนากรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบครั้งนี้คือ งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในตัวผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ตามเกณฑ์ที่กำหนดดังต่อไปนี้ 1) เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในกลุ่มบุคคลในฐานะผู้ปฏิบัติงานในองค์กร 2) เป็นงานวิจัยที่มีการ ศึกษาพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมเป็นตัวแปรตาม และ 3) เป็นงานวิจัยที่มีรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ไม่รวมการศึกษาเชิงทดลอง การศึกษากึ่งทดลอง และงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมตามแนวทางของ Tranfield et al. (2003) Khemthong (2009) โดยขั้นตอนแรกเริ่มจากการระบุความจำเป็นของการศึกษาทบทวนวรรณกรรมอื่น นำไปสู่การสร้างคำถามของวิจัยครั้งนี้ว่า การสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในตัวผู้ปฏิบัติงานนั้น มีแนวคิดทฤษฎีใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา ขั้นตอนต่อมาคือ การดำเนินการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้กำหนดหลัก เกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยที่ถูกนำมาใช้ในการทบทวนวรรณกรรมดังนี้

- กำหนดคำสำคัญหรือคำหลักในการค้นหา โดยคำสำคัญในการค้นหาค้างนี้ คือ “Innovative Work Behavior” “Innovative Behavior” “Employee Innovative Behavior”
- กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาในการสืบค้น ผู้วิจัยจะกำหนดระยะเวลาสืบค้นย้อนหลังไป 20 ปี
- กำหนดฐานข้อมูลในการสืบค้น ผู้วิจัยเลือกสืบค้นข้อมูลงานวิจัยผ่านเว็บไซต์สำนักบรรณสาร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ EBSCO

Academic Search Engine ซึ่งเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการที่ครอบคลุมสหสาขาวิชา ซึ่งมีวารสารที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิมากกว่า 7,300 รายการ อีกทั้งฐานข้อมูลนี้ยังมีการนำเสนอเนื้อหาแบบ PDF สามารถสืบค้นย้อนหลังได้ ซึ่งมีข้อดีในด้านความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายในการรวบรวมงานวิจัย สอดคล้องกับ Parkvithee and Narkchai (2018) ที่ระบุว่า การอาศัยข้อมูลทุติยภูมิมีความสำคัญต่องานวิจัย ผู้วิจัยสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายและลดระยะเวลาลงไปได้มาก และผู้วิจัยควรเลือกใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่ทราบแหล่งอ้างอิงและสามารถทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้

- การกลั่นกรองงานและการประเมินคุณภาพผลลัพธ์จากการสืบค้นงานวิจัยที่ผ่านตามเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) ทุกเรื่องจะถูกกลั่นกรอง โดยผู้วิจัยจะทำกลั่นกรองเนื้อหาของผลงานทั้งหมดอีกรอบ เพื่อให้ผลการสืบค้นมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น จึงกำหนดในแสดงผลการค้นหางานวิจัยที่มีคำสำคัญปรากฏในชื่องานวิจัย อีกทั้งงานวิจัยที่ถูกเผยแพร่ในฐานข้อมูลนั้นต้องเป็นภาษาอังกฤษ และเป็นเอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์ (Full Text) งานใดที่ไม่ได้นำเสนอเป็นภาษาอังกฤษและไม่สามารถเข้าถึงรายงานฉบับสมบูรณ์ ได้จะถูกคัดออก จากนั้นผู้วิจัยจะทำการ ศึกษาจากบทคัดย่อของรายงานวิจัยที่ถูกสืบค้นได้ จะพิจารณาเลือกเฉพาะงานวิจัยที่ศึกษาการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านการคัดเลือกจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพ โดยอาศัยผู้พิจารณากรรมการร่วมจำนวน 2 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านการบริหารและการจัดการองค์กร และมีความเป็นอิสระต่อกัน โดยผู้พิจารณากรรมการร่วมทั้ง 2 ท่านจะแสดงความคิดเห็นลงในแบบกลั่นกรองงาน และการประเมินคุณภาพงานวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากผ่านขั้นตอนการกลั่นกรองงานและการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่านแล้ว ผู้วิจัยจึงอาศัยกระบวนการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของกระบวนการกลั่นกรองคัดเลือกงานอีกครั้ง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ได้จากการวัดความเห็นพ้องต้องกันของผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ในการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของกระบวนการกลั่นกรองคัดเลือกงาน ผู้วิจัยจะอาศัยการวัดความสอดคล้องกัน

โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ Cohen's Kappa Coefficient (Cohen, 1960) หากเกิดการตัดสินใจในการเลือกงานวิจัยไม่เหมือนกัน เช่น กรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิคนหนึ่งเลือก แต่ผู้ทรงคุณวุฒิอีกคนหนึ่งไม่เลือกงานนั้น ผู้วิจัยก็จะนำงานวิจัยดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อหาข้อสรุปว่าควรจะเลือกบทความนั้นหรือไม่ ในการแปลความหมายของค่าสัมประสิทธิ์ Kappa อาศัยเกณฑ์ของ Landis and Koch (1977) จากนั้นผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลใช้ในการทบทวนอย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งเป็นเทคนิคการวิจัยที่อาศัยการพรรณนาเนื้อหาของสิ่งที่ปรากฏอย่างแท้จริง

ผลการศึกษา

1. ผลการสืบค้นและคัดเลือกงานวิจัย

จากการสืบค้นงานวิจัยพบว่า มีผลงานวิจัยที่เผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ. 1998–2018 ที่ผ่านตามเกณฑ์คัดเข้า จำนวน 533 เรื่อง เมื่อผู้วิจัยได้ทำกลั่นกรองเนื้อหาของผลงานทั้งหมดอีกรอบ จึงคงเหลืองานวิจัยที่นำมาทบทวนวรรณกรรม จำนวน 66 เรื่อง จากนั้นผู้วิจัยจะทำการศึกษาจากบทคัดย่อของรายงานวิจัยที่ถูกสืบค้นได้จะพิจารณาเลือกเฉพาะงานวิจัยที่ศึกษาการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งมีงานวิจัยที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน 27 เรื่อง

2. ผลการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของกระบวนการกลั่นกรองคัดเลือกงาน ด้วยการวัดความสอดคล้องกัน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ Cohen's Kappa Coefficient

รายงานวิจัยที่ผ่านการกลั่นกรองงาน จำนวน 27 เรื่องนี้ จะถูกนำไปสู่กระบวนการประเมินคุณภาพโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ได้จากการวัดความเห็นพ้องต้องกันของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยอาศัยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ Kappa ซึ่งคำนวณได้จากค่าความเหมือนในการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจริง (Observed Agreement) และค่าความเหมือนในการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญ (Chance Agreement) ผลการวิจัยพบว่าค่าความเหมือนในการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจริง เท่ากับ 1 ค่าความเหมือนในการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญ เท่ากับ 0.863 เมื่อนำมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ Kappa

ตามสูตรของ Cohen (1960) ทำให้ได้ค่าสัมประสิทธิ์ Kappa เท่ากับ 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน มีแนวโน้มในการตัดสินใจเหมือนกันทุกประการหรือมีความสอดคล้องอยู่ในระดับดีมาก โดยมีงานวิจัยจำนวน 25 เรื่อง ที่ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสองท่านเห็นพ้องต้องกัน ประกอบด้วย Janssen (2000); Janssen (2005); Hu (2009); Noefler et al. (2009); Li and Wu (2011); Abbas-Ghulam et al. (2012); Arif et al. (2012); Aryee et al. (2012); Hebenstreit (2012); Montani et al. (2012); Ojedokun (2012); Yu et al. (2013); Messmann and Mulder (2014); Montani et al. (2014); Odoardi (2014); Dutse (2015); Montani et al. (2015); Ren and Zhang (2015); Ahmed et al. (2017); Attiq et al. (2017); Hou (2017); Rhee et al. (2017); Zahra et al. (2017); Kong and Li (2018) และ Luo et al. (2018)

3. ผลการวิเคราะห์แนวคิดเชิงทฤษฎี

ผลการวิเคราะห์แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment Theory)

จากรากศัพท์คำว่า "Empowerment" มีความหมายถึงความสามารถที่จะเลือกอย่างอิสระ ทฤษฎีนี้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายพฤติกรรมมนุษย์ในความสามารถที่จะเข้าถึงทรัพยากรและสามารถที่จะควบคุมชีวิตของตนเองได้ ในการบริหารองค์การนั้น แนวคิดการสร้างอำนาจถูกนำมาใช้เพื่อสร้างศักยภาพของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนในลักษณะของกระบวนการถ่ายโอนอำนาจไปสู่ระดับผู้ใต้บังคับบัญชา การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน การพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและสามารถเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้อื่นได้ เมื่อบุคคลหรือกลุ่มคนในองค์กรรับรู้ถึงความสามารถที่มีอยู่ในตนเองพวกเขาย่อมนำความสามารถนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดในการเสริมสร้างพลังอำนาจที่ถูกอ้างอิงอย่างกว้างขวาง คือผลงานของ Speitzer (1995) โดย Speitzer ระบุว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจนั้นประกอบด้วย การรับรู้ความหมาย (Meaning) ความสามารถในการทำงาน (Competence) การตัดสินใจด้วยตนเอง (Self Determination) และผลกระทบต่อหน่วยงาน

(Impact) งานวิจัยที่นำทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจมาอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Janssen (2005) Hebenstreit (2012) Rhee et al. (2017) ซึ่งล้วนสนับสนุนว่าการเสริมพลังอำนาจในเชิงจิตวิทยามีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ด้วยเพราะการเสริมพลังอำนาจนั้น เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจภายในตนเอง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและรับรู้ความสามารถแห่งตน เพื่อให้งานที่ทำการประสบความสำเร็จ

3.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพแบบคุณลักษณะ (Personality Trait Theory)

พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งบุคลิกภาพจะเป็นเหมือนกระจกสะท้อนลักษณะนิสัย ความมั่นคงภายในจิตใจของบุคคล รวมถึงรูปแบบความคิด ความรู้สึก การรับรู้ที่ไม่แปรเปลี่ยนตามเวลา มีนักทฤษฎีหลายท่านได้อธิบายและพัฒนาแบบทดสอบในการวัดบุคลิกภาพ เช่น แบบทดสอบบุคลิกภาพ 16PF ของ Raymond Cattell แบบจำลองการวัดบุคลิกภาพ 3 มิติ ของ Hans Eysenck รวมถึงแบบจำลองตามทฤษฎีบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ ของกลุ่มนักจิตวิทยา ซึ่งให้ความสำคัญกับปัจจัยบุคลิกภาพใหญ่ 5 ประการ ได้แก่ บุคลิกแบบเปิดรับประสบการณ์ บุคลิกแบบหวั่นไหวไม่เสถียรทางอารมณ์ บุคลิกแบบเปิดเผยแสดงตน บุคลิกแบบประนีประนอมและเห็นใจ และบุคลิกแบบมีจิตสำนึกผู้ผิดชอบ โดยแต่ละปัจจัยบุคลิกภาพจะมีลักษณะเป็นพิสัยแบบ 2 ด้าน จากการศึกษาวิจัยในอดีตแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคลิกภาพลักษณะของบุคคล นำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการสรรหาบุคลากร เมื่อพนักงานที่มีประสิทธิภาพมีความเชื่อในอำนาจภายในตนสูง พวกเขาจะมีการดำเนินการตามแนวคิดใหม่ ๆ และลดความรู้สึกของอารมณ์ด้านลบต่องาน บุคคลที่มีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองย่อมสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้โดยง่ายและใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ซึ่งส่งผลดีต่อการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงาน งานวิจัยที่นำทฤษฎีบุคลิกภาพแบบคุณลักษณะและแนวคิดทางจิตวิทยาเกี่ยวกับตนเองมาอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Li and Wu (2011) Ojedokun (2012) Attiq et al. (2017) Luo et al. (2018) Kong and Li (2018)

3.3 ทฤษฎีเหตุการณ์ที่ผูกพัน (Affective Event Theory)

เป็นแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นโดย Howard Weiss และ Russell Cropanzano นักจิตวิทยาองค์กร เพื่ออธิบายว่าความรู้สึกและอารมณ์ มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและความพึงพอใจในงานได้อย่างไร โดยการเชื่อมโยงระหว่างอิทธิพลภายในตัวของผู้ปฏิบัติงาน เช่น การรู้คิด สภาวะอารมณ์ และสภาพทางจิตใจ และปฏิกิริยาของพวกเขานในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงาน ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร และความพึงพอใจในงาน ทฤษฎีนี้เสนอว่า พฤติกรรมการทำงานของอารมณ์จะถูกอธิบายโดยความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงาน มีการศึกษาที่ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงาน ได้แก่ ความเป็นอิสระ ความต้องการงาน และอารมณ์ มีผลต่อผลการดำเนินงาน กล่าวคืองานที่มีความท้าทาย การได้รับผลตอบแทน หรือโอกาสในการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกและเพิ่มความพึงพอใจในงาน ในทางกลับกัน ลักษณะงานประจำที่มีความจำเจ น่าเบื่อ ครอบงำให้เกิดความรู้สึกด้านลบ ส่งผลกระทบด้านลบ เช่น ความนับถือตนเองลดลง ความมั่นใจในตนเองลดลง และเกิดความกังวลต่อการประเมินผลการปฏิบัติงาน งานวิจัยที่นำทฤษฎีเหตุการณ์ที่ผูกพันมาอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Hou (2017)

3.4 ทฤษฎีความสอดคล้องระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อม (The Person – Environment Fit Theory)

เป็นทฤษฎีที่มีกรอบแนวคิดในการอธิบายและทำนายว่า คุณลักษณะด้านบุคคลและคุณลักษณะด้านสภาพแวดล้อมนั้นมีส่วนในการกำหนดสุขภาวะ (Well Being) ของผู้ปฏิบัติงาน จากแนวคิดเบื้องต้นที่ระบุว่าบุคคลจะทำงานได้ดีที่สุดภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเฉพาะเจาะจง กล่าวคือค่านิยมของบุคคลกับค่านิยมขององค์กรควรสอดคล้อง กัน เมื่อบุคคลรับรู้ถึงความสอดคล้องของค่านิยมและความต้องการที่สอดคล้องกับองค์การย่อมเกิดความรู้สึกด้านบวกต่อการทำงาน หากพบว่าความสอดคล้องระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมมิได้เป็นไปตามความคาดหวัง ย่อมนำไปสู่ความรู้สึกไม่พึงพอใจ เกิดความเครียด และการลาออกในที่สุด แนวคิดความสอดคล้องระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมที่ถูกอ้างอิงอย่างกว้างขวาง คือผลงานของ French et al.

(1974) งานวิจัยที่นำทฤษฎีความสอดคล้องระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อม มาอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Janssen (2000) Ren and Zhang (2015)

3.4 ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theory)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยที่นำรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม การรับรู้บทบาทในตัวผู้นำมาอธิบายก่อนข้างมีความหลากหลาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของบุคคลที่เป็นผู้นำสามารถเปลี่ยนแปลงและจูงใจผู้ตามผ่านการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และพันธกิจในแง่ของค่านิยมที่ผู้นำ (Janssen, 2000; Aryee et al., 2012; Zahra et al., 2017) แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ได้แก่

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิก (Leader – Member Exchange Theory) หรือ LMX ทฤษฎีนี้ได้รับการทบทวนเมื่อปี ค.ศ. 1975 โดย Dansereau, Graen และ Haga นำมาซึ่งการให้นิยามและการพัฒนาองค์ประกอบย่อย ทฤษฎี LMX ถูกพัฒนามาจากทฤษฎีการเชื่อมโยงรายคู่แนวตั้ง (Vertical Dyadic Linkage Theory) ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าการปฏิบัติของผู้นำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน ความเป็นผู้นำประกอบด้วยความสัมพันธ์แบบคน 2 คน คือผู้นำและผู้ตาม คุณภาพของความสัมพันธ์สะท้อนจากระดับความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความจงรักภักดี การสนับสนุน ความเคารพ และภาระผูกพันต่อกัน ทศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชานั้น ขึ้นอยู่กับว่า พวกเขาได้รับการปฏิบัติจากผู้นำอย่างไร ทฤษฎี LMX ระบุความสัมพันธ์เกิดจากการพัฒนา 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การเข้ารับบทบาท (Role - taking) เมื่อสมาชิกใหม่เข้าร่วมองค์การ ผู้นำจะประเมินความสามารถและทักษะ เพื่อเสนอโอกาสในการแสดงความ สามารถของพวกเขาเหล่านั้น

ขั้นที่ 2 การสร้างบทบาท (Role - making) สมาชิกเริ่มสร้างบทบาทของตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามถูกพัฒนาขึ้น ผู้นำคาดหวังว่าสมาชิกจะทำงานอย่างซื่อสัตย์และพิสูจน์ให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือ การแลกเปลี่ยนสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์

แบบในกลุ่ม (In Group) และการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์แบบนอกกลุ่ม (Out Group)

ขั้นที่ 3 การกระทำแบบประจำ (Routinization) ในช่วงสุดท้ายนี้ การปฏิบัติบทบาทระหว่างผู้นำและสมาชิกจะเกิดขึ้นแบบประจำ สมาชิกที่อยู่ในกลุ่มจะทำงานอย่างหนักเพื่อรักษามุมมองที่ดีจากผู้นำ ซึ่งจะแสดงออกโดยความเชื่อมั่น ความเอาใจใส่ ความอดทน และความพากเพียร

ในการวัดระดับการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกนิยมใช้แบบสอบถาม LMX-7 ของ Graen and Uhl-Bien (1995) ซึ่งระบุความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ ความนับถือ ความไว้วางใจ และความผูกพัน ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ในระยะต่อมา Liden and Maslyn (1998) ได้พัฒนาและปรับปรุงแบบสอบถามให้สามารถวัดตัวแปรได้หลากหลายมิติ ซึ่งรู้จักกันในชื่อ LMX-MDM ซึ่งประกอบด้วยสิ่งแลกเปลี่ยน 4 มิติ คือ ความชอบ ความจงรักภักดี การร่วมสร้างผลงาน และความนับถือในการเป็นมืออาชีพ

ตัวแบบภาวะผู้นำ ที่นิยมนำมาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงทำลาย (Destructive Leadership) เช่นในงานของ Hou (2017) ซึ่งพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงทำลายนั้นถือว่าเป็นพฤติกรรมเชิงลบ ซึ่งอาจมีผลกระทบโดยตรงต่อองค์กร เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน หรือต่อตัวผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น การล่วงละเมิด การทำร้ายร่างกาย และอาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจ หรือจากอารมณ์ด้านลบ (Einarsen et al., 2007; Li et al., 2015) ในขณะที่ตัวแบบภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ (Full Range Leadership Model) ของ Bass (2000) ก็ถูกนำมาอ้างอิงเชื่อมโยงในการอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่นในงานของ Abbas-Ghulam et al. (2012) โดยแนวคิดภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ ประกอบด้วยภาวะผู้นำ 3 รูปแบบ คือ ผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ที่เน้นการใช้สิ่งจูงใจเพื่อแลกเปลี่ยนผลงานของผู้ตาม ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) หรือบางครั้งอาจเรียกว่า ผู้นำแบบปฏิรูป ซึ่งจะเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ ความทะเยอทะยาน และการพัฒนาตนเองของผู้ตาม และผู้นำแบบไม่แสดงภาวะผู้นำ (Non Leadership) เป็นการบริหารแบบเสรีนิยม (Laissez-faire) โดยผู้นำไม่สนใจงาน ไม่ให้แรงจูงใจแก่ผู้ตาม โดย Bass ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำแบบปฏิรูปมีผลกระทบต่อการกระทำของผู้ตามในระดับสูง ในขณะที่ผู้นำแบบแลกเปลี่ยน มีผลต่อการกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผู้ตามในระดับต่ำ ดังนั้นจึง

อาจกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำแบบปฏิรูปและแบบแลกเปลี่ยนไม่สามารถแยกออกจากกันได้

3.6 ทฤษฎีคุณลักษณะงาน (Job Characteristic Theory)

Hackman and Oldham (1975) ได้นำเสนอแนวคิดความต้องการในการแก้ปัญหาโดยระบุถึงความจำเป็นในการทำงานที่ต้องการให้พนักงานใช้ความรู้และทักษะของพวกเขาเพื่อวินิจฉัยและแก้ไขปัญหาในที่ทำงาน ความต้องการในการแก้ปัญหา จึงเชื่อมโยงกับความคิดสร้างสรรค์ผ่านการรับรู้ความสามารถของตนเองอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Amabile (1996) ที่แสดงให้เห็นว่า งานที่ท้าทายทางสติปัญญา งานที่น่าสนใจ และงานที่มีความซับซ้อน มีส่วนกระตุ้นให้พนักงานตอบโต้ด้วยความสนใจการมีส่วนร่วม ความอยากรู้อยากเห็น ความพึงพอใจ หรือความท้าทายในงาน จากแนวคิดความต้องการในการแก้ปัญหาในงาน นำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีคุณลักษณะงานของ Hackman and Oldham ในปี ค.ศ. 1980 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า คุณลักษณะของงานส่งผลต่อจิตใจ ความรู้สึกพึงพอใจ และแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน ในการแก้ปัญหาในการทำงานยังส่งเสริมให้พนักงานได้ใช้ทักษะของพวกเขาซึ่งช่วยเสริมสร้างให้เกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งยังช่วยให้พนักงานสามารถพัฒนาและได้รับทักษะใหม่และความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับงานของพวกเขาผ่านประสบการณ์ และเกิดความเชื่อมั่นว่าพวกเขาสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ งานวิจัยที่นำทฤษฎีคุณลักษณะงานมาอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Noefer et al. (2009) Odoardi (2014) แบบจำลองพื้นฐานทฤษฎีคุณลักษณะงานนี้ มิได้ให้ความสำคัญแค่การออกแบบงานเพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกพึงพอใจเท่านั้น แต่ยังสร้างความหมายและคุณค่าแก่พวกเขาด้วย

3.7 แนวคิดหลักความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (Concept of Work Life Balance)

จากการศึกษานิยามความหมายของหลักความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน พบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มุ่งอธิบายถึง ความพยายามในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบต่องานและการดำเนินชีวิตส่วนบุคคล ในลักษณะของการบรรลุความสำเร็จและความสุขในการใช้ชีวิต สังคม และครอบครัว กล่าวคือ หากผู้ปฏิบัติงานสามารถจัดสรรเวลาในการทำหน้าที่ กิจกรรม

ต่าง ๆ รวมถึงการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสมแล้ว ย่อมทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกพึงพอใจ เมื่อผู้ปฏิบัติงานมีความสุขย่อมส่งผลดีต่อประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร ทั้งในด้านผลผลิต ผลประกอบการ และภาพลักษณ์ขององค์กร งานวิจัยที่น่าหลักความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน มาอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Ahmed et al. (2017) ซึ่งอธิบายว่า เมื่อเกิดความไม่สมดุลในชีวิตและการทำงานเพิ่มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากภาระงานเชิงสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมเพิ่มขึ้นด้วย เพราะบุคคลที่ต้องทำงานเชิงสร้างสรรค์จะมุ่งมั่น ทุ่เมื่องานจนอาจจะเลิยหน้าทีบบาทและการผูกพันต่อครอบครัว รวมถึงจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ต้องอุทิศให้แก่องค์การ

3.8 ทฤษฎีการกำกับและเป้าหมาย (Goal-regulation Theory)

Gollwitzer (1990) เสนอว่าการสร้างวิสัยทัศน์ การวางแผน และพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในการทำงานนั้น มีความสัมพันธ์กันผ่านการมีส่วนร่วมในการกำกับตนเองในกระบวนการสร้างเป้าหมาย บุคคลจะสามารถแลกเปลี่ยนความปรารถนาของพวกเขาและผูกพันการกระทำของตนเองไปสู่การริเริ่มและการดำเนินงานตามพฤติกรรมการณ์มุ่งสู่เป้าหมาย (Goal-directed Behavior) มีงานวิจัยที่สนใจศึกษาบทบาทปัจจัยการกำกับกับการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลในความพยายามเชิงนวัตกรรมพบว่ายังมีไม่มากนัก เช่น Montani et al. (2014) Montani et al. (2015) กระบวนการกำกับเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ การวางแผน เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการเริ่มต้นของพฤติกรรมตามเป้าหมาย กลไกการกำกับตนเอง (Self-regulatory) ตามแนวทางการมุ่งสู่เป้าหมาย ประกอบด้วย การทำให้เห็นภาพ (Envisioning) โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และการวางแผน (Planning) ซึ่งเป็นการกำหนดแผนงานสำหรับการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งใจไว้ ดังนั้นการวางแผนเชิงรุกจะนำไปสู่การพัฒนาแผนการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ เมื่อนำจินตนาการและการวางแผนมารวมกันแสดงให้เห็นถึงการใช้อยู่เพื่อสร้างเป้าหมายเชิงรุก (Parker et al., 2010)

3.9 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนวัตกรรมและการใช้งานเทคโนโลยี (Innovation and Technology Acceptance Theory)

จากการศึกษาพบว่า มีงานวิจัยที่น่าแนวคิดเกี่ยวข้องกับความตั้งใจของแต่ละบุคคลมาอธิบายการยอมรับและการแสดงออกถึงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Dutse (2015) ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีมาประยุกต์ ใช้ผ่านแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีนี้ถูกนำเสนอโดย Davis, Bagozzi และ Warshaw ในปี ค.ศ. 1989 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของผู้ใช้เป็นผลมาจากผู้ใช้เทคโนโลยีรับรู้ได้ถึงความง่าย และประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งาน นอกจากแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีแล้ว ยังมีทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (The Theory of Planned Behavior) ของ Ajzen (1991) ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Theory of Diffusion of Innovation) ของ Rogers (1995) ทฤษฎีผสมผสานการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (The Unified Theory of Acceptance and Use of Technology) ของ Venkatesh et al. (2003)

3.10 แนวคิดด้านการจัดการความรู้ (Concept of Knowledge Management)

การแบ่งปันความรู้เชิงนวัตกรรมเป็นองค์ประกอบที่ช่วยกระตุ้นให้องค์กรสร้างความรู้และเปลี่ยนความรู้นั้นเป็นความเข้มแข็ง เมื่อพนักงานมีส่วนร่วมในการแบ่งปันความรู้มากขึ้น พวกเขาจะได้รับความรู้ภายในมากขึ้นด้วย นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลเป็นผลมาจากความสามารถทางการรู้คิด (Cognitive Ability) บุคลิกภาพ (Character) แรงจูงใจภายใน (Inner Motive) และเครือข่ายทางสังคม (Social Network) อีกทั้งการถ่ายโอนความรู้ที่เร็วขึ้น โดยการแบ่งปันความรู้ ยังมีส่วนช่วยในการปลูกฝังความสามารถในการคิดและการสร้างสรรค์ การไหลของความรู้ทั้งจากบนลงล่าง และในระดับแนวราบขององค์กร ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yu et al. (2013) ที่สรุปว่า การแบ่งปันความรู้ มีความสัมพันธ์ทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม Nonaka and Takeuchi (1995) ได้ระบุว่า การสร้างความรู้ในองค์กรซึ่งหมายรวมถึงความรู้ที่ชัดแจ้งกับความรู้ที่ฝังลึกจะประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสกัดความรู้จาก

ตัวคน การผสมผสานความรู้ และการฝึกความรู้ในตัวคน ในขณะที่ Dalkir (2005) ได้เสนอวงจรการจัดการความรู้แบบบูรณาการโดยอธิบายว่า การจัดการความรู้คือการประสานงานอย่างเป็นระบบ ทั้งคน เทคโนโลยี กระบวนการ และโครงสร้างขององค์การ เพื่อเพิ่มคุณค่าผ่านความคิดริเริ่ม การประสานงาน การสร้างการแลกเปลี่ยน และการนำไปใช้ โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ การสร้างความรู้ การแบ่งปันหรือกระจายความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

3.11 แนวคิดบรรยากาศในองค์การและการรับรู้การสนับสนุนจากองค์การ (Organizational Climate and Perceived Organizational Support Approach)

การปฏิบัติงานต้องอยู่ภายใต้โครงสร้างองค์การ การควบคุม ภาวะผู้นำ การประสานงาน รวมถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์การที่อาจมองไม่เห็น บรรยากาศการสื่อสารในองค์การ (Organizational Communication) เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ สภาพแวดล้อมในองค์การต้องเอื้ออำนวยและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของพนักงานในการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเปิดเผยโดยเสรี และการแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ Gibb (1961) ระบุถึงคุณลักษณะ 6 ประการของสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการทำงาน เขาระบุว่าพนักงานได้รับอิทธิพลจากบรรยากาศการสื่อสารในองค์การ หากบรรยากาศมีความเหมาะสมจะส่งผลต่อการจูงใจ กำลังใจในการทำงานของพนักงาน และยังเป็นตัว กระตุ้นพนักงานให้บรรลุเป้าหมายของการดำเนินงาน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการประเมินทัศนคติของคนที่ต้ององค์การได้อีกด้วย บรรยากาศการทำงานในองค์การสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ บรรยากาศที่ทำให้รู้สึกไม่มีความสุข (Defensive Climate) และบรรยากาศที่มีการสนับสนุนเอื้อเพื่อแผ้วถางซึ่งกันและกัน (Supportive Climate) งานวิจัยที่นำแนวคิดการสื่อสารใน องค์การมาอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Arif et al. (2012) พบข้อสรุปที่สนับสนุนสมมติฐานว่าบรรยากาศในการสื่อสารจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ช่วยให้เกิดการแก้ปัญหาาร่วมกัน อีกทั้งบรรยากาศที่มีการสนับสนุนเอื้อเพื่อแผ้วถางซึ่งกันและกันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม

สอดคล้องกับแนวคิดของ Eisenberger et al. (1986) ที่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนจากองค์การเมื่อพนักงานรับรู้ได้ว่าองค์การให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าในการทำงานของพวกเขา การสนับสนุนจากองค์การที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานนั้นมีหลากหลาย เช่น การมีนโยบายที่สนับสนุนการทำงาน การให้ผลตอบแทน รวมถึงการพร้อมให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เมื่อพวกเขาต้องการ การศึกษาพัฒนาทฤษฎีการรับรู้การสนับสนุนจากองค์การของ Eisenberger และคณะ มีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) โดยการแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้นในปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและองค์การ นักทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมได้อธิบายถึงการจ้างงานว่าเป็นการแลกเปลี่ยน ความพยายามและความภักดีเพื่อผลประโยชน์ที่จับต้องได้และผลตอบแทนทางสังคม กล่าวคือ การรับรู้คุณค่าและการแสดงออกเชิงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ได้บังคับบัญชาจะขึ้นอยู่กับว่า พวกเขาได้รับการปฏิบัติจากองค์การอย่างไร Rhoades and Eisenberger (2002) ได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมเพื่อระบุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรับรู้การสนับสนุนจากองค์การ บนพื้นฐาน 3 ปัจจัยหลักคือ ความยุติธรรมในองค์การ การสนับสนุนจากหัวหน้างาน และการให้รางวัลและสภาพการทำงาน ซึ่งได้นำเสนอผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการรับรู้การสนับสนุนองค์การ 7 ประการ ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์การ ความรู้สึกที่ดีต่องาน การมีส่วนร่วมในงาน ผลการปฏิบัติงาน ความปรารถนาที่จะยังคงอยู่กับองค์การ ความกดดันในการทำงาน และพฤติกรรมแยกตัวหรือถอยหนี งานวิจัยที่นำแนวคิดการสนับสนุนจากองค์การของ Eisenberger และคณะ มาอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม เช่น Montani et al. (2012)

นอกจากนี้ยังพบว่า Janssen (2005) Hu (2009) Yu et al. (2013) Messmann and Mulder (2014) ให้ความสำคัญกับการรับรู้แรงสนับสนุนทางสังคม ทั้งการรับรู้การสนับสนุนจากหัวหน้างาน และการสนับสนุนจากทีมงาน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงาน ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะเครือข่ายภายในองค์การ การศึกษาเชิงจิตวิทยาสันับสนุนว่าการได้รับความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำ รวมถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ จะมีส่วนช่วยให้บุคคลเกิดความรู้สึกในทางที่ดี รู้สึกมั่นคง และช่วยลดความเครียดลงได้ (Cohen et al., 2000) การรับรู้การสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมในการ

ทำงานในมิตินี้ หมายถึงรวมถึง การรับรู้การสนับสนุนจากหัวหน้างาน ทั้งด้านจิตวิทยาและความช่วยเหลือทางกายภาพที่ได้รับจากผู้บังคับบัญชาเพื่อเพิ่มผลลัพธ์ในการทำงาน การสนับสนุนในเชิงจิตวิทยา (Psychological Support) แสดงให้เห็นได้ในหลายลักษณะ เช่น ความเป็นห่วงเป็นใย การให้คำแนะนำ การยอมรับเมื่อเกิดข้อผิดพลาด เป็นต้น ส่วนการสนับสนุนเชิงกายภาพ (Physical Support) จะเป็นไปในลักษณะการให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและข้อมูลข่าวสารสารสนเทศต่าง ๆ ในการทำงาน อีกทั้งประกอบด้านหนึ่งของการสนับสนุนทางสังคม คือ การสนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์อย่างเหมาะสม ซึ่งอาจมาจากเพื่อนร่วมงาน มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถร่วมอภิปราย เสนอแนวคิดใหม่ ๆ ที่กระตุ้นให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด

สรุปภาพรวมงานวิจัยที่นำเข้าสู่การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 งานวิจัยและทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงาน

ทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้	งานวิจัยที่นำเข้าสู่การทบทวนวรรณกรรม
ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ	Janssen (2005); Hebenstreit (2012); Rhee et al. (2017)
ทฤษฎีบุคลิกภาพแบบคุณลักษณะ	Li and Wu (2011); Ojedokun (2012); Attiq et al. (2017); Luo et al. (2018); Kong and Li (2018)
ทฤษฎีเหตุการณ์ที่ผูกพัน	Hou (2017)
ทฤษฎีความสอดคล้องระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อม	Janssen (2000); Ren and Zhang (2015)
ทฤษฎีภาวะผู้นำ	Janssen (2000); Aryee et al. (2012); Abbas-Ghulam et al. (2012); Zahra et al. (2017); Hou (2017)
ทฤษฎีคุณลักษณะงาน	Noefer et al. (2009); Odoardi (2014)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้	งานวิจัยที่นำเข้าสู่การทบทวนวรรณกรรม
แนวคิดหลักความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน	Ahmed et al. (2017)
ทฤษฎีการกำกับและเป้าหมาย	Montani et al. (2014); Montani et al. (2015)
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนวัตกรรมและการใช้งานเทคโนโลยี	Dutse (2015)
แนวคิดด้านการจัดการความรู้	Yu et al. (2013)
แนวคิดบรรยากาศในองค์กรและการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กร	Janssen (2005); Hu (2009); Arif et al. (2012); Montani et al. (2012); Yu et al. (2013); Messmann and Mulder (2014)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์นั้น ล้วนมีรากฐานมาจากแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้พบหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการทวนสอบทฤษฎีเชิงพฤติกรรมที่ไม่สามารถทำได้อย่างครอบคลุม บางงานวิจัยศึกษามุ่งเน้นในบริบทเฉพาะ บางงานศึกษาปัจจัยสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมาจากตัวแปรเชิงจิตวิทยาและสังคมวิทยา ดังนั้นในการอธิบายพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรถูกเชื่อมโยงกับทฤษฎี 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกจะมุ่งเน้นการอธิบายปัจจัยภายในระดับบุคคลและกลุ่มที่ 2 จะมุ่งเน้นการอธิบายความผูกพันระหว่างตัวบุคคลกับปัจจัยภายนอก หมายความว่า บรรยากาศสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน คุณลักษณะงานเป้าหมาย และบทบาทตัวผู้นำขององค์กร ซึ่งข้อค้นพบแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบและ ตัวแปรสำคัญต่าง ๆ ที่ใช้อธิบายลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สามารถนำไปสู่การตั้งข้อ เสนอหรือหรือสมมติฐานเพื่อการทดสอบเชิงประจักษ์ต่อไป ดังนั้นการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารองค์กร ซึ่งต้องพิจารณาถึงการปรับโครงสร้างและการบริหารจัดการองค์กรอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังต้องมุ่งเน้นการเสริมสร้างให้คนเกิด

ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งสมาชิกขององค์กรจะสามารถนำพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมไปใช้กับงาน และการแบ่งปันความรู้เชิงนวัตกรรมยังเป็นตัวช่วยกระตุ้นให้องค์กรสร้างองค์ความรู้และเปลี่ยนความรู้เป็นความเข้มแข็ง สอดคล้องกับ Bos-Nehles et al. (2017) ที่สนับสนุนว่าในการพัฒนาระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมให้กับผู้ปฏิบัติงานนั้น ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องพิจารณาวิถีทางในการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน โดยอาจมาจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล และการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นได้พัฒนาความรู้ความสามารถเชิงนวัตกรรม

และเพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาด้านพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นที่สามารถนำไปสู่การเชื่อมโยงตัวแปรจากทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้ กลุ่มทฤษฎีแรกที่มุ่งเน้นการอธิบายปัจจัยภายในระดับบุคคล มีประเด็นที่น่าสนใจได้แก่ บุคลิกภาพของผู้ปฏิบัติงาน การสร้างพลังอำนาจในเชิงจิตวิทยา ทักษะคิดของผู้ปฏิบัติงาน การสร้างแรงจูงใจภายในตนเองของผู้ปฏิบัติงาน และความเชื่อในอำนาจภายในตนเอง เป็นต้น

กลุ่มทฤษฎีที่สองที่มุ่งเน้นการอธิบายความผูกพันระหว่างตัวบุคคลกับปัจจัยภายนอก มีประเด็นที่น่าสนใจได้แก่ การออกแบบโครงสร้างองค์กร การสร้างภาพวิสัยทัศน์วัฒนธรรมองค์กร การสร้างเครือข่ายภายในองค์กร การแบ่งปันความรู้ระหว่างผู้ปฏิบัติงาน การออกแบบงาน บทบาทของผู้นาองค์กร และการสนับสนุนของผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษารั้งนี้เนื้อหาที่สังเคราะห์มุ่งเน้นเฉพาะแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ยังไม่ครอบคลุมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีวิจัย ดังนั้นในอนาคตควรเพิ่มเติมประเด็นในการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความกว้างขึ้น และควรขยายขอบเขตของฐานข้อมูลในการสืบค้นงานวิจัยให้กว้างขึ้น เพื่อครอบคลุมทั้งวารสารทางวิชาการ งานวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา และการนำเสนอในงานประชุมทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

REFERENCES

- Abbas-Ghulam, I. J., Waheed, A., & Riaz, M. N. (2012). Relationship between Transformational Leadership Style and Innovative Work Behavior in Educational Institutions. *Journal of Behavioural Sciences*, 22(3), 18–32.
- Ahmed, S., Ahmed, A., & Ahmad, M. (2017). Application of Multiple Comparison Procedures on an Individual's Innovative Behavior. *Pakistan Journal of Statistics*, 33(3), 191–206.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Amabile, T. M. (1996). Creativity and innovation in organization. *Harvard Business School*, 5, 396–239.
- Arif, S., Zubair, A., & Manzoor, Y. (2012). Innovative Work Behavior and Communication Climate among Employees of Advertising Agencies. *FWU Journal of Social Sciences*, 6(1), 65–72.
- Aryee, S., Walumbwa, F. O., & Hartnell, C. A. (2012). Transformational Leadership, Innovative Behavior, and Task Performance: Test of Mediation and Moderation Processes. *Human Performance*, 25(1), 1–25.
- Attig, S., Wahid, S., Javaid, N., Kanwal, M., & Shah, H. J. (2017). The Impact of Employees' Core Self-Evaluation Personality Trait, Management Support, Co-worker Support on Job Satisfaction, and Innovative Work Behaviour. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 32(1), 247–271.
- Bass, B. M. (2000). The future of leadership in learning organizations. *Journal of Leadership Studies*, 7(3), 18–40.
- Bettany-Saltikov, J. (2012). *How to do a systematic literature review in nursing: A step-by-step guide*. New York: Open University Press.

- Bos-Nehles, A. C., Renkema, M., & Janssen, M. (2017). HRM and innovative work behaviour: A systematic literature review. *Personnel Review*, 46(7), 1228–1253.
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 37–46.
- Cohen, S., Gottlieb, B. H., & Underwood, L. G. (2000). *Social relationships and health*. In Cohen, S., Underwood, L. G. & Gottlieb, B. H. (Eds.), *Social support measurement and intervention: A guide for health and social scientists* (pp. 3–25). New York: Oxford University Press.
- Cormican, K., & O'Sullivan, D. (2004). Auditing best practice for effective product innovation Management. *Technovation*, 24(10), 819–829.
- Dalkir, K. (2005). *Knowledge management in theory and practice*. Boston, MA: Elsevier.
- De Jong, J. P. J., & den Hartog, D. N. (2007). How Leaders Influence Employees' Innovative Behaviour, *European Journal of Innovation Management*, 10(1), 41–64.
- Dutse, A. Y. (2015). An analysis of the effect of information technology (IT) adoption and staff knowledge capabilities on the innovative behaviour of universities in Northern Nigeria. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*, 14(1), 49–62.
- Einarsen, S., Aasland, M. S., & Skogstad, A. (2007). Destructive leadership behavior: A definition and conceptual model. *The Leadership Quarterly*, 18(3), 207–216.
- Eisenberger, R., Huntington, R., Hutchison, S., & Sowa, D. (1986). Perceived Organizational Support. *Journal of Applied Psychology*, 71(3), 500–507.
- French, J. R. P., Jr., Rodgers, W. L., & Cobb, S. (1974). Adjustment as person-environment fit. In Coelho, G., Hamburg, D. & Adams, J. (Eds.), *Coping and adaptation* (pp. 316–333). New York: Basic Books.
- Gibb, J. (1961). Defensive communication. *Journal of Communication*, 11(3), 141–148.
- Gollwitzer, P. M. (1990). Action phases and mind-sets. In Higgins, E. T. & Sorrentino, R. M. (Eds.), *Handbook of motivation and cognition* (pp. 53–92). New York: Guilford Press.
- Graen, G. B., & Uhi-Bien, M. (1995). Development of leader-member exchange (LMX) theory of leadership over 25 years : Applying a multi-level domain perspective. *Leadership Quarterly*, 6(2), 219–247.
- Hackman, J. R., & Oldham, G. R. (1975). Development of the job diagnostic survey. *Journal of Applied Psychology*, 60(2), 159–170.
- Hannes, K., Claes, L., & the Belgian Campbell Group. (2007). Learn to read and write systematic reviews: the Belgian Campbell Group as a local partner. *Research on Social Work Practice*, 17(6), 748–753.
- Hebenstreit, J. J. (2012). Nurse Educator Perceptions of Structural Empowerment and Innovative Behavior. *Nursing Education Perspectives (National League for Nursing)*, 33(5), 297–301.
- Hou, X. (2017). Multilevel Influence of Destructive Leadership on Millennial Generation Employees' Innovative Behavior. *Social Behavior and Personality*, 45(7), 1113–1126.
- Hu, M. (2009). Knowledge sharing and innovative service behavior relationship: guanxi as mediator. *Social Behavior and Personality*, 37(7), 977–992.
- Janssen, O. (2000). Job Demands, Perceptions of Effort-Reward Fairness and Innovative Work Behaviour, *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 73(3), 287–302.
- Janssen, O. (2005). The joint impact of perceived influence and supervisor supportiveness on employee innovative behavior. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 78(4), 573–579.
- Khemthong, S. (2009). Synthesis of marketing research on hotel business for the period of 2002–2007. *Modern Management Journal*, 7(2), 41–52. [In Thai]
- Kong, Y., & Li, M. (2018). Proactive Personality and Innovative Behavior :The Mediating Roles of Job-Related Affect and Work Engagement. *Social Behavior and Personality*, 46(3), 431–446.
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33(1), 159–174.

- Li, C.-H., & Wu, J.-J. (2011). The Structural Relationships Between Optimism and Innovative Behavior: Understanding Potential Antecedents and Mediating Effects. *Creativity Research Journal*, 23(2), 119–128.
- Liden, R. C., & Maslyn, J. M. (1998). Multidimensionality of leader-member exchange: An empirical assessment through scale development. *Journal of Management*, 24(1), 43–72.
- Li, H., Hao, K., & Xi, Y. (2015). Destructive leadership research: Definition, integration, and future directions. *Science & Technology Progress and Policy*, 32, 154–160.
- Luo, Y., Cao, Z., Yin, L., Zhang, H., & Wang, Z. (2018). Relationship between Extraversion and Employees' Innovative Behavior and Moderating Effect of Organizational Innovative Climate. *NeuroQuantology*, 16(6), 186–194.
- Messmann, G., & Mulder, R. H. (2014). Exploring the role of target specificity in the facilitation of vocational teachers' innovative work Behavior. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 87(1), 80–101.
- Miron, E., Erez, M., & Naveh, E. (2004). Do personal characteristics and cultural values that promote innovation, quality, and efficiency compete or complement each other?. *Journal of Organisational Behavior*, 25(2), 175–199.
- Montani, F., Odoardi, C., & Battistelli, A. (2012). Explaining the relationships among supervisor support, affective commitment to change, and innovative work behavior: The moderating role of coworker support. *BPA–Applied Psychology Bulletin (Bollettino Di Psicologia Applicata, May–Aug (264))*, 43–57.
- Montani, F., Odoardi, C., & Battistelli, A. (2014). Individual and contextual determinants of innovative work behavior : Proactive goal generation matters. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 87(4), 645–670.
- Montani, F., Odoardi, C., & Battistelli, A. (2015). Envisioning, Planning and Innovating: A Closer Investigation of Proactive Goal Generation, Innovative Work Behaviour and Boundary Conditions. *Journal of Business and Psychology*, 30(3), 415–433.
- Noefer, K., Stegmaier, R., Molter, B., & Sonntag, K. (2009). A Great Many Things to Do and Not a Minute to Spare: Can Feedback From Supervisors Moderate the Relationship Between Skill Variety, Time Pressure, and Employees' Innovative Behavior?. *Creativity Research Journal*, 21(4), 384–393.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press Inc.
- Odoardi, C. (2014). The positive relationship between problem solving demand and innovative work behavior in the health sector. *BPA Applied Psychology Bulletin*, 40–54.
- Ojedokun, O. (2012). Role of Perceived Fair Interpersonal Treatment and Organization-Based Self-Esteem in Innovative Work Behavior in a Nigerian Bank. *Psychological Thought*, 5(2), 124–140.
- Parker, S.K., Bindl, U. K., & Strauss, K. (2010). Making things happen: A model of proactive motivation. *Journal of Management*, 36(4), 827–856.
- Parkvithee, N., & Narkchai, S. (2018). How the role of secondary data affects the business research?. *Modern Management Journal*, 16(1), 1–14. [In Thai]
- Petticrew, M., & Roberts, H. (2006). *Systematic Reviews in the Social Sciences*. Oxford: Blackwell.
- Ren, F., & Zhang, J. (2015). Job Stressors, Organizational Innovation Climate and Employees' Innovative Behavior. *Creativity Research Journal*, 27(1), 16–23.
- Rhee, J., Dae Seog, S., Bozorov, F., & Dedahanov, A. T. (2017). Organizational Structure and Employees' Innovative Behavior: The Mediating Role of Empowerment. *Social Behavior and Personality*, 45(9), 1523–1536.
- Rhoades, L., & Eisenberger, R. (2002). Perceived organizational support: A review of the literature. *Journal of Applied Psychology*, 87(4), 698–714.
- Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of Innovations*. 4th ed. New York: Free Press.

- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Determinants of innovative behavior: A path of individual innovation in the workplace. *Academy of Management Journal*, 37(3), 580–607.
- Sharma, P., & Chrisman, J. J. (1999). Toward a Reconciliation of the Definitional Issues in the Field of Corporate Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 23(3), 11–27.
- Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in the workplace: Dimensions, measurement, and validation. *Academy of Management Journal*, 38(5), 1442–1465.
- Tranfield, D., Denyer, D., & Smart, P. (2003). Towards a methodology for developing evidence-informed management knowledge by means of systematic review. *British Journal of Management*, 14(3), 207–222.
- Yuan, F., & Woodman, R. W. (2010). Innovative Behavior in the Workplace: The Role of Performance and Image Outcome Expectations. *Academy of Management Journal*, 53(2), 323–342.
- Yu, C. Yu, T.-F., & Yu, C.-C. (2013). Knowledge Sharing, Organizational Climate and Innovative Behavior: A Cross-Level Analysis of Effects. *Social Behavior and Personality*, 41(1), 143–156.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B. & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view, *MIS Quarterly*, 27(3), 425–478.
- West, M. A., & Farr, J. L. (1990). *Innovation and Creativity at Work: Psychological and Organizational Strategies*. In West, M. A. & Farr, J. L. (Eds.), *Innovation and Creativity at Work* Chichester: John Wiley & Sons.
- Wiratchai, N. (1999). *Meta analysis*. Bangkok : Faculty of Education, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Zahra, T. T., Ahmad, H. M., & Waheed, A. (2017). Impact of Ethical Leadership on Innovative Work Behavior: Mediating Role of Self-Efficacy. *Journal of Behavioural Sciences*, 27(1), 93–107.

การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลขององค์กรภาครัฐเพื่อยกระดับความสามารถทางการแข่งขัน
ของประเทศไทย

**DIGITAL TRANSFORMATION FOR GOVERNMENT AGENCIES TO
ENHANCE THAILAND'S COMPETITIVENESS**

วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ

Watcharapoj Sapsanguanboon

บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

Graduate School of Management and Innovation, King Mongkut's University of Technology Thonburi

เวทยา ฝัใจดี

Wethaya Faijaidee

ศูนย์กลยุทธ์และความสามารถในการแข่งขันองค์กร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

Center for Strategy and Enterprise Competitiveness, King Mongkut's University of Technology Thonburi

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและเพื่อศึกษาอุปสรรคของการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลในองค์กรภาครัฐ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อค้นหาคำสำคัญและจัดลำดับตามความถี่ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลในองค์กรภาครัฐ คือ ด้านการให้ความสำคัญของผู้บริหารระดับสูง เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยผู้บริหารต้องมีการกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล และปัจจัยด้านบุคลากรในองค์กร คือ การมีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กร ทั้งการทำความเข้าใจ การเรียนรู้ และการให้ข้อมูลที่สะท้อนปัญหาของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้องค์กรนำไปปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งองค์กรภาครัฐกรณีศึกษาเริ่มมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้จึงพบอุปสรรคของการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลในองค์กรภาครัฐที่สำคัญ คือ ด้านบุคลากร ที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับฐานข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กร ด้านข้อมูล คือ การจัดเก็บฐานข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และการเก็บข้อมูลของแต่ละหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลมีความแตกต่างกัน และด้านผู้รับบริการที่ยังไม่มีความเข้าใจขั้นตอนหรือกระบวนการรับบริการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ดังนั้น องค์กรภาครัฐจึงควรให้การสนับสนุนบุคลากรด้วยการพัฒนาความรู้และทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ในองค์กรภาครัฐ

คำสำคัญ: ดิจิทัล การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล ความสามารถในการแข่งขัน และภาครัฐ

ABSTRACT

This research aims to study about key success factors and to study about the obstacles of digital transformation for government agencies. It deploys qualitative research method and data is collected through in-depth interview. Content analysis is used to analyze the data from the interview by finding keywords with the frequency. The study finds out that key success factors of digital transformation for government agencies are management support. They have to define goals and strategy for digital transformation. Another key success factor is the government officers who implement the digital technology through the learning and providing useful information about the issues from the implementation. Therefore, they can be used as inputs to improve and develop the digital technology effectively. Since the government agencies have been implementing the digital technology, some obstacles are found including the human resources. They are lack of necessary knowledge about database and digital technology. Another obstacle is data. The database is incomplete with different standards. Finally, the customers lack of knowledge to obtain service using digital technology. Moreover, Government agencies should provide training to government officers and educate customers which can lead to more efficient use of digital technology.

Keywords: Digital, Digital Transformation, Competitiveness and Government

Corresponding Author: wethaya15.f@gmail.com

วันที่รับ (Received): 27 February 2020 วันที่แก้ไข (Revised): 12 June 2020 วันที่ตอบรับ (Accepted): 25 June 2020

บทนำ

เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานขององค์กรต่าง ๆ ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดตลาดใหม่ กลุ่มลูกค้าใหม่ รวมถึงคู่แข่งใหม่ ๆ ทำให้องค์กรหยุดชะงักเนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจจะเกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดดหรือการพัฒนาองค์กรอย่างรวดเร็ว องค์กรจำนวนมากมีการลงทุนด้านเทคโนโลยีแต่พบว่าเทคโนโลยีนั้นไม่มีส่วนช่วยพัฒนาให้องค์กรดีขึ้น หรือเทคโนโลยีที่ลงทุนนั้นมีมูลค่าที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับการนำมาประยุกต์ใช้ จึงทำให้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพมากพอ หรือเรียกว่า Digital Disruption (KPMG, 2017) เทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ทุกองค์กรนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปประยุกต์ใช้ในทุกกระบวนการทำงานให้ได้มากที่สุด รวมถึงองค์กรภาครัฐในประเทศไทยที่ต้องมีการปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เพื่อเพิ่มศักยภาพการดำเนินงาน การลดขั้นตอนการทำงาน ข้อมูลมีความถูกต้องแม่นยำและลดความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการทำงาน การลดระยะเวลาในการทำงาน ซึ่งจะสามารถช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงาน และส่งผลให้ผู้รับบริการมีความสะดวกมากขึ้น และพึงพอใจในการใช้บริการ (Division of Economic Information, 2016; Phithuwan, 2016 & Anan, 2017)

รัฐบาลไทยตระหนักถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานและการให้บริการ เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล การกำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาครัฐ จึงได้มีการกำหนดเป้าหมายหลักที่มุ่งเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้ก้าวทันเวทีโลก ด้วยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการผลิตและการบริการ สร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียม ด้วยข้อมูลข่าวสารและบริการผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พัฒนาทุนมนุษย์สู่ยุคดิจิทัล ด้วยการเตรียมความพร้อมให้บุคลากรทุกกลุ่มมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล ตลอดจนปฏิรูปกระบวนการขั้นตอนการทำงานและการให้บริการของภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูล

เพื่อให้การปฏิบัติงานโปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยเหตุนี้ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) จึงได้ถูกจัดทำขึ้นสำหรับใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาว ประกอบด้วย 6 กรอบยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคง 2) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม 5) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

การจัดทำแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลเป็นการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลขององค์กรหรือ Digital Transformation ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กรในยุคดิจิทัล ตั้งแต่การวางรากฐาน การกำหนดเป้าหมาย การดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ และส่งต่อคุณค่าให้แก่ผู้บริโภค (Russell Reynolds Associates, 2019) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นจึงต้องมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กร โดยหากผู้บริหารระดับสูงมีเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน และมีการสื่อสารให้บุคลากรทุกส่วนได้เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงจะมีส่วนทำให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรนั้นสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Orawan, 2013; Jirapong, 2013 & Aumnat, 2017)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลในองค์กรภาครัฐของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอุปสรรคของการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลในองค์กรภาครัฐของประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

หน่วยงานของรัฐ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท (Kittiya, 2010) ดังนี้ 1) ส่วนราชการ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการให้บริการสาธารณะทางปกครอง (Administrative Public Service) ซึ่งเป็นภารกิจหลักของรัฐ ให้บริการทั่วไปและไม่มุ่งกำไร และมีความสัมพันธ์กับรัฐ ซึ่งประกอบด้วยรัฐจัดตั้ง รัฐปกครองบังคับบัญชา ใช้งบประมาณแผ่นดินใช้อำนาจฝ่ายเดียวของรัฐบาลเป็นหลักในการดำเนิน

กิจกรรม บุคลากรมีสถานะเป็นข้าราชการ และรัฐต้องรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวในการกระทำของหน่วยงาน

2) รัฐวิสาหกิจ แบ่งเป็น หน่วยงานที่รับผิดชอบสาธารณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม (Industrial and Commercial Public Services) มีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหารายได้ องค์การของรัฐบาลหรือหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ รวมทั้งบริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วน ส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการหรือวิสาหกิจมีหุ้นอยู่เกินร้อยละ 50 แต่ไม่รวมถึงองค์การหรือกิจการที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อส่งเสริมการค้า หรือส่งเสริมการใด ๆ ที่ไม่ใช่ธุรกิจ และองค์การของรัฐบาลหรือหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ หรือมีหุ้นอยู่เกินกว่าร้อยละ 50 มีการดำเนินงานที่มีลักษณะผสมระหว่างกิจการเอกชนและหน่วยงานของรัฐบาลแบบมหาชน มีเป้าหมาย คือ ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก 3) องค์การมหาชน แบ่งเป็น หน่วยงานที่รับผิดชอบบริการสาธารณะทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร และองค์การของรัฐประเภทหนึ่ง ที่กำหนดขึ้นเพื่อบริการสาธารณะที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องการประสิทธิภาพสูง โดยไม่หวังกำไรจากการบริการ และ 4) หน่วยงานของรัฐรูปแบบใหม่ แบ่งเป็น องค์การของรัฐที่เป็นอิสระ เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมกำกับดูแลกิจกรรมของรัฐตามนโยบายสำคัญที่ต้องการความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงอำนาจทางการเมือง และกองทุนที่เป็นนิติบุคคล เพื่อเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจของรัฐในการดำเนินบริการสาธารณะแก่ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หรือเพื่อการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจเฉพาะด้าน การดำเนินงานของกองทุนจะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล และเงินสมทบจากกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ

การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation)

เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กรในยุคดิจิทัล ตั้งแต่การวางรากฐาน การกำหนดเป้าหมาย การดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ และส่งต่อคุณค่าให้แก่ผู้บริโภค (Russell Reynolds Associates, 2019) เป็นปรากฏการณ์ใหม่และไม่มีที่สิ้นสุด ไม่สามารถกำหนดจุดสิ้นสุดไว้ได้อย่างชัดเจน แต่สามารถเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้นได้ หากมียุทธศาสตร์และแนวทางปฏิบัติเพื่อให้องค์กรก้าวไปข้างหน้า ซึ่งผู้บริหารควรให้ความสำคัญตระหนักถึงสิ่งนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กรจึงเป็น

การเร่งกิจกรรม กระบวนการ ชีตความสามารถ และรูปแบบทางธุรกิจ เพื่อใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ในการสร้างโอกาสให้ธุรกิจสร้างความสามารถทางการแข่งขันภายใต้สภาพแวดล้อมด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (Settapon, 2017)

การบริหารการเปลี่ยนแปลง เป็นการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กร ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายในและจากปัจจัยภายนอก หากผู้บริหารระดับสูงมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน และมีการสื่อสารให้บุคลากรทุกส่วนเข้าใจ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะมีส่วนทำให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรนั้นสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wilawan, 2013, Orawan, 2013, Aumnat, 2017) โดยสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ โครงสร้างองค์กร กลยุทธ์หรือทิศทางการทำงาน การเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน กระบวนการตัดสินใจของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร การเปลี่ยนแปลงที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคลากร และปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ คู่แข่งขันมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านกลยุทธ์การตลาด การเปลี่ยนแปลงเครื่องมือในการผลิตและเทคโนโลยีต่าง ๆ นโยบาย การเมืองและกฎหมาย และการเปลี่ยนแปลงของสังคมและประชากร เป็นต้น (Orawan, 2013 & Krittmate, 2012)

การจัดการการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (John & Leonard, 2013) เพื่อลดการต่อต้านและเพื่อให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ 1) การให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้องล่วงหน้า การสื่อสารความคิด เป้าหมาย วัตถุประสงค์ จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นเหตุผล และตรรกะของการเปลี่ยนแปลง 2) การให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งหมดได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งหรือมีส่วนร่วมในการออกแบบ และนำการเปลี่ยนแปลงนี้มาใช้ 3) การอำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เช่น การฝึกอบรมทักษะใหม่ ๆ ให้แก่พนักงาน การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้สามารถทำงานได้ง่ายมากขึ้น 4) การเจรจา เป็นการเสนอสิ่งจูงใจให้พนักงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง 5) การปรับหรือย้ายบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ที่พึงประสงค์อย่างมีความเหมาะสม และ

6) การข่มขู่และการกดดันให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตาม การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นวิธีการที่ไม่ดีนัก จึงควรเลือกใช้เป็นวิธีการสุดท้ายตามสถานการณ์ที่จำเป็น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รูปแบบพหุกรณีศึกษา (Multiple Case Studies) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulate) คือ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยอาศัยการสนทนา ชักถาม และโต้ตอบระหว่างผู้วิจัยหรือผู้สัมภาษณ์ (Interviewer) กับผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ถูกสัมภาษณ์ (Interviewee) วิธีนี้ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสสังเกตบุคลิกภาพ พฤติกรรมทางกายและวาจาในขณะสัมภาษณ์ ซึ่งอาจใช้เป็นข้อมูลในการตีความหมายของผู้ถูกสัมภาษณ์ประกอบกับคำสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรภาครัฐกรณีศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย ดำเนินงานและใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการนำข้อมูลที่ได้อาจจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อค้นหาคำสำคัญ (Keywords) ที่มีความถี่ในการกล่าวถึงของแต่ละองค์กร และจัดลำดับคำสำคัญตามความถี่และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. รูปแบบและลักษณะการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐกรณีศึกษา

1.1 องค์กรภาครัฐ ก. เริ่มดำเนินงานจากอดีตถึงปัจจุบันรวมเวลามากกว่า 100 ปี การกิจหลักขององค์กร คือ การดำเนินงานเกี่ยวกับมาตรฐานอุตสาหกรรมและการพัฒนาวัสดุก่อสร้าง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค เพื่อสร้างมาตรฐานในการขับเคลื่อนสินค้าและบริการของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล และสร้างความเป็นธรรมในการซื้อขาย รวมถึงการจัดปัญหาและอุปสรรคทางการค้าที่เกิดจากมาตรการด้านมาตรฐาน โดยยังคงรักษาสีงแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

การดำเนินงานเกี่ยวกับมาตรฐานขององค์กรภาครัฐกรณีศึกษา ได้แก่ 1) การกำหนดมาตรฐาน เป็นการกำหนดมาตรฐานทั้งในระดับประเทศและระดับสากล โดยมาตรฐานในระดับประเทศ จะเป็นมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่อยู่

ในอุตสาหกรรม ส่วนมาตรฐานในระดับสากล จะเป็นการกำหนดมาตรฐานร่วมกับองค์กรอื่น โดยมีองค์กรในระดับสากลที่สำคัญ คือ องค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน 2) การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยการรับรองตามมาตรฐานของประเทศ การรับจดทะเบียนผลิตภัณฑ์ การเป็นหน่วยตรวจสอบของสถาบันมาตรฐานต่างประเทศ และการรับรองฉลากด้านสิ่งแวดล้อม

1.2 องค์กรภาครัฐ ข. มีระยะเวลาการดำเนินงานยาวนานมากกว่า 80 ปี มีหน่วยงานในสังกัดและหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลที่มีสำนักงานตั้งอยู่ทั่วประเทศมากกว่า 10 แห่ง พันธกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ให้สะท้อนมูลค่าที่แท้จริง เป็นที่ยอมรับ เป็นธรรม และได้มาตรฐานสากล เช่น การกำหนดบัญชีราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน การกำหนดบัญชีราคาประเมินทุนทรัพย์ห้องชุด การกำหนดบัญชีราคาประเมินทุนทรัพย์ และการประเมินราคาโรงเรียนสิ่งปลูกสร้าง ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านงบประมาณ รายการค่าใช้จ่าย รวมถึงโครงการจัดทำฐานภาษีเพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นี้ มีวิสัยทัศน์ เพื่อให้เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเกิดความสมดุลและยั่งยืน

2. การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลขององค์กรภาครัฐกรณีศึกษา

2.1 องค์กรภาครัฐกรณีศึกษา ก. มีการปรับตัวรูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมทั้งภายในประเทศและของโลก องค์กรภาครัฐจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่ต้องนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ภายในองค์กร ซึ่งเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นไม่ใช่นำมาใช้เพื่อทดแทนการทำงานแบบเดิม แต่นำมาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เช่น ระบบการออกแบบและการปรับปรุงหรือพัฒนางาน จะอยู่ในรูปแบบ N-Tier ที่แบ่งออกเป็น User Interface (UI), Business Logic Layer และ Data Access Layer เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับกระบวนการออกใบอนุญาต (e-License) เพื่อให้สามารถพิจารณาออกใบอนุญาตให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ขอรับใบอนุญาตแบบออนไลน์ได้ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งคำขออนุญาตสามารถยื่นผ่าน Web-based

Application หรือ Mobile Application ได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

2.2 องค์การภาครัฐกรณีศึกษา ข. ตระหนักถึง การอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการ รวมถึงการยกระดับคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ มีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นมาตรฐานระดับสากล โดยเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐ เช่น ระบบสำรวจปัจจัยการประเมินราคาส่งหากรมทรัพย์ เพื่อช่วยในการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามของเจ้าหน้าที่ ช่วยในด้านการ

จัดการฐานข้อมูลจากการเดินสำรวจ ภาพถ่าย และข้อมูลกายภาพอื่น ๆ ของแปลงที่ดิน ทำให้มีความสะดวกในการตรวจสอบ และนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการประเมินราคาส่งหากรมทรัพย์อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ระบบประเมินราคาส่งหากรมทรัพย์ เพื่อช่วยให้การประเมินราคาของเจ้าหน้าที่มีความเป็นมาตรฐานเดียวกัน สามารถตรวจสอบการได้มาของราคาประเมินได้ และระบบบริการประชาชนในการค้นหาราคาประเมิน เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการการค้นหาราคาประเมินทั้งของที่ดิน ห้องชุด และสิ่งปลูกสร้าง ได้อย่างสะดวกผ่านเว็บไซต์โดยไม่ต้องเดินทางเข้ามาขอราคาประเมินด้วยตนเอง

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐกรณีศึกษา แสดงข้อมูลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคของการนำดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐกรณีศึกษา

	องค์กรภาครัฐกรณีศึกษา ก.	องค์กรภาครัฐกรณีศึกษา ข.
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้	■ ผู้บริหารระดับสูงมีกลยุทธ์และการวางแผนที่ดี รวมถึงการสนับสนุนต่าง ๆ ■ ผู้บริหารระดับกลางช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงาน ควบคุมและติดตามการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลอยู่เป็นระยะ ■ พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกส่วนให้ความร่วมมือในการสะท้อนปัญหาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลให้ดีขึ้น สะดวกต่อการใช้งาน ■ นักพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลมีความรู้ความเข้าใจการนำดิจิทัลมาประยุกต์ใช้กับลักษณะขององค์กร	■ การสนับสนุนจากรัฐบาลและผู้บริหารในดำนงบประมาณ ■ การพัฒนาบุคลากรให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจการดำเนินงานผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

ตารางที่ 1 (ต่อ)

	องค์กรภาครัฐการศึกษา ก.	องค์กรภาครัฐการศึกษา ข.
อุปสรรคของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้	- บุคลากรมีความกังวลในการใช้ระบบดิจิทัล - ผู้รับบริการไม่เข้าใจวิธีการใช้งาน ทำให้ต้องใช้เวลาในการอธิบาย - บุคลากรไม่เข้าใจภาพรวมของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กร	- การจัดเก็บฐานข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วน สมบูรณ์และการเก็บข้อมูลของแต่ละหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลมีความแตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศ - บุคลากรขององค์กรขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับฐานข้อมูลและดิจิทัล

จากตารางที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบและลักษณะการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐการศึกษา รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐการศึกษา แสดงข้อมูลดังนี้

3.1 องค์กรภาครัฐการศึกษา ก.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้

- ผู้บริหารสูงสุด มีส่วนผลักดันให้เกิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน และยังมีส่วนร่วมในการวางแผน การแก้ไขปัญหา รวมถึงการให้คำแนะนำสำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนการตัดสินใจและวางแผนกลยุทธ์ในการดำเนินการขององค์กร
- ผู้บริหารระดับกลาง มีบทบาทในการผลักดัน ส่งเสริมให้ข้อคิดเห็น แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการนำไปปฏิบัติงาน รวมถึงการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาและการติดตามการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลอยู่เป็นระยะ
- พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกส่วน ผู้ปฏิบัติงานมีการศึกษาข้อมูล การให้ข้อมูล และการสะท้อนปัญหาให้กับนักพัฒนาระบบ เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างปกติ ทันเวลา รวมถึงพนักงานผู้ปฏิบัติงานร่วมกับนักพัฒนาระบบเพื่อปรับเปลี่ยนของดิจิทัลที่นำมาใช้ให้สามารถใช้งานได้สะดวก เหมาะสมกับลักษณะขององค์กร

อุปสรรคของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้

- บุคลากรเกิดความกังวลเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลว่าจะทำให้การทำงานเกิดข้อผิดพลาด
- ผู้รับบริการไม่เข้าใจวิธีการใช้งานหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานของเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้บุคลากรต้องใช้เวลาในการอธิบายค่อนข้างนาน
- บุคลากรไม่เข้าใจภาพรวมของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กร จึงทำให้ช่วงเริ่มแรกการใช้งานมีความล่าช้า
- บุคลากรยังมีความเคยชินกับวิธีการทำงานแบบใช้เอกสาร หากใช้ระบบดิจิทัลจะสามารถลดปริมาณเอกสารได้ถึง 85% ซึ่งต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนผ่าน

3.2 องค์กรภาครัฐการศึกษา ข.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำมาช่วยในการปฏิบัติงานจะต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและผู้บริหารในการสนับสนุนทางงบประมาณ เนื่องจากอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะมาช่วยสนับสนุนการทำงานด้านดิจิทัลนั้นมีมูลค่าค่อนข้างสูง นอกจากการพัฒนาด้านอุปกรณ์แล้วสิ่งสำคัญ คือ การพัฒนาบุคลากรให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจการดำเนินงานผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ได้รับการพัฒนาแล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและให้การดำเนินงานขององค์กรมีประสิทธิภาพ

อุปสรรคของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ คือ การจัดเก็บฐานข้อมูลตั้งต้นต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดทำระบบงานยังไม่ครบถ้วนและการจัดเก็บฐานข้อมูลมีความแตกต่างกันของหน่วยงานย่อยในแต่ละพื้นที่ ทำให้ต้องใช้เวลาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนการนำเข้าสู่ระบบประมวลผล ประการต่อมา คือ การรู้เท่าทันการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ในการทำงาน ซึ่งหากบุคลากรไม่เข้าใจการดำเนินงาน ไม่เข้าใจในฐานข้อมูล หรือไม่เข้าใจการทำงานโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้การทำงานเกิดความผิดพลาดได้ ดังนั้น อุปสรรคที่สำคัญในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ขึ้นอยู่กับฐานข้อมูลเดิมที่มีอยู่ว่าสามารถนำมารวบรวมเป็นฐานข้อมูลเดียวกันได้หรือไม่ และเจ้าหน้าที่ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในการนำข้อมูลไปใช้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของระบบแต่ละระบบ เพื่อให้การดำเนินงานโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐกรณีศึกษาที่สำคัญ คือ ด้านบุคลากร ทั้งผู้บริหารระดับสูงจนถึงระดับพนักงานและเจ้าหน้าที่ โดยผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีกลยุทธ์และการวางแผนที่ดี รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากรให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจการดำเนินงานผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้บุคลากรสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rungnapha, & Taksaya (2019) ที่พบว่า คุณสมบัติของบุคลากรที่มีความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น มีแนวคิดในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อลดขั้นตอนการทำงาน ลดระยะเวลา ช่วยในการตัดสินใจ การออกแบบการพัฒนากิจกรรมงาน และสร้างความเชื่อมโยงข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีส่วนทำให้ให้องค์กรสามารถบริหารจัดการข้อมูลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และยกระดับการให้บริการสู่ความเป็นมาตรฐานสากล รวมถึง Siriphong (2019) ที่พบว่า ผู้บริหารองค์กร ควรศึกษาและทำความเข้าใจองค์ประกอบที่มีผลต่อองค์กร เพื่อรองรับการเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัลมี 2 ระดับ คือ ระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ โดยระดับนโยบาย เป็นการจัดการด้าน

โครงสร้างขององค์กรเพื่อปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมภายนอก ส่วนระดับปฏิบัติการ จะอาศัยพื้นฐานทรัพยากร (Resource Based View) ที่เป็นการมุ่งเน้นปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ ทรัพยากรทางกายภาพ (Physical Resource) ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) และทรัพยากรองค์กร (Organizational Resource) ซึ่งทรัพยากรทั้ง 3 ประเภทนี้ เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ ด้านความสามารถของบุคลากร (Workforce Skills) เนื่องจากบุคลากรในทุกระดับชั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการปรับเปลี่ยนขององค์กรให้สัมฤทธิ์ผล โดยการทำให้บุคลากรเข้าใจถึงความสำคัญ รู้ลึกตื่นตัวกับการเปลี่ยนแปลง และบุคลากรจำเป็นต้องมีความสามารถที่เหมาะสมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และการคิดเชิงออกแบบ เพื่อพัฒนาความสามารถในการให้บริการลูกค้า และสามารถบริหารองค์กรภายใต้การเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ องค์กรภาครัฐดำเนินงานต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ และจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณ เพื่อให้องค์กรภาครัฐสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้พัฒนาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suppachok (2018) ที่พบว่า การนำนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ยังไม่มีความก้าวหน้าในการดำเนินงานเท่าที่ควร เนื่องจากองค์กรหรือหน่วยงานไม่ได้วางแผนงานและงบประมาณที่มุ่งเน้นการให้บริการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง ดังนั้น ภาครัฐควรมีการสื่อสารและจัดสรรงบประมาณให้กับองค์กรภาครัฐอย่างเหมาะสม และมีความสอดคล้องกับ Digital Government Development Agency (2018) ที่อธิบายว่า การพัฒนารัฐบาลดิจิทัลต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐทุกส่วน เนื่องจากการจะพัฒนารัฐบาลดิจิทัลได้นั้น จำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนจากหลากหลายมิติ

ผลการศึกษาอุปสรรคของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ที่สำคัญส่วนใหญ่ คือ ด้านบุคลากรในองค์กร

ภาครัฐ ที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับฐานข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล ขาดความเข้าใจภาพรวมของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในองค์กร และมีความกังวลในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

นอกจากบุคลากรในองค์กรภาครัฐแล้ว ผู้รับบริการก็ยังไม่คุ้นชินและไม่เข้าใจวิธีการใช้งาน หรือขั้นตอนของการขอรับบริการรูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้บุคลากรใน

องค์กรภาครัฐต้องใช้เวลาในการอธิบาย เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suppachok (2018) ที่พบว่า ความขาดแคลนบุคลากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือบุคลากรภายในองค์กรไม่มีคุณสมบัติหรือความสามารถที่เพียงพอในการทำงาน เป็นสาเหตุของความไม่ก้าวหน้าในการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในการให้บริการประชาชน

REFERENCES

- Anan, K. (2017). Digital Government. Annual meeting 2017 by Office of the National Economic and Social Development Council: Drive plan number 12 to the future of Thailand. 1-12.
- Aumnat, W. (2017). Change Management. Retrieved July 26, B.E.2019 from https://www.hrcenter.co.th/file/columns/hr_f_20170509_162857.pdf.
- Digital Government Development Agency. (2018). The status of digital government development in Thailand 2018 Report. Bangkok: Naruj.
- Division of Economic Information. (2016). Digital Thailand. Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand.
- Jirapong, R. (2013). Organizational Change: Concepts, Process and The Roles of Human Resource Professional. *Panyapiwat Journal*. 5(1), 194-203.
- Kotler J. P., & Leonard A. S. 2013. Choosing Strategies for Change. *Harvard Business Review*. 1-11.
- Kittiya, S. (2010). Meaning and important characteristics of government agencies. Office of the Ombudmas Thailand. 1-57
- Krittmate, O. (2012). Change Management. Retrieved July 1, B.E.2019 from <https://www.gotoknow.org/posts/420874>.
- KPMG. (2017). Destination (Un) Know. Retrieved July 3, B.E.2019 from www.kpmg.com/digital.
- Orawan, N. (2013). Change management process and knowledge management. Retrieved July 25, B.E.2019 from https://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book56_4/km.html.
- Phithuwan, K. (2016). Thai government and stepping into the digital government. The Secretariat of the House of Representatives. 1-16.
- Rungnapha, S., & Taksaya, S. (2019). The Guidelines for Human Resource Development of the Revenue Department Consistent with National Development towards Thailand 4.0. *BU Academic Review*, 18(1), 114-131.
- Russell Reynolds Associates. (2019). Digital Transformation: The Final Chapter. 1-9.
- Siriphong, T. (2019). Morality Strengthening in 21st Century, for Organization of Digital Economy. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Science)*. 9(1), 146-163.
- Suppachok, N. (2018). The Guidelines for E-Government Policy Implementation in Public Organizations. *National Defence Studies Institute Journal*. 9(2), 37-48.
- Settapon, M. (2017). Digital Transformation. Office of The National Broadcasting and Telecommunications Commission. 1-46.
- Wilawan, U. (2013). The Study of Change Management of Government's Secondary School Administrator in The Secondary Educational Area Office 2. Master of Education Degree in Educational Administration, Srinakharinwirot University.

การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์
**INCREASING THE EFFICIENCY OF THE RESEARCH
COMMERCIALIZATION PROCESS**

ภราดร นิลแจ้ง

Paradorn Niljang

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
College of Innovation, Thammasat University

อัญญิฐา ดิษฐานนท์

Anyanitha Distanont

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
College of Innovation, Thammasat University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยการศึกษาเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งศึกษากรณีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประกอบด้วย อาจารย์ผู้วิจัยจำนวน 2 ท่าน เจ้าหน้าที่ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจจำนวน 2 ท่าน และผู้ประกอบการจำนวน 1 ท่าน ขั้นตอนการทำวิจัยมีดังนี้ 1) การศึกษาวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) การศึกษาเชิงประจักษ์ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการต่อยอดงานวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สู่เชิงพาณิชย์ 3) การสรุป และวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา ผลจากการวิจัยพบว่า ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ในรูปแบบความร่วมมือทั้ง 3 หน่วย ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ผู้วิจัย ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ และผู้ประกอบการ ซึ่งได้รับการกำกับดูแลโดย “ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561” อันประกอบไปด้วย 4 หมวด คือ หมวด 1 ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย หมวด 2 การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา หมวด 3 การหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย และหมวด 4 การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ ในบางกรณีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอาจไม่มีความรู้ หรือความเข้าใจในด้านข้อบังคับดังกล่าว ดังนั้นมหาวิทยาลัยอาจมีการให้ความรู้แก่อาจารย์ผู้วิจัย หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านข้อบังคับมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ในแต่ละหมวดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการให้ความรู้ด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายสิทธิบัตร รวมทั้งอาจมีการออกระเบียบ หรือแนวทางในการปฏิบัติด้านการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ชัดเจน และสอดคล้องกับการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเพื่อให้การต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัยประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้วิจัย ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ ผู้ประกอบการ

ABSTRACT

This research analyzes how to increase the efficiency of the research commercialization process of Thammasat University. This research is qualitative research which studied the case study of Thammasat University consisting of 2 researchers, 2 officers of the Center of Intellectual Property and Business Incubator, and 1 entrepreneur. The research process comprises of three stages: 1) Reviewing the literature. 2) Conducting the empirical study by an in-depth interview with stakeholders. 3) Analyzing and concluding by using content analysis. The research found that Thammasat University has a research commercialization process in the form of a collaboration of three divisions; researchers, the Center of Intellectual Property and

Business Incubator and entrepreneurs who have been supervised by "Thammasat University Regulations on Intellectual Property Rights and the Provision of Benefits from Intellectual Property of Thammasat University, 2018", These regulations consist of four chapters, namely; Chapter 1 Intellectual Property of the University, Chapter 2 Intellectual Property Management, Chapter 3 Exploitation of Intellectual Property of The University and, Chapter 4 Allocation or Sharing of Benefits. In some cases of the regulations, those who are involved may not have knowledge or understanding or may not be consistent in practice. Therefore, the university may provide knowledge to the researchers or those who are involved in the university's regulations related to the research commercialization in each related category. As well as providing knowledge on intellectual property law, patent law, including regulations or guidelines for the Thammasat University's research commercialization to be clear and consistent with the practice to provide guidelines for those involved. In order to further enhance the university's research commercialization.

Keywords: University, Researchers, The Center of Intellectual Property and Business Incubator, Entrepreneurs

บทนำ

ปัจจุบันในหลายประเทศต่างให้ความสำคัญในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยสร้างกรอบความร่วมมือจากหน่วยงานหลาย ๆ หน่วยงานเพื่อนำไปสู่การเกิดนวัตกรรม เนื่องจากนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม และสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน โดยได้มีการสร้างความร่วมมือกับทั้งมหาวิทยาลัย ภาคอุตสาหกรรม และรัฐบาล (Lam, Hills and Ng, 2012) รัฐบาลในหลายประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญ ทั้งยังมีความสนใจในกิจกรรมเชิงพาณิชย์ และความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านนวัตกรรมระดับประเทศ (Leisyte, 2011) จึงได้มีการนำแนวคิดในการสร้างความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากรอบความร่วมมือในการสร้างงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ (Etzkowitz and Leydesdorff, 2000) นอกจากนี้ยังมีการสร้างระบบนิเวศทางด้านนวัตกรรม และความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อให้การเกิดการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และเป็นกลไกสำคัญในการประสานความร่วมมือระหว่างกัน เช่น การเข้าถึงองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี การร่วมมือในการวิจัยและพัฒนา การเข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นต้น (Guerrero and Urbano, 2016; Armando et al., 2017) ในขณะเดียวกัน ในต่างประเทศยังได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ในแต่ละสถาบันก็ยังได้มีการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือนโยบายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องในทางปฏิบัติ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางด้านนวัตกรรม และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Lounsbury and

Crumley, 2007) โดยกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือนโยบายเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องมีความครอบคลุม ทั้งในด้านของทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิบัตร ตลอดจนด้านกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ ซึ่งการมีกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือนโยบายที่เอื้อต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพและความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Ambec and Barla, 2006) ก็จะสามารถผลักดัน และกระตุ้นให้มีการเติบโตด้านนวัตกรรมระดับชาติได้อย่างรวดเร็ว และสามารถสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันมากยิ่งขึ้น (Lounsbury and Crumley, 2007)

ในส่วนของประเทศไทยก็ได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ เช่น กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ที่ได้มีการบัญญัติขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ ทั้งยังเป็นการคุ้มครองหรือประกันสิทธิของผู้สร้างสรรค์ผลงาน นอกจากนี้ยังมีกฎหมายสิทธิบัตร ได้แก่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งได้บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์ขึ้น ในขณะที่เดียวกับมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ก็ยังคงได้มีการออกข้อบังคับมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ คือ "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561" เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามจากสถิติการจดสิทธิบัตรนวัตกรรม

จากการประชุม “มหกรรมทรัพย์สินทางปัญญา สกว.” โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ครั้งที่ 1 แสดงการจัดสิทธิบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ยังคงมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติอื่น ๆ โดยมีจำนวน 9 สิทธิบัตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยศึกษาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อันได้แก่ อาจารย์ผู้วิจัย ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ และผู้ประกอบการ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับข้อบังคับมหาวิทยาลัย ว่ามีส่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพหรือมีปัญหา อุปสรรค ต่อกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ในทางปฏิบัติหรือไม่อย่างไร เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทาง หรือวิธีการ เพื่อให้กระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทบทวนวรรณกรรม

1. กระบวนการต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ (Commercialization Process)

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภายในมหาวิทยาลัยนำไปต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ โดยเป็นการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี หรืองานวิจัยออกไปสู่ภายนอก เช่น ภาครัฐอุตสาหกรรม หรือผู้ประกอบการ (Belitski, Aginskaja and Marozau, 2018) และนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือเทคโนโลยีเหล่านั้นที่ได้รับการพัฒนาแล้วออกสู่ตลาดผู้บริโภค โดยกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์นั้น สามารถแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วยดังนี้ 1) การค้นพบแนวคิด (Idea Generation) เป็นขั้นตอนเริ่มต้นของกระบวนการต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ โดยเป็นขั้นตอนของการรวบรวมแนวคิด การค้นพบแนวคิดใหม่ ๆ โดยแนวคิดเหล่านี้อาจเกิดจากนักวิจัย ภาครัฐอุตสาหกรรม หรือผู้ประกอบการ (Powers and McDougall, 2005) แนวคิดเหล่านี้นี้จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์

ที่ชัดเจนว่าควรเป็นอย่างไร มีทิศทางอย่างไร มีลูกค้า หรือ ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายเป็นใคร (Banker, Bardhan and Asdemir, 2006) นอกจากนี้จะต้องมีการประเมินแนวคิดเหล่านั้นว่ามีความสามารถทางการตลาดหรือไม่ หรือแนวคิดใดที่สามารถดึงดูดลูกค้า หรือผู้บริโภค หรือแนวคิดใดมีประโยชน์ในการใช้งานได้จริง หรือแนวคิดใดที่สามารถจัดหาวัตถุดิบที่เหมาะสม หรือสามารถหาได้ง่าย เป็นต้น เพื่อเป็นการคัดกรองแนวคิดต่าง ๆ ในขั้นตอนนี้อาจจะต้องใช้ความรู้ด้านการตลาดในการประเมินแนวคิด (Porter, 1985) โดยอาจมีการคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และสังคมด้วย นำไปสู่การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากแนวคิดเหล่านั้น 2) การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Protection) เป็นขั้นตอนของการประเมินสิ่งประดิษฐ์ เพื่อปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา โดยเป็นการเปิดเผยข้อมูลสำหรับการจดสิทธิบัตรของผลิตภัณฑ์ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากการวิจัย และพัฒนาแก่สาธารณะชน (Liu, Mu, Hu, Wang and Wang, 2018; Norman and Eisenkot, 2017) โดยประโยชน์จากการจดสิทธิบัตร คือ เป็นการกีดกันไม่ให้ผู้อื่นทำการผลิต หรือขายผลิตภัณฑ์ภายใต้สิทธิบัตรในระยะเวลาที่จำกัด (Thongdetae, 2004) 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (Prototyping) เป็นขั้นตอนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา (Karaveg, Thawesaengskulthai and Chandrachai, 2014) และยังเป็นขั้นตอนของการนำผลิตภัณฑ์ต้นแบบนั้นไปทดสอบสภาพการตลาดจริงในทุก ๆ ด้านก่อนที่จะมีการนำไปจัดจำหน่าย ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด ตำแหน่งทางการตลาด การโฆษณา การจัดจำหน่าย การตั้งราคาขาย การสร้างตราสินค้า บรรลุภัณฑ์และงบประมาณจำนวนการทดสอบ โดยขั้นตอนนี้อาจต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก และอาจใช้ระยะเวลานาน (Prasad, 2010) 4) การนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization) เป็นขั้นตอนของการนำผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการทดสอบ หรือได้รับการพัฒนาแล้ว ออกสู่ตลาดอย่างแท้จริง (Karaveg, Thawesaengskulthai and Chandrachai, 2014) โดยมีการประเมินมูลค่าของสิทธิบัตร การเจรจาต่อรองในการซื้อขายสิทธิบัตร นักวิจัย หรือมหาวิทยาลัยอาจมีการขายสิทธิบัตรของผลิตภัณฑ์ออกสู่ภายนอก เช่น ภาครัฐอุตสาหกรรม หรือผู้ประกอบการ โดยอาจมีการเจรจาต่อรองการซื้อขายสิทธิบัตรแบบสิทธิแต่ผู้เดียว (Exclusive Licensing) หรือ

ข้อสิทธิโดยไม่จำกัดจำนวนผู้รับอนุญาต (Non-Exclusive Licensing) (Norman and Eisenkot, 2017) และนํารายได้จากการขายกลับคืนสู่มหาวิทยาลัยหรือนักวิจัย (Weckowska, 2014) นอกจากนี้อาจมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการส่งเสริมการขาย (Bandarian, 2007) หรือมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการแนะนำสินค้าให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

2. กฎระเบียบเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพนวัตกรรม

กฎระเบียบมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านการสร้างนวัตกรรม และด้านการวิจัยและพัฒนา (Ambec and Barla, 2006) นอกจากนี้กฎระเบียบยังเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ในหลาย ๆ สถาบันได้มีการพัฒนากฎระเบียบ หรือนโยบายเพื่อให้อดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อการกระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางด้านนวัตกรรม (Lounsbury and Crumley, 2007) ซึ่งกฎระเบียบต่าง ๆ จะครอบคลุมในด้านของการแข่งขันทางการตลาด ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านการปกป้องสุขภาพของผู้บริโภค และด้านสิทธิบัตร (Butenko and Larouche, 2015) กฎระเบียบนั้นจำต้องมีความเฉพาะ เพื่อนำไปสู่การควบคุมที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ กฎระเบียบ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการเพิ่มประสิทธิภาพนวัตกรรม เช่น กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายสิทธิบัตร ตลอดจนระเบียบ หรือข้อบังคับภายในมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนการสร้าง หรือการต่อยอดนวัตกรรม และการวิจัยและพัฒนา

1) กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เป็นกฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้มีการส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และศิลปกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เพื่อเป็นการคุ้มครอง หรือประกันสิทธิของผู้สร้างสรรค์ในการต่อยอดองค์ความรู้หรือการประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เช่น การคิดค้นยารักษาโรค การประดิษฐ์อุปกรณ์ทางการแพทย์ หรือเครื่องมือที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น โดยทรัพย์สินทางปัญญาจะมีมูลค่าในเชิงพาณิชย์ในส่วนกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานั้น ได้มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีการตอบแทนและให้รางวัล (Reward Theory) ของนักคิด Adam Smith, Jeremy Bentham และ John

Stuart Mill เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ที่คิดค้น และทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarianism Theory) โดย Jeremy Bentham ที่กำหนดว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ โดยทั้ง 2 ทฤษฎีก่อให้เกิดการพัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย เช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์จากภูมิปัญญาของผู้ที่ได้สร้างสรรค์หรือคิดค้นโดยการให้สิทธิแต่ผู้เดียว (Exclusive Rights) นอกจากนี้ยังมีการกำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเพียงผู้เดียวของผู้สร้างสรรค์อีกด้วย เพื่อเป็นการนำสิ่งประดิษฐ์กลับคืนสู่สาธารณะภายหลังจากระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม

2) กฎหมายสิทธิบัตร เป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์ และคิดค้น โดยสิทธิบัตรเป็นหนังสือสำคัญในการคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยในส่วนของประเทศไทยก็ได้มีพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ทั้งนี้กฎหมายสิทธิบัตรจะคุ้มครองเฉพาะสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งในมาตรา 5 ได้ระบุหลักเกณฑ์สิ่งประดิษฐ์ที่จะขอรับการคุ้มครองสิทธิบัตร คือ 1) เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ 2) เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นสูง และ 3) เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม ทั้งนี้ตามมาตรา 6 ได้ระบุว่า การประดิษฐ์นั้นจะต้องไม่เป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้วไม่ว่าใน หรือนอกราชอาณาจักร โดยมาตรา 7 ได้ระบุคุณสมบัติของการประดิษฐ์ว่าจะต้องเป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นของนวัตกรรม หรือการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น และมาตรา 8 ระบุคุณสมบัติอีกประการคือ การประดิษฐ์นั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตทางอุตสาหกรรม หัตถกรรม เกษตรกรรม และพาณิชย์กรรม ในส่วนของการขอรับสิทธิบัตรนั้นสามารถแบ่งกลุ่มผู้ขอรับสิทธิบัตรได้ 3 ประเภทตามกฎหมาย ดังนี้ 1) ตามมาตรา 10 ได้ระบุผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์การประดิษฐ์เป็นผู้มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร ซึ่งในมาตรานี้เป็นผู้ประดิษฐ์รายเดียว ในขณะที่มาตรา 15 เป็นผู้ประดิษฐ์ร่วมที่มีสิทธิยื่นขอรับสิทธิบัตรได้เช่นกัน 2) ตามมาตรา 10 ผู้ได้รับโอนสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งได้รับโอนทางนิติกรรม หรือสัญญา และได้รับโอนจากการรับมรดก เป็นผู้ที่มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร 3) ตามมาตรา 11 นายจ้างเป็นผู้มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร เว้นแต่สัญญาจ้างจะระบุเป็นอย่างอื่น และตามมาตรา 13 ระบุว่าข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจมีสิทธิขอรับสิทธิบัตร เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการประดิษฐ์ เว้นแต่ระเบียบของทางราชการ หรือองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจนั้นจะกำหนดไว้

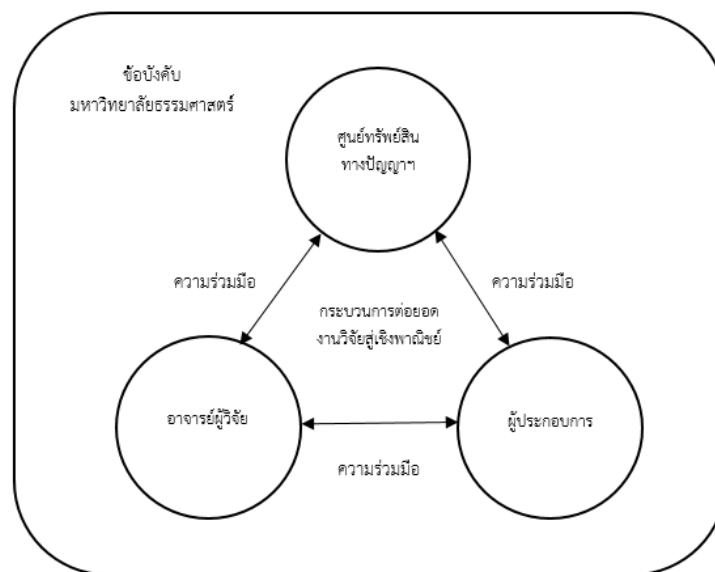
เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตรก็ได้มีการกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิบัตร โดยมีอายุ 20 ปีนับแต่วันที่ยื่นจดทะเบียน ขณะที่อนุสิทธิบัตร มีระยะเวลาในการคุ้มครอง 10 ปี นับแต่วันที่ยื่นจดทะเบียน

3) ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561 เป็นข้อบังคับที่ได้บัญญัติขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 23 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2558 เพื่อเป็นหลักเกณฑ์แนวทาง และวิธีการในการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 หมวด คือ หมวด 1 ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย หมวด 2 การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา หมวด 3 การหาประโยชน์

จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย หมวด 4 การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมในกระบวนการต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ (Commercialization Process) และกฎระเบียบเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพนวัตกรรมจึงได้นำมาพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ อาจารย์ผู้วิจัยของมหาวิทยาลัย และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปสู่เชิงพาณิชย์ โดยทั้ง 3 หน่วยต่างมีความร่วมมือ และมีกระบวนการในการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ โดยในทุกกระบวนการความร่วมมือ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต่างจะต้องมีการทำงานภายใต้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาผู้ที่เกี่ยวข้องในการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย 1) อาจารย์ผู้วิจัย 2) ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ 3) ผู้ประกอบการ ที่เกี่ยวข้องในการต่อยอดงานวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สู่เชิงพาณิชย์ ซึ่งขั้นตอนในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การศึกษาวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Literature Study) เพื่อศึกษากิจกรรมของกระบวนการในการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ และข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในทางทฤษฎี

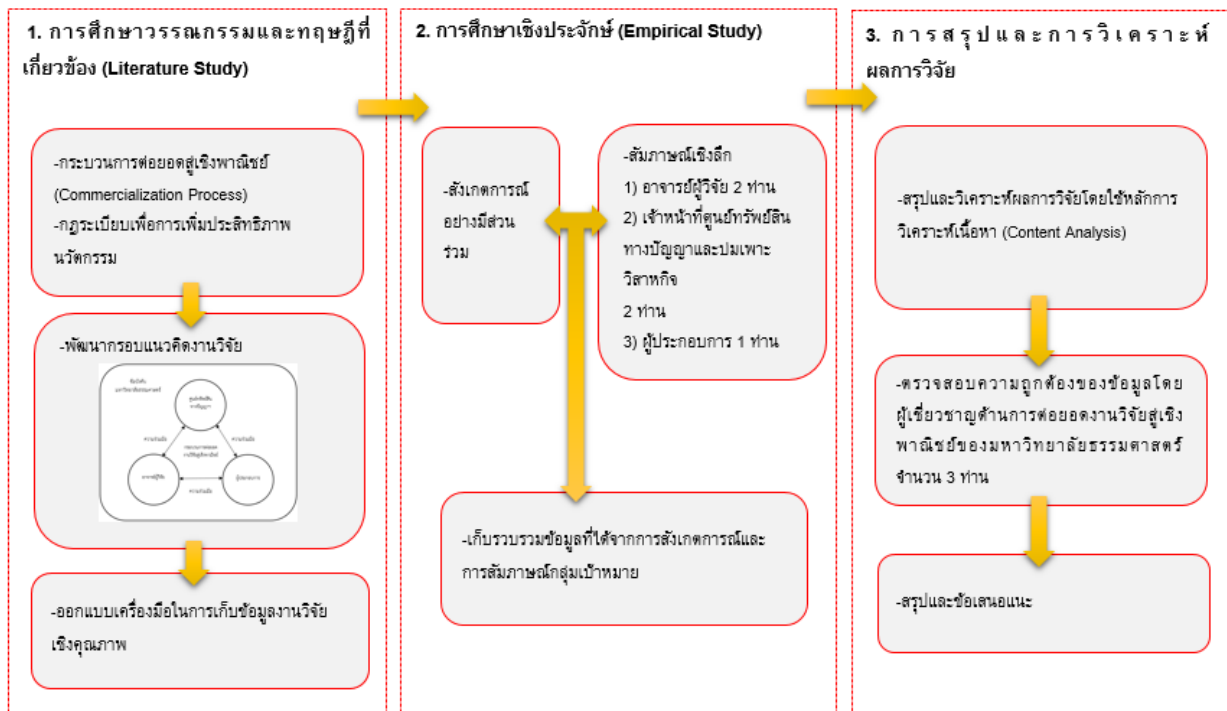
2. การศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Study) ด้วยวิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Observation)

ในกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของแนวคิดกระบวนการต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ (Commercialization Process) และข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) การทบทวนทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกันในแต่ละขั้นตอน เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผ่านกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) อาจารย์ผู้วิจัย จำนวน 2 ท่าน 2) เจ้าหน้าที่ภายในศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะ

วิสาหกิจ จำนวน 2 ท่าน และ 3) ผู้ประกอบการ จำนวน 1 ท่าน รวมทั้งสิ้น 5 ท่าน โดยเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มเป้าหมาย คือ ต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการต่อยอดงานวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สู่เชิงพาณิชย์ เป็นระยะเวลา 1 ปี ขึ้นไป

3. การสรุปและการวิเคราะห์ผลการวิจัยโดยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยนำมาวิเคราะห์การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

โดยวิธีการศึกษาสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ที่มา : ผู้วิจัย

ผลการวิจัย

1. กระบวนการต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ (Commercialization Process)

จากการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Literature Study) สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึก (Observation and In-Depth Interview) สามารถแบ่งกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ได้

เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นพบแนวคิด (Idea Generation) 2) การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Protection) 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (Prototyping) 4) การนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization) และในแต่ละขั้นตอนประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นพบแนวคิด (Idea Generation) เป็นขั้นตอนของการค้นพบแนวคิดใหม่ ๆ เช่น การค้นพบเทคโนโลยี นวัตกรรม หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่เกิดจากทั้งอาจารย์ผู้วิจัย และผู้ประกอบการ นำไปสู่การประเมินแนวคิดว่าแนวคิดใดสามารถนำไปสู่การใช้งานได้จริง หรือมีความสามารถในการตลาด เพื่อเป็นการคัดกรองแนวคิด นอกจากนี้ยังเป็นขั้นตอนในการหาแหล่งเงินทุนเพื่อนำไปสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Protection) เป็นขั้นตอนของการประเมินสิ่งประดิษฐ์เพื่อปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา โดยเป็นการเปิดเผยข้อมูลสำหรับการจดสิทธิบัตรของผลิตภัณฑ์ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา โดยขั้นตอนนี้ อาจารย์ผู้วิจัยจะต้องมีความร่วมมือกับศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจในการขอคำแนะนำในการร่างจดสิทธิบัตร โดยศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจจะเป็นผู้ที่นำไปจดสิทธิบัตร ณ กรมทรัพย์สินทางปัญญาในนามของมหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (Prototyping) เป็นขั้นตอนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา และมีการทดสอบผลิตภัณฑ์

ต้นแบบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ให้มีความเหมาะสมกับการใช้งาน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization) เป็นขั้นตอนของการประเมินมูลค่าของสิทธิบัตรโดยศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญา และบ่มเพาะวิสาหกิจจะเป็นผู้สร้างความร่วมมือกับอาจารย์ผู้วิจัยในการประเมินมูลค่าของสิทธิบัตร โดยคำนึงถึงราคาต้นทุนของวัสดุ อุปกรณ์ วัตถุดิบ ระยะเวลาในการวิจัยและพัฒนา จำนวนเงินที่ลงทุนในการวิจัยและพัฒนา รวมถึงการเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการภายนอกมหาวิทยาลัยในการขายสิทธิบัตรให้แก่ผู้ประกอบการ ซึ่งศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจก็จะมีส่วนสำคัญในการเจรจาต่อรองราคาขายสิทธิบัตรกับผู้ประกอบการ ตลอดจนการประเมินความสามารถในการขาย และแผนธุรกิจของผู้ประกอบการประกอบการตัดสินใจในการขายสิทธิบัตรนั้น เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์นั้นเกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์

โดยรายละเอียดกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กิจกรรมในกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์

ขั้นตอน (Process)	กิจกรรมหลัก (Activity)
ขั้นตอนที่ 1 การค้นพบแนวคิด (Idea Generation)	1.1 การค้นพบแนวคิด 1.2 การประเมินแนวคิด 1.3 การหาแหล่งเงินทุนสนับสนุน 1.4 การวิจัยและพัฒนา
ขั้นตอนที่ 2 การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Protection)	2.1 การเปิดเผยข้อมูลสิ่งประดิษฐ์ 2.2 การประเมินสิ่งประดิษฐ์สำหรับการจดสิทธิบัตร 2.3 การจดสิทธิบัตร
ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (Prototyping)	3.1 การประเมินความสามารถด้านการตลาด 3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 3.3 การทดสอบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ
ขั้นตอนที่ 4 การนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization)	4.1 การประเมินมูลค่าของสิทธิบัตร 4.2 การเจรจาต่อรองการซื้อขายสิทธิบัตร 4.3 การขายสิทธิบัตรและการทำสัญญาให้ใช้ใบอนุญาต

2. ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561

ผลจากการศึกษาพบว่า ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561 เป็นหลักเกณฑ์แนวทาง และวิธีการในการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 หมวด ดังนี้

หมวด 1 ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ในข้อ 5 ถึงข้อ 10 เป็นหมวดที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์จากบุคลากรซึ่งเกิดจากการจ้าง คำสั่ง หรือการควบคุมของมหาวิทยาลัย โดยได้รับให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้มีสิทธิในผลงานสร้างสรรค์นั้น หรือให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร และได้รับการระบุชื่อว่าเป็นผู้ประดิษฐ์ในสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตรจากการคิดค้น หรือประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์ของบุคลากรของมหาวิทยาลัย หรือกรณีที่มีบุคลากรของมหาวิทยาลัยได้มีการตกลงสร้างสรรค์ผลงานร่วมกันกับบุคคลอื่น ก็อนุญาตให้เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันกับบุคคลนั้นตามที่ได้มีการตกลงไว้เป็นหนังสือ หรือมหาวิทยาลัยอาจได้รับการโอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจากบุคคลได้ด้วยเช่นกัน เพื่อให้มหาวิทยาลัยบริหารจัดการ และหาประโยชน์

หมวด 2 การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ในข้อ 11 ถึงข้อ 13 เป็นหมวดเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ซึ่งให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารทรัพย์สินทางปัญญา ประกอบด้วย อธิการบดี หรือรองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายให้เป็นประธานกรรมการ และกรรมการที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ที่อธิการบดีเป็นผู้แต่งตั้งอีกไม่เกิน 5 คน ให้ผู้อำนวยการศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจเป็นผู้ช่วยเลขานุการได้อีกจำนวนไม่เกิน

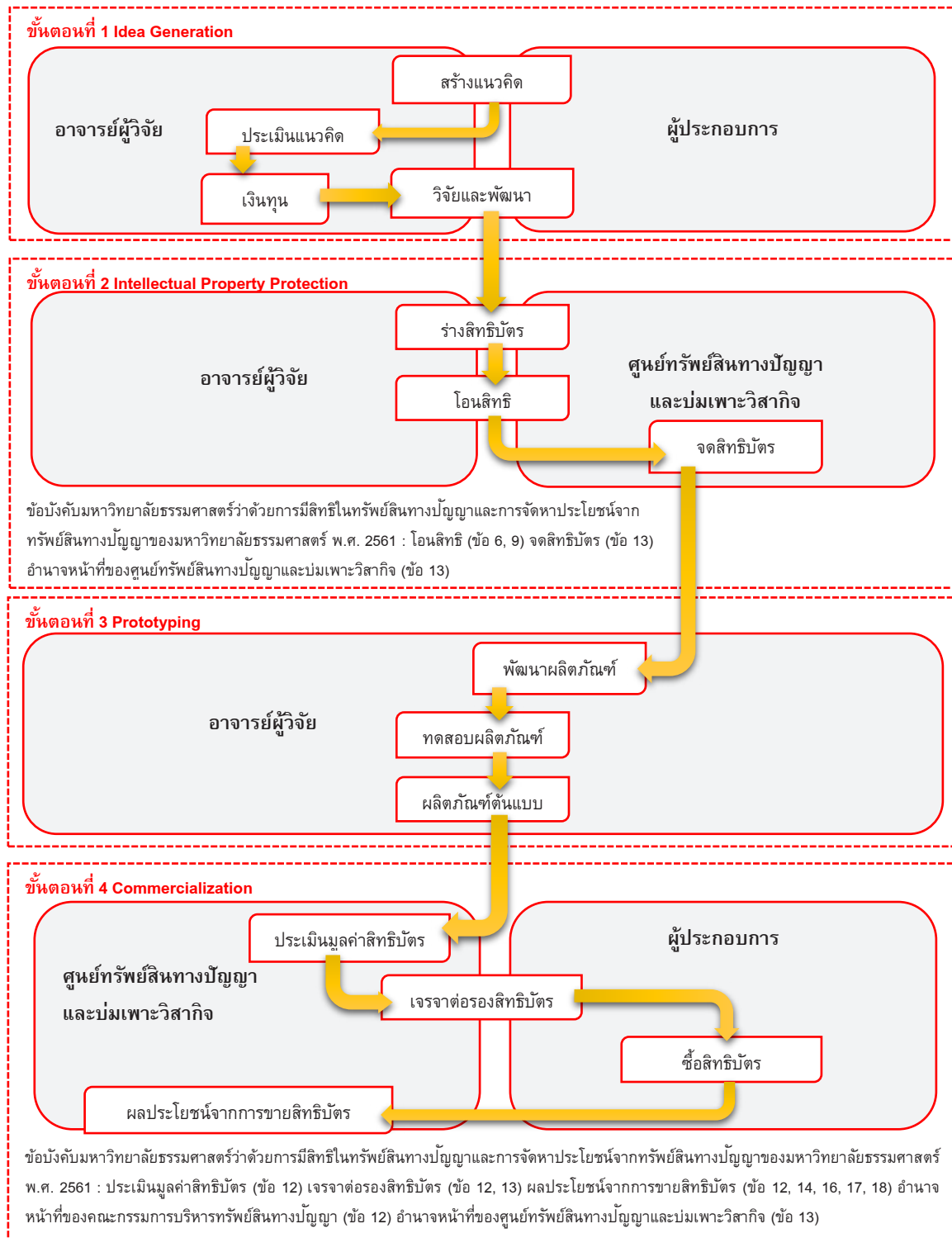
2 คน โดยในสวนข้อ 12 ได้ระบุอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารทรัพย์สินทางปัญญา และในข้อ 13 ได้ระบุอำนาจหน้าที่ของศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

หมวด 3 การหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ในข้อ 14 ถึงข้อ 17 เป็นหมวดที่เกี่ยวกับการหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้ที่ได้รับอนุญาตสามารถให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่มหาวิทยาลัยเป็นเงินค่าตอบแทน ผลประโยชน์จากรายได้ หรือรายได้สุทธิจากการประกอบการ หุ้นชนิดที่ใช้เงินเต็มค่าหุ้นแล้วในบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือผลประโยชน์อื่นที่เห็นสมควรโดยเงิน หรือผลประโยชน์ที่ได้รับนั้นจะให้ป็นรายได้ของสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงของมหาวิทยาลัย

หมวด 4 การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ ในข้อ 18 ถึงข้อ 20 เป็นหมวดที่เกี่ยวกับการจัดสรร หรือแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินทางปัญญา โดยให้เป็นไปตามอัตราที่กำหนดไว้ในประกาศมหาวิทยาลัย หรือเป็นไปตามสัญญา หรือข้อตกลงแล้วแต่กรณีไป

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่ากระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นไปในรูปแบบความร่วมมือระหว่าง อาจารย์ผู้วิจัย ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ และผู้ประกอบการ โดยได้รับการกำกับดูแลภายใต้ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ “ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561”

จากการศึกษาสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 3 โดยในขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 4 ของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ มีข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561 เข้ามากำกับดูแลในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3 ความร่วมมือในกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง
ที่มา : ผู้วิจัย

อภิปรายผล

“ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2561” เป็นข้อบังคับที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างประสิทธิภาพทางด้านนวัตกรรม ด้านการวิจัยและพัฒนา และการนำรายได้กลับคืนสู่มหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ambec and Barla (2006) และ Lounsbury and Crumley (2007) ที่ระบุว่าการศึกษาที่มีกฎระเบียบ หรือข้อบังคับ

ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านนวัตกรรม ด้านการวิจัยและพัฒนา นอกจากนี้ Butenko and Larouche (2015) ยังกล่าวเสริมอีกว่า กฎระเบียบต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องมีความครอบคลุมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนามากยิ่งขึ้น โดย “ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561” ประกอบไปด้วย 4 หมวด ดังนี้

หมวด 1 ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ข้อบังคับนี้เปิดโอกาสให้อาจารย์ผู้วิจัยสามารถโอนสิทธิผลิตภัณฑ์ที่ได้วิจัยและพัฒนาขึ้นให้แก่มหาวิทยาลัยหรือไม่เป็นจำต้องโอนสิทธิให้แก่มหาวิทยาลัยก็ได้ โดยเป็นไปตามที่อาจารย์ผู้วิจัยได้ตกลงกันกับทางมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติอาจารย์ผู้วิจัยมักจะโอนสิทธิให้แก่มหาวิทยาลัยโดยดำเนินการผ่านศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับโอนสิทธิโดยอาศัยข้อบังคับในข้อ 13 เนื่องจากเมื่อโอนสิทธิบัตรให้แก่มหาวิทยาลัยแล้ว เมื่อถึงขั้นตอนการจดสิทธิบัตรก็จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการจดสิทธิบัตร ซึ่งหากอาจารย์ผู้วิจัยดำเนินการจดสิทธิบัตรเอง ก็จำต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่กรมทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 11 ที่ได้ระบุว่า สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ซึ่งลูกจ้างได้ประดิษฐ์ขึ้นจากการทำงานย่อมจะตกเป็นของนายจ้างเว้นแต่สัญญาจ้างจะระบุไว้เป็นอย่างอื่น โดยมาตรา 11 มีผลบังคับใช้โดยอนุโลมกับหน่วยงานภาครัฐ โดยอาศัยมาตรา 13 อย่างไรก็ตามในข้อ 7 ของข้อบังคับได้ระบุว่าผลงานสร้างสรรค์ การออกแบบผังภูมิ การประดิษฐ์ การคิดค้น หรือการปรับปรุงพันธุ์พืชที่เกิดขึ้นร่วมกันกับนักศึกษา และบุคลากรของมหาวิทยาลัย ที่ได้ทำขึ้นในหน้าที่ซึ่งเป็นการที่มีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หรือเพื่อสำเร็จการศึกษา ก็ให้ผลงานนั้นตกเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ในข้อบังคับดังกล่าวในข้อ 8 ในกรณีที่ทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นผลงานที่มหาวิทยาลัย หรือบุคลากรของมหาวิทยาลัยได้ทำขึ้นร่วมกับบุคคลอื่นภายนอกมหาวิทยาลัย ก็สามารถแบ่งสรรการมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายตามที่ได้ตกลงกันได้เป็นหนังสือได้อีกด้วย

หมวด 2 การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ในข้อบังคับนี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อบริหารทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

ตามข้อ 11 โดยอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ได้ระบุไว้ในข้อ 12 เช่น การพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินการจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา การประเมินมูลค่าทางพาณิชย์เพื่อกำหนดแนวทางในการหาประโยชน์ การพิจารณาดำเนินการเพื่อเผยแพร่และจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย การพิจารณาข้อตกลง หรือสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา การจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินการด้านทรัพย์สินทางปัญญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในข้อ 13 ยังได้ระบุอำนาจหน้าที่ของศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ มีอำนาจหน้าที่ เช่น การดำเนินการสำหรับการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย หรือบุคลากรของมหาวิทยาลัย การรวบรวมข้อมูลด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย การดำเนินการเผยแพร่และจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา การดำเนินการเจรจาต่อรอง ทำข้อตกลง หรือสัญญาเกี่ยวกับการหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น โดยเป็นการมุ่งเน้นการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ งานวิจัยแต่ละงานต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร เช่น ขั้นตอนการจดสิทธิบัตร เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจำนวนน้อยต่อการให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือแก่อาจารย์ผู้วิจัยในการร่างสิทธิบัตร และการให้ความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญา ขณะที่ภายในมหาวิทยาลัยมีอาจารย์ผู้วิจัยจำนวนมาก แต่อาจมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงอาจต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควรเพื่อให้การร่างสิทธิบัตรสำเร็จลุล่วง ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ Rasmussen (2008) ที่ได้ศึกษาบริบทของสำนักงานประสานงานอุตสาหกรรม (Industrial Liaison Office: ILO) ภายในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ โดยภายในสำนักงานฯ มีการดูแล ให้คำแนะนำแก่นักวิจัยอย่างใกล้ชิด ทั้งด้านการร่างสิทธิบัตร การจดสิทธิบัตร ทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับพันธมิตรในด้านการจดสิทธิบัตร เพื่อเป็นการเร่ง และเป็น การอำนวยความสะดวกแก่นักวิจัยให้เกิดการจดสิทธิบัตรได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยดังกล่าว ยังไม่ได้ระบุอำนาจหน้าที่ในการให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือแก่อาจารย์ผู้วิจัย ในด้านการสร้างธุรกิจงานวิจัย การหาแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ความต้องการทางการตลาด การเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการ หรือในด้าน

การพาณิชย์ เพื่อเป็นการเร่งให้เกิดผลิตภัณฑ์ หรือ สิ่งประดิษฐ์ที่ตรงกับความต้องการทางการตลาด หรือตรงกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่หลักของอาจารย์ผู้วิจัยที่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการเอง ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ Norman and Eisenkot (2017) และ Ueasangkomsate and Jangkot (2017) ที่ได้มีการศึกษาบริบทของสำนักงานถ่ายทอดเทคโนโลยี (Technology Transfer Office) ภายในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ พบว่าภายในสำนักงานฯ มีการทำงานร่วมกันกับนักวิจัยอย่างใกล้ชิด ทั้งในด้านการสนับสนุนเงินทุน การระดมทุน การให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และองค์ความรู้ด้านการตลาด เพื่อเป็นการสร้างงานวิจัยให้ตรงกับความต้องการทางการตลาดมากยิ่งขึ้น

หมวด 3 การหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ในข้อ 14 ได้อนุญาตให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตสามารถให้ค่าตอบแทนเป็น เงินค่าตอบแทนผลประโยชน์จากรายได้ หรือรายได้สุทธิจากการประกอบการของผู้ได้รับอนุญาต หุ้นชนิดที่ใช้เงินเต็มค่าหุ้นแล้วในบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด และผลประโยชน์อื่น ๆ ที่อธิการบดีโดยข้อเสนอของคณะกรรมการบริหารทรัพย์สินทางปัญญาเห็นสมควร เป็นต้น โดยเงินหรือผลประโยชน์ที่ได้รับนั้นจะให้ป็นรายได้ของสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงตามข้อ 16 ในส่วนข้อ 17 ได้มอบอำนาจให้ผู้อำนวยการศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ เป็นผู้ที่มีอำนาจในการทำสัญญาโอนหรือรับโอนสิทธิ อนุญาตหรือรับอนุญาตให้ใช้สิทธิ จ้างหรือรับจ้างในการเป็นผู้ดำเนินการจดทะเบียนคุ้มครองสิทธิ หรือดำเนินการอื่น ๆ สำหรับการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนี้ข้อ 15 ยังอนุญาตให้มหาวิทยาลัยสามารถจัดตั้ง หรือร่วมกับบุคลากร หรือบุคคลอื่นจัดตั้งนิติบุคคลเพื่อการหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยได้เช่นเดียวกัน โดยมหาวิทยาลัยยังได้ออก “ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งหรือร่วมกับบุคคลอื่นจัดตั้งนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด พ.ศ. 2562” เป็นข้อบังคับที่กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินการจัดตั้ง หรือร่วมกับบุคคลอื่นจัดตั้งองค์กรเพื่อการดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัย โดยเป็นข้อบังคับที่ได้รับการบัญญัติขึ้น

เพื่อเป็นการส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทจำกัดภายในมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ เพื่อเป็นการส่งเสริมงานที่เกิดจากการค้นคว้าวิจัยภายในมหาวิทยาลัยออกสู่เชิงพาณิชย์ และเพื่อเป็นการนำรายได้จากประโยชน์เชิงพาณิชย์กลับคืนสู่มหาวิทยาลัย

หมวด 4 การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ ในหมวดนี้ได้ระบุการจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างมหาวิทยาลัย ส่วนงานที่บุคลากรสังกัด และบุคลากร ซึ่งตามข้อ 19 ได้กำหนดให้เป็นไปตามที่สัญญา หรือข้อตกลงที่มีร่วมกันเป็นกรณีไป หรือในข้อ 20 การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างมหาวิทยาลัยและผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันอนุญาตให้เป็นไปตามสัญญา หรือข้อตกลงเป็นกรณีเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ในมาตรา 13 ที่อนุญาตให้ข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจมีสิทธิได้รับบำเหน็จพิเศษนอกเหนือจากค่าจ้างตามปกติ เช่นเดียวกับลูกจ้างตามมาตรา 12 เพื่อเป็นการส่งเสริมการประดิษฐ์ของข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยไม่ได้มีการกำหนดว่าจะต้องทำการจัดสรร หรือแบ่งปันผลประโยชน์ร้อยละเท่าไร เพื่อเปิดโอกาสให้มีการตกลงร่วมกันตามความสมัครใจของทุกฝ่าย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติอาจเกิดข้อขัดแย้งได้ในแต่ละกรณี เนื่องจากอาจมีการจัดสรร หรือการแบ่งปันผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การเปรียบเทียบกับกรณีอื่น ๆ นำไปสู่ข้อขัดแย้งได้ โดย Alfon (2010) ได้ศึกษาองค์ความรู้ทางด้านกฎระเบียบของนวัตกรรม เสนอว่า กฎระเบียบเหล่านั้นจำเป็นที่จะต้องมีความครอบคลุม หรืออาจมีการระบุให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดการดูแลอย่างเป็นระบบ เพื่อขจัดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อ “ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยการมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2561” เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ เป็นข้อเสนอแนะที่ควรมีการเพิ่มหรือมีการระบุเนื้อหาเพิ่มเติมในข้อต่าง ๆ ของแต่ละหมวด ดังนี้

หมวด 1 ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ในข้อ 9 มหาวิทยาลัยควรมีการระบุให้ชัดเจนในกรณีที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยที่ใช้งบประมาณ ได้รับทุน

องค์ความรู้ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือทรัพยากรของมหาวิทยาลัย ให้ทรัพยากรทางปัญญาดังกล่าวตกเป็นของมหาวิทยาลัย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างสอดคล้องกันในแต่ละกรณี และเพื่อมหาวิทยาลัยได้รับประโยชน์กลับคืนสู่มหาวิทยาลัย

หมวด 2 การจัดการทรัพยากรทางปัญญา ข้อ 11 มหาวิทยาลัยควรมีการระบุเกณฑ์ในการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ของคณะกรรมการบริหารทรัพยากรทางปัญญา ที่ควรจะต้องมีความความรู้ความเชี่ยวชาญที่สอดคล้องกับสิ่งประดิษฐ์หรือผลิตภัณฑ์ เพื่อให้การประเมินมูลค่าทางพาณิชย์ในข้อ 12 (3) เป็นไปตามราคาจริงตามท้องตลาด นอกจากนี้ในข้อ 12 อาจมีการระบุให้ชัดเจนในด้านระยะเวลาในการประชุมเพื่อพิจารณา จัดทำหรือประเมินกรณีต่าง ๆ ใน (1) ถึง (8) เพื่อให้เกิดความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประเมินมูลค่าสิทธิบัตรในกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ในขั้นตอนที่ 4 และเพื่อความรวดเร็วในการนำงานวิจัยออกสู่เชิงพาณิชย์ และข้อ 13 มหาวิทยาลัยอาจมีการสนับสนุนศูนย์ทรัพยากรทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ ในการกำกับ ดูแล และติดตามการดำเนินการตามข้อตกลง หรือสัญญาที่เกี่ยวกับการบริหารหรือการหาประโยชน์จากทรัพยากรทางปัญญา ตาม (5) เช่น การเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ด้านทรัพยากรทางปัญญาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญใน

แต่ละสาขาวิชา เพื่อให้เกิดการกำกับ ดูแล และติดตามอาจารย์ผู้วิจัยอย่างใกล้ชิด และเกิดความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นในด้านการร่างสิทธิบัตร และการจดสิทธิบัตร

หมวด 4 การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ ข้อ 18, 19 และ 20 ควรมีการระบุให้ชัดเจนว่าแต่ละฝ่ายควรได้รับผลประโยชน์ร้อยละเท่าไร เพื่อป้องกันการเกิดข้อแย้งทางด้านผลประโยชน์ในทุก ๆ ฝ่าย และเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์

ข้อจำกัดในงานวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะบริบทภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ข้อเสนอแนะอาจมีความเหมาะสมกับบริบทภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เท่านั้น อาจต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมหากต้องการนำไปปรับใช้กับมหาวิทยาลัยหรือภาคส่วนอื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่อง “การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการต่อยอดงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์” เป็นผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย ประเภททุนวิจัยทั่วไปสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามสัญญาเลขที่ TUGG 69/2562

REFERENCES

- Alfons, B. (2010). Knowledge and the Regulation of Innovation. *Poiesis & Praxis*. 7(1/2), 73-86. DOI: 10.1007/s10202-010-0073-7.
- Ambec, S., & Barla, P., (2006). Can environmental regulations be good for business? An assessment of the Porter hypothesis. *Energy Stud. Rev.* 14(2), 42-62. DOI: /10.15173/esr.v14i2.493.
- Armando, E., Boaventura, G., Mauricio, J., Emanuela, T., Pereira, C., & Espinheira, C.(2017).Triple Helix Influence on Competitiveness Factors: Comparison between Wine Clusters in Brazil and Chile. *Revista Electronica de Negocios Internacionais da ESPM*. 12(3), 43-60. Retrieved from Academic Search Complete.
- Bandarian, R. (2007). From Idea to Market in RIPI: An Agile Frame for NTD Process. *Journal of Technology Management & Innovation*. 2(1). Retrieved from J. Technol. Manag. Innov. 2007.
- Banker, R. D., Bardhan, I., & Asdemir, O. (2006). Understanding the Impact of Collaboration Software on Product Design and Development. *Information Systems Research*. 17(4), 352-373. DOI: 10.1287/isre.1060.0104.
- Belitski, M., Aginskaja, A., & Marozau, R. (2018). Commercializing University Research in Transition Economies: Technology Transfer Offices or Direct Industrial Funding ?. *Research Policy*. 48(3), 601-615. DOI: 10.1016/j.respol.2018.10.011.
- Butenko, A., & Larouche, P., (2015). Regulation for Innovativeness or Regulation of Innovation?.*Law, Innovation & Technology*. 7(1), 52-82. DOI: 10.1080/17579961.2015.1052643.

- Department of Intellectual Property. (2017). *Thai Intellectual Property Law*. [On-line]. Available: <https://www.ipthailand.go.th/th/dip-law-2.html>.
- Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The Dynamics of Innovation: From National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of University–Industry–Government Relations. *Res. Policy*. 29(2), 109–123.
- Guerrero, M., & Urbano, D. (2016). The Impact of Triple Helix Agents on Entrepreneurial Innovations' Performance: An Inside Look at Enterprises Located in an Emerging Economy. *Technological Forecasting and Social Change*. 119, 294–309. Retrieved from Science Direct.
- Karaveg, C., Thawesaengskulthai, N., & Chandrachai, A. (2014). Evaluation Model for Research and Development Commercialization Capability. *Production & Manufacturing Research*. 2(1), 586–602. Retrieved from Tandfonline.
- Lam, J. C. K., Hills, P., & Ng, C. K. W. (2012). Open Innovation: A Study of Industry–University Collaboration in Environmental R&D in Hong Kong. *International Journal of Technology, Knowledge & Society*. 8(6), 83–102. Retrieved from Academic Search Complete.
- Leistyte, L. (2011). University Commercialization Policies and Their Implementation in The Netherlands and the United States. *Science & Public Policy*. 36(6), 437–448. Retrieved from Academic Search Complete.
- Liu, Z., Mu, R., Hu, S., Li, W., & Wang, S. (2018). Intellectual Property Protection, Technological Innovation and Enterprise Value – An Empirical Study on Panel Data of 80 Advanced Manufacturing SMEs. *Cognitive Systems Research*. 52, 741–746. DOI: 10.1016/j.cogsys.2018.08.012.
- Lounsbury, M., & Crumley, E.T., (2007). New Practice Creation: An Institutional Perspective on Innovation. *Organ. Stud.* 28 (7), 993–1012. DOI: /10.1177/0170840607078111.
- Norman, G. A. V., & Eisenkot, R. (2017). Technology Transfer: From The Research Bench to Commercialization: Part 2 The Commercialization Process. *JACC: Basic to Translational Science*. 2(2), 197–208. DOI: 10.1016/j.jacbs.2017.03.004.
- Patent Act, 1979. (1979). [On-line]. Available: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/th/th007th.pdf>.
- Porter, M. E. (1985). Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. *New York : Free Press*. c1985.
- Powers, J. B., & McDougall, P. P. (2005). University Start-up Formation and Technology Licensing With Firms That Go Public: A Resource-Based View of Academic Entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*. 20(3), 291–311. DOI: 10.1016/j.jbusvent.2003.12.008.
- Prasad, V. C. S. (2010) Variability Reduction for Commercialization of R&D Based Products. *Ferroelectrics*. 306, 2004(1), 273–281. DOI: 10.1080/00150190490460948.
- Rasmussen, E. (2008). Government Instruments to Support The Commercialization of University Research: Lessons from Canada. *Technonation*. 28(8), 506–517. Retrieved from Science Direct.
- Thammasat University. (2018). *Thammasat University Regulations on Intellectual Property Rights and the Provision of Benefits from Intellectual Property of Thammasat University, 2018*. (2018). [On-line]. Available: <http://researchcenter.nurse.tu.ac.th/>
- Thammasat University. (2019). *Thammasat University Regulations on Rules and Procedures for Establishing or Joining with other Persons to Establish A Juristic Person, A Type of Limited Company, 2019*. (2019). [On-line]. Available: <http://cwweb2.tu.ac.th/oth/council/quesdata/Data/M155.pdf>.
- Thongdetae, R. (2004). *The Protection of Patent Cooperation treaty by WIPO*. Bangkok: Faculty of Law, Thammasat University.
- Ueasangkomsate, P., & Jangkot, A. (2017). Enhancing the Innovation of Small and Medium Enterprises in Food Manufacturing Through Triple Helix Agents. *Kasetsart Journal of Social Sciences*. DOI: 10.1016/j.kjss.2017.12.007.
- Weckowska, D. M. (2014). Learning in University Technology Transfer Offices: Transactions-Focused and Relations-Focused Approaches to Commercialization of Academic Research. *Technovation*. 41–42, 62–74. Retrieved from Science Direct.
- Wonglimpiyarat, J (2017). *Strategic Management of Technology*. Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.

การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟู

ป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

SUSTAINABLE MANAGEMENT OF COMMUNITIES, FOREST CONSERVATION AND FOREST RESTORATION NETWORK IN THE CASE OF PHU THAM PHU KHATAE FOREST, WAENG NOI DISTRICT, KHON KHAEN PROVINCE.

อำนวยการ สันติชัย

Amnuay Sangchuay

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Master of Public Administration Program under the Northeastern University.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำแนกตาม เพศ , อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ และ 3) เพื่อศึกษาหาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 146 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 8 คน โดยใช้กรอบแนวคิดการป้องกันแก้ไขอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม จำนวน 8 ด้าน กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานทดสอบค่า t (t-test) และทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test) แบบ One way ANOVA และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเจาะลึก (In-Depth Interview) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า : 1) สภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามอายุ พบว่า โดยภาพรวม มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) มีแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านการป้องกัน ควรมีกระบวนการส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในพื้นที่ สร้างทีมงานอาสาสมัครพิทักษ์ป่าและการเฝ้าระวังป้องกันการบุกรุกทำลายป่าให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น ด้านการแก้ไขและฟื้นฟู พบว่า ควรมีการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก มีการปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าที่รกร้างเสื่อมโทรม ให้เกิดป่าใหม่ทดแทน ด้านการอนุรักษ์ พบว่า ควรมีการสำรวจพื้นที่ป่าและวางกฎเกณฑ์การอนุรักษ์แนวเขตป่าอย่างยั่งยืน, ด้านการใช้ทรัพยากร พบว่า ควรมีการควบคุม กำกับ ดูแล การกำหนดหลักเกณฑ์และ กฎ กติกา ในการใช้ทรัพยากรจากป่าที่ชัดเจน ด้านการเก็บกัก พบว่า ควรมีการพิจารณา ออก กฎ ระเบียบ การอนุรักษ์ เก็บกักและรักษา การตัดไม้ทำลายป่า ห้ามแสวงหาประโยชน์ โดยมีป้ายแสดงเขตอนุรักษ์ ด้านการรักษา พบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟูป่า มีกิจกรรมการป้องกันไฟป่าอย่างยั่งยืน ด้านการพัฒนา พบว่า ควรมีการวางแผนการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร มีการพัฒนาสร้างความคิดด้านพัฒนาการแนวใหม่ “ยกป่ามาไว้ที่นาสวน” เสมือนสร้างป่าไว้ในบ้านในชุมชน และ ด้านการแบ่งเขต พบว่า ควรมีการวางแผนการจัดแบ่งเขตการควบคุม เขตการล่าสัตว์ เขตปลอดจากการล่าสัตว์ เขตภัยพิบัติ และจัดแบ่งกลุ่มของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของป่าภูถ้ำภูกระแต ให้เป็นสัดส่วนที่ชัดเจน.

คำสำคัญ: การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน, เครือข่ายชุมชน, การอนุรักษ์และฟื้นฟู

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the sustainable management of people in Phu Tham Phu Kratae Forest Conservation and Rehabilitation Community Network, Waeng Noi District, Khon Kaen Province. 2) to compare opinions on sustainable management of people in the conservation community network And rehabilitation of Phu Tham Phu Kratae Forest, Waeng Noi District, Khon Kaen Province, classified by gender, age, educational level and occupation, and 3) to find suggestions for sustainable management development of the people of Phu Tham Phu Kratae Forest Conservation and Rehabilitation Community Network, Waeng Noi District, Khon Kaen Province This is a mixed methods research, consisting of 146 people, 8 primary informants. By using the concept of prevention, correction, conservation And environmental rehabilitation in 8 areas, determining statistical significance at the level of .05 Questionnaire 5 rating scales with statistical methods used in data analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test, one way ANOVA And qualitative research It is an In-Depth Interview and Descriptive Analysis.

The research found the follows : 1) Sustainable management conditions Of the Phu Tham Phu Kratae Forest Conservation and Rehabilitation Community Network, Waeng Noi District, Khon Kaen Province, found that the overall picture was at a high level. 2) The comparison of opinions towards the sustainable management of the people of the Phu Tham Phu Kratae Forest Conservation and Rehabilitation Community Group, Waeng Noi District, Khon Kaen Province, found that classified by gender, education level and occupation, in general, there is no difference in opinions. And classified according to age, found that, in general, opinions were significantly different at the level of 0.05 and. 3) Have guidelines for the development of sustainable management of the people, the community network for conservation and restoration of Phu Tham Phu Kratae forest, Waeng Noi District, Khon Kaen Province Regarding prevention, it was found that there should be a process to promote and create participation of people in the communities in the area. Build a team of forest protection volunteers and increase surveillance to prevent forest encroachment. Regarding correction and rehabilitation, it was found that training should be provided to members. There is additional forest plantations in the deteriorated forest areas. To create a new forest instead. Conservation aspect, it is found that the forest area should be surveyed and the rules for preserving the sustainable forest boundary, the use of resources found that there should be clear control and supervision of the rules and regulations for the use of forest resources. As for the storage, it is found that the rules for conservation, storage and maintenance should be considered. Deforestation Do not seek benefits With a sign indicating the conservation area for treatment, found that conservation activities should be organized Preserving and rehabilitating forests Have sustainable forest fire prevention activities In the aspect of development, it was found that the information system development plan should be planned. There is development, creating new developmental ideas. "Bring the forest to the forest" as if creating a forest in the house, in the community and in the area of zoning, it should be found that the control zoning should be planned Hunting area Hunting-free zone, sanctuary, and natural resource and environment group of Phu Tham, Phu Kratum Into a clear proportion.

Keywords: Sustainable management, Community networks, Forest conservation and restoration

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ 2560–2564) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับว่ายังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย เรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมากและเกิดความเสื่อมโทรมลงมากอย่างต่อเนื่อง มีปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นทั้งระหว่างรัฐและประชาชน และระหว่างประชาชนในกลุ่มต่าง ๆ กันเองประกอบกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ

สิ่งแวดล้อมของประเทศ มีลักษณะรวมศูนย์ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ระบบนิเวศชายฝั่งถูกทำลาย และทรัพยากรน้ำ ปัญหาสังแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้น เป็นแรงกดดันให้ประเทศไทยต้องปรับตัวและมีการบริหารความเสี่ยงอย่างชาญฉลาดมากขึ้น โดยการปรับตัวจะต้องหยั่งรากลึกลงไปถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง เพื่อแก้จุดอ่อน

ควบคู่กับการสร้างกลไกเชิงรุกให้จุดแข็งของประเทศให้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีแนวทางหลักในการผลักดันการพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้ คือ การกำหนดวาระการวิจัยแห่งชาติ (National Research Agenda) ให้มีจุดเน้นที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง และสอดคล้องกับสาขาเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และ การใช้กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมบูรณาการ โดยส่งเสริมความร่วมมือและการเป็นหุ้นส่วนของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชนในทุกสาขาการผลิตและบริการ รวมทั้งชุมชนในการสร้างสภาพแวดล้อม (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564)

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งเป็นการอ้างสิทธิการยึดครองป่าทั้งหมดเป็นของรัฐโดยสมบูรณ์ และแย่งสิทธิการใช้สอยและควบคุมดูแลทรัพยากรป่าทั้งหมดของชุมชนจากที่เคยมีมาแต่เดิมไปจากราษฎรในท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านั้น รัฐยังได้อนุญาตให้เอกชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงดำเนินการขอสัมปทานป่าไม้และดักตวงผลประโยชน์จากทรัพยากรป่า โดยมีได้มีการดูแลให้ปลูกทดแทนตามหลักเกณฑ์อย่างถูกต้องแต่ประการใด ป่าจึงตกเป็นสมบัติใช้สอยของผู้มีอิทธิพลเพียงไม่กี่กลุ่ม คนจำนวนน้อยนี้สามารถดักตวงผลประโยชน์มหาศาลในขณะที่ราษฎรในท้องถิ่น ซึ่งเคยเป็นผู้ใช้และดูแลรักษาป่ากลับถูกโยนบาปให้กลายเป็นผู้ทำลายป่าไป การตราพระราชบัญญัติป่าไม้ ก็ได้มีผลการบังคับใช้โดยเคร่งครัดปล่อยให้เกิดอาการเรื้อรังมาเนิ่นนาน พื้นที่ป่าสงวนหลายแห่งมีการจัดตั้งหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ มีทะเบียนบ้าน มีการเก็บภาษีบำรุงท้องที่ มีโรงเรียนและสถานที่ราชการต่าง ๆ ซึ่งก็เท่ากับการยอมรับการดำรงอยู่ของชาวบ้านและชุมชนอย่างชอบธรรม ทั้ง ๆ ที่ผิดกฎหมายของรัฐ ในเวลาต่อมา รัฐเริ่มเอาใจจริงเอาใจกับการใช้กฎหมายมาบังคับประชาชน มีความพยายามที่จะอพยพประชาชนออกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีความพยายามที่จะให้ธุรกิจเอกชนหรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นได้เช่าที่ป่าสงวนในราคาถูก สร้างสวนป่าปลูกไม้โตเร็ว จนทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงด้านการเมือง มีการขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าสงวน จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างประชาชนกับรัฐ (พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507)

ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนที่สาธารณะ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าฎฎฎฎฎฎฎฎ ปัญหา พื้นที่ป่า ป่าไม้และที่ดินทำกิน ลดลงอย่างรวดเร็ว ได้กลายมาเป็นปัญหาวิกฤตยิ่งขึ้นทุกขณะ นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาการขาดความสมดุลของระบบนิเวศแล้วการแย่งชิงผลประโยชน์จากป่าและความล้มเหลวในการดำเนินนโยบายของรัฐจากการจัดการป่าและที่ดิน ยังได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในหลาย ๆ พื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมือง กระแสขัดแย้งอันเกิดจากนโยบายและระบบการจัดการที่ไร้ประสิทธิภาพและการแย่งชิงประโยชน์มีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากยิ่งขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การลดลงอย่างรวดเร็วของพื้นที่ป่ามีสาเหตุหลักมาจากการเพิ่มจำนวนของประชากรและการขยายขนาดที่ดินทำกินของเกษตรกรที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือมาจากการทำไร่แบบย่ำยีของชาวเขา การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมาย โดยนายทุนและราษฎรทั่วไปจากมุมมองของรัฐ “ป่ากับคน” จึงอยู่ร่วมกันไม่ได้ ประชาชนในชนบทที่มีวิถีชีวิตใกล้ชิดผูกพันกับป่าได้ถูกกีดกันไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับป่า

ประชาชนในตำบลท่านางแนว อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองก่อตั้งเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้า ภูกระแต อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นขึ้น เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนในการเคลื่อนไหวที่เริ่มต้นจากกลุ่มเล็ก ๆ เมื่อหลายสิบปีก่อน กลายเป็นความร่วมมือร่วมใจในเครือข่ายชุมชนขนาดใหญ่ เพื่อการอนุรักษ์รักษาและฟื้นฟูป่าภูถ้า ภูกระแต ผืนสุดท้ายเอาไว้ โดยมีหลักการในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชน การนำกระบวนการอนุรักษ์ป่าโดยให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม เน้นวิถีวัฒนธรรมและความเกื้อกูลของคนในชุมชน ค้นหาและพัฒนาการใช้ทรัพยากรร่วมของชุมชนจนนำไปสู่ความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมให้คนในชุมชนในท้องถิ่น ได้มีโอกาส เรียนรู้ ในอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน บนพื้นฐานของทุนทางสังคม วัฒนธรรม และองค์ความรู้ใหม่ที่เพียงพอที่จะดำรงตนในบริบทสถานการณ์โลกอย่างเป็นรูปธรรมให้เกิดการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลในชุมชน ถึงความรับผิดชอบอันพึงมีต่อชุมชนและสังคมร่วมกัน เพื่อพัฒนาป่าและชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างมีความสุข ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่าย

ชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอมโนรมย์ จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลทางวิชาการ การเรียนการสอนให้กับนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และใช้ในการเรียนการสอนหลักสูตรสาขาวิชาอื่น ๆ ในสถาบันการศึกษาเดียวกัน ตลอดจนเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานการบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าของกลุ่มของประชาชน ที่มีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน จาก การบุกรุกพื้นที่สาธารณะในชุมชน ตัดไม้ล้มลายป่า ให้กลับ กลายมาเป็นพื้นที่ป่าสาธารณะในชุมชนได้ตามความ ต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยรวม ได้อย่างยั่งยืน

คำถามการวิจัย

2.1 สภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของ ประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอมโนรมย์ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับใด

2.2 มีข้อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน กลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอมโนรมย์ จังหวัดขอนแก่น ต่อการบริหารจัดการ อย่างยั่งยืน จำแนกตาม เพศ, อายุ ระดับการศึกษา และ อาชีพ แตกต่างกันอย่างไรร

2.3 มีแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอมโนรมย์ จังหวัดขอนแก่น อย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการอย่าง ยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟู ป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอมโนรมย์ จังหวัดขอนแก่น

3.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหาร จัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชน อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอมโนรมย์ จังหวัด ขอนแก่น จำแนกตาม เพศ, อายุ ระดับการศึกษา และ อาชีพ

3.3 เพื่อศึกษาหาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่าย ชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอมโนรมย์ จังหวัดขอนแก่น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ บริหารกิจบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 การจัดการความรู้เป็น เครื่องมือสร้าง “พลังทวีคูณ” (Synergy) ในการปฏิบัติ ราชการ คือ พลังของข้าราชการระดับสูง ข้าราชการระดับ กลาง และข้าราชการระดับล่าง ให้สามารถสร้างผลงานใน ระดับสร้างสรรค์และมีผลสัมฤทธิ์สูง จะต้องมีการวางแผน การปฏิบัติราชการทุกระยะมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้ บรรลุเป้าหมาย มีการกำหนดผลสัมฤทธิ์ของงานยึดแนวคิด ว่า “ต้องปฏิบัติงานที่เป็นความจริง ตั้งแต่อดีตจนต่อเนื่อง ถึงปัจจุบัน” ให้เน้นการสร้างความคิดใหม่ตามวิชาการ สมัยใหม่และนำมาปรับใช้กับการปฏิบัติราชการตลอดเวลา ประกอบกับส่วนราชการต้องมีการพัฒนาความรู้ เพื่อให้มี ลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยมี แนวทางปฏิบัติ

1. หน่วยงานต้องสร้างระบบให้สามารถรับรู้ ข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง

2. หน่วยงานต้องสามารถประมวลผลความรู้ใน ด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้ อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการ เปลี่ยนแปลงไป

3. หน่วยงานต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของ ข้าราชการ เพื่อให้ข้าราชการทุกคนเป็นผู้มี ความรู้ ความ สามารถในวิชาการสมัยใหม่ตลอดเวลา มีความสามารถในการ ปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและมีคุณธรรม

4. หน่วยงานต้องมีการสร้างความมีส่วนร่วมในหมู่ ข้าราชการให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อ การนำมาพัฒนาใช้ในการปฏิบัติราชการร่วมกันให้เกิด ประสิทธิภาพ

ชนะชัย ประทุมมั่ง (2557) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยใช้กระบวนการพหุอภิปรัชญา คະແນເລື່ອງຂອງຄວາມຮູ້ ເຖິງການອຸນຸກຮັກສາປ່າຊຸມຊົນ ເຈດຕະນາການອຸນຸກຮັກສາປ່າຊຸມຊົນການມີສ່ວນຮ່ວມໃນການອຸນຸກຮັກສາປ່າຊຸມຊົນແລະຈິດສາສາດອຸນຸກຮັກສາປ່າຊຸມຊົນແລະຜົນສັມຖະກິດ ອຸບຸກຂອງຄະນະກຸມການອາສາສັມຖະກິດພັກປະຊາຊົນ ຄະແນເລື່ອງແຕກຕ່າງກັນຢ່າງມີນ້ຳໜັກສຳຄັນທາງສະຖິຕິທີ່ຮູ້ 0.01, ຕາມລຳດັບຮ່າງການອຸບຸກມີການປະເມີນ 3 ດ້ານ ໂດຍມີຄະແນເລື່ອງຈາກປະເມີນການມີສ່ວນຮ່ວມຂອງຜູ້ຮັບ

ฝึกอบรม พบว่า คะแนนเฉลี่ยการประเมินตนเองการประเมินโดยเพื่อนและการประเมินโดยผู้อำนวยความสะดวกในสถานการณ์อดีตปัจจุบันและอนาคตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, ตามลำดับ

ฤทธิ์ วัฒนชัยยิ่งเจริญ : หนังสือชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต หลักการแนวคิดในการบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

1.) การป้องกัน หมายถึง หลักการป้องกันคุ้มครองทรัพยากรสิ่งแวดล้อมป่าไม้ ที่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้เอง เพื่อให้มีอัตราในการนำทรัพยากรมาใช้ในระดับที่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนได้ทันกับการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชนในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้มีทรัพยากรนั้นไว้ใช้อย่างยั่งยืน ทั้งยังรวมถึงการป้องกันทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เกิดการมีส่วนร่วมรับผิดชอบแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ปลูกพืชหมุนเวียนสำหรับใช้งานได้อย่างยั่งยืนสืบไป

2.) การแก้ไขและฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการแก้ไขหรือซ่อมแซมทรัพยากรที่ลดลงหรือเสื่อมสลายไปของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการกับทรัพยากร ที่ลดลงหรือเสื่อมโทรมให้สามารถฟื้นคืนกลับสู่สภาพเดิมได้โดยการปิดกั้นไม่ให้มีการรบกวนระบบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ระบบสิ่งแวดล้อมมีเวลาในการฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก

3.) การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความฉลาดและใช้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด โดยหลีกเลี่ยงให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

4.) การใช้ทรัพยากร หมายถึง การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปริมาณที่เหมาะสม ไม่มากเกินไป โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีของเสียที่เกิดจากการใช้งานน้อยที่สุดหรือไม่มีของเสียเกิดขึ้นเลย การใช้อย่างยั่งยืนนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

5.) การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและการเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะเกิดการขาดแคลนในบางช่วงเวลาไว้ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

6.) การรักษา หมายถึง การดำเนินการกับทรัพยากรที่ลดลงหรือเสื่อมโทรมให้สามารถฟื้นคืนกลับสู่สภาพเดิมได้โดยอาศัยวิธีการทางเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นเข้ามาช่วยดำเนินการซ่อมแซมส่วนที่เสียหาย จนทำให้สิ่งแวดล้อมสามารถกลับสู่สภาพเดิมได้อีก

7.) การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาปรับปรุงสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น เป็นการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาทรัพยากรจะต้องมีการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ควบคู่กับกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน

8.) การแบ่งเขต หมายถึง การจัดแบ่งกลุ่มหรือประเภทของทรัพยากรเพื่อให้สามารถดำเนินการอนุรักษ์ได้ผลดีขึ้น การดำเนินการนี้อาจมีการแบ่งพื้นที่ควบคุมเพื่อให้มีสภาวะที่เหมาะสมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร

มีชัย วงษ์อุบและธีรวิสิฐ มุลงามกุล (2558: 205) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก พบว่า ผลการศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่การปลูกป่า การดูแลรักษาป่า การป้องกันไฟป่า และการป้องกันรักษาป่า

ธิรา เกษแก้ว (2555) ได้ศึกษา ลักษณะของสื่อที่พึงประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ แม่สาตอนบน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ลักษณะของสื่อที่ชุมชนเห็นว่ามี ส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด คือ สื่อกิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้ ให้มีการส่งเสริมความรู้ในการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้และนำเสนอสื่อให้ตรงกับความต้องการของชุมชน

ภาวดี ทะไกรราช (2560 : 128-134) ทำการศึกษาวิจัย เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชายแดน พบว่า ป่าชุมชนเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนประชาชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ได้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเน้นความสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเชื่อและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในชุมชนในการดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาป่าชุมชนบนฐาน ความเชื่อและภูมิปัญญา ที่มีอยู่ท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแนวทางที่

สำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีเป้าหมายสูงสุด เพื่อให้ทรัพยากรป่าไม้คงอยู่ และประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่

ธงรบ ขุนสงคราม (2561) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน กรณีศึกษา: ศูนย์อุดมศึกษาปะคำ ตำบลหูก้าน อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนศูนย์อุดมศึกษา ปะคำ พบว่า คนในชุมชนมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปลูกพืชหมุนเวียนการปล่อยหญ้าช่วยยึดดินหนา การสืบชะตาน้ำการสร้างฝายกันน้ำ และการอนุรักษ์ป่าไม้ตามความเชื่อ เรื่องป่าดอนปู่ตาการบวชป่าและทำบุญป่า

ประเสริฐ เย็นวัฒนาและคุณ โทจันทร์ (2554) ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาและฟื้นฟูป่าชุมชนโคกหนองน้ำขาว พบว่า ป่าชุมชนโคกหนองน้ำขาว เดิมในอดีตเป็นป่าที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์มากประชาชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยไม่ต้องมีการขออนุญาตและไม่ได้มีกฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อบังคับการควบคุม ไม่มีการจัดการทรัพยากรในทางที่ถูกต้อง ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในป่าชุมชนแห่งนี้ค่อย ๆ ลดลง เนื่องจากประชาชนขาดความรู้และความเข้าใจในการใช้ประโยชน์และบำรุงรักษา ปัญหาในการพัฒนาและฟื้นฟูป่าชุมชน

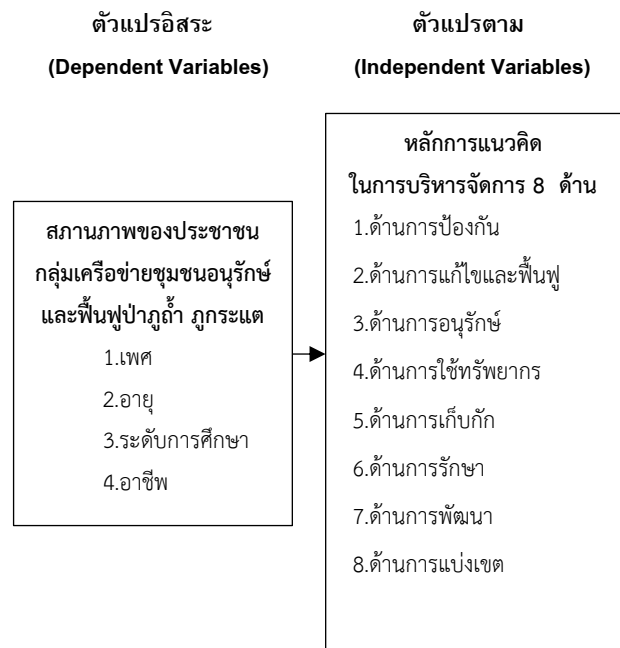
อุดม ณ สุวรรณ (2555) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการหลวง ห้วยโป่ง ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่า จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการส่วนใหญ่ ได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้รับการฝึกอบรม มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัย ได้ใช้หลักการแนวคิดในการบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของ ฤทธิ์ วัฒนชัยยิ่งเจริญ (หนังสือชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต) และบทความใน

วารสาร สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 1 ขอนแก่น การป้องกันและแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่า (วันที่ 20 ต.ค. 2558) 8 ด้าน มาบูรณาการใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังตารางภาพที่กรอบแนวคิดการวิจัย

ตารางภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตารางภาพ กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

6.1 สภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลาง

6.2 ประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต ที่มี เพศ ,อายุ,ระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

6.3 มีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ที่หลากหลายประการ

วิธีดำเนินการ

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้กรอบแนวคิดการป้องกันแก้ไขของนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ของ ดร.ฤทธิ์ วัฒนชัยยิ่งเจริญ (หนังสือชีวิตกับสิ่งแวดล้อมสิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต) และบทความในวารสารสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 1 ขอนแก่น การป้องกันและแก้ไขปัญหาการทำลายป่า (วันที่ 20 ต.ค. 2558) มาบูรณาการใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย 8 ด้าน ประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต ตำบลท่านางแนว จำนวน 234 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan จำนวน 146 คน จำแนกออกเป็น เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา และอาชีพ และการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเจาะลึก (In-depth Interview) เลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต ข้าราชการเจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ผู้บริหารองค์กรในพื้นที่กลุ่มละ 1 คน โดยวิธีเจาะจง กระจายตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (ชาย โพรสิธดา, 2550) จำนวน 8 คน ใช้วิธีการสรุปผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

8.สรุปผลการวิจัย

8.1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) พบว่า

8.1.1 การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยรวมภาพอยู่ในระดับมาก (4.082) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาด้านน้อยที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน (4.157) ด้านการรักษา (4.121) และ ด้านการอนุรักษ์ (4.108) ตามลำดับ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ สืบเนื่องมาจาก ในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ

ภูกระแต มีคณะกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า “สมาคมเพื่อนภู”อย่างเป็นระบบ มีผู้นำตำแหน่งนายกสมาคมเพื่อนภูที่เข้มแข็ง มีกระบวนการติดตาม รายงานผลการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าอย่างเป็นระบบ

8.1.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่า

1.) จำแนกตาม เพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent Samples) พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อยู่ในระดับมาก โดยเพศหญิง (4.24) มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการมากกว่า เพศชาย (4.14) และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.) จำแนกตาม อายุ โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการป้องกัน, 2.ด้านการใช้ทรัพยากร และ 3.ด้านการแบ่งเขต และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1.ด้านการแก้ไขและฟื้นฟู, 2.ด้านการอนุรักษ์, 3. ด้านการเก็บกัก, 4.ด้านการรักษา และ 5.ด้านการพัฒนา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

3.) จำแนกตาม ระดับการศึกษา โดยภาพรวมพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากประชาชนกลุ่มเครือข่ายนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต ที่ผู้วิจัยได้มาเป็นกลุ่มตัวอย่างไปเก็บข้อมูลมาได้ ส่วนใหญ่ประชาชนกลุ่มนี้จะมีความรู้ความเข้าใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของมีจิตสำนึกของความรู้รับผิดชอบมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต โดยสมัครใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต และเป็นสมาชิก “สมาคมเพื่อนภู”โดยมี นายพิชาญ ทิพวงษ์

เป็นผู้อำนวยความสะดวกฯ ได้ประสานงานขยายความร่วมมือในหมู่บ้าน อย่างยั่งยืนจัดตั้งเป็นกลุ่มประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น เพื่อร่วมมือร่วมใจกัน อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต โดยการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต เข้าเป็นสมาชิก “สมาคมเพื่อนภู” จึงมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และไม่แตกต่างกัน

4.) จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (4.145) และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกันกับการจำแนกตาม ระดับการศึกษา

8.1.3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำแนกออกเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านการป้องกัน ควรมีกระบวนการส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในพื้นที่ สร้างทีมงานอาสาสมัครพิทักษ์ป่าและการเฝ้าระวังป้องกันการบุกรุกทำลายป่า 2) ด้านการแก้ไขและฟื้นฟู ควรมีการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในดำเนินการอนุรักษ์และการแก้ไขและฟื้นฟูป่า มีการปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าที่รกร้างเสื่อมโทรม ให้เกิดป่าใหม่ทดแทน. 3) ด้านการอนุรักษ์ ควรมีการสำรวจพื้นที่ป่าและวางกฎเกณฑ์การอนุรักษ์แนวเขตป่าอย่างยั่งยืน, ควรมีการกำหนด กฎ ระเบียบ กฎกติกา การใช้ประโยชน์ 4) ด้านการใช้ทรัพยากร ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์และ กฎ กติกา จัดตั้งกลุ่มประชากรอาสาสมัครอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า เพื่อการควบคุม กำกับ ดูแลป่าไม่ให้เต็มพื้นที่ โดยมีแผนป้ายแสดงเขตพื้นที่ป่า เขตปลอดจากการล่าสัตว์ เขตอุทยาน เขตการใช้ประโยชน์ อย่างชัดเจน 5) ด้านการเก็บกัก ควรมีการประชุมคณะกรรมการและประชาชนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันพิจารณา ออก กฎ ระเบียบ การอนุรักษ์ เก็บกักและรักษา ไม่ให้ประชาชนบุกรุก ตัดไม้ทำลายป่า แสวงหาผลประโยชน์ 6) ด้านการรักษา ควรมีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟูป่า มีกิจกรรมการป้องกันไฟป่า มีการอบรมให้ความรู้เรื่องการเก็บกักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 7) ด้านการพัฒนา ควรมีการวางแผนการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร ด้านการวางแผนพัฒนาฟื้นฟูป่า อย่างมีระบบ สร้างความคิดด้านพัฒนาการแนวใหม่ เสมือนสร้าง

ป่าไว้ในบ้านในชุมชน “ยกป่ามาไว้ในสวน” และ 8) ด้านการแบ่งเขต ควรมีการประชุมคณะกรรมการ และประชาชนในพื้นที่ เพื่อวางแผนการจัดแบ่งเขตการควบคุม จัดแบ่งเขตการล่าสัตว์ แบ่งเขตพื้นที่เพื่อการควบคุมป่า จัดแบ่งกลุ่มของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของป่า

8.2 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

(Qualitative Research) พบว่า

8.2.1 ด้านการป้องกัน มีการสำรวจพื้นที่เขตแนวป่า โดยคณะกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น “สมาคมเพื่อนภู” ศึกษาสภาพปัญหาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และการใช้ประโยชน์ ที่ยังคงเหลืออยู่จริงร่วมกันกับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง และมีการส่งเสริมให้แต่ละชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลป่า สนับสนุนการปลูกป่า ปลูกพันธุ์พืชทดแทน ให้ความหลากหลายมากขึ้น ให้เป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหาร เพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือน โดยยึดตามแนวพระราชดำริ “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง”

8.2.2 ด้านการแก้ไขและฟื้นฟู มีการแบ่งกลุ่มงานให้คณะกรรมการการเกษตรดำเนินการตามแนวพระราชดำริ จัดการสำรวจแนวเขตพื้นที่ป่าจัดการเรื่องน้ำที่สมดุล การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเฉพาะกิจตามภารกิจที่จำเป็น มีการรวบรวมทรัพยากรเงินเข้ากองทุนทั้งภายในและภายนอก ให้เป็นกองทุนพัฒนาอาชีพให้แก่อาสาสมัครเพื่อฟื้นฟูป่า เฝ้าระวังรักษาป่าเพื่อไม่ให้เกิดการล่าลาย เฝ้าระวังไฟป่า เพื่อให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ฟื้นตัวเร็วตามธรรมชาติ

8.2.3 ด้านการอนุรักษ์ มีการสำรวจแนวเขตพื้นที่ป่าและวางกฎเกณฑ์กันแนวเขตป่า เพื่อให้เป็นเขตอุทยานไว้ 600 ไร่ มีการกำหนด กฎระเบียบ กฎกติกา การใช้ประโยชน์จากป่าภูถ้ำ ภูกระแต มีบทลงโทษตักเตือน ทำทัณฑ์บน มีการดำเนินการทางกฎหมาย บ้านเมือง มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเป็นทางการ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชน สถานีวิทยุกระจายเสียงที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

8.2.4 ด้านการใช้ทรัพยากร มีการกำหนดหลักเกณฑ์และกฎกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสิ่งแวดล้อมป่าไม้ภูถ้ำ ภูกระแต โดยห้ามตัดไม้ทำลายป่า ห้ามนำพันธุ์ไม้ และทรัพยากรป่าไม้ออกจากป่า จัดแบ่ง

เขตการล่าสัตว์ มีป้ายแสดงเขตพื้นที่ปลอดจากการล่าสัตว์ เป็นเขตอุทยาน มีกฎ ระเบียบการใช้พื้นที่ป่าสาธารณะ ส่งเสริมให้ประชาชน ผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำข้อตกลง (MOU.) ระหว่างคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น “สมาคมเพื่อนภู” กับ หน่วยงานส่วนราชการส่วนท้องถิ่น อำเภอเวียงน้อย จังหวัด ขอนแก่น

8.2.5 ด้านการเก็บกัก มีการดำเนินงาน ส่งเสริมให้มีการขยายพันธุ์ไม้ชุมชนโดยชุมชน ในทุกสอง เดือน และให้มีการรายงาน ติดตามผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคต่อที่ประชุมคณะกรรมการ ฯ มีการจัดทำ โครงการฝายชะลอน้ำ ขนาดทาง ขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ เพื่อใช้เก็บกักน้ำในเขตอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า มีการใช้วิทยุ ติดตามตัวให้คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า เพื่อใช้ ติดต่อประสานงาน มีการจัดทำสมุดบันทึกข้อมูล การ จัดเก็บรายได้ในส่วนที่ได้รับประโยชน์จากป่า มีการประชุม คณะกรรมการ พิจารณา ออกกฎ ระเบียบ โดยไม่ ให้ ประชาชนบุกรุก พื้นที่ป่า ตัดไม้ทำลายป่า เป็นแหล่ง ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ เป็นปอดของหมู่บ้านของ ชุมชน

8.2.6. ด้านการรักษา มีการแต่งตั้งกลุ่ม ประชาชนในชุมชนเขตอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย ให้เป็นคณะกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า ภูถ้ำ ภูกระแต โดยจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานคณะกรรมการ อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำภูกระแต อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น “สมาคมเพื่อนภู” ขึ้นโดยมี นายพิชาญ ทิพย์วงษ์ ตำแหน่ง นายกสมาคมเพื่อนภู เป็นผู้บริหาร ทำหน้าที่เป็นผู้ ประสานงานกับคณะกรรมการ ฯ ในการดำเนินงานอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต ด้านต่าง ๆ มีกิจกรรมการ อนุรักษ์และฟื้นฟู กิจกรรมการป้องกันไฟป่า การเก็บกัก รักษา การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

8.2.7 ด้านการพัฒนา มีการพัฒนาระบบ ข้อมูลป่า พัฒนาศักยภาพผู้นำ กลุ่มแกนนำ กลุ่มอาสาสมัคร เยาวชนรุ่นสู่รุ่น สร้างความรู้ ความเข้าใจ เข้าถึงและเกิด ความคิดการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟูป่า ภูถ้ำ ภูกระแตที่ยั่งยืน มีโครงการส่งเสริมและพัฒนาก การอนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟูป่า “ยกป่ามาไว้ที่นาสวน” เสมือนสร้างป่าไว้ในบ้านในชุมชน เช่น โครงการ “ป่าบ้าน อาหารชุมชน” “ป่าส่วนรวม” “ป่าพื้นบ้าน” มีการพัฒนา

จัดการน้ำชุมชน การดำเนินการตามแนวทฤษฎีใหม่ มีการ อบรมสร้างความรู้ให้แก่ผู้นำ กลุ่มแกนนำ กลุ่มอาสาสมัคร และเยาวชนคนรุ่นใหม่

8.2.8 ด้านการแบ่งเขตพื้นที่ป่า มีการจัดแบ่ง เขตพื้นที่ป่าให้เป็นสัดส่วน “เสมือนไข่แดงไข่ขาว” โดย เขต พื้นที่ไข่ขาว จะเป็นเขตที่ใช้ประโยชน์ได้ จะมี กฎกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกัน จัดแบ่งเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ และการถุกบุกรุก แคว้นทางทำลายป่า และกำหนดให้มีพื้นที่ ยึดหยุ่นที่เป็นพื้นที่เขตติดต่อกับที่อยู่อาศัยของประชาชน เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยวิธีพึ่งพา จัดทำโครงการ “ป่าแล้งให้เป็นป่าที่ชุ่มชื้น”

อภิปรายผลการวิจัย

9.1 ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการ อย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟู ป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดย ภาพรวม พบว่า การบริหารจัดการโดยรวมภาพอยู่ใน ระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหาร จัดการอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้ง 8 ด้าน สาเหตุที่เป็น เช่นนี้ สืบเนื่องมาจาก มีการจัดตั้งผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มี คณะกรรมการบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต “สมาคมเพื่อนภู” เพื่อดำเนินการบริหารจัดการ ป้องกัน อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าไม้ มีการ จัดทำโครงการบวชป่า มีโครงการส่งเสริมและพัฒนาก การอนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟูป่า “ยกป่ามาไว้ที่นาสวน” เสมือนสร้างป่าไว้ในบ้านในชุมชน มีการส่งเสริมให้ความรู้ เรื่องการใช้ทรัพยากรป่าไม้ มาใช้ในการบริหารจัดการอยู่ ในระดับที่ดี เป็นผลทำให้ป่าไม้สามารถเกิดขึ้นทดแทนกัน ได้ทัน กับการนำทรัพยากรป่าไม้ไปใช้ประโยชน์ของ ประชาชนในชุมชน ด้วยความพึงพอใจและเต็มใจของกลุ่ม สมาชิกในการร่วมกันบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนได้ เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นรายด้าน ดังนี้

9.1.1 ด้านการป้องกัน พบว่า การบริหาร จัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานการวิจัยของ มีชัย วงษ์อุปและธีรวิสิฐ มูลงามกุล

(2558) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก พบว่า ผลการศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การปลูกป่า การดูแลรักษาป่า การป้องกันไฟป่า และ การป้องกันรักษาป่า

9.1.2 ด้านการแก้ไขและฟื้นฟู การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้าภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ ภาวดี ทะไกรราช (2560 : 128-134) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชายแดน พบว่า ป่าชุมชนเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและในพื้นที่ใกล้เคียง ได้ใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเห็นความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่บริบทและวัฒนธรรมรวมถึงวิถีชีวิต ความเชื่อและความศรัทธา มีการวางแผนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนและทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ โดยการใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์พึ่งพาซึ่งกันและกัน มีการดูแลและอนุรักษ์ป่าชุมชน ตั้งแต่ปลูกป่าบำรุงดินและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน เป็นขั้นตอน

9.1.3 ด้านการอนุรักษ์ พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้าภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ สิริพงษ์ ชูแสน (2555) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่รายเขาชมภู จังหวัดชลบุรี พบว่า ป่าไม้ในบริเวณรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว มีปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ระดับการศึกษา การเข้ารับการอบรม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ราษฎรมีความรู้และความเข้าใจใน ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ เพื่อราษฎรจะได้ตระหนัก

เห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น

9.1.4 ด้านการใช้ทรัพยากร พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้าภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ ประเสริฐ เย็นวัฒนา, คุณ โทษันท์, (2554) ได้ศึกษา แนวทางพัฒนาและฟื้นฟูป่าชุมชนโคกหนองน้ำขาว พบว่า ป่าชุมชนโคกหนองน้ำขาว ภายหลังจากประชาชนในชุมชนได้รับความรู้และความเข้าใจในการใช้ประโยชน์และบำรุงรักษาป่าชุมชนแล้ว มีแนวทางพัฒนาและฟื้นฟูป่าชุมชนโคกหนองน้ำขาวให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืน คือ การจัดการพื้นที่ การปลูกเสริมป่า การควบคุมไฟป่า การตัดถนนสัญจรรอบชายป่า การอนุรักษ์ป่า การพัฒนาทางด้านการเกษตรกรรม การวางแผนการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ คือ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำนวนลดน้อยลง และมีการฟื้นฟูให้คืนสภาพ ให้เกิดเป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ เป็นสถานที่เก็บของป่า เป็นแหล่งหาอาหาร เป็นแหล่งสมุนไพรหรือใช้ประโยชน์อื่น ๆ ของประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

9.1.5 ด้านการเก็บกัก พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้าภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ สิริพงษ์ ชูแสน (2555) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่รายเขาชมภู จังหวัดชลบุรี พบว่า รอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียวปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้รับการอบรม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความรู้และความเข้าใจใน ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้ราษฎรได้ตระหนักเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การดูแลรักษาป่า

9.1.6 ด้านการรักษา พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูเก้าภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ มีชัย วงษ์อุปและธีรวิสิฐ มุลงามกุล (2558) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ

ประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก พบว่า ผลการศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน

9.1.7 ด้านการพัฒนา พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูฏาภูกระแต อำเภอวังน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ ประเสริฐ เ็นวัฒนาและคุณ โทษณ์, (2554) ได้ศึกษา แนวทางพัฒนาและฟื้นฟูป่าชุมชนโคกหนองน้ำขาว พบว่า ภายหลังจากประชาชนในชุมชนได้รับความรู้และความเข้าใจในการใช้ประโยชน์และบำรุงรักษาป่าชุมชนแล้ว มีแนวทางพัฒนาและฟื้นฟูป่าชุมชนโคกหนองน้ำขาวให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืน ได้แก่ การจัดการพื้นที่การปลูกเสริมป่า การควบคุมไฟป่า การตัดถนนสัญจรรอบชายป่า การอนุรักษ์ป่า การพัฒนาทางด้านการเกษตรกรรม การวางแผนการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยมีการฟื้นฟูให้คืนสภาพ ให้เกิดเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ ใช้เป็นสถานที่เก็บของป่าเป็นแหล่งอาหารเป็นแหล่งสมุนไพรหรือใช้ประโยชน์จากไม้เพื่อนำมาเป็นเชื้อเพลิงรวมทั้งใช้ประโยชน์อื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

9.1.8 ด้านการแบ่งเขต พบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูฏาภูกระแต อำเภอวังน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ ธงรบ ขุนสงคราม (2561) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชน กรณีศึกษา: ศูนย์อุดมศึกษาปะคำ ตำบลหูก้าน อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนศูนย์อุดมศึกษา ปะคำ ได้มีการวางแผนในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าชุมชน และหาแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนอย่างคุ้มค่า ได้แก่ การตั้งกฎกติกาและบทลงโทษ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ศูนย์อุดมศึกษา ปะคำ เป็นคณะกรรมการดูแลรักษาป่าชุมชน มีอำนาจ ตักเตือน จับ ปรับ ส่งดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

9.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูฏา ภูกระแต อำเภอวังน้อย จังหวัด

ขอนแก่น จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่า

9.2.1 จำแนกตาม เพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent Samples) พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูฏา ภูกระแต อยู่ในระดับมาก โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการมากกว่า (4.24) กว่าเพศชาย (4.14) และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ สืบเนื่องมาจาก ในการบริหารจัดการของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูฏา ภูกระแต อำเภอวังน้อย จังหวัดขอนแก่น ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายหลัก ที่หลากหลายและต่างกันได้รับการส่งเสริมอบรม พัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจและวางแผนในทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ในชุมชน ของตนเอง เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูฏา ภูกระแต ภายใต้การนำของนายพิชาญ ทิพวงษ์ ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานคณะกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูฏา ภูกระแต “สมาคมเพื่อนภู”

9.2.2 จำแนกตาม อายุ โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F –test แบบ One way ANOVA) พบว่า โดยภาพรวม ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการป้องกัน, 2.ด้านการใช้ทรัพยากร และ 3.ด้านการแบ่งเขต และมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1.ด้านการแก้ไขและฟื้นฟู, 2.ด้านการอนุรักษ์, 3.ด้านการเก็บกัก, 4.ด้านการรักษา และ 5.ด้านการพัฒนา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชนะชัย ประทุมมั่ง (2557 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยใช้กระบวนการพหุอีก พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้ เรื่อง การอนุรักษ์ป่าชุมชน เจตคติต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และจิตสาธารณะของการอนุรักษ์ป่าชุมชนและผลสัมฤทธิ์การอบรมของคณะกรรมการอาสาสมัครพิทักษ์ป่าโคกผักกูด หลังจากการอบรมมี

คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการอบรม โดยมีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

9.2.3 จำแนกตาม ระดับการศึกษา โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F –test แบบ One way ANOVA) พบว่า โดยภาพรวม พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากประชาชนกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต ที่ผู้วิจัย ได้ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างศึกษาวิจัยส่วนใหญ่จะได้รับการส่งเสริมพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีจิตสำนึกของความรักธรรมชาติมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต โดยสมัครใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต และเป็นสมาชิก “สมาคมเพื่อนภู” โดยมี นายพิชาญ ทิพวงษ์ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ ได้ประสานงานขยายความร่วมมือ ในหมู่บ้าน อย่างยั่งยืนจัดตั้งเป็นกลุ่มประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น เพื่อร่วมมือร่วมใจกัน อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต โดยเป็นสมาชิก “สมาคมเพื่อนภู” จึงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

9.2.4 จำแนกตามอาชีพ โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F –test แบบ One way ANOVA) พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (4.145) และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกันกับการจำแนกตามระดับการศึกษา ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยนั้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ สืบเนื่องมาจาก ในการบริหารจัดการของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ที่มีกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายหลัก จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพที่หลากหลายและต่างก็ได้รับการส่งเสริมอบรมพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ในชุมชนของตนเอง ภายใต้การนำของ นายพิชาญ ทิพวงษ์ ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานคณะกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น “สมาคมเพื่อนภู” จึงมีความคิดเห็นในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตาม อายุ โดยภาพรวม พบว่าความคิดเห็น

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ ชนะชัย ประทุมมั่ง (2557) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยใช้กระบวนการพาอีก พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชน เจตคติต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และจิตสาธารณะของการอนุรักษ์ป่าชุมชนและผลสัมฤทธิ์การอบรมของคณะกรรมการ อาสาสมัครพิทักษ์ป่าโคกผกูด

ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

10.1.1 หน่วยงานส่วนราชการภาครัฐที่เป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคประชาชน อื่น ๆ ทุกภาคส่วน ควรสนับสนุนส่งเสริมและสงวนไว้ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ในชุมชน ยื่นมือการเข้ามา มีบทบาท ออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กำกับดูแล การป้องกันการบุกรุก รุกทำลายป่า บดบังโทษต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น ให้คงสภาพความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

10.2.2 หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคประชาชน เอกชน อื่น ๆ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริม ให้ความสนใจ เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการฟื้นฟูป่า และมีการจัดตั้งงบประมาณสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย ศึกษาหาข้อมูล ข้อดี ข้อเสีย ปัญหาอุปสรรค และผลกระทบต่อชุมชน.

10.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ

10.2.1 ควรส่งเสริมให้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยความฉลาดและใช้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์ โดยการหลีกเลี่ยงการนำมาใช้ประโยชน์ที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนน้อยที่สุด

10.2.2 ควรส่งเสริมให้มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ชุมชน ให้มากยิ่งขึ้น เป็นการยืนยันความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมป่าไม้ภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

10.3.3 ควรมีการส่งเสริมให้แต่ละชุมชน ตำบล หมู่บ้านในพื้นที่ที่มีป่าไม้ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมป่าไม้ สร้างทีมงาน

อาสาสมัครพิทักษ์ป่า การอบรมให้ความรู้ การดูแลรักษาป่า ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกป่า ปลูกพันธุ์ไม้ พันธุ์พืช ทดแทนให้เป็นป่าไม้ที่สมบูรณ์เพื่อการอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลัง

REFERENCES

- Chusen, S. (2012), *Factors affecting people's opinions on forest resource conservation surrounding Khao Khiao-Khao Chom Phu Wildlife Sanctuary, Chonburi province*, Thesis, Kasetsart University / Bangkok. (2012).
- Forest Act (1941) and National Forest Act (1964)*.
- Khunsongkram, T. (2018), *Application of Local Wisdom in Community Forest Conservation : A Case Study of Pakham Higher Education Center, Thamnop Subdistrict, Pakham District, Buriram Province*, 2nd International Conference on Buriram Rajabhat University Fri (2018).
- National Economic and Social Development Plan The 12th*, (2017-2021), on natural resources and the Environment.
- PrathumMang, CH. (2014) ,*Community Forest Conservation by Using the Paik Process* , Thesis, the publication of Graduate students, Year 8, Issue 2, July - December 2014.
- Royal Decree on *Good Governance and Administrative Procedures Act* (2003).
- Thakrairaj, P.(2016), *Local Wisdom and Community Forest Management in the Border Area*, Journal of Research and Development, Sisaket Rajabhat University, Year 3, No. 1 January - June (2016.).
- Wattana, P., & Tokhan,K. (2011), *Development and Rehabilitation of the Community Forest of Khok Nong Nam Khao*, Thongthakarn Administration Journal, Year 4, issue 4 (October - December 2011), pages 45 - 56.
- Wong-aob, M., & Munhamkul,T. (2015), *velopment Guideline of People in Local Government Organization Area, Wangjao District, Tak Province*, Master of Public Administration Program in Governance Kamphaeng Phet ajabhat University (2015), presenting research results at national and international academic nferences. Network of the Northern Rajabhat Graduate School No.1

การคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ
ภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชีวภาพ
**PROTECTION OF BIODIVERSITY UNDER INTELLECTUAL
PROPERTY SYSTEM FOR STRENGTHENING
BIO-BASED ECONOMY**

วริยา ลำเลิศ

Wariya Lamkert

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

The National Institute of Development Administration

บทคัดย่อ

การศึกษาวិจัยการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ นั้น มีที่มาจากการที่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน โดยไม่มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน ทำให้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมถึงบทบาทของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในแง่มุมที่จะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพไปพร้อม ๆ กับการดำเนินการอนุรักษ์หรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังศึกษาวิเคราะห์ไปถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ และมาตรการทางกฎหมายหรือนโยบายภาครัฐของต่างประเทศ ทั้งประเทศอินเดีย ประเทศออสเตรเลีย และประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนผู้วิจัยได้มีการเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth-interview) และการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (focus group) โดยได้ข้อค้นพบว่าประเทศไทยจำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะที่ครอบคลุมการจัดรูปองค์กรและการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมสำหรับช่วยเหลือให้ชุมชนได้แสดงออกซึ่งสิทธิในการทำสัญญาอนุญาตให้เข้าถึงและรับการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรของประเทศไทยนั้นก็ควรมีการกำหนดนิยามคำว่า “จุลชีพ” ไว้ให้ชัดเจน และควรระบุข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ต่อยอดในการขอรับสิทธิบัตรไว้ในคำขอรับสิทธิบัตร รวมถึงควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ให้สะดวกสำหรับประชาชน เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพได้อย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: เศรษฐกิจฐานชีวภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพย์สินทางปัญญา

ABSTRACT

The research on the protection of biodiversity resources under the intellectual property law system for the promotion of biological base economy was derived from the fact that Thailand must face economic problems from the biodiversity resource base of the community regardless concerning the criteria for sharing benefits for the community which is a problem that Thailand is currently considering. According to the mentioned issues, the researcher was aimed to study from the literature review on the role of intellectual property protection in the aspects that would help promote the bio-based economy along with sustainable conservation or utilization of biodiversity resources and local wisdom. In addition, the researcher studied and analyzed the international law related to the promotion of bio-based economy, including legal measures and government policies of foreign countries namely India, Australia and Japan. Furthermore, the researcher collected field data from both in-depth interviews and focus group discussions, which found that Thailand needs a specific law covering the formulation and enforcement of appropriate laws for Helping the community to express the right to enter into agreements allowing access and receiving benefits from biodiversity and wisdom resources. With respect to the patent law in Thailand, the definition of “microorganisms” should be clearly defined and should specify the biodiversity information and local

wisdom that will be applied in applying for a patent in the patent application. Besides, the government sector should encourage the development of databases related to intellectual property, biodiversity resources and local wisdom to be convenient for the public for the benefit of promoting a sustainable base economy.

Keywords: Bio-based economy, Biological diversity, Intellectual property

บทนำ

เนื่องด้วยภาครัฐได้กำหนดนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ขึ้น เพื่อให้มีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” ซึ่งนับเป็นการพัฒนาระดับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจยุคใหม่ (New Engines of Growth) ด้วยการนำเอาจุดแข็งอันเป็นข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศไทยที่มีอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ และด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้เป็นข้อได้เปรียบในเชิงแข่งขัน โดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ให้ก้าวสู่เศรษฐกิจฐานชีวภาพระดับสากล ซึ่งเป็นจุดแข็งของประเทศไทย เพราะมีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะเดียวกันบริบทการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพ สังคมผู้สูงอายุ กระแสสุขภาพ และการนิยมธรรมชาติ อันจะช่วยสร้างโอกาสการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นฐานเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ โดยใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับการสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าสูงขึ้นได้อีกด้วย

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันนี้ นอกจากทำให้เกิดกระบวนการแสวงหาประโยชน์จากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนต่าง ๆ ในระดับโลก ทั้งในแง่การสร้างความร่วมมือเพื่อสนับสนุนกติการะหว่างประเทศให้เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน อันนำไปสู่การส่งเสริมสิทธิชุมชนบริหารจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในฐานเศรษฐกิจและสังคม และเป็นการสร้างหรือพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่ชุมชนนั้น ๆ ด้วย

เมื่อพิจารณาถึงคุณประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพในเวทีระหว่างประเทศแล้ว ย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่าทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพนั้นมี

ความสำคัญมานานนับตั้งแต่ในอดีตที่ทรัพยากรชีวภาพก็เป็นส่วนหนึ่งของวัตถุดิบสำคัญ ถือเป็นวัตรธรรมชาติดีมีคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม โดยสามในสี่ของประชากรโลกนั้นใช้พืชสมุนไพรในการปรุงยาและอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรของประเทศกำลังพัฒนา ส่วนประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีอุตสาหกรรมผลิตยาที่สกัดจากพืชสมุนไพรและจุลินทรีย์มูลค่านับแสนล้านบาท นอกจากนี้ วัตถุดิบที่ใช้ในอุตสาหกรรมก็ได้จากสิ่งมีชีวิตที่พบในธรรมชาติหรือที่มนุษย์นำมาเพาะเลี้ยงเช่นกัน

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพโดยมิชอบนั้น เริ่มต้นจากกลุ่มธุรกิจข้ามชาติและนักวิจัยต่างชาติกระทำการเข้าถึงความหลากหลายทางชีวภาพโดยไม่แจ้งวัตถุประสงค์และไม่ได้ขออนุญาต จากนั้นได้ลักลอบนำเอาสารเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพออกไปนอกประเทศ เพื่อทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาสำหรับใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำทรัพยากรชีวภาพไปขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นการผูกขาดและแสวงหาประโยชน์แต่เพียงผู้เดียว

แม้ว่าระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไม่ได้มีเจตนารมณ์มุ่งคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพโดยตรง แต่ก็สามารถนำมาช่วยสนับสนุนการคุ้มครองดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญายังมีปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพหลายประการ ทั้งวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิ และการบริหารจัดการการเข้าถึงหรือแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ชุมชน รวมถึงยังมีภาระงานซ้ำซ้อนในระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ การปฏิบัติงานจึงขาดการประสานความร่วมมือกัน ในขณะที่พันธกรณีระหว่างประเทศ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ โดยจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (The Convention on Biological Diversity) ที่

กำหนดกรอบ (Framework Convention) เกี่ยวกับหลักกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางพัฒนากฎหมายของประเทศไทยได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงการบัญญัติกฎหมายเฉพาะ (Sui generis Law) และการมีองค์กรที่เหมาะสมในการทำหน้าที่กำกับดูแลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างครอบคลุม ทั้งเรื่องการอนุญาต การเจรจา ทำสัญญาแบ่งปันผลประโยชน์ ตลอดจนการส่งเสริมการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยชุมชนเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้ทราบข้อมูลพื้นฐานและความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน อันจะช่วยป้องกันมิให้มีการนำเอาทรัพยากรชีวภาพภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ของชุมชนไปใช้ประโยชน์โดยที่ชุมชนไม่ได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและปรับแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแนวปฏิบัติของชุมชน อันจะทำให้เจตนารมณ์ของกฎหมายมีผลปฏิบัติอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหา สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการแสวงหาประโยชน์จากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจากชุมชนเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า โดยไม่มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของกลไกทางระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและกลไกการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อประโยชน์ในเศรษฐกิจฐานชีวภาพ
3. เพื่อแสวงหาองค์ความรู้จากประสบการณ์และกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ โดยเลือกศึกษาประเทศอินเดีย ประเทศออสเตรเลีย และประเทศญี่ปุ่นเพื่อนำความรู้มาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขปัญหาของประเทศไทย
4. เพื่อนำเสนอมาตรการ กลไก และประเด็นทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพของประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาจากเอกสาร ประมวลกฎหมาย หนังสือบทความ วิทยานิพนธ์ วิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา
2. ศึกษาข้อเท็จจริงอันเป็นสาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา bio-piracy
3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคและความเหมาะสมของระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ในการบังคับใช้เพื่อคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ
4. สัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ไม่น้อยกว่า 12 คน
5. จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 2 ครั้ง ครั้งละไม่ต่ำกว่า 10 คน
6. จัดเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 400 ชุด

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ภาพรวมการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชีวภาพ

สถานการณ์เศรษฐกิจโลกในปัจจุบันนี้พบว่า มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อันเนื่องมาจากการตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์เป็นสำคัญ ทั้งความต้องการด้านอาหาร พลังงาน สิ่งแวดล้อม ฯลฯ และในการตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้จำเป็นต้องบริโภคทรัพยากรธรรมชาติที่นับวันจะสูญสิ้นไป หรือการบริโภคทรัพยากรก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) การสิ้นเปลืองทรัพยากรเชื้อเพลิงฟอสซิล เป็นอาทิ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ประกอบกัน เรียกได้ว่าเป็นเศรษฐกิจฐานชีวภาพ (bio-based economy หรือ bioeconomy) *Bioeconomy in everyday* (2015).

ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพยังต้องอาศัยองค์ความรู้หลากหลายประการเกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งในส่วนของวิทยาศาสตร์ชีวภาพ พันธุวิศวกรรม ชีวเคมี เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนองค์ความรู้ที่จะช่วยให้เกิดการประยุกต์ใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการประดิษฐ์คิดค้นเป็นสินค้าหรือบริการภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม อาทิ การผลิตเชื้อเพลิงชีวภาพ ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและเวชภัณฑ์ เครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ *Bioeconomy in everyday* (2015). อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดังที่กล่าวมานี้ หากมีกฎหมายเป็นเครื่องมือหนึ่งในการส่งเสริมก็ย่อมจะส่งผลดีในแง่เศรษฐกิจได้ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพก็ยังเป็นประเด็นที่จะต้องศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไปถึงแนวทางในการสร้างกลไกเพื่อพัฒนาขีดความสามารถการแสวงหาประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างยั่งยืน

สำหรับหลักการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่ผู้วิจัยนำมาเป็นเหตุผลในการวิเคราะห์การคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพกับเศรษฐกิจฐานชีวภาพนั้น ได้แก่ หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) ซึ่งคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development หรือ WCED) เมื่อปี ค.ศ. 1987 ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นหลักการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นอนาคต (Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs) อีกทั้งการพัฒนาอย่างยั่งยืนยังเกี่ยวข้องกับการรักษาส่วนแบ่งของโลกสำหรับคนรุ่นอนาคตด้วยการแจกจ่ายทรัพยากรไปยังประเทศที่ยากจนเพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการร่วมมือกันภายใต้วัฒนธรรมอันหลากหลายหรือต่างชนชาติกันได้ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคม การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการมีสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี อีกทั้งเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals (SDGs)) ได้กำหนดไว้ว่าภายในปี พ.ศ. 2573 นานาประเทศจะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่มีศักยภาพทั้งหลาย รวมถึงทรัพยากรที่อาจเป็นแหล่งกำเนิดสายพันธุ์

อันมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจฐานชีวภาพ และจะพยายามป้องกันการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพอย่างต่อเนื่อง Baxter, W., Grossman, N., & Wegner, N. (2016). ดังนั้น หากมีการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพแบบองค์รวมที่ช่วยรักษาสสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ไปพร้อม ๆ กันก็จะทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพเกิดการพัฒนาไปได้ อย่างยั่งยืน

สำหรับประเทศไทยนั้นพบว่า มีทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพปริมาณมาก อีกทั้งยังมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นแรงขับเคลื่อนสำหรับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพตามแบบวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ที่สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกันมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุนไพรไทยมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องทั้งในรูปแบบวัตถุดิบที่ใช้สังเคราะห์เวชภัณฑ์ อาหารเสริม เครื่องสำอาง ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพ ตลอดจนผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีสินค้าเกษตรอื่น ๆ เครื่องเทศ ผลไม้ สัตว์น้ำเป็นอาทิ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้เป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2558-2564 (2558).

แม้ว่าความหลากหลายทางชีวภาพจะมีความสำคัญนานับการต่อเศรษฐกิจไทย อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่ลดน้อยลงดังที่ปรากฏเช่นเดียวกับนานาประเทศทั่วโลก โดยปัญหาดังกล่าวล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการที่ทรัพยากรธรรมชาติมีความเสี่ยงสูงต่อการใช้ประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม สิ่งมีชีวิตหลายชนิดอาจสูญพันธุ์ในช่วงระยะเวลาไม่นานต่อจากนี้เพราะขาดแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ และที่อยู่อาศัย ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมบางพื้นที่ขาดแหล่งทำกินที่เหมาะสม เป็นต้น สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) (2553). บทความสรุปสัมมนา “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ”. และจากสถานการณ์ดังกล่าว กฎหมายและนโยบายภาครัฐของไทยจึงต้องมีการพัฒนาให้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยที่ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ประชาชนจำเป็นต้องอาศัยประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพนี้ต่อไป

2. บทบาทของการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ

ทรัพย์สินทางปัญญาสามารถสร้างโอกาสให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ และเป็นกลจักรในการขับเคลื่อนการแสวงหาสิ่งทดแทนทรัพยากรต่าง ๆ ที่ขาดแคลนในระบบเศรษฐกิจได้ ด้วยวิธีการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์เพื่อปรับปรุงระบบการผลิตสินค้าหรือบริการไปพร้อมกับการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาล้วนแต่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการสืบค้นหาแหล่งเทคโนโลยีและการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ดัดแปลงและพัฒนาต่อยอดจนทำให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีนัยสำคัญ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) (2553). บทความสรุปสัมมนา "แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ".

ส่วนบทบาทของการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพในแง่มุมมองทางการค้าระหว่างประเทศนั้น พิจารณาได้จากสถานการณ์ปัจจุบันที่การค้าสินค้าของประเทศกำลังพัฒนามักเป็นไปในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ขั้นปฐม หรือผลิตภัณฑ์พื้นฐาน เช่น สินค้าการเกษตรต่าง ๆ ซึ่งมีราคาค่อนข้างถูก ในขณะที่สินค้าของประเทศพัฒนาแล้วกลับมีความโดดเด่นทางเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง จึงมีราคาสูงกว่า อีกทั้งสินค้าอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงเมื่อเวลาผ่านไปมักมีมูลค่าสูงขึ้นไปอีกเรื่อย ๆ ประเทศกำลังพัฒนาอาจขาดศักยภาพการแข่งขันทางการค้ากับประเทศพัฒนาแล้ว ยกตัวอย่างเช่นประเทศไทยขายพืชผลการเกษตร ในขณะที่ต้องนำเข้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากประเทศพัฒนาแล้ว เป็นต้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นข้อสังเกตว่าแต่ละประเทศจำเป็นต้องมีการวางแผนทรัพยากรธรรมชาติในฐานะประเทศต้นกำเนิด และการวางแผนดังกล่าวก็นำมาซึ่งการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่สัมพันธ์กับทรัพยากรชีวภาพอันหลากหลายของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา

ในการวางแผนทรัพยากรชีวภาพของแต่ละประเทศนั้น สะท้อนให้เห็นได้จากแนวคิดที่ว่าแต่ละประเทศมีอำนาจอธิปไตยภายในอาณาเขตของตนอย่างเป็นอิสระเด็ดขาดจากกัน มีรัฐบาลบริหารงาน มีสถานะนิติบัญญัติองค์กรตุลาการของประเทศตน เป็นอาทิ ซึ่งไม่ปรากฏว่าในสังคมระหว่างประเทศจะมีองค์กรทางการเมืองใดที่อยู่เหนืออำนาจอธิปไตยแห่งรัฐประเทศ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงต้องอาศัยหลักความยินยอมโดยใจสมัคร

เป็นสำคัญ เพื่อไม่ให้ต่างประเทศก้าวเข้าไปล่วงอำนาจอธิปไตยของประเทศตน นอกจากนี้การใช้และตีความกฎหมายระหว่างประเทศก็ต้องเป็นไปในแนวทางที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันโดยสันติ ทำให้เกิดเป็นกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่แน่นอนผูกพันกันระหว่างประเทศโดยไม่สับสน แนวคิดดังกล่าวจึงสอดคล้องกับการที่แต่ละประเทศมีอำนาจอธิปไตยในการวางแผนทรัพยากรธรรมชาติภายใต้ดินแดนถิ่นที่ตั้งแห่งรัฐตน

อีกแง่มุมหนึ่ง เนื่องจากความหลากหลายทางชีวภาพจำนวนมากของโลกล้วนจำเป็นต้องอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยชุมชนท้องถิ่น กฎหมายระหว่างประเทศจึงให้ความสำคัญในการพิจารณาแบ่งปันผลประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรชีวภาพให้เป็นธรรมต่อชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรนั้นด้วย ซึ่งต้องอาศัยการตีความขอบเขตของอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐในอันที่จะเป็นเจ้าของและมีขีดความสามารถในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และจะต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม มีความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งคำนึงถึงข้อผูกพันการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น การที่รัฐบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิในการอารักขาป่าสมุนไพรในอาณาบริเวณชุมชนหนึ่ง โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนนั้น เพื่อให้สามารถนำสมุนไพรเหล่านั้นมาผลิตเป็นยาที่มีคุณสมบัติอันจะสามารถขอรับสิทธิบัตรยาได้ ฯลฯ

ส่วนสถานการณ์การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพนั้น จะเห็นได้ว่าในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนพื้นเมืองต้องเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับการยกย่อนำเอาทรัพยากรชีวภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชสมุนไพรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปแสวงหาประโยชน์โดยวิธีการผูกขาดสิทธิด้วยการคุ้มครองเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Biopiracy) จึงทำให้รัฐบาลของชุมชนท้องถิ่นนั้น หรือภาคประชาสังคม เรียกร้องให้มีการป้องกันปัญหาดังกล่าวด้วยการสร้างหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น Zainol, B. A., Amin, L., Akpoviri, F., & Ramli, R. (2011). ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวปัจจุบันได้มีการกำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (The Convention on Biological Diversity)

3. สรุปผลการวิจัยภาคสนาม (focus group) ตลอดจนการวิเคราะห์แบบสอบถามแล้ว
 ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ สรุปผลได้ดังนี้
 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมสนทนากลุ่ม

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิจัยภาคสนาม

ประเด็นที่ศึกษา	ความเห็น	ข้อเสนอแนะ
1. ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจฐานชีวภาพ	- แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจฐานชีวภาพมากขึ้น แต่โดยรวมผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับรองมาตรฐาน รวมถึงความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ใช้พัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น - ขณะนี้ยังมีปัญหาในการสร้างความรู้ถึงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่ชุมชนท้องถิ่นที่ครอบครองและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ	- กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกฎหมายเฉพาะ จึงซับซ้อนสำหรับประชาชนทั่วไป ดังนั้น การเผยแพร่ความรู้จึงต้องอาศัยช่องทางสถาบันการศึกษา - ควรสร้างความตระหนักรู้ถึงอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อผลักดันให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ - ภาครัฐควรเลือกผลิตภัณฑ์ที่จะส่งเสริมให้เหมาะสม
2. ความท้าทายสำหรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่อการพัฒนาการส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจฐานชีวภาพ	- ประชาชนยังขาดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งการอนุญาตใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจฐานชีวภาพ จำเป็นต้องคำนึงถึงกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษและควบคุมการเข้าถึงประกอบด้วย - ประชาชนในพื้นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพขาดทักษะการเจรจาต่อรองกรณีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และขาดความรู้และประสบการณ์ในการห่วงโซ่มูลค่า - เทคโนโลยียังไม่ล้ำสมัย ขาดศูนย์ศึกษาวิจัยและทดลองประจำภาคที่มีศักยภาพเพียงพอ และประเทศไทยมีผู้เชี่ยวชาญน้อย ซึ่งยังขาดทั้งผู้เชี่ยวชาญในด้านการประยุกต์ความหลากหลายทางชีวภาพและผู้เชี่ยวชาญที่สามารถเผยแพร่ความรู้ให้กับชาวบ้าน	- ในการแบ่งปันผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นธรรมจะต้องอาศัยการบูรณาการทั้งภาครัฐและเอกชน - จำเป็นต้องพัฒนาหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการจัดทำและบริหารจัดการการใช้ฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงกำกับดูแลการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจฐานชีวภาพด้วย - การคุ้มครองพันธุ์พืชจะต้องมีองค์กรที่เชี่ยวชาญในการพิจารณาถึงปัจจัยที่โดดเด่น สม่าเสมอ และคงที่ ของสายพันธุ์ (the distinctiveness, uniformity and stability (DUS))

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็นที่ศึกษา	ความเห็น	ข้อเสนอแนะ
3. แนวทางการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ: กฎหมายเฉพาะหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน	- ขณะนี้อยู่ระหว่างการทบทวนแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ - การกำหนดหลักเกณฑ์จะต้องคำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชนรากหญ้าด้วย และต้องไม่ให้นายทุนเข้ามามีบทบาทผูกขาด ซึ่งขณะนี้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพได้ยาก เช่น กรณีการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ทำให้เกษตรกรเสียผลประโยชน์ในการนำพืชไปขยายพันธุ์ - กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งปงชี้ทางภูมิศาสตร์ก็มีส่วนช่วยคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพได้ โดยมีกลไกควบคุมคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าซึ่งอาศัยเรื่องราวแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นที่มาของการผลิตสินค้าหรือวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้า เชื่อมโยงกับชื่อเสียงของสินค้า มีการใช้ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจถึงความเป็นไปได้ในการทำตลาดต่างประเทศสำหรับสินค้านั้นอย่างยั่งยืนหรือไม่ ตลอดจนต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นผู้อาศัยอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตสินค้านั้น ๆ และมีระบบควบคุมตรวจสอบทั้งภายในชุมชน และภายนอกด้วย	- ควรมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ช่วยรักษาสมดุลระหว่างการค้าเสรีกับการอนุรักษ์ทรัพยากร - การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องจะต้องให้หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบดำเนินการกำกับดูแลชุมชนผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งต้องส่งเสริมให้ชุมชนเหล่านั้นตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรทางชีวภาพ เพื่อจัดทำข้อตกลงที่เหมาะสมสำหรับการอนุญาตให้บุคคลภายนอกชุมชนเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์ในทรัพยากร - กฎหมายควรช่วยให้เกิดความสะดวกในการทำฐานข้อมูล โดยมีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหน่วยงานกลางในการรวบรวมข้อมูลให้ง่ายต่อการใช้งาน และเพื่อให้การอนุวัติการกฎหมายระหว่างประเทศสามารถบังคับใช้ได้จริง - หน่วยงานที่ใช้บังคับกฎหมายคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพในแต่ละประเภททรัพยากรควรกำหนดหลักเกณฑ์กฎหมายลำดับรองไว้ให้สอดคล้องกับบริบทของอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานตน เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้าในการบังคับใช้กฎหมาย

4. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญา

จากผลการวิจัยภาคสนามจะเห็นได้ว่าการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ภายใต้ระบบ

ทรัพย์สินทางปัญญานี้ เป็นประเด็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับการจัดสรรทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานชีวภาพ จนกระทั่งเป็นกลไกให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากการเป็นประเทศผู้รับจ้างผลิตสินค้าการเกษตรทั้งหลาย

กลับกลายมาเป็นประเทศที่ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือจูงใจให้เกิดการสร้างนวัตกรรม

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำ อันเนื่องมาจากบุคคลผู้มีความสามารถในการเข้าถึงและแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น นำสิ่งเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ โดยเอาเปรียบบุคคลผู้มีความสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย ซึ่งบุคคลผู้มีความรู้สูงดังกล่าวมักมีฐานะทางเศรษฐกิจดีหรือมีเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มทุนจากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยที่วิธีการเอาเปรียบอาจได้แก่การเข้ามาศึกษาวิจัยวิถีชีวิตการบริโภคทรัพยากรของประชาชนในท้องถิ่นที่สืบทอดประเพณีการจากรุ่นสู่รุ่น แล้วนำทรัพยากรกลับไปศึกษาค้นคว้า จนสร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ แต่กลับไม่มีการตอบแทนสิ่งใดให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นดังกล่าวเลย หรือที่มักจะถูกเรียกว่าเป็นการกระทำ “โจรสลัดชีวภาพ” (Bio-piracy)

ในสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่นนอกจากต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการยกยอกนำเอาทรัพยากรชีวภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชสมุนไพร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปแสวงหาประโยชน์ โดยไม่ได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมแล้ว วิธีการขอรับสิทธิบัตรยังทำให้สมาชิกในชุมชนกลับต้องซื้อสินค้าที่ได้รับสิทธิบัตรในราคาสูง เช่น กรณีสิทธิบัตรยาและเวชภัณฑ์ ซึ่งแม้ว่าบางสิทธิบัตรจะมีลักษณะเป็นการยกยอกภูมิปัญญาดั้งเดิม และต่อมาก็ได้ถูกเพิกถอนสิทธิไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ยังคงมีสิทธิบัตรอีกจำนวนมากที่ยังไม่ถูกคัดค้าน อีกทั้งขั้นตอนในการเพิกถอนสิทธิบัตรยังต้องอาศัยระยะเวลาค่อนข้างนาน มีค่าใช้จ่ายสูง และยุ่งยาก ซึ่งหากยังไม่มี การช่วยเหลือชุมชนเท่าที่ควรก็อาจได้รับผลร้ายในทางเศรษฐกิจคือสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับอย่างเป็นธรรม เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนชุมชนขาดแรงจูงใจที่จะช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาปัญหาในทางข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในประเทศไทย จากการทบทวนวรรณกรรมและผลการวิจัยภาคสนามผู้วิจัยพบว่า การขาดแคลนองค์ความรู้เป็นประเด็นสำคัญยิ่งที่ทำให้ในทางปฏิบัติภาคประชาชนยังไม่มีบทบาทเท่าที่ควรเกี่ยวกับการอนุญาตให้เข้าถึงและ

ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ กล่าวคือชุมชนท้องถิ่นผู้อยู่อาศัยในเขตพื้นที่อันเป็นแหล่งทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ หรือเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งในทางปฏิบัติการจะอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจฐานชีวภาพ จำเป็นต้องคำนึงถึงกฎหมายที่ว่าด้วยการอนุรักษ์และควบคุมการเข้าถึงประกอบด้วย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์หรือควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพนั้นก็มีหลายฉบับ อีกทั้งประชาชนยังขาดทักษะในการเจรจาต่อรองสำหรับกรณีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และขาดความรู้และประสบการณ์ในการหว่านล้อมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ประเทศไทยยังขาดศูนย์ศึกษาวิจัยและทดลองประจำภาคที่มีศักยภาพเพียงพอ และมีผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ต่าง ๆ น้อย ทั้งในด้านการประยุกต์ความหลากหลายทางชีวภาพ และด้านการเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นด้วย

5. วิเคราะห์กฎหมายหรือนโยบายภาครัฐของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ ภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

แม้ว่าประเทศไทยจะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ใช้บังคับโดยตรงเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ แต่มีกฎหมายหลายฉบับที่สามารถสร้างกลไกเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไปพร้อมกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพและคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพได้ด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษากฎหมายดังกล่าวเปรียบเทียบกับกฎหมายและนโยบายภาครัฐของต่างประเทศ คือ ประเทศอินเดีย ประเทศออสเตรเลีย และประเทศญี่ปุ่นแล้ว ยังมีแง่มุมที่จะต้องพัฒนากฎหมายและนโยบายภาครัฐของประเทศไทยเพื่อให้เกิดผลดีต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพมากขึ้นด้วย โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

5.1 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยนั้นมีความสอดคล้องกับความตกลงทริพส์ โดยมีการตรากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนการคุ้มครองพันธุ์พืช

โดยเฉพาะในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญถึงการประดิษฐ์ที่ไม่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ครอบคลุมจุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวสอดคล้องกับข้อ 27.3 (b) แห่งความตกลงทริปส์ ที่ให้สิทธิภาคีสมาชิกเลือกคุ้มครองสิทธิบัตรสำหรับพืชและสัตว์ที่นอกเหนือจากจุลชีพและกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ที่จำเป็นสำหรับการผลิตพืชและสัตว์ อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ที่ปรากฏทั้งในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และความตกลงทริปส์ต่างก็ไม่ได้กำหนดนิยามคำว่าจุลชีพ (microorganism) เอาไว้อย่างชัดเจน จึงอาจทำให้เกิดปัญหาการตีความว่าสารพันธุกรรมที่มีอยู่ในสิ่งมีชีวิตนั้นถือเป็นจุลชีพด้วยหรือไม่ และถ้าหากจะตีความว่าหมายรวมถึงสารพันธุกรรมที่มีอยู่ในสิ่งมีชีวิตด้วยแล้ว ก็จะทำให้เกิดอุปสรรคต่อการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากสารพันธุกรรมนั้น ๆ ได้ ทั้งที่ความจริงแล้วจุลชีพมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพอย่างยิ่ง ทั้งการนำมาใช้ในอุตสาหกรรมอาหารและยา การทำการเกษตร เป็นต้น ดังนั้น หากมีนิยามคำว่า “จุลชีพ” ไว้ให้ชัดเจนว่าหมายถึงสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กมาก ๆ เช่น แบคทีเรีย รา ยีสต์ อาร์เคีย โปรโตซัว ไวรัส ไวรอยด์ ฯลฯ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพได้ยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพแล้วจะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังมีกฎหมายอันเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่าควรปรับปรุงเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ ได้แก่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งขณะนี้นายกฯ ได้แก้ไขเกี่ยวกับ การระบุไปถึงแหล่งที่มาของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น อันนำมาใช้พัฒนาเป็น สิ่งประดิษฐ์หรือแบบผลิตภัณฑ์ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ จุลชีพ หรือสารพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย โดยการระบุดังกล่าวไม่ใช่เป็นการกล่าวเพื่อถือสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในฐานะทรัพยากรชีวภาพเหล่านี้ เพียงแจ้งที่มาเพื่อการสงวนรักษาไว้ให้เป็นมรดกร่วมกันในท้องถิ่นที่ทรัพยากรดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า กรมทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ระหว่างการจัดทำร่างแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ในประเด็นดังกล่าว

นอกจากนี้ กฎหมายของประเทศไทยยังไม่สอดคล้องกับพิธีสารนาโงยาในแง่ของการขาดความชัดเจนในหลักเกณฑ์การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้แก่ชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของหรือครอบครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำไปใช้ครอบคลุมทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท ซึ่งหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางการตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมไว้เป็นกฎหมายเฉพาะ ทั้งรูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการแบ่งปันการเข้าถึงเทคโนโลยีชีวภาพ กลไกเหล่านี้ย่อมจะช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมาย จนเกิดแรงจูงใจในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนไว้ให้ยั่งยืนได้

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาความมีตัวตนของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งโดยสภาพสิทธิของชุมชนนั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้แทนเพื่อเรียกร้องหรือแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน ดังนั้น จึงต้องมีการจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการสิทธิชุมชนท้องถิ่นขึ้นมาเสียก่อน ทั้งนี้ หากพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอินเดียในแง่ของการจัดรูปองค์กรแล้ว (รายละเอียดปรากฏตาม the Biological Diversity Act, 2002) ก็จะได้เห็นว่าประเทศอินเดียให้ความสำคัญกับการจัดตั้งคณะกรรมการทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เพื่อให้คณะกรรมการดังกล่าวขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยการให้อำนาจคณะกรรมการช่วยประชาชนในท้องถิ่นบริหารจัดการ ประสานและต่อรองผลประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ในทำนองเดียวกันนี้ หากประเทศไทยจะมีกฎหมายหรือนโยบายภาครัฐจัดรูปองค์กร เช่น ศูนย์พันธุ์ วิศวกรรมท้องถิ่น ธนาคารเชื้อพันธุ์ กลุ่มสหกรณ์ การเกษตร วิสาหกิจชุมชน ฯลฯ ที่มีวัตถุประสงค์ไปในแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ ทั้งการเก็บค่าตอบแทนการเข้าถึงหรือแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำค่าตอบแทนที่ได้รับมาพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนการเก็บรวบรวมฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้คู่สัญญาเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์เกิดความสะดวกในการคำนวณค่าตอบแทนและระยะเวลาสิ้นสุดข้อตกลงได้อย่างเหมาะสม ก็จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายในแง่ดังกล่าวของประเทศไทยมีรูปธรรมมากขึ้น

และสอดคล้องกับหลักกฎหมายมาตรา 8 (j) แห่งอนุสัญญาด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกด้วย

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่ประเทศไทยสามารถนำแนวทางการบังคับใช้กฎหมาย the Biological Diversity Act, 2002 ของประเทศอินเดียมาประยุกต์ได้ คือ รายละเอียดเกี่ยวกับกรณีก่อนอนุญาตให้เข้าถึงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ โดยกฎหมายของประเทศอินเดียนั้นจำแนกกลุ่มผู้ขอเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีพลเมืองอินเดีย (the resident Indian citizen) ซึ่งโดยหลักแล้วย่อมมีอิสระที่จะเข้าถึงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ เว้นแต่เป็นกรณีก่อนแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ จะต้องขออนุญาตจากหน่วยงานรัฐก่อน ส่วนกรณีบุคคลต่างชาติที่ไม่ใช่พลเมืองอินเดีย (the non-resident Indian citizens) จะเข้าถึงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพก็ต่อเมื่อหน่วยงานรัฐได้พิจารณาคำขอแล้วอนุญาตให้ตามคำขอดังกล่าว เว้นแต่เป็นโครงการวิจัยร่วมกันระหว่างประเทศอินเดียนับกับต่างประเทศนั้น ๆ ผ่านสถาบันการศึกษาที่รัฐบาลกำกับดูแล รวมถึงการถ่ายโอนผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพหรือความรู้ที่เกี่ยวข้องด้วย ส่วนการนำทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพไปประยุกต์เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ทั้งพลเมืองอินเดียและบุคคลต่างชาติก็จะต้องผ่านการขออนุมัติเบื้องต้นจากหน่วยงานรัฐด้วย และใน Biological Diversity Rules, 2004 ยังมีหลักเกณฑ์กำหนดให้ผู้อ้างสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่มีเหนือทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ หรือภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศอินเดียนั้น จะต้องขออนุญาตจากรัฐบาลอินเดียนั้นด้วย

นอกจากนี้ the Biological Diversity Act, 2002 ของประเทศอินเดียนั้นยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจคือการจัดตั้งกองทุนที่เรียกว่า “National Biodiversity Fund” ไว้เป็นแหล่งเงินเพื่อช่วยเหลือแจกจ่ายผลประโยชน์ให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียจากการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม รวมถึงใช้ในการอนุรักษ์และส่งเสริมทรัพยากรชีวภาพ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ที่เข้าถึงทรัพยากรทางชีวภาพ ตลอดจนมีการจัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องเรียกว่า “The Digitization of Traditional Medical Medicine

Through India's Traditional Knowledge Digital Library (TKDL)” ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่มีการจัดหมวดหมู่องค์ความรู้ภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมของอินเดียจากเดิมที่เคยมีการเข้าถึงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ยาก ให้จัดเก็บไว้เป็นข้อมูลดิจิทัลที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และแปลเป็นภาษาต่าง ๆ 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น และภาษาสเปน Oguamanam, C. (2008). ทำให้ผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้โดยง่าย เพื่อให้ผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรมีหลักฐานการพิสูจน์ภูมิหลังของศิลปะวิทยาการที่เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลนี้ยังสามารถใช้เป็นหลักฐานเพื่อเรียกร้องสิทธิชุมชนเพื่อให้มีการจัดทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้แก่ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นผู้ครอบครองและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และปกป้องการกระทำละเมิดที่ต่างชาตินำภูมิปัญญาดั้งเดิมของประเทศอินเดียนำไปใช้ในการขอรับสิทธิบัตรแต่กลับไม่แบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้แก่ประเทศอินเดียนั้นได้ ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะได้อาศัยเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายและนโยบายภาครัฐสืบเนื่องไป

5.2 กฎหมายสิ่งแวดล้อม

ในแง่มุมของการสงวนรักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อผลประโยชน์ทางด้านสิ่งแวดล้อมและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้น แม้ว่ามีความจำเป็นต้องคุ้มครองทรัพยากรไว้เพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติ อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมให้เป็นมรดกของมวลมนุษยชาติอาจไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้ชัดเจนเป็นรูปธรรมและทันต่อสถานการณ์ที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ ดังนั้น นานาประเทศจึงจำเป็นต้องอาศัยอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศตนสร้างบัญญัติแห่งกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับบริบทการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วย ซึ่งการยอมรับหลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้จากสาระสำคัญของมาตรา 15 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ที่กำหนดให้รัฐมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรพันธุกรรมที่พบใน

ดินแดนของตนและทรัพยากรเหล่านี้อาจอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐนั้นด้วย

นอกจากกฎหมายสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรมที่พบในดินแดนสิทธิอธิปไตยแห่งรัฐแล้ว กฎหมายสิ่งแวดล้อมยังจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเปรียบเทียบได้กับการที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับชนิดพันธุ์พืชย้อมทำให้พืชกลับกลายเป็นวัชพืช หรือในแง่เศรษฐกิจทางนิเวศวิทยา มูลค่าความหลากหลายทางชีวภาพอาจลดลง ถ้าความเป็นไปได้ในการหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ในยุคปัจจุบันลดลง เนื่องจากการสูญเสียความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ผู้ใช้ความหลากหลายทางชีวภาพไม่มีฐานความรู้จากการสะสมมาหลายศตวรรษของชุมชนในท้องถิ่นและชนเผ่าพื้นเมือง ไว้ใช้พัฒนาสร้างสรรค์นวัตกรรมได้

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 จะเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ให้ความสำคัญกับนโยบายสิ่งแวดล้อมอันนำมาซึ่งแผนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม จากที่ได้นำเสนอข้อมูลปัญหาอุปสรรคการนำนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2559 ไปปฏิบัติ ยังคงไม่บรรลุเป้าหมายอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

เมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายภาครัฐของประเทศออสเตรเลียและประเทศญี่ปุ่นแล้ว พบว่าทั้งสองประเทศมีโครงการต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเป็นรูปธรรมและเหมาะสมสำหรับแหล่งทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ของประเทศ อีกทั้งยังเป็นโครงการที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าจะมีคุณภาพชีวิตและสุขภาพดี ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น ประเทศออสเตรเลียมีการส่งเสริมการตลาดที่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างวัฒนธรรมที่ยั่งยืนเพื่ออนุรักษ์ที่ดินส่วนบุคคล ผ่านการให้สิ่งจูงใจทางการเงินแก่เจ้าของที่ดินเพื่อปกป้องพื้นที่ธรรมชาติ หรือชดเชยผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนา มีการจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ มีโครงการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมรวมถึงทุนสำรองของเครื่องจักรภาครัฐและเขตแดนและเขตคุ้มครองที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศ และให้แรงจูงใจแก่เอกชนในการทำกิจกรรมบนที่ดินของตนเองในกรอบเวลาที่สามารพฟื้นฟูและคุ้มครองสินทรัพย์ด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนดได้

Australia's strategy for nature (Draft) 2018-2030. (2017). ส่วนประเทศญี่ปุ่นก็ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในอุตสาหกรรมฟาร์ม จัดตั้งสถานนโยบายแห่งชาติด้านชีวมวล เพื่อทำหน้าที่พิจารณาแผนพัฒนาแห่งชาติในการส่งเสริมการใช้สารชีวมวล ซึ่งแผนพัฒนาดังกล่าวครอบคลุมไปถึงการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพและผลิตภัณฑ์ชีวภาพ ให้สามารถแข่งขันกับอุตสาหกรรมใหม่ได้ โดยใช้แหล่งผลิตที่ยั่งยืนด้วยวิธีการผลิตรูปแบบใหม่ มีความร่วมมือระหว่างเอกชนภาคอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา และรัฐบาล ฯลฯ *Overview of the National Biodiversity Strategy of Japan 2012-2020. (2012).* ทั้งนี้ หากประเทศไทยจะศึกษาถึงรายละเอียดโครงการที่ประสบความสำเร็จของทั้งสองประเทศนี้ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดหลักเกณฑ์ส่งเสริมการจัดโครงการเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ก็จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยบรรลุเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติมากขึ้น

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ นั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน โดยไม่มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังศึกษามาตรการทางกฎหมายหรือนโยบายภาครัฐของประเทศอินเดีย ประเทศออสเตรเลีย และประเทศญี่ปุ่น และการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย ซึ่งสรุปได้เป็นประเด็นดังนี้

1. ความสำคัญของการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพกับเศรษฐกิจฐานชีวภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพนั้นเป็นปัจจัยที่สนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างดีเยี่ยม ดังจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ป่าไม้ และการประมง พื้นดินที่อุดมสมบูรณ์ สภาพภูมิอากาศที่สมดุล และประโยชน์ของระบบนิเวศที่สำคัญอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น การผลิตอาหาร การผสมเกสร การควบคุมศัตรูพืช การให้สารอาหาร ความหลากหลายทางพันธุกรรมและการป้องกันโรค ทั้งพืชสมุนไพรและเภสัชภัณฑ์ที่ผลิตล้วนได้มาจากความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้น หากความหลากหลายทางชีวภาพลดลงอย่างมีนัยสำคัญอาจส่งผลให้การแพร่กระจายของโรคเพิ่มขึ้นต่อมนุษย์ เพิ่มต้นทุนด้านการรักษาพยาบาล อีกทั้งยังกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลางแจ้งที่ต้องพึ่งพาความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสร้างและรักษานักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับธุรกิจการประมงและการล่าสัตว์ที่มีมูลค่ามากมาย

เมื่อพิจารณาถึงตลาดผลผลิตทางการเกษตรที่ขณะนี้มีความต้องการคุณภาพสินค้าสูงมากขึ้น และสุขภาพของมนุษย์ก็ขึ้นอยู่กับกิจกรรมของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติที่หลากหลาย จึงต้องพยายามที่จะลดปริมาณการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพยังกลายเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจฐานชีวภาพอันนำไปสู่ความท้าทายระดับโลกที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development goals (SDGs)) ที่ได้กำหนดไว้ว่าภายในปี พ.ศ. 2573 ว่านานาประเทศจะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่มีศักยภาพทั้งหลาย รวมถึงทรัพยากรอันอาจเป็นแหล่งที่เกิดขึ้นของสายพันธุ์ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจฐานชีวภาพ และพยายามป้องกันการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ภัยคุกคามต่อระบบสนับสนุนการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้รับการตอบสนองเร่งด่วน

ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) กับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญายังคงเป็นประเด็นถกเถียงกันอย่างต่อเนื่อง และการโต้เถียงอย่างเท่าเทียมกันเป็นผลของการจัดทำข้อตกลงด้านการค้าเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา หรือที่เรียกว่าความตกลงทริปส์ โดยข้อตกลงฉบับนี้มีผลผูกพันสมาชิกองค์การการค้าโลก

(WTO) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านผลประโยชน์ทางการค้าเป็นสำคัญ แต่จะเห็นได้ว่าความตกลงทริปส์ไม่ได้ขัดหรือแย้งกับวัตถุประสงค์ของ CBD คือ (1) เพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (2) เพื่อส่งเสริมการใช้ส่วนประกอบอย่างยั่งยืนและ (3) เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์เหล่านี้ส่วนมากได้รับผลกระทบจากการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ในฐานะที่การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกลไกหลักในการปกป้องและบังคับใช้การควบคุมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงในทรัพยากรพันธุกรรม และข้อมูลเหล่านี้ก็มีมูลค่าเพิ่มขึ้นในเชิงพาณิชย์เนื่องจากเป็นแหล่งของการสร้างสรรค์พืชผลและพันธุ์พืช ยากำจัดวัชพืชและสารกำจัดศัตรูพืชใหม่ ตลอดจนผลิตภัณฑ์และกระบวนการทางเทคโนโลยีชีวภาพใหม่ ๆ

นอกจากนี้ ด้วยการอนุญาตให้คู่สัญญาของตนเข้าถึงภายใต้เงื่อนไขการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมอันเกิดจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรม ยังเป็นกลไกที่ CBD พยายามจะสร้างขึ้นเพื่อจูงใจให้เกิดการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ดังกล่าวยังเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการรักษาและเคารพในความรู้วัฒนธรรมและการปฏิบัติของชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่น อันได้แก่ “ความรู้แบบดั้งเดิม” ที่ได้รับการอนุรักษ์โดยชุมชนพื้นเมืองและท้องถิ่นโดยผ่านทางกระบวนการที่ไม่เป็นทางการซึ่งครอบคลุมไปทั่วหลายชั่วอายุคน

นอกเหนือไปจากการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ ตลอดจนการคุ้มครองความรู้ดั้งเดิมแล้ว สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญายังมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นจากทรัพยากรทางพันธุกรรม รวมถึงการถ่ายทอดและใช้ประโยชน์ต่อยอดจากเทคโนโลยีเหล่านั้น ทำให้การพัฒนาและการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมมีความสำคัญต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของ CBD โดยเป็นเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนหรือการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมีนัยสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้ง CBD และความตกลงทริปส์ ต่างก็มีหลักเกณฑ์อันสามารถตีความได้ว่าสนับสนุนให้มีการถ่ายโอนเทคโนโลยีชีวภาพเพิ่มขึ้น และข้อตกลงเหล่านี้ก็มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิใน

ทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ไอเทคโนโลยีชีวภาพในประเทศผู้รับด้วย

นานาประเทศต่างก็ได้ให้ความสำคัญกับขอบเขตที่เป็นไปได้ของการคุ้มครองความรู้ของชนพื้นเมืองผ่านรูปแบบต่าง ๆ ของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร พันธุ์พืช การออกแบบอุตสาหกรรม และเครื่องหมายการค้า อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยเองในทางปฏิบัติอาจเป็นเรื่องยากที่จะคุ้มครองความรู้ดั้งเดิมผ่านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากข้อคิดเห็นที่ได้รับการยอมรับในทรัพย์สินทางปัญญาล้วนเกี่ยวข้องกับความเป็นเจ้าของ ความคิดริเริ่ม ระยะเวลาในการคุ้มครองรูปร่างที่ปรากฏ ความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ท่ามกลางข้อโต้แย้งต่าง ๆ

นอกจากนี้ ระบบของทรัพย์สินทางปัญญามุ่งเน้นการคุ้มครองไปที่บุคคลธรรมดา มากกว่าสิทธิชุมชน ทรัพย์สินทางปัญญากำหนดรูปแบบการคุ้มครองโดยมีระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งแตกต่างจากระยะเวลาที่ไม่แน่นอนที่ใช้กับความรู้ของชุมชนท้องถิ่น และข้อเรียกร้องในการให้ความคุ้มครองสำหรับงานประพันธ์นั้นแทบจะไม่รวมความรู้ท้องถิ่นที่มีจำนวนมากที่ส่งผ่านทางวาจาจากรุ่นสู่รุ่นในสังคมแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ ยังมีข้อกังวลในด้านค่าใช้จ่ายที่จะได้รับภายใต้ระบบสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและค่าใช้จ่ายในการบังคับใช้สิทธิที่สูง ขั้นตอนการบริหารจัดการสิทธิ และการพิจารณาคดีที่ยาวนานและมีราคาแพง ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาระบบกฎหมายและนโยบายภาครัฐโดยเฉพาะที่ปรับให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งข้อโต้แย้งสำหรับการนำเครื่องมือที่แยกต่างหากสำหรับการคุ้มครองความรู้แบบดั้งเดิมมาจากการรับรู้ว่าความรู้แบบดั้งเดิมมีความเป็นเจ้าของและการใช้ประโยชน์แตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาในประเด็นที่ความรู้แบบดั้งเดิมสร้างสรรค์โดยการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้เกิดเป็นสิทธิของชุมชนท้องถิ่น และอาจไม่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

2. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้จำแนกข้อเสนอแนะออกเป็นสองส่วน คือ ข้อเสนอแนะทางกฎหมายและข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

2.1.1 การมีกฎหมายเฉพาะ

ประเทศไทยควรมีกฎหมายเฉพาะที่มุ่งเน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพซึ่งครอบคลุมประเด็นดังนี้ 1) การอนุญาตให้เข้าถึงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนท้องถิ่น 2) การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับประชาชนในแต่ละพื้นที่หรือประเทศชาติด้วย ซึ่งรูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์อาจเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือการถ่ายทอดเทคโนโลยีก็ได้ 3) การจัดตั้งกองทุนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพ ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาหรือลดความเสี่ยงอันตรายอันเนื่องมาจากการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่ขออนุญาตหรือไม่มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม 4) การจัดรูปองค์กรผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนการบริหารจัดการสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอันเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพ ซึ่งควรเป็นหน่วยงานที่สามารถดำเนินงานได้ครอบคลุมพื้นที่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วย

2.1.2 การกำหนดนิยามคำว่า “จุลชีพ”

ควรกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับนิยามจุลชีพในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 เพื่อให้ผู้ทรงสิทธิแต่เพียงผู้เดียวสามารถนำองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับจุลชีพซึ่งตนได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ไปแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ โดยที่ไม่เป็นการกีดกันหรือปิดกั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับจุลชีพที่มีอยู่เองตามธรรมชาติอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนทั้งหลาย ทั้งนี้ อาจกำหนดให้หมายถึงสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กมาก ๆ เช่น แบคทีเรีย รา ยีสต์ อาร์เคีย โปรโตซัว ไวรัส ไวรอยด์ ฯลฯ ซึ่งไม่ใช่สารพันธุกรรมที่มีอยู่ในสิ่งมีชีวิต

2.1.3 การระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการขอรับสิทธิบัตร

ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อประโยชน์ในการอนุญาตให้

เข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยการกำหนดให้ระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังศิลปวิทยาการในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ผลการระบุดังกล่าวจะต้องไม่ก่อให้เกิดการถือสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในทรัพยากรและภูมิปัญญาเหล่านั้น

2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2.2.1 การกระจายความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาสู่ท้องถิ่น

เนื่องจากผลการวิจัยภาคสนามพบว่าปัญหาที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือปัญหาในการที่จะสร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ อีกทั้งประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพขาดทักษะเจรจาต่อรองในกรณีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และขาดความรู้และประสบการณ์ในการหวงกันข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการนโยบายภาครัฐในการเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง

ความหลากหลายทางชีวภาพ และการประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพจึงจำเป็นต้องบริหารจัดการให้ครอบคลุมพื้นที่ในแต่ละท้องถิ่นของประเทศ

2.2.3 การพัฒนาฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

จากที่ได้ศึกษาถึงการจัดทำฐานข้อมูลของประเทศอินเดีย จะเห็นได้ว่าฐานข้อมูลเป็นปัจจัยที่สำคัญในการปกป้อง รวมถึงส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเทศอินเดียได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีการพัฒนาการจัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มากขึ้น และเพื่อให้ฐานข้อมูลของประเทศไทยสามารถช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชีวภาพได้อย่างเป็นรูปธรรมแท้จริง หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าว พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องได้เข้าถึงข้อมูลนั้นครอบคลุมพื้นที่ในท้องถิ่นต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นด้วย

REFERENCES

- Biodiversity-based Economy Development Office (Public Organization). (2010). Seminar summary report on the way of economic development from biological base. Bangkok, Thailand: Author.
- Biodiversity Working Group. (2017). Australia's strategy for nature 2018–2030 Australia's Biodiversity Conservation Strategy and Action Inventory DRAFT. Retrieved from <https://www.environment.gov.au/system/files/consultations/4601b513-c4dc-4bc1-808a-b8cfa0755b3b/files/strategy-nature-draft>
- Baxter, W., Grossman, N., & Wegner, N. (2017). A call to action: Thailand and the sustainable development goals, Bangkok, Thailand: Editions Didier Millet.
- The Commission's Directorate-General for Research and Innovation, European Commission. (2015). Bioeconomy in everyday life. Berlin, Germany: Author.
- Oguamanam, C. (2018). Patents and traditional medicine: Digital capture, creative legal interventions, and the dialectics of knowledge transformation. *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 15(2), 489-528. doi: 10.1353/gls.0.0030
- Ministry of the Environment, Japan. (2012). Overview of the National Biodiversity Strategy of Japan 2012-2020. Retrieved from <https://www.env.go.jp/press/files/en/527>
- Edahiro J. (2008). Towards Biodiversity Conservation in Japan. Retrieved from https://www.japanfs.org/en/news/archives/news_id027854
- Zainol, B. A., Amin, L., Akpoviri, F. & Ramli, R. (2013). Biopiracy and states' sovereignty over their biological resources, *African Journal of Biotechnology*. 10(58). 12395-12408. doi: 10.5897/AJB11.1059

FACTORS INFLUENCING ON SPECULATION IN INVESTMENT AND INVESTMENT PROPERTY OF THE LISTED COMPANIES ON THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

Prapaipit Sawatrum

Faculty of Management Sciences, Kasetsart University

Patsara Pongsukvajchakul

Faculty of Management Sciences, Kasetsart University

ABSTRACT

This research aimed 1) to explore proportions of speculation in investment and investment property; and 2) to specify factors influencing on speculation in the investment and investment property of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand. Secondary data from financial statements of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand were collected in the accounting periods from 1 January to 31 December 2011-2015, excluding banks, trust companies, insurance companies, and assurance companies. Variables were tested for any relationships using the Simple Regression Analysis, One-way ANOVA, and Multiple Regression Analysis - Stepwise.

The results revealed that 1) the listed companies on the Stock Exchange of Thailand speculated mostly in long-term investment (48.60%; N = 2,033) followed by short-term investment (27.21%; N=1,138) and investment property (24.19%; N= 1,012) respectively. 2) The factors influencing on speculation in the short-term investment, long-term investment, and investment property were size of company, net cash flow from operations, and net profit margin ratio. The factors having opposite influences were debt to equity ratio, net cash flow from operations, revenue, and net profit margin ratio.

Keywords: Short-term investment, Long-term investment, Investment property,
The Stock Exchange of Thailand

Introduction

National economy is a key factor affecting to operations of entrepreneurs. Nowadays, the growth of the national economy is decreasing due to the dying global economy. Technological changes in the Digital Age 4.0, trading barriers and competitions, and investment of the United States of America and its trading partners, particularly China, cause the entrepreneurs to adapt for business stability and existence. The entrepreneurs can't just rely on profits from business operations for production costs of labor, fuel, raw materials, etc. are increasing. To obtain more income, add more values, and maintain financial status of business, the entrepreneurs may speculate in other forms of investment for returns of interest or dividend. Or they might purchase gold, foreign currencies, or properties such as land or buildings for speculation or rental.

Investment is an asset an enterprise has to increase wealth to its business. The wealth appears in various returns such as interest, royalty, dividend, increased prices, and other benefits. As cited in Thailand Federation of Accounting Professions (2016), there are several types of

investment: trading securities, available-for-sale, held to maturities securities, and general investment. Investment in properties involves two forms: buying properties for sale when prices are increased to get profits and buying properties as inheritance or for rental to get long-term income. When speculating in securities or properties, the listed companies on the stock market need to report data in financial statements. For the trading securities and available-for-sale, fair values are reported. For the general investment, cost prices are indicated. Amortized costs are revealed for the held to maturities securities. For the investment property, cost prices and fair values are displayed. All these data reflect an enterprise's real status (Thailand Federation of Accounting Professions, 2017).

Due to fluctuation of the growing national economy, the listed companies on the Stock Exchange of Thailand must figure out ways to increase their income whether to speculate in securities or properties for short-term and long-term returns such as interest, dividend, and rental fee. Realizing the importance of earning more

income besides an enterprise's revenue, in this study, the researcher explored proportions of speculation in investment and investment property and specified factors influencing on speculation in the investment and investment property of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand. The results of the study will enable an enterprise to improve and develop its business operations as well as to increase effectiveness in speculation of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand. The body of knowledge gained will also be beneficial to the study in the fields of finance and accounting.

Objectives

1. To explore proportions of speculation in investment and investment property of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand.
2. To specify factors influencing on speculation in investment and investment property of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand.

Literature Review

Business investment involves buying assets in order to operate business and gain income. Saving money or bank loan is invested in capital goods such as machines, equipment, and property assets to produce goods and services which meet consumers' needs (Thailand Security Institute, The Stock of Exchange Thailand, 2005). For a real estate, it can be a residence or be sold for profits. Other properties such as land, condominium, office, factory are assets for investment (The Securities and Exchange Commission, 2013). According to Meeampol (2013), investors are likely to invest in properties such as land and buildings in order to get rental income or to add values to their assets or both. In addition, there is an investment in securities which includes buying assets in the form of securities such as bond, debenture stock, or capital stock. When selling, their returns are interest, dividend, or profit (loss) depending on a risk. However, investors usually choose an investment which highly returns them at a certain level of risk (Thailand Security Institute, The Stock of Exchange Thailand, 2005). As stated in Meeampol (2013), there are four groups of securities. Securities for trade are debt securities

or equities an enterprise commonly buys and sells for profits. Securities for sale include debt securities or equities an enterprise buys but unnecessarily sells, so they are regarded as available-for-sale. Debt securities are securities an enterprise holds until they are due. An enterprise has no plan to sell or transfer the debt securities to other types. General investment includes equities that are not in a market's demand. It can't be regarded as an investment in a joint venture or a subsidiary company for it has no effect on business policies.

Based on investment theories and related studies, speculation involves buying properties for returns of rental fee and profit and buying securities such as debt securities, financial instruments, mutual fund, gold fund, etc. for returns of interest, dividend, and profit. The purposes of speculation are investment securities, income stability, investment proliferation, and immediate capability in changing to cash.

According to Akarachayan et al. (2014), several factors influencing on speculation are income, net profit, net profit margin ratio, earnings per share, and return on equity. Income has an effect on forms of speculation such as financial instruments, derivatives, and other securities. The factors resulting to decision in buying or selling short-term stocks of investors in the Stock Exchange of Thailand are net profit margin ratio and income. Other influential factors regarding financial statements are return on equity and earnings per share (Pumalee & Teeravaraprug, 2013). Moreover, Sawatrum (2013) noted that cash ratio indicates an enterprise's capability in paying a short-term debt from available cash without using other short-term assets. The researcher realized that if an enterprise has the leftover cash after paid debts, it may invest this available cash in other forms of speculation for returns. As debt to equity ratio indicates a relationship between total liability and owner's equity, the researcher realized that if the owner's equity is more than the liability, an enterprise is likely to invest in other forms of speculation. Thus, the debt to equity ratio is another factor influencing on business investment.

From the aforesaid theories and concepts, the conceptual framework of this study was shown below.

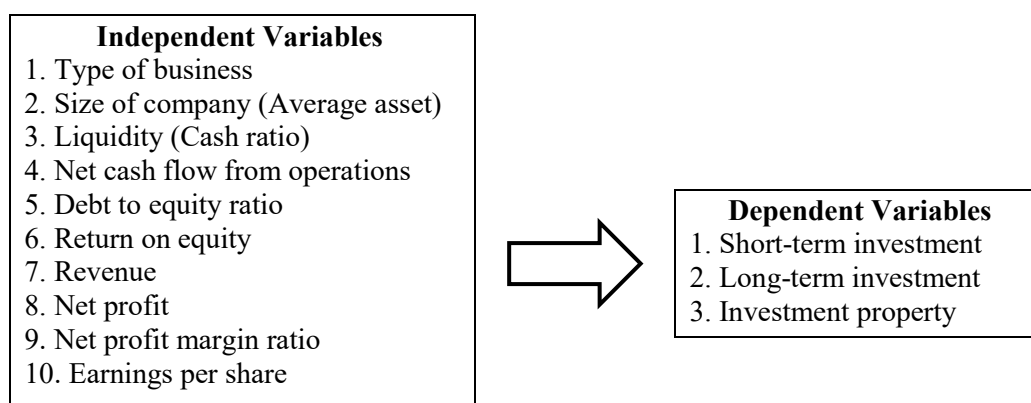

Figure 1 Conceptual Framework

Methodology

Data collection - Secondary data were collected from the SET Marketing Analysis and Reporting Tool (SETSMART) in the accounting periods from 1 January to 31 December 2011-2015. Except for banks, finance and security companies, life insurance companies, and insurance companies, the collected data of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand were revenue, gross profit, net profit, earnings per share, cash and cash equivalents, short-term investment, long-term investment, investment property, total assets, current liabilities, non-current liabilities, shareholder's equity, net income, and cash flow from operations. The study involved four steps.

- Step 1 Collect data from the SETSMART.
- Step 2 Verify the collected data.
- Step 3 Codify the data collected.
- Step 4 Summarize and analyze the results of the analysis.

Population - The listed companies on the Stock Exchange of Thailand with the accounting periods of 1 January to 31 December of 2011-2015 were the population of this study. The companies in the Market Alternative Investment (MAI) were not used in this study.

Sample - The sample included 564 listed companies on the Stock Exchange of Thailand with the accounting periods of 1 January to 31 December of 2011-2015. This excluded banks, finance and security companies, life insurance companies, and insurance companies due to their distinguished attributes and insufficient data for the study.

Data testing for the Multiple Regression analysis

- To avoid multicollinearity using the correlation matrix, Pearson Correlation was used to analyze relationships between variables. If a correlation value is more than 0.80, it indicates high correlation coefficients between two-paired independent variables called multicollinearity (Berry and Feldman, 1985). Independent variables were also tested for their incongruity using Tolerance if a value is not less than 0.200 and using Variance Inflation Factor (VIF) if a value does not exceed 5.00. The testing was conducted to verify that there was no relationship between the independent variables, causing no multicollinearity. Thus, the collected data were proper for the Multiple Regression analysis (Hair et al., 2010).

Data analysis - The data were analyzed using the descriptive statistics such as frequency, percentage, minimum, maximum, mean, and standard deviation to explain information listed on tables. For the inferential statistics, One-way ANOVA was used to analyze differences of factors influencing on speculation in investment and investment property. To analyze the factors influencing on speculation in the short-term investment, long-term investment, and investment property, the Multiple Regression - Stepwise was used with the equation as follows.

$$Y(INV)_{i,t} = \beta_0 + \beta_1(TB1)_{i,t} + \beta_2(TB2)_{i,t} + \beta_3(TB3)_{i,t} + \beta_4(TB4)_{i,t} + \beta_5(TB5)_{i,t} + \beta_6(TB6)_{i,t} + \beta_7(TB7)_{i,t} + \beta_8(TA)_{i,t} + \beta_9(CR)_{i,t} + \beta_{10}(CFO)_{i,t} + \beta_{11}(DER)_{i,t} + \beta_{12}(ROE)_{i,t} + \beta_{13}(MR)_{i,t} + \beta_{14}(NP)_{i,t} + \beta_{15}(NPG)_{i,t} + \beta_{16}(EP)_{i,t} + \varepsilon$$

INV= Form of Speculation (SIV = Short-term investment, LIV = Long-term investment, and IP = Investment property); β_0 = Constant; $\beta_1, \dots, \beta_{17}$ = Regression coefficients of variables 1-6 ; TB1 = 1 for Agro and Food Industry; if not, 0; TB2 = 1 for Resources; if not, 0; TB3 = 1 for Technology; if not, 0 ; TB4 = 1 for Services; if not, 0; TB5 = 1 for Industrials; if not, 0; TB6 = 1 for Consumer Products; if not, 0; TB7 = 1 for Property and Construction; if not, 0; TA_{it} = Size of Company i at the time t ; CR_{it} = Cash ratio of Company i at the time t ; CFO_{it} = Net cash flow from operations of Company i at the time t ; DER_{it} = Debt to equity ratio of Company i at the time t ; ROE_{it} = Return on equity of Company i at the time t ; MR_{it} =

Revenue of Company i at the time t ; NP_{it} = Net profit of Company i at the time t ; NPG_{it} = Net profit margin ratio of Company i at the time t ; EP_{it} = Earnings per share of Company i at the time t ; ε = Error

Note: 1. SIV, LIV, IP, TA, MR, and CFO were measured by natural logarithms.

2. CR, DER, ROE, NP, NPG, and EP were measured by the actual data.

3. TB1, TB2, TB3, TB4, TB5, TB6, and TB7 were measured by dummy variables.

Results of the Study

Table 1 Types and numbers of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand 2011-2015

Type of Business	No. of Companies	Percentage	No. of Data (N)	Percentage
1. Agro and Food Industry	58	10.28	258	9.91
2. Resources	51	9.04	226	8.68
3. Technology	46	8.16	224	8.60
4. Services	133	23.58	606	23.27
5. Industrials	120	21.28	554	21.27
6. Consumer Products	48	8.51	232	8.91
7. Property and Construction	108	19.15	504	19.35
Total	564	100.00	2,604	100.00

According to Table 1, of the seven types of business, the Services (N=133; 23.58%) were the most listed companies on the Stock Exchange of Thailand, followed by the Industrials (N=120; 21.28%). The Consumer Products (N=48; 8.51%) were the least listed companies on the Stock

Exchange of Thailand. Likewise, data collected in this study were mostly from the Services companies (N=606; 23.27%), followed by the Industrials companies (N=554; 21.27%). Data from the Technology companies (N=224; 8.60%) were collected the least.

Table 2 Proportions of Speculation of the Listed Companies on the Stock Exchange of Thailand

Type of Business	Short-term Investment		Long-term Investment		Investment Property		Total	
	No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
1. Agro and Food Industry	91	21.56	221	52.37	110	26.07	422	10.09
2. Resources	118	29.80	189	47.73	89	22.47	396	9.47
3. Technology	103	33.23	187	60.32	20	6.45	310	7.41
4. Services	293	31.10	468	49.68	181	19.21	942	22.52
5. Industrials	191	25.74	382	51.48	169	22.78	742	17.74
6. Consumer Products	93	23.19	190	47.38	118	29.43	401	9.59
7. Property and Construction	249	25.67	396	40.82	325	33.51	970	23.19
Total	1,138	27.21	2,033	48.60	1,012	24.19	4,183	100.00

According to Table 2, the listed companies on the Stock Exchange of Thailand speculated mostly in the long-term investment (N=2,033; 48.60%), followed by the short-term investment (N=1,138; 27.21%). The investment property was speculated the least (N=1,012; 24.19%). Meanwhile, all business types were

found to speculate mostly in the long-term investment, especially the Technology companies (N=187; 60.32%) and the Agro and Food companies (N=221; 52.37%). The Technology companies speculated the least in the investment property (N=20; 6.45%).

Table 3 Analysis of Variance between Types of Business and Forms of Speculation

		Degree of Freedom	Sum of Squares	Mean Square	F-value	Sig.
Short-term Investment	Between groups	6	86.250	14.375	1.344	0.235
	Within groups	1,131	12,098.907	10.698		
	Total	1,137	12,185.157			
Long-term Investment	Between groups	6	697.899	116.316	19.969	0.000
	Within groups	2,026	11,800.871	5.825		
	Total	2,032	12,498.769			
Investment Property	Between groups	6	549.539	91.590	24.570	0.000
	Within groups	1,005	3,746.360	3.728		
	Total	1,011	4,295.899			

According to Table 3, the overall findings revealed that types of business resulted to differences in forms of speculation at the statistical significance level of 0.05. The types of business significantly affected to different forms of speculation in the long-term investment and the investment property at the statistical level of 0.05. However, the types of business had no significant effect to different forms of speculation in the short-term investment at the statistical level of 0.05.

The Multiple Regression equation of the factors influencing on speculation in the short-term investment of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand was as follows.

$$Y(SIV)_{it} = \beta_0 + \beta_1(TB1)_{it} + \beta_2(TB2)_{it} + \beta_3(TB3)_{it} + \beta_4(TB4)_{it} + \beta_5(TB5)_{it} + \beta_6(TB6)_{it} + \beta_7(TB7)_{it} + \beta_8(TA)_{it} + \beta_9(CR)_{it} + \beta_{10}(CFO)_{it} + \beta_{11}(DER)_{it} + \beta_{12}(ROE)_{it} + \beta_{13}(MR)_{it} + \beta_{14}(NP)_{it} + \beta_{15}(NPG)_{it} + \beta_{16}(EP)_{it} + \varepsilon$$

Table 4 Outcome of the Regression Analysis in Predicting Factors Influencing on Speculation in the Short-term Investment of the Listed Companies on the Stock Exchange of Thailand using the Multiple Regression Analysis - Stepwise

Factors	B	SE _b	Beta	T	p-value	Tolerance	VIF
CFO	0.404	0.091	0.223	4.421	0.000	0.385	2.599
DER	-0.004	0.001	-0.127	-3.926	0.000	0.936	1.069
TA	0.502	0.108	0.237	4.650	0.000	0.376	2.660
TB2	-0.670	0.365	-0.062	-1.834	0.067	0.870	1.150
TB6	1.245	0.376	0.111	3.313	0.001	0.878	1.139
TB1	1.020	0.374	0.090	2.727	0.007	0.898	1.114
TB4	0.636	0.251	0.087	2.532	0.012	0.833	1.201
R = 0.427 ; R ² = 0.182 ; Adjusted R ² = 0.175 ; p-value = 0.001							
Constant -1.669 ; SEest = ±2.964							

Note 1. Tolerance should not less than 0.200. ; VIF should not exceed 5.00.

2. CFO = Net cash flow from operations ; DER = Debt to equity ratio ; TA = Size of company ; TB1 = Agro and Food Industry ; TB2 = Resources ; TB4 = Services ; TB6 = Consumer Products

According to Table 4, the Multiple Regression Analysis indicated the coefficient of 0.427 at the statistical significance level of 0.001. The factors influencing on speculation in the short-term investment of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand were predicted at the percentage of 18.20 with the standard error of ± 2.964 . The results were as follows.

1. Net cash flow from operations and three business types which were the Consumer Products, the Agro and Food, and the Services Industry companies had positive relationships to the short-term investment at the statistical significance level of 0.01 with the coefficients of 0.404, 0.502, 1.245, 1.020 and 0.636 respectively.

2. Debt to equity ratio had a negative relationship to the short-term investment at the statistical significance level of 0.01 with the coefficients of -0.004.

The equation predicting factors influencing on speculation in the short-term investment of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand was as follows.

$$Y(\text{SIV})_{i,t} = (1.669) + 0.404\text{CFO} + (0.004)\text{DER} + 0.502\text{TA} + (0.67)\text{TB2} + 1.245\text{TB6} + 1.02\text{TB1} + 0.636\text{TB4}$$

The Multiple Regression equation of the factors influencing on speculation in the long-term investment of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand was as follows.

$$Y(\text{LIV})_{it} = \beta_0 + \beta_1(\text{TB1})_{it} + \beta_2(\text{TB2})_{it} + \beta_3(\text{TB3})_{it} + \beta_4(\text{TB4})_{it} + \beta_5(\text{TB5})_{it} + \beta_6(\text{TB6})_{it} + \beta_7(\text{TB7})_{it} + \beta_8(\text{TA})_{it} + \beta_9(\text{CR})_{it} + \beta_{10}(\text{CFO})_{it} + \beta_{11}(\text{DER})_{it} + \beta_{12}(\text{ROE})_{it} + \beta_{13}(\text{MR})_{it} + \beta_{14}(\text{NP})_{it} + \beta_{15}(\text{NPG})_{it} + \beta_{16}(\text{EP})_{it} + \varepsilon$$

Table 5 Outcome of the Regression Analysis in Predicting Factors Influencing on Speculation in the Long-term Investment of the Listed Companies on the Stock Exchange of Thailand using the Multiple Regression Analysis - Stepwise

Factors	B	SE _b	Beta	T	p-value	Tolerance	VIF
TA	1.764	0.053	1.086	33.005	0.000	0.257	3.896
MR	-0.420	0.049	-0.285	-8.668	0.000	0.302	3.311
CFO	-0.245	0.041	-0.182	-5.996	0.000	0.882	1.134
TB7	-0.629	0.119	-0.094	-5.283	0.000	0.878	1.138
TB5	-0.361	0.108	-0.060	-3.349	0.001	0.827	1.210
NPG	0.006	0.002	0.045	2.482	0.013	0.890	1.123
TB6	-0.334	0.143	-0.041	-2.339	0.019	0.257	3.896
R = 0.774 ; R ² = 0.600 ; Adjusted R ² = 0.598 ; p-value = 0.001							
Constant -4.659 ; SE _{est} = ± 1.554							

Note 1. Tolerance should not less than 0.200 ; VIF should not exceed 5.00.

2. TA = Size of company ; MR = Revenue ; CFO = Net cash flow from operations ; NPG = Net profit margin ratio ; TB5 = Industrials ; TB6 = Consumer Products ; TB7 = Property and Construction

According to Table 5, with the Multiple Regression coefficient of 0.774 at the statistical significance level of 0.001, factors affecting to speculation in the long-term investment were predicted at the percentage of 60 with the standard error of ± 1.554 . The results were as follows.

1. Size of company and net profit margin ratio had positive relationships to the long-term investment at the statistical significance level of 0.01 with the coefficients of 1.764 and 0.006 respectively.

2. Revenue and net cash flow from operations of the Property and Construction, the Industrials, and the Consumer Products had negative relationships to the long-term investment at the statistical significance level of 0.01 with the

coefficients of -0.42, -0.245, -0.629, -0.361, and -0.334 respectively.

The equation predicting factors influencing on speculation in the long-term investment of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand was as follows.

$$Y(\text{LIV})_{i,t} = (4.659) + 1.764\text{TA} + (0.42)\text{MR} + (0.245)\text{CFO} + (0.629)\text{TB7} + (0.361)\text{TB5} + 0.006\text{NPG} + (0.334)\text{TB6}$$

The Multiple Regression equation of the factors influencing on speculation in the investment property of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand was as follows.

$$Y(IP)_{it} = \beta_0 + \beta_1(TB1)_{it} + \beta_2(TB2)_{it} + \beta_3(TB3)_{it} + \beta_4(TB4)_{it} + \beta_5(TB5)_{it} + \beta_6(TB6)_{it} + \beta_7(TB7)_{it} + \beta_8(TA)_{it} + \beta_9(CR)_{it} + \beta_{10}(CFO)_{it} + \beta_{11}(DER)_{it} + \beta_{12}(ROE)_{it} + \beta_{13}(MR)_{it} + \beta_{14}(NP)_{it} + \beta_{15}(NPG)_{it} + \beta_{16}(EP)_{it} + \varepsilon$$

Table 6 Outcome of the Regression Analysis in Predicting Factors Influencing on Speculation in the Investment Property of the Listed Companies on the Stock Exchange of Thailand using the Multiple Regression Analysis - Stepwise

Factors	B	SE _b	Beta	T	p-value	Tolerance	VIF
TA	1.166	0.072	0.840	16.111	0.000	0.296	3.376
MR	-0.399	0.061	-0.329	-6.499	0.000	0.314	3.181
TB7	0.731	0.161	0.153	4.535	0.000	0.709	1.411
TB3	1.806	0.512	0.101	3.525	0.000	0.972	1.029
TB4	0.521	0.161	0.102	3.237	0.001	0.814	1.228
NPG	-0.007	0.002	-0.087	-2.870	0.004	0.870	1.149
DER	-0.001	0.000	-0.075	-2.518	0.012	0.914	1.094
R = 0.664 ; R ² = 0.441 ; Adjusted R ² = 0.436 ; p-value = 0.001 Constant -0.592 ; SE _{est} = ±1.586							

Note 1. Tolerance should not less than 0.200. ; VIF should not exceed 5.00

2. TA = Size of company ; MR = Revenue ; NPG = Net profit margin ratio ; DER = Debt to equity ratio ; TB3 = Technology ; TB4 = Services ; TB7 = Property and Construction

According to Table 6, with the Multiple Regression coefficient of 0.664 at the statistical significance level of 0.001, factors affecting to speculation in the investment property were predicted at the percentage of 44.10 with the standard error of ± 1.586. The results were as follows.

1. Size of company and three business types which were the Property and Construction, the Technology, and the Services had positive relationships to speculation in the investment property at the statistical significance level of 0.01 with the coefficients of 1.166, 0.731, 1.806, and 0.521 respectively.

2. Revenue, net profit margin ratio, and debt to equity ratio had negative relationships to the investment in properties at the statistical significance level of 0.01 with the coefficients of 0.399, -0.007 and -0.001 respectively.

The equation predicting factors influencing on speculation in the investment property of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand was as follows.

$$Y(IP)_{i,t} = (0.592) + 1.166TA + (0.399)MR + 0.731TB7 + 1.806TB3 + 0.521TB4 + (0.007)NPG + (0.001)DER$$

Summary and Discussion

The types of business resulted to different forms of speculation in the short-term investment, long-term investment, and investment property at the statistical significance level of 0.05. Consistent with the Thailand Securities Institute (TSI) (2006), depending on needs and environment, investors have different investment purposes such as to earn income or to get profits from selling securities or both.

The factor influencing on speculation in the short-term investment, long-term investment, and investment property of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand was the size of company which is measured by total assets. With a positive effect, if the total assets of the company are increasing, there is an increasing speculation in the short-term investment, long-term investment, and investment property. Compatible with the TSI (2005), investors often have a goal in managing and increasing their capital for a better and longer speculation. According to Henchochaichana & Srijunpetch (2011), assets are resources which can bring an enterprise direct and indirect current cash. The assets can also be used in production or in exchange for others. Thus, if a company has an increasing asset, it may increasingly speculate in the short-term investment, long-term investment, or investment property.

The factor negatively influencing on speculation in the short-term investment and investment property was the revenue. The debt to equity ratio had a negative effect to speculation in the short-term investment and investment property of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand. If a company has an increasing debt to equity ratio, it may decreasingly speculate in the short-term investment and investment property. Henchochaichana and Srijunpetch (2011) stated that a present debt to equity ratio results from past activities; a company must pay for it whether by cash or asset. Terrabkk.com (2016) also proposed that if a company has more debt and interest to pay, its finance is at risk for it is less likely to get a loan when there is business crisis, decreasing sales, or high marketing competition. The debt to equity ratio indicates a company's financial status in the future. Thus, the more the company has to assume the debt to equity ratio, the less it speculates in the short-term investment and investment property.

The cash flow from operations was another factor having a positive relationship to the short-term investment. If a company has an increasing cash flow from operations, it may increasingly speculate in the short-term investment. Contrarily, there was a negative relationship between the cash flow from operations and the long-term investment in which increased cash flow from operations results to decreased speculation in the long-term investment. According to the Accounting Standard No. 7 Cash Flow Statement of Thailand Federation of Accounting Professions (2017), the cash flow from operations indicates an enterprise's capability in operating its business which brings about sufficient cash flow to pay for loan debt, business operations, dividend, and new investment without relying on other capital resources. Meanwhile, the TSI (2005) noted that as cash flow indicates financial flexibility, it also reflects a company's capability in responding or adapting to any possible opportunities or obstacles to business. Thus, if a company has an increasing cash flow from operations, it might increasingly speculate in the short-term investment.

The revenue was found to have negative impacts to the long-term investment and investment in properties. This means that if a company has an increasing revenue, it will decreasingly speculate in the long-term investment and investment property; and vice versa. The reason is that to substitute a decreasing revenue, a company needs to obtain more income from other

sources such as interest, long-term dividend, or rental income. Compatible with the TSI (2005), for stability of income, investors prefer to speculate in securities yielding regular income such as interest or dividend from preferred stock. The investors can also plan whether to use this income for consumption or new investment.

The net profit margin ratio negatively affected to the investment in properties in which if a company has a decreasing net profit margin ratio, it will increasingly speculate in the investment property as a substitute for a decreasing revenue resulting to decreasing net profit, earnings per share, and return on equity consecutively. According to The Stock of Exchange Thailand Book (2009), speculating in the investment property, investors have a chance in getting good investment returns from a middle- to long-term period. Regarding the Office of the Securities and Exchange Commission (2013), investors can obtain income from investment in properties such as buying properties for rental income as a long-term investment or buying properties for speculation as a short-term investment.

The cash flow from operations negatively resulted to speculation in the long-term investment in which if a company has a decreasing cash flow from operations, it will increasingly speculate in the long-term investment. Keereeta (2019) noted that investors are likely to invest if they have money. For increased income, they will invest in personal business, properties, gold, and financial assets such as mutual fund, debenture, stock, etc. Therefore, if a company has a decreasing cash flow from operations, it will increasingly speculate in the long-term investment.

Suggestions from the Findings

1. To speculate in the investment and investment property, a company may not need to have high revenue and net profit margin ratio. The low revenue and net profit margin ratio could be the factors influencing on speculation in other investment types which give returns in the forms of interest, dividend, profit from selling the investment or investment property, and fee from renting the investment properties. All these returns are a substitute to a company's revenue.

2. Types of business result to different forms of speculation in the investment and investment property since each company has its own operations, management policies, target consumers, and business goals. Likewise, if a company has high debt ratio and many shareholders, it decreasingly speculates in the investment and investment property. Since a company needs to allocate money

to pay for its debt, it has no sufficient money to speculate in other types of investment.

Suggestions from the Study

1. For an enterprise having unsuccessful business operations, it is suggested to speculate in the investment which gives returns in the forms of interest, dividend, or profit from selling the investment. Or it should speculate in the investment property to get rental fee or profit from selling the properties.

2. There are various forms of speculation: in real assets such as property and gold; in mutual fund such as ETF fund, property fund, gold fund, foreign mutual fund, and Hedge Fund; and in joint venture such as financial assets (equity securities and debt securities), rarefied business, joint venture business, debt securities of a company having a financial crisis, etc. (The Stock of Exchange Thailand Book,

2009). However, an enterprise must consider its business goals and proper forms of speculation in order to obtain increasing returns.

Suggestions for the Future Study

1. This study targeted at the listed companies on the Stock Exchange of Thailand. The future study may be conducted with small and medium business enterprises to identify factors influencing on their speculation in the investment and investment property.

2. In this study, only the factors influencing on speculation in the investment and investment property were explored. The future study might examine on risks of speculation in the investment and investment property in order to find out reasons why the listed companies on the Stock Exchange of Thailand don't speculate on other types of investment.

REFERENCES

- Akarachayanan, P., Jitaksorn S., Korncharoen S., Nakchai N., Promdet S., & Phongteerakanyan N. P. (2014). Behavior and Factors Influencing Financial Instrument Investment Decision. *Journal of Finance, Investment, Marketing and Business Management*. 4(1), 568-581. [In Thai]
- Berry, W.D., & Feldman, S. (1985). *Multiple Regression in Practice*. Sage University Paper Series on Quantitative Applications in the Social Sciences, Series No. 07-050. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2010). *Multivariate Data Analysis 7th ed.* New York: Pearson.
- Henchochaichana N., & Srijunpetch S. (2011). *Accounting Theory*. Bangkok: TPN Press Partnership Limited. [In Thai]
- Keereeta T. (2019). *How to manage money, when you get a large sum of money*. Retrieved from <http://www.add-money.net/th/detail.php?id=143>. [In Thai]
- Meeampol, S. (2013). *Accounting Theory*. Bangkok: Infomining Company Limited. [In Thai]
- Pumalee, P., & Teeravarapug J. (2013). The Use of Analytic Network Process to Analyze Significant Factors of Short-Term Investment of Retail Investors in Stock Exchange of Thailand. *MUT Journal of Business Administration*. 10(1), 80-91. [In Thai]
- Sawatrum, P. (2013). *International Accounting Systems 3rd ed.* Bangkok: Kasetsart University Press. [In Thai]
- Securities and Exchange Commission. (2013). *Investment Property*. Retrieved from <https://www.sec.or.th>. [In Thai]
- Terrabkk.com. (2016). *D/E ratio, Indicators of risk structured finance business*. Retrieved from <https://www.terrabkk.com/news/155206>. [In Thai]
- Thailand Federation of Accounting Professions. (2016). *Accounting for Investment in Debt and Equity Securities*. Retrieved from <http://www.fap.or.th/upload/9414/nKBi5NTp3k.pdf>. [In Thai]
- Thailand Federation of Accounting Professions. (2017). *Investment Property*. Retrieved from <http://www.fap.or.th/upload/9414/Ab8xEBj8i9.pdf>. [In Thai]
- Thailand Federation of Accounting Professions. (2017). *Statement of Cash Flows*. Retrieved from <http://www.fap.or.th/upload/9414/11WzNsBHd1.pdf>. [In Thai]
- Thailand Security Institute (TSI), The Stock of Exchange Thailand. (2005). *Financial statement analysis*. Bangkok: Amarin Printing & Publishing Public Company Limited. [In Thai]
- The Stock of Exchange Thailand Book. (2009). *Alternative Investment 3rd ed.* Bangkok: Amarin Printing & Publishing Public Company Limited. [In Thai]

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการ

กองบัญชาการกองทัพไทย

FACTORS THAT INFLUENCE THE FINANCIAL DISCIPLINE OF OFFICERS OF ROYAL THAI ARMED FORCES HEADQUARTERS

ทฤตมณ ชีกิง

Thritthamon Cheeking

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

Faculty of Business Administration, Rangsit University

กุลบุตร โกเมนกุล

Kulabutr Komenkul

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต

Faculty of Business Administration, Rangsit University

Rangsit International College, Rangsit University

สุมาลี สว่าง

Sumalee Sawang

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

Faculty of Business Administration, Rangsit University

ภุริพัฒน์ ชาญกิจ

Puripat Chankit

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย เพื่อวัดระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน และเพื่อศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรม ทักษะ และความรู้ทางการเงินที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนของลิเคอร์ต์ ประมาณค่า 5 ระดับ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 355 คน ใช้การวิเคราะห์เส้นทาง และการวิเคราะห์สมการถดถอย ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉลี่ย 49% ของกลุ่มตัวอย่างไม่เคยผัดนัดในการชำระหนี้ โดยทั่วไปมีการวางแผนเพื่อการใช้เงินในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ แต่ยังคงขาดการบันทึกรายรับ-รายจ่าย อย่างเป็นประจำ นอกจากนี้ ความรู้พื้นฐานทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.23) ส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจซื้อ และหลักการของมูลค่าเงินตามเวลา สุดท้ายนี้ พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงิน พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคม และการมีแบบอย่างจากครอบครัว และพฤติกรรมบริโภคนิยม ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย ผลวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ทัศนคติเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ไม่พบความสัมพันธ์ใดระหว่างความรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน

คำสำคัญ: พฤติกรรมวินัยการเงิน, วินัยทางการเงิน, ความรู้ทางการเงิน

ABSTRACT

The research aims to study the financial discipline of the officers at the Royal Thai Armed Forces Headquarters, to investigate their financial knowledge, and to discover factors with regard to behavior, attitude, and financial knowledge affecting their financial discipline. The samples were 355 participants. The instrument for data collection was a 5-likert scale questionnaire. Path analysis and regression analysis were employed for data analysis. The results showed that the financial discipline of the officers was at a high level. Mean 49% of the samples had never defaulted on their loans. In general, they were found to have had financial plans with their spending objectives. However, they were found not to keep records of their incomes and expenses regularly. Additionally, their financial knowledge was at a moderate level (3.23). Most of them lacked understanding of purchasing power and time value of money. Finally, their attitude, media exposure, social norm, and consumerism affected their financial discipline. More interestingly, attitude was the most significant factor. Financial literacy was not found to have an effect on their financial discipline.

Keywords: Financial discipline, Financial literacy

บทนำ

ท่ามกลางกระแสสังคมบริโภคนิยมที่บ่มเพาะให้ผู้คนในสังคมให้คุณค่ากับวัตถุสิ่งของ ความทันสมัย ความหรูหราสะดวกสบาย รวมถึงการจัดรายการส่งเสริมการขายของผู้ประกอบการ ที่กระตุ้นความต้องการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค เช่น การให้ส่วนลด การสะสมคะแนนเพื่อแลกซื้อ การผ่อนชำระด้วยดอกเบี้ยร้อยละศูนย์ ส่งผลให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยเพิ่มมากขึ้น ทั้งสิ่งที่จำเป็นและไม่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เกิดการใช้จ่ายโดยไม่ผ่านกระบวนการคิดอย่างรอบคอบก่อนซื้อ หากการใช้จ่ายเงินมีความเหมาะสมกับรายได้ก็ไม่มีปัญหา แต่ในหลายกรณีต้องกู้ยืมเงินเพื่อนำมาจับจ่ายใช้สอยสนองความต้องการของตนเองหรือเพื่อให้รู้สึกทัดเทียมกับผู้อื่นในสังคม ทำให้ขาดการวางแผนทางการเงินที่ดีอันนำไปสู่การก่อหนี้สินเกินตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Yathaputanon, 2017) ทั้งนี้ การกู้ยืมอาจไม่ได้สร้างปัญหาเสมอไป หากผู้กู้มีวินัยทางการเงินรู้จักบริหารรายรับรายจ่ายอย่างเหมาะสมและจ่ายคืนเงินกู้ตามเวลาที่กำหนด ย่อมเป็นการแสดงถึงเครดิตหรือความสามารถในการชำระหนี้ของบุคคลนั้น แต่หากผู้กู้ก่อหนี้โดยไม่มีการวางแผนทางการเงินที่ดี นอกจากจะสร้างปัญหาต่อตนเองแล้ว ยังส่งผลกระทบถึงครอบครัว สังคม รวมถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศ (Chuensuk, 2017)

จากครัวเรือนทั่วประเทศประมาณ 21 ล้านครัวเรือน พบว่าเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สินประมาณ 10.8 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 50.7 โดยมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย

178,994 บาทต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในครัวเรือน (ร้อยละ 76.9) ประกอบด้วย ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคร้อยละ 39.0 ใช้ในการซื้อบ้านที่ดิน ร้อยละ 36.3 และใช้ในการศึกษา ร้อยละ 1.6 การก่อหนี้เพื่อใช้ในการลงทุนและอื่น ๆ (ร้อยละ 23.1) ส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อใช้ทำการเกษตร ร้อยละ 14.0 รองลงมาคือใช้ทำธุรกิจ ร้อยละ 8.5 และหนี้อื่น ๆ ร้อยละ 0.6 (National Statistical Office, 2017) การเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือนส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้สินของครัวเรือนไทยลดลง ธนาคารแห่งประเทศไทยมีการเปิดเผยข้อมูลการให้บริการบัตรเครดิตในเดือนมีนาคม 2562 ซึ่งมีจำนวนบัตรเครดิตทั้งหมด 22,466,076 ล้านใบ มีปริมาณการใช้จ่าย 162,167 ล้านบาท เป็นการเบิกเงินสดล่วงหน้า 18,120.30 ล้านบาท มียอดสินเชื่อกค้าง 386,642.36 ล้านบาท ยอดค้างชำระเกิน 3 เดือนขึ้นไป 7,808.84 ล้านบาท เมื่อพิจารณายอดสินเชื่อบัตรเครดิตที่ผิดนัดชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลาเกิน 3 เดือนขึ้นไป นับตั้งแต่วันที่กำหนดชำระ ในช่วงเดือนมีนาคม 2558 ถึง มีนาคม 2562 พบว่า ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของยอดค้างชำระเกิน 3 เดือนขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงอย่างผันผวนและยังมียอดค้างชำระเป็นจำนวนมาก (Bank of Thailand, 2019)

ในการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนที่ดำเนินการโดยภาครัฐ ทั้งการส่งเสริมความรู้ทางการเงิน มาตรการดูแลสินเชื่อบัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคล รวมทั้งการจัดตั้งคลินิกแก้หนี้ จะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน หากภาคครัวเรือนไม่สามารถรักษาวินัยทางการเงินได้

เพราะสาเหตุสำคัญของการก่อหนี้และการมีปัญหาระหนี้ของครัวเรือน ล้วนเกิดจากรายจ่ายที่ไม่เพียงพอกับรายได้ โดยเฉพาะรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและเกินฐานะ หรือขาดการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในระยะยาว (Suwanik, 2018) การสร้างวินัยทางการเงินจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเริ่มจากการวางแผนการเงินที่ดี การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและลำดับความสำคัญของเป้าหมาย คิดอย่างรอบคอบก่อนใช้จ่าย จัดสรรรายได้สำหรับค่าใช้จ่ายแต่ละประเภท ลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ชำระหนี้สินให้ตรงกำหนด รวมทั้งวางแผนการเก็บออมและการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับความสามารถในการหารายได้ นำไปสู่ความมั่นคงทางการเงินและอิสรภาพทางการเงินที่ปราศจากภาระหนี้สิน (Yathaputanon, 2017)

ข้าราชการทหารเป็นหนึ่งในอาชีพที่มีปัญหาเรื่องภาระหนี้สิน อาจเนื่องมาจากเป็นอาชีพที่เงินเดือนไม่สูงมากนัก ในขณะที่ค่าครองชีพและค่าใช้จ่ายประจำวันที่สูงขึ้น การมีค่านิยมในการบริโภคที่ฟุ้งเฟ้อและอุปนิสัยการใช้จ่ายเงินเกินตัว รวมถึงขาดการวางแผนทางการเงินและวินัยทางการเงิน จึงมักจะตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดกับดักวงจรหนี้สินและความยากจน จากข้อมูลทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์กองบัญชาการกองทัพไทย ในเดือนมกราคม 2562 พบว่า มีสมาชิกทั้งหมด 6,357 คน ยอดเงินฝากรวม 4,279.85 ล้านบาท ยอดเงินกู้รวม 6,492.18 ล้านบาท สัดส่วนเงินกู้คิดเป็น 1.52 เท่าของยอดเงินฝาก (Royal Thai Armed Forces Headquarters Savings and Credit Cooperative, 2019) สอดคล้องกับการวิเคราะห์ภาระหนี้สินสหกรณ์ออมทรัพย์ของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย จำกัด ของนายทหารชั้นประทวน พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 62 มีภาระหนี้สินเฉลี่ยคนละ 1,216,813.05 บาท แบ่งเป็นเงินกู้สามัญเฉลี่ยคนละ 1,188,504 บาท และเงินกู้ฉุกเฉินเฉลี่ยคนละ 28,308.05 บาท (Ruanson, 2018) การประสบปัญหาภาระหนี้สินของข้าราชการทหาร ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของกองทัพและข้าราชการในภาพรวม เนื่องจากข้าราชการเป็นอาชีพที่จำเป็นต้องได้รับการยอมรับนับถือจากคนในสังคม ทั้งในเรื่องความเคารพนับถือ ความเป็นผู้นำ ความเข้มแข็งอดทน และความเสียสละ ซึ่งหากเกิดปัญหาด้านการเงินและหนี้สินขึ้น อาจส่งผลให้ประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ มองภาพลักษณ์ของข้าราชการทหารว่าเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรที่ประสบปัญหาด้านการเงิน ส่งผลให้ขาดความน่าเชื่อถือและขาดการยอมรับจากประชาชนในสังคม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย รวมถึงศึกษาถึงระดับความรู้ทางการเงิน เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ มาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการเสริมสร้างวินัยทางการเงินให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถหลุดพ้นจากปัญหาหนี้สินครัวเรือน และช่วยลดปัญหาหนี้สินของประเทศไทยในภาพรวมได้อีกด้วย การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจด้านการเงินและสร้างวินัยทางการเงินจะช่วยยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตให้สูงขึ้นและมีความมั่นคงในชีวิต ส่งผลให้องค์กรมีบุคลากรที่มีคุณภาพ ได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากประชาชนในสังคม และเป็นกำลังสำคัญของกองทัพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย
2. เพื่อศึกษาถึงระดับความรู้พื้นฐานทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมในการใช้จ่ายเงิน ทักษะคิดในการออมและการวางแผนทางการเงิน และความรู้ทางการเงินที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรม รวมถึงทฤษฎีต่าง ๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดและสมมติฐาน ดังนี้

ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ทักษะคิด (Attitude) และพฤติกรรม (Practice or Behavior) หรือ KAP Theory

เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับ ความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรม ของผู้รับสารที่อาจมีผลกระทบต่อสังคมจากการรับสารนั้น ๆ Roger (1978) ระบุว่าความสัมพันธ์ของทั้งสามตัวแปรนี้เกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง คือ เมื่อผู้รับสารได้รับสารก็จะทำให้เกิดความรู้ ส่งผลให้เกิดทัศนคติ และก่อให้เกิดการกระทำ แต่ละตัวแปรมักจะเกิดขึ้นโดยอิสระ แต่มักจะเกิดขึ้นอย่างพึ่งพาอาศัยกัน โดยทัศนคติกับพฤติกรรมมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ทัศนคติมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

ในขณะเดียวกัน การแสดงพฤติกรรมของบุคคลก็มีผลต่อทัศนคติของบุคคลด้วย ทั้งนี้ ทัศนคติ เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรม สอดคล้องกับ Triandis (1971) ระบุว่า พฤติกรรมของบุคคล เป็นผลมาจากทัศนคติ บรรทัดฐานของสังคม นิสัย และผลที่คาดว่าจะได้รับ อย่างไรก็ตาม ทัศนคติอาจไม่นำไปสู่พฤติกรรมเสมอไป ซึ่งแนวคิดนี้เรียกว่า ช่องว่างของความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับปฏิบัติ หรือ KAP-GAP เกิดขึ้นเมื่อการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้ และทัศนคติในทางบวกต่อสิ่งเร้าหรือนวัตกรรมนั้นแล้ว ในขั้นตอนการยอมรับปฏิบัติ อาจมีผลในทางตรงกันข้ามได้ ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่เมื่อบุคคลมีทัศนคติอย่างไรแล้ว จะมีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามทัศนคติของตนก็ตาม (Yeelansuwan, 2015)

พฤติกรรมบริโภคนิยม

เกิดจากการที่บุคคลมีความเชื่อว่าความสุขเกิดจากการได้บริโภค จึงก่อให้เกิดความโลภในการสะสมเพื่อทำให้ตนเองมีความสุขตลอดเวลา เกิดการซื้อสินค้าที่ไม่จำเป็น มีความสุขกับวัตถุภายนอก รวมถึงการซื้อความสุข ความปรารถนาที่จะบริโภค (Panthongkhum, 2016) บริโภคนิยมเป็นการบริโภคเพื่อสัญลักษณ์ของสิ่งของนั้น ๆ เช่น ซื้อสินค้าเพราะยี่ห้อที่แสดงถึงสัญลักษณ์ของความร่ำรวย ในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในสังคมมากย่อมมีความแตกต่างระหว่างการบริโภคมากขึ้น ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้มากขึ้น คนที่ยากจนลงไม่สามารถบริโภคสินค้าได้เท่าเดิมแต่ยังต้องพบกับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการบริโภคที่เผยแพร่มาตามสื่อตามแนวทางของสังคมบริโภคนิยม (Tejapira and Eawsriwong, 1997) ในสังคมแห่งการบริโภคนิยม ประโยชน์ของสินค้าถูกลดบทบาทลงอย่างมาก สินค้าถูกกำหนดในฐานะที่เป็นส่วนประกอบในการสร้างบรรยากาศของระบบ เป็นคุณค่าหนึ่งในสังคมสมัยใหม่ เช่น การนิยมใช้สินค้าบางยี่ห้อไม่ใช่เพื่อประโยชน์แต่เพราะยี่ห้อหรือตราสินค้านั้นสามารถแสดงความแตกต่างให้ผู้อื่นเห็นว่าผู้ใช้มีสถานภาพทางสังคมหรือเศรษฐกิจเป็นอย่างไร (Wankaew, 1997)

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร

การสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสาร โดยใช้สื่อหรือช่องทางต่าง ๆ เพื่อมุ่งหมายโน้มน้าวจิตใจให้เกิดผลในการเกิดการรับรู้หรือเปลี่ยน

ทัศนคติ หรือเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรม (Sukglun, 2018) บุคคลที่มีการเปิดรับข่าวสารมาก ย่อมส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ และทันต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ที่เปิดรับข่าวสารน้อยกว่า (Atkin, 1973) นอกจากนี้ Pongpaitoon (2001) ได้แบ่งลักษณะการเปิดรับข่าวสารของแต่ละบุคคลเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยผู้รับสารมีความคาดหวังว่าการบริโภคข่าวสารจากสื่อมวลชนสามารถตอบสนองความต้องการได้ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติหรือพฤติกรรมบางอย่างได้ 2) พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล เกิดจากตัวบุคคลเป็นผู้นำข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งเป็นการติดต่อระหว่างบุคคล ซึ่งมีปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ไม่คลาดเคลื่อน การใช้สื่อบุคคลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารจะช่วยให้ผู้รับสารมีความเข้าใจอย่างชัดเจนและสามารถตัดสินใจรับสารได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้น 3) พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อเฉพาะกิจ หมายถึง สื่อที่มีเนื้อหาสาระเฉพาะเจาะจงและมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม

พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง

Panthongkhum (2016) แบ่งองค์ประกอบของการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ให้การสนับสนุนและผู้รับแรงสนับสนุน 2) ลักษณะของข้อมูลข่าวสารต้องแสดงให้ผู้รับเชื่อว่าเกิดจากความเอาใจใส่ ความหวังดีรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับในสังคม รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อสังคม 3) ปัจจัยนำเข้าในการสนับสนุนทางสังคมอาจอยู่ในรูปของข้อมูลข่าวสารวัตถุสิ่งของ หรือด้านจิตใจ แต่ต้องช่วยให้ผู้รับแรงสนับสนุน สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

พฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน

Boonklee (2009) อธิบายว่า วินัยทางการเงินเป็นแนวทางจัดการการเงิน ในด้านหารายได้ การใช้จ่าย และการเก็บออม เพื่อให้บุคคลดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ไม่ก่อหนี้สินจนเกินความสามารถในการชำระคืน สามารถแบ่งวินัยทางการเงินออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) วินัยด้านการออม หมายถึง การเก็บออมอย่างสม่ำเสมอ ในด้านระยะเวลาและมูลค่า การออมเงินตามสัดส่วนที่เหมาะสมกับอายุ การออมเพื่อซื้อสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและ

ออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในวัยเกษียณ 2) วินัยด้านการใช้จ่าย หมายถึง การวางแผนการเงินใช้เงินอย่างคุ้มค่า คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดจากการใช้จ่าย และเป็นการใช้จ่ายในสิ่งที่เหมาะสมแก่สถานภาพและความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การไม่บริโภคสินค้าที่มีราคาแพง หรือฟุ่มเฟือย หรือสินค้าที่เกินความจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรู้จักเลือกซื้อสินค้าที่มีประโยชน์ต่อตนเอง ไม่กู้หนี้ยืมสินในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ นอกจากนี้ Bordeerat (2010) ได้ระบุว่า ความรู้ด้านการจัดการการเงินส่วนบุคคลจะไม่เกิดประโยชน์ หากบุคคลไม่นำความรู้ที่มีไปปฏิบัติ โดยวินัยทางการเงินเกิดจากการที่บุคคลใช้ทักษะทางการเงิน คือการลงมือปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ วินัยทางการเงินจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความมั่งคั่งอย่างยั่งยืน

ทัศนคติทางการเงิน

Newcomb (2009) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติว่าเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม โดยแสดงพฤติกรรมในลักษณะความชอบหรือความพึงพอใจ และไม่พอใจ ขณะที่ Allport (1975) อธิบายว่าทัศนคติคือ สภาวะความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ และมีอิทธิพลต่อการตอบสนองของบุคคลที่มีต่อวัตถุและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรง กล่าวคือ ทัศนคติเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลสังเกตและตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม จากสิ่งที่ได้ยินได้ฟังแล้วนำมาคิดพิจารณา และแสดงออกด้วยการกระทำ นอกจากนี้ Navavongsathian (2019) ได้แบ่งโครงสร้างของทัศนคติเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนของความเข้าใจ (cognitive component) เป็นความรู้ (know) การรับรู้ (perception) และความเชื่อ (beliefs) ของบุคคล 2) ส่วนของความรู้สึก (affective component) เป็นส่วนที่แสดงอารมณ์ (emotion) หรือความรู้สึก (feeling) ในลักษณะพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ 3) ส่วนของพฤติกรรม (behavior component) แนวโน้มในการที่จะมีพฤติกรรมลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ทัศนคติทางการเงิน หมายถึง ความคิดเห็น ความเชื่อ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเงิน ทั้งการให้ความหมายและความสำคัญกับเงิน โดยทัศนคติทางการเงินเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับเงิน หากบุคคลมีทัศนคติในเชิงบวก ย่อมมองเห็นความสำคัญของเงิน แต่หากมีทัศนคติต่อเงินในเชิงลบ ย่อมไม่ให้ความสำคัญกับเงิน

การบริหารเงิน ตลอดจนการมีวินัยทางการเงินย่อมเกิดขึ้นได้ยาก โดยทัศนคติทางการเงินของแต่ละบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ที่ได้รับจากวัยเด็ก ผ่านการอบรมสั่งสอน สภาพแวดล้อมที่เติบโตมา รวมทั้งประสบการณ์ที่บุคคลได้มีหรือได้รับการปฏิบัติจากพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง โดยทั้งประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเหล่านี้เป็นตัวกำหนดทัศนคติเกี่ยวกับการเงินของแต่ละบุคคล (Namphud, Viwattana and Jeroenjittakam, 2014)

ความรู้ทางการเงิน

Lusardi (2008) นิยามความรู้ทางการเงินว่าเป็นความรู้และแนวคิดพื้นฐานทางการเงิน เช่น การทำงานของดอกเบี้ยทบต้น ความแตกต่างระหว่างมูลค่าในนามกับมูลค่าจริง และพื้นฐานของการกระจายความเสี่ยง ขณะที่ Darren Buckley กรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารซีทีแบงก์ระบุว่า ในสถานการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความรู้ทางการเงินถือเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของทุก ๆ คน โดยไม่ได้หมายถึงเพียงการมีความรู้ทางการเงินเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการนำความรู้ที่มีไปใช้เพื่อการสร้างมั่นคงในชีวิต โดยที่ทักษะด้านการเงิน ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงิน โดยรวมถือว่ามีความสำคัญเท่า ๆ กันกับความสามารถในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงิน เช่นเดียวกับ ปิยะบุตร ชลวิจารณ์ ระบุว่า ภาวะหนี้สินส่วนบุคคลที่เพิ่มสูงขึ้นและการขาดความรู้ความเข้าใจทางการเงินเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดภาวะความไม่เท่าเทียมของรายได้และความยากจนขึ้นในประเทศ และการบริหารการเงินถือเป็นเรื่องหนึ่งที่เป็นรากฐานสำคัญของการกินดีอยู่ดี (Kenan Foundation Asia, 2015)

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำการสำรวจทักษะทางการเงินของคนไทย ในปี 2556 ตามกรอบนิยามแบบสอบถาม และแนวทางการประมวลผลสำรวจตามแบบของ The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) แบ่งโครงสร้างการวัดเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ทางการเงิน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับการหาร, มูลค่าของเงินตามเวลา, คำนวณดอกเบี้ยของสินเชื่อ, คำนวณเงินต้นและดอกเบี้ย, คำนวณดอกเบี้ยทบต้น, เครดิตบูโร และนโยบายคุ้มครองเงินฝาก 2) ด้านพฤติกรรมทางการเงิน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับการไถ่ถอนก่อนซื้อ, จ่ายบิลตรงเวลา, ดูแลการเงินใกล้ชิด,

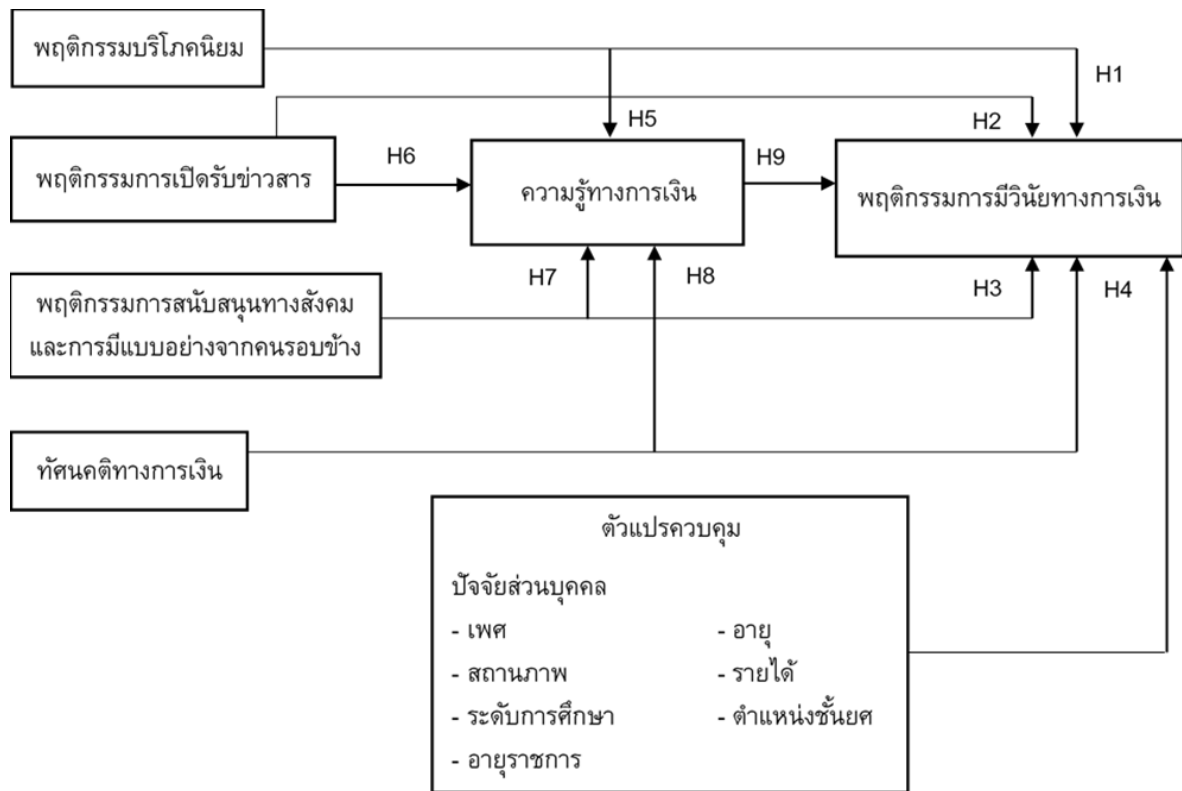
ตั้งเป้าหมายระยะยาว, ตัดสินใจการเงินและทำบัญชี, การออม, เปรียบเทียบข้อมูลก่อนซื้อ และไม่กู้เมื่อเงินไม่พอใช้ 3) ด้านทัศนคติทางการเงิน เป็นคำถามถึงการมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าออม และในปี 2559 ได้มีการปรับปรุงคำถามและวิธีการคำนวณเพื่อให้ผลสำรวจสามารถสะท้อนทักษะทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเพิ่มคำถามเกี่ยวกับนิยามเงินเฟ้อ, ความเสี่ยงและผลตอบแทน และการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน ในด้านการวัดความรู้ทางการเงิน นอกจากนี้ยังได้เพิ่มคำถามด้านทัศนคติทางการเงิน ประกอบด้วยคำถามว่า ฉันมีชีวิตอยู่เพื่อวันนี้และไม่ได้คิดวางแผนเพื่ออนาคต และมีเงินต้องรีบใช้ ผลการสำรวจ พบว่า คะแนนความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงเส้นในทิศทางเดียวกันกับพฤติกรรมและทัศนคติทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ การมีคะแนนความรู้ทางการเงินเพิ่มขึ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่สูงขึ้น อาจสรุปได้ว่าการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ทางการเงินจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น หรือหากมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีก็ต้องอาจจะเป็นแรงผลักดันสำคัญให้ประชาชนขวนขวายหาความรู้ที่ถูกต้อง (Bank of Thailand, 2013, 2016)

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่า ปัจจัยด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน นั่นคือ การให้ความรู้แก่ผู้รับสารจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติตามที่ถูกส่งสารต้องการ และส่งผลไปยังการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในที่สุด แต่บางครั้งก็อาจมีช่องว่างระหว่าง ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม นั่นคือ ความรู้เปลี่ยนแปลงแต่ทัศนคติไม่เปลี่ยน หรือผู้รับสารมีการเปลี่ยนทัศนคติแต่ไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้เช่นกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะประยุกต์ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม ในแง่มุมของการใช้จ่ายเงิน โดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย พฤติกรรมบริโภคนิยม

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง กับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน (Boonklee, 2009) และ (Panthongkhum, 2016) ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงิน และความรู้ทางการเงิน กับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน (Bank of Thailand, 2013, 2016) นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย พฤติกรรมบริโภคนิยม พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง กับความรู้ทางการเงิน นำไปสู่การสร้างสมมติฐานและกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

สมมติฐานการวิจัย

- H1: ปัจจัยด้านพฤติกรรมบริโภคนิยมมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน
- H2: ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน
- H3: ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้างมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน
- H4: ปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน
- H5: ปัจจัยด้านพฤติกรรมบริโภคนิยมมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับความรู้ทางการเงิน
- H6: ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความรู้ทางการเงิน
- H7: ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้างมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความรู้ทางการเงิน
- H8: ปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความรู้ทางการเงิน
- H9: ความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการกองบัญชาการกองทัพอากาศไทย พื้นที่จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 16 หน่วยงาน รวมทั้งสิ้น 3,164 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ร้อยละ 5 หรือระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังนี้ (Yamane, 1973)

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2} = \frac{3,164}{1 + 3,164(0.05)^2} = 355 \text{ คน}$$

กำหนดให้ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของงานสุ่มตัวอย่าง

จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น

(Probability Sampling) แบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยเลือกสุ่มจากประชากรตามหน่วยงาน ในแต่ละชั้นภูมิจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$F = \frac{n \times N_i}{N}$$

โดย F = จำนวนตัวอย่างในแต่ละหน่วยงาน

n = จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

N_i = จำนวนบุคลากรในแต่ละหน่วยงาน

N = จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด

จากสูตร สามารถคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละหน่วยงาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนข้าราชการกองบัญชาการกองทัพอากาศไทย จำแนกสัดส่วนตามหน่วยงาน

ลำดับ	ชื่อหน่วยงาน	ประชากร (คน)	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	สำนักกองบัญชาการกองบัญชาการกองทัพอากาศ	388	44
2	สำนักเลขานุการกองบัญชาการกองทัพอากาศ	141	16
3	สำนักงานจเรทหาร	63	7
4	สำนักงานตรวจสอบภายในทหาร	106	12
5	สำนักงานพระธรรมนูญทหาร	37	4

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อหน่วยงาน	ประชากร (คน)	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (คน)
6	สำนักสวัสดิการทหาร	252	28
7	กรมกำลังพลทหาร	242	27
8	กรมข่าวทหาร	294	33
9	กรมยุทธการทหาร	371	42
10	กรมส่งกำลังบำรุงทหาร	204	23
11	กรมกิจการพลเรือนทหาร	275	31
12	สำนักงานปลัดบัญชาทหาร	254	28
13	ศูนย์ไซเบอร์ทหาร	83	9
14	กรมสารบรรณทหาร	165	19
15	กรมการเงินทหาร	170	19
16	กรมกิจการชายแดนทหาร	119	13
รวม		3,164	355

ที่มา : Directorate of Joint Personnel of Royal Thai Armed Forces Headquarters, 2018

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ (1) แบบสอบถามข้อมูล ปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ (2) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านพฤติกรรมในการใช้จ่ายเงิน และทัศนคติในการออม และการวางแผนทางการเงิน ดัดแปลงมาจาก Panthongkhum (2016) และ Bank of Thailand (2016) ประกอบไปด้วย พฤติกรรมบริโภคนิยม 5 ข้อ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร 5 ข้อ พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง 4 ข้อ และทัศนคติทางการเงิน 3 ข้อ ส่วนที่ (3) แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน ดัดแปลงมาจาก Panthongkhum (2016) และ Sukornphak & Sirisukkhajom (2010) จำนวน 10 ข้อ ส่วนที่ (4) แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน ดัดแปลงมาจาก Bank of Thailand (2013, 2016) จำนวน 10 ข้อ ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจซื้อ ความเสี่ยงในการลงทุน การกระจายความเสี่ยง การลงทุนและผลตอบแทนจากการลงทุน ต้นทุนค่าเสียโอกาส นิยามเงินเฟ้อ อัตราเงินเฟ้อ มูลค่าของเงินตามเวลา เงินต้นและดอกเบี้ยเงินฝาก และดอกเบี้ยทบต้น และส่วนที่ (5) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยเครื่องมือการวิจัยได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ด้วยวิธีวัดความสอดคล้องภายในแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา ของ Cronbach's Alpha มีค่าอยู่ระหว่าง 0.79-0.91

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถาม แก่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 355 คน จากการคำนวณตามอัตราส่วนของจำนวนยอดกำลังพลแต่ละหน่วยงานภายในกองบัญชาการกองทัพไทย พื้นที่จังหวัดพะเยา เพื่อให้เกิดการกระจายของกลุ่มตัวอย่างและเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรที่ต้องการศึกษาอย่างแท้จริง โดยแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมผ่านเจ้าหน้าที่กำลังพลของแต่ละหน่วยงาน

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตามลักษณะของตัวแปร สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) และการวิเคราะห์สมการถดถอย (Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.46) มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี (ร้อยละ 38.6) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 47.9) มีระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 56.1) จบการศึกษามาจากสาขาวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สาขาวิชาทางด้าน

การเงิน/การธนาคาร/การบัญชี/การบริหาร/การจัดการ (ร้อยละ 60.6) รายได้รวมต่อเดือน 15,000 – 20,000 บาท (ร้อยละ 24.2) ระดับชั้นยศสัญญาบัตร (ร้อยละ 56.1) และมีอายุราชการ 1 - 5 ปี (ร้อยละ 26.2)

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัยด้านพฤติกรรมในการใช้จ่ายเงิน และทัศนคติในการออมและการวางแผนทางการเงิน

1. พฤติกรรมการบริโภคนิยม โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มักนำเงินออกมาซื้อสินค้าและบริการที่ถูกใจมากกว่าที่จะคำนึงถึงประโยชน์และคุณภาพ รวมถึงความจำเป็น อยู่ในระดับน้อย รองลงมา มักซื้อสินค้าและบริการรุ่นใหม่ ๆ เพื่อให้เป็นผู้นำและความทันสมัย อยู่ในระดับน้อย และน้อยที่สุด มักตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ จากความต้องการ โดยไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นในชีวิต อยู่ในระดับน้อย

2. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ก่อนจะตัดสินใจซื้อสินค้าราคาแพง จะศึกษาข้อมูลโปรโมชั่นต่าง ๆ รวมถึงเปรียบเทียบราคาสินค้าแต่ละยี่ห้อ อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีการหาข้อมูลและติดตามข่าวสารด้านการเงินจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจทางการเงิน อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุด มักซื้อสินค้าที่โฆษณาโดยดาราหรือผู้มีชื่อเสียง ที่ท่านชื่นชอบ เป็นฟรีเซนต์อยู่ในระดับน้อย

3. พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการท่านมักสอบถามข้อมูลจากคนใกล้ชิดเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก รองลงมา นำเงินไปลงทุนตามแบบอย่างและคำแนะนำของคนใกล้ชิด อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุด บางครั้งตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการตามคนใกล้ชิดหรือกระแสสังคม อยู่ในระดับปานกลาง

4. ทัศนคติทางการเงิน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คิดว่าการออมเงินเป็นเรื่องสำคัญต่อการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา มีการวางแผนสำหรับอนาคตข้างหน้า ไม่ใช่เพียงแค่วันนี้ อยู่ในระดับมาก และ

น้อยที่สุด มีความสุขในการเก็บออมและลงทุนเพื่ออนาคต อยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัยด้านพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ชำระหนี้สินตรงเวลาอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ทุกครั้งก่อนออกไปใช้จ่ายใช้สอย มีการวางแผนในการซื้อสินค้าเพื่อไม่ให้เกิดการซื้อสินค้าเกินความจำเป็น อยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุด มีการจดบันทึกรายรับ - รายจ่ายเป็นประจำทุกวัน อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลของระดับความรู้ทางการเงิน

ระดับความรู้ทางการเงินโดยเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.23) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจซื้อ (ร้อยละ 51.8) มีความเข้าใจความเสี่ยงในการลงทุน (ร้อยละ 67.3) มีความเข้าใจเรื่องการลงทุนและผลตอบแทน (ร้อยละ 76.0) มีความเข้าใจเรื่องการกระจายความเสี่ยง (ร้อยละ 72.4) มีความเข้าใจเรื่องต้นทุนค่าเสียโอกาส (ร้อยละ 70.7) มีความเข้าใจเงินยืมเงินเฟ้อ (ร้อยละ 79.2) มีความเข้าใจเรื่องอัตราเงินเฟ้อ (ร้อยละ 51.0) มีความรู้เรื่องมูลค่าของเงินตามเวลา (ร้อยละ 63.9) มีความรู้เรื่องเงินต้นและดอกเบี้ยเงินฝาก (ร้อยละ 72.4) และไม่มีความรู้เรื่องดอกเบี้ยทบต้น (ร้อยละ 54.6)

ส่วนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 2 แสดงการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Matrix)

	X1	X2	X3	X4	M	Y
X1	-	0.207*	0.277*	-0.511*	-0.002	-0.199*
X2		-	0.459*	-0.012	0.060	0.325*
X3			-	-0.137*	-0.014	0.228*
X4				-	0.110*	0.351*
M					-	0.026
Y						-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(X1 = พฤติกรรมแบบบริโภคนิยม, X2 = พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร, X3 = พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคม และการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง, X4 = ทศนคติทางการเงิน, M = ความรู้ทางการเงิน และ Y = พฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน)

จากการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังตารางที่ 2 พบว่า ตัวแปรด้านพฤติกรรมบริโภคนิยม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง ทศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ($r = 0.207$) และพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคม และการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง ($r = 0.277$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามกับทศนคติทางการเงิน ($r = -0.511$) และพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน ($r = -0.199$)

ตัวแปรด้านพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและ

การมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง และพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง ($r = 0.459$) และพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน ($r = 0.325$)

ตัวแปรด้านพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง มีความสัมพันธ์กับทศนคติทางการเงินและพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามกับทศนคติทางการเงิน ($r = -0.137$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน ($r = 0.228$)

ตัวแปรทศนคติทางการเงินมีความสัมพันธ์กับความรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับความรู้ทางการเงิน ($r = 0.110$) และพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน ($r = 0.351$)

ตารางที่ 3 แสดงการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปร	พฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน			
	Model 1 (Y)	Model 2 (Y)	Model 3 (M)	Full Model (Y)
ค่าคงที่	3.840	1.432	2.026	1.796
เพศ	-0.067	-	-	-0.040
อายุ	0.011	-	-	-0.086
สถานภาพ	0.085	-	-	-0.017
รายได้	-0.024	-	-	-0.084
ระดับการศึกษา	-0.116	-	-	-0.050
จบการศึกษา ด้านการเงิน	0.006	-	-	0.051
ตำแหน่งชั้นยศ	-0.141	-	-	-0.149
อายุราชการ	0.066	-	-	0.010
X1	-	-0.140*	0.108	-0.137*
X2	-	0.296*	0.127	0.293*
X3	-	0.178*	-0.075	0.181*
X4	-	0.236*	0.187*	0.253*
M	-	-0.013	-	-0.008

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปร	พฤติกรรมการณ์มีวินัยทางการเงิน			
	Model 1 (Y)	Model 2 (Y)	Model 3 (M)	Full Model (Y)
R ²	0.034	0.268	0.020	0.287
Max VIF	9.033	1.472	1.467	4.523

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 แสดงผลการจากวิเคราะห์สมการถดถอย พบว่า

Model ที่ 1 แสดงการทดสอบตัวแปรควบคุมของปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการณ์มีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ ระดับการศึกษา ศึกษาด้านการเงิน ตำแหน่งชั้นยศ และอายุราชการ ไม่เป็นตัวแปรควบคุม

Model ที่ 2 แสดงการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยพฤติกรรมการณ์บริโภคนิยม พฤติกรรมการณ์เปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการณ์สนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง ทศนคติทางการเงิน และความรู้ทางการเงิน ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการณ์มีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า ปัจจัยพฤติกรรมการณ์บริโภคนิยม พฤติกรรมการณ์เปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการณ์สนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง และทศนคติทางการเงิน ส่งผลต่อพฤติกรรมการณ์มีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 26.8 ($R^2 = 0.268$)

Model ที่ 3 แสดงการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยพฤติกรรมการณ์บริโภคนิยม พฤติกรรมการณ์เปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการณ์สนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง และทศนคติทางการเงิน ที่ส่งผลต่อความรู้ทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า ปัจจัยด้านทศนคติทางการเงิน ส่งผลต่อความรู้ทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Full Model แสดงการทดสอบสมมติฐานของตัวแปรควบคุม และปัจจัยพฤติกรรมการณ์บริโภคนิยม พฤติกรรมการณ์

เปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการณ์สนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง ทศนคติทางการเงิน และความรู้ทางการเงิน ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการณ์มีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า ปัจจัยพฤติกรรมการณ์บริโภคนิยม พฤติกรรมการณ์เปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการณ์สนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง และทศนคติทางการเงิน ส่งผลต่อพฤติกรรมการณ์มีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 28.7 ($R^2 = 0.287$) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบผลการวิจัยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มาทำการวิเคราะห์ผลของการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อพฤติกรรมการณ์มีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย เรียงจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ทศนคติทางการเงิน พฤติกรรมการณ์เปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมการณ์สนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง และพฤติกรรมการณ์บริโภคนิยม ตามลำดับ ดังภาพที่ 2 และสามารถเขียนอยู่ในรูปสมการถดถอย ได้ดังนี้

$$Y_i = -0.150 X_1 + 0.273 X_2 + 0.188 X_3 + 0.324 X_4 + \varepsilon_i$$

โดยแทนค่าสัญลักษณ์ในสมการ ดังนี้

Y_i = พฤติกรรมการณ์มีวินัยทางการเงิน (Financial Discipline)

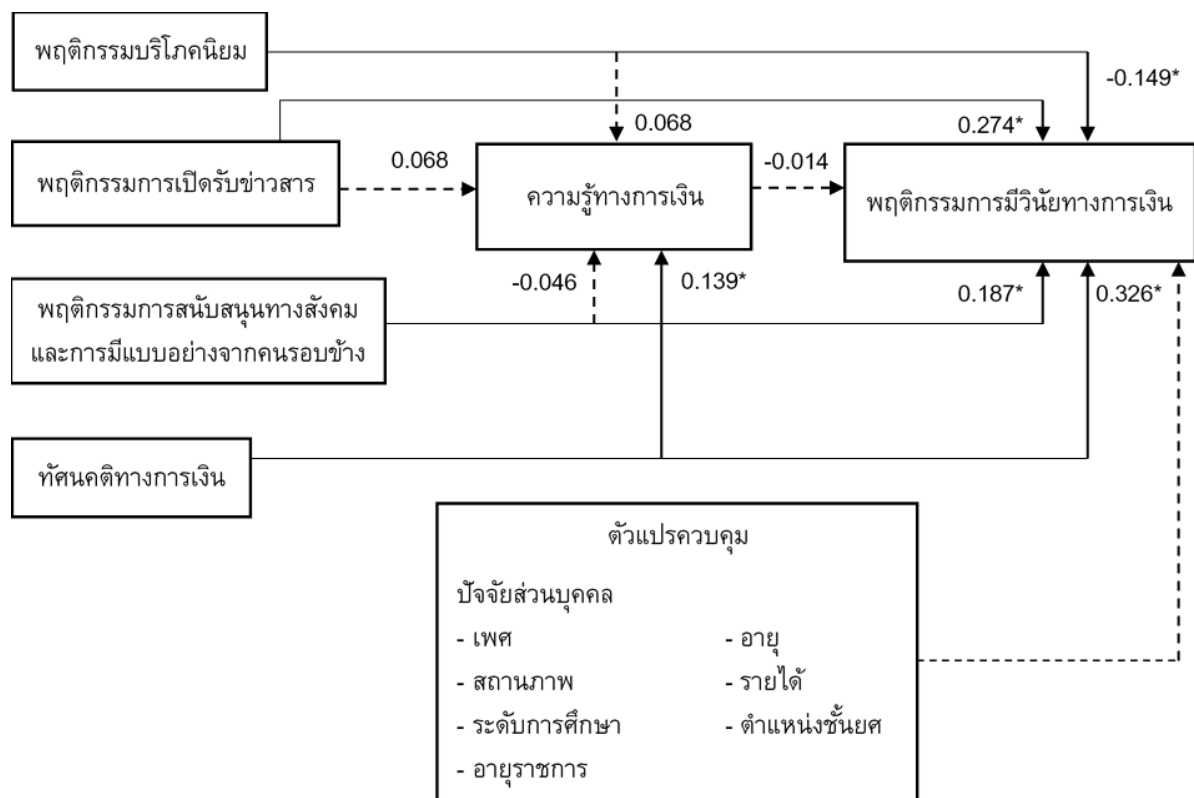
X_1 = พฤติกรรมการณ์บริโภคนิยม (Consumerism)

X_2 = พฤติกรรมการณ์เปิดรับข่าวสาร (Media exposure)

X_3 = พฤติกรรมการณ์สนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง (Social norm)

X_4 = ทศนคติทางการเงิน (Financial Attitude)

ε_i = Error term

ภาพที่ 2 ผลการแสดงผลการทดสอบสมมติฐาน

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

ผลการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ H1: ปัจจัยด้านพฤติกรรมการบริโภคเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน H2: ปัจจัยด้านพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน H3: ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้างมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน H4: ปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน และ H8: ปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความรู้ทางการเงิน

จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย ได้รับอิทธิพลรวมสูงสุดจากปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงิน รองลงมาคือ พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสาร พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้างและพฤติกรรมการบริโภคเงิน ตามลำดับ

1. ทัศนคติทางการเงิน เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย นอกจากนี้ทัศนคติทางการเงินยังเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความรู้ทางการเงิน โดยทัศนคติทางการเงินมีอิทธิพลทางบวกต่อความรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย เนื่องจากกองบัญชาการกองทัพไทย มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเงินและการลงทุนเบื้องต้นกับข้าราชการที่มีความสนใจ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมด้านการออมเงินที่ดีทั้งจากสถาบันการเงินภายนอกที่เข้ามาแนะนำ ให้ข้อมูลและความรู้ รวมถึงสหกรณ์ออมทรัพย์กองบัญชาการกองทัพไทย ที่มีนโยบายการจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราที่สูงกว่าสถาบันการเงินภายนอก ส่งผลให้บุคลากรที่มีทัศนคติทางการเงินในเชิงบวกเห็นความสำคัญของการออมและการลงทุนอย่างสม่ำเสมอ นำไปสู่การมีพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินที่ดี สอดคล้องกับ Bank of Thailand (2016) ได้ทำการสำรวจทักษะทางการเงินของคน ประกอบด้วยการ

วัดทักษะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ทางการเงิน ด้านพฤติกรรมทางการเงิน และด้านทัศนคติทางการเงิน

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงเส้นในทิศทางเดียวกันกับพฤติกรรมและทัศนคติทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ การมีคะแนนความรู้ทางการเงินเพิ่มขึ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่สูงขึ้น อาจสรุปได้ว่า การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ทางการเงินจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น หรือหากมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมทางการเงินที่ถูกต้องอาจจะเป็นแรงผลักดันสำคัญให้ประชาชนขวนขวายหาความรู้ที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Roger (1978) ที่ระบุว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง เมื่อผู้รับสารได้รับสารก็จะทำให้เกิดความรู้ ส่งผลให้เกิดทัศนคติ และก่อให้เกิดการกระทำ กล่าวคือ ทัศนคติมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ในขณะที่เดียวกันการแสดงพฤติกรรมของบุคคลก็มีผลต่อทัศนคติของบุคคลด้วย และสอดคล้องกับ Triandis (1971) ระบุว่า พฤติกรรมของบุคคล เป็นผลมาจากทัศนคติ บรรทัดฐานของสังคม นิสัย และผลที่คาดว่าจะได้รับ

2. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย เนื่องจากการเปิดรับข่าวสารของบุคคลเกิดได้จากทั้งความสนใจหรือความชอบส่วนตัว และเกิดจากปัจจัยทางด้านสังคมรอบข้าง โดยกองบัญชาการกองทัพไทยได้ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสถาบันการเงินจากภายนอกเข้ามาประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเงินกับข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย หากบุคลากรมีการติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอและมีการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง ย่อมส่งผลให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินที่ดี สอดคล้องกับ Yeelansuwan (2015) ระบุว่า การที่บุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจและสภาพสังคมเป็นสำคัญ ในด้านของสภาพจิตใจ บุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารในสิ่งที่ตนเองสนใจหรือความชอบส่วนตัว สำหรับด้านสังคมหากสังคมรอบข้างให้ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารใด ๆ เป็นพิเศษก็อาจส่งผลต่อการเกิดแรงบันดาลใจให้บุคคลเกิดความสนใจตามผู้คนรอบข้างเหล่านั้น และยังสอดคล้องกับ Boonklee (2009) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีวินัย

ทางการเงินของครู: ศึกษากรณีครูในเขตพื้นที่การศึกษา นครปฐม เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยการเงินของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา สังกัด ขนาดโรงเรียน รายได้ หนี้สิน รายจ่ายหนี้สิน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ความรู้เรื่องการวางแผนทางการเงิน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการออม

3. พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างจากคนรอบข้างเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย เนื่องจากกองบัญชาการกองทัพไทยมีการสนับสนุนให้ข้าราชการตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการเงิน รวมถึงการสนับสนุนจากสถาบันการเงินภายนอกที่ได้มาจัดอบรมสัมมนาเพื่อให้ความรู้ด้านการเงินให้กับข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทยถือเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่ดี หากบุคลากรมีการนำความรู้ที่ได้รับ ประกอบกับการเห็นแบบอย่างจากผู้ที่ประสบความสำเร็จทางการเงิน ตลอดจนมีการลงมือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ย่อมส่งผลให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Sariwat (2001) พฤติกรรมที่ถูกโน้มน้าวโดยการสื่อสารนั้น อาจเกิดกระบวนการเรียนรู้ หรือการตอบสนองต่อสื่อ ซึ่งในบางครั้งสื่อและความพยายามของการสื่อสารสังคมในปัจจุบันพยายามทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเพื่อส่วนรวมหรือเพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปลูกจิตสำนึกของผู้รับสาร มิใช่เกิดจากการครอบงำของผู้ส่งสารแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยทั่วไปการโน้มน้าวใจพฤติกรรมการสื่อสาร สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม สังคม และยังสามารถสอดคล้องกับ Bandura (1997) ระบุว่า มนุษย์มีวิธีการเรียนรู้พฤติกรรม 2 วิธี คือ 1) การเรียนรู้จากผลจากการกระทำ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง ทำหน้าที่ให้ข้อมูล จูงใจและเสริมแรง 2) การเรียนรู้จากการเลียนแบบ เป็นการเรียนรู้จากการสังเกตจากตัวแบบกระทำ พฤติกรรม เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม

4. พฤติกรรมการบริโภคนิยมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย โดยเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุด เนื่องจากข้าราชการทหารเป็นอาชีพที่ต้องมีการประพฤติปฏิบัติตามวินัย แบบธรรมเนียมทหาร และจรรยาวิชาชีพทหารอย่างเคร่งครัด โดยกำหนดให้มีการ

แต่งเครื่องแบบทหารในการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกวัน ตลอดจนการปลูกฝังให้ข้าราชการทหารดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ส่งผลให้ข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทยไม่ได้รับอิทธิพลจากการบริโภคนิยมมากนัก สอดคล้องกับ Panthongkhum (2016) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ผลการศึกษา พบว่ามีตัวแปร 7 ตัวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ได้แก่ เพศ คณะ การจัดบันทึกรายรับ-รายจ่าย พฤติกรรมแบบบริโภคนิยม รายได้ต่อเดือนของนิสิตที่ได้รับจากผู้ปกครอง ทศนคติที่ดีต่อการมีวินัยทางการเงิน ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนทางการเงิน และการมีแบบอย่างจากคนรอบข้าง และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Yathaputanon (2017) ให้แนวคิดว่าการแสวงหาคะติบริโภคนิยมบ่มเพาะให้ผู้คนในสังคมให้คุณค่ากับวัตถุสิ่งของ ความทันสมัย ความหรูหราสะดวกสบาย รวมถึงการจัดรายการส่งเสริมการขายของผู้ประกอบการ ที่กระตุ้นความต้องการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค เช่น การให้ส่วนลด การสะสมคะแนนเพื่อแลกซื้อ การผ่อนชำระด้วยดอกเบี้ยร้อยละศูนย์ ส่งผลให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยเพิ่มมากขึ้น ทั้งสิ่งที่เป็นและไม่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เกิดการใช้จ่ายโดยไม่ผ่านกระบวนการคิดอย่างรอบคอบก่อนซื้อ หากการใช้จ่ายเงินมีความเหมาะสมกับรายได้ก็ไม่มีปัญหา แต่ในหลายกรณีต้องกู้ยืมเงินเพื่อนำมาจับจ่ายใช้สอยสนองความต้องการของตนเองหรือเพื่อให้รู้สึกทัดเทียมกับผู้อื่นในสังคม ทำให้ขาดการวางแผนทางการเงินที่ดีอันนำไปสู่การก่อภาระหนี้สินเกินตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ทศนคติทางการเงินเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินสูงที่สุด อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อระดับความรู้ทางการเงิน จึงควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรเกิดทัศนคติที่ดีในเรื่องการเงิน โดยเฉพาะในด้านการออมและการวางแผนเพื่ออนาคต เช่น การจัดกิจกรรม

อบรมสัมมนา การณรงค์ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ทั้งในลักษณะของภาพและคลิปวิดีโอสั้น ๆ ที่กระตุ้นให้เกิดการมีทัศนคติทางการเงินที่ดีนำไปสู่การมีพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินที่ดี

2. ควรมีการส่งเสริมวินัยทางการเงิน ทักษะในการบริหารจัดการเงินและจัดการหนี้สิน เช่น การออมก่อนใช้ การใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น ไม่ก่อหนี้สินจนเกินตัว การแบ่งสัดส่วนรายรับรายจ่าย การลงทุน รวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ของการออมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นการออมเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิต การออมเพื่อฉุกเฉิน เพื่อเลี้ยงดูบุตร เพื่อดูแลบิดามารดา เป็นต้น นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้บุคลากรตระหนักถึงการมีวินัยทางการเงินและการบริหารเงินให้เหมาะกับตนเอง ตลอดจนสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความจำเป็นของการออมเพื่อเกษียณเพื่อไม่ให้เป็นการภาระของลูกหลานและสังคมในอนาคต

3. ควรมีการอบรมให้ความรู้ทางการเงิน โดยมุ่งเน้นเนื้อหาในการเพิ่มความสามารถในการบริหารจัดการเงิน รวมถึงการให้ความรู้ด้านการลงทุนที่เหมาะสมตามบริบทของแต่ละบุคคล ตลอดจนควรมีการส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนการนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตจริงควบคู่ไปพร้อมกัน เพื่อเพิ่มพูนทักษะในการบริหารจัดการเงินตามรูปแบบการใช้ชีวิตและบริบทของแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยตัวแปรอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงิน เช่น ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจในตน เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินอย่างแท้จริง ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงแนวทางการส่งเสริมการมีวินัยทางการเงินได้อย่างตรงประเด็น

2. ควรทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติทางการเงิน รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพฤติกรรมบริโภคนิยมกับทัศนคติทางการเงิน เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการปรับเปลี่ยนทัศนคติทางการเงิน ตลอดจนการปรับลดพฤติกรรมบริโภคนิยมของบุคคลในสังคม

3. ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาวินัยในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

REFERENCES

- Allport, G. W. (1975). *Attitude and Psychology*. San Francisco: Jossey Bass.
- Atkin, C. K. (1973). *Anticipated Communication and Mass Media Information Seeking*. New York: Free Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman.
- Bank of Thailand. (2013). *Household Financial Inclusion Survey 2013*. Bangkok: Bank of Thailand. [In Thai]
- Bank of Thailand. (2016). *Household Financial Inclusion Survey 2016*. Bangkok: Bank of Thailand. [In Thai]
- Bank of Thailand. (2019). *Credit Card Data Classified by Types of Cards*. Retrieved from https://www.bot.or.th/App/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=757&language=ENG [In Thai]
- Boonklee, B. (2009). *Factors Affecting Financial Discipline Behavior among Teachers: A Case Study of Teachers in Nakhonpathom Education Region, Area 2*. (Master's thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok. [In Thai]
- Bordeerat, W. (2010). *Financial Discipline*. Retrieved from http://www.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/TSI-Article_PF_040.pdf [In Thai]
- Chuensuk, C. (2017). *Debt Recovery Clinic: The complete solution for personal debt*. Retrieved from https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib/_Article12_01_60.pdf [In Thai]
- Directorate of Joint Personnel of Royal Thai Armed Forces Headquarters. (2018). *RTARF personnel status account on September 30, 2018*. Bangkok: Directorate of Joint Personnel.
- Kenan Foundation Asia. (2015). *Literacy Improvement for better Finance in Thailand*. Retrieved from https://thaipublica.org/wp-content/uploads/2015/03/1.Citi-LIFT-FL-Research-Report-THAI_Draft.pdf [In Thai]
- Lusardi, A. (2008). *Financial Literacy: an essential tool for informed consumer choice*. Retrieved from <https://www.nber.org/papers/w14084>
- Namphud, S., Viwattana, S., & Jeroenjittakam, A. (2014). *Personal financial management strategies* (6th ed.). Bangkok: Thammasat University. [In Thai]
- National Statistical Office. (2017). *Household Income and expenditure*. Retrieved from <http://www.nso.go.th/sites/2014> [In Thai]
- Navavongsathian, A. (2019). The factors affecting brand awareness of private higher education institutions in the context of social media of vocational education level students in Samutprakarn province. *Modern Management Journal*, 17(1), 147-161.
- Newcomb, T. M. (2009). *Attitude*. Retrieved from <http://www.novabizz.Ace/Attitude.htm>
- Panthongkhum, N. (2016). *Factors Related to the Behavior of Financial Discipline of Undergraduate Students, Kasetsart University, Kamphaeng Sean Campus* (Master's thesis). Kasetsart University, Bangkok. [In Thai]
- Pongpaitoon, D. (2001). *Information exposure, Knowledge and Attitude toward Sex Education of teenagers in Bangkok* (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok. [In Thai]
- Roger, D. (1978). *The psychology of adolescence*. New York: Appleton Century-Crofts.
- Royal Thai Armed Forces Headquarters Savings and Credit Cooperative, Limited. (2019). *Summary of cooperative financial information*. Retrieved from <http://rtarffcscoop.com/main/moneyservice/coopstatus/> [In Thai]
- Ruanson, P. (2018). *Analysis of Debt on Royal Thai Armed Forces Headquarters Savings and Credit Cooperative Limited of Noncommissioned Officers* (Master's thesis). Rangsit University, Pathum Thani. [In Thai]
- Sariwat, L. (2001). *Psychology in daily life*. Bangkok: Odian Store. [In Thai]
- Sukglun, A. (2019). Corporate communications strategy to create a strong organizational culture. *Modern Management Journal*, 16(1), 75-82.
- Sukornphak, S., & Sirisukkhajorn, S. (2010). *How to manage money to become super rich*. Samut Prakan: My Best Book. [In Thai]
- Suwanik, S. (2018). *Where should the sustainable solution for Thai household debt problems begin?*. Retrieved from https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_2Oct2018.aspx [In Thai]

- Tejapira, K., & Eawsriwong, N. (1997). The viewpoint of two thinkers Nithi – Kasian Thai culture in the IMF era. *Nationweekend*, 6(275), 21-23. [In Thai]
- Triandis, H. C. (1971). *Attitude and Change*. New York: Wiley.
- Wankaew, S. (1997). *The changes of Thai society and future trends: The problems of Thai society in the era of consumption and conflicts in resource allocation*. Bangkok: Global Competence Project. [In Thai]
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.
- Yathaputanon, W. (2017). *Financial discipline, can it really be created?*. Retrieved from https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_12Apr2017.pdf [In Thai]
- Yeelansuwan, S. (2015). *Media exposure, Knowledge, Attitude and Behavior toward the Social Development Projects of Youth Leaders of Asean Countries and Japan via Facebook* (Master' thesis). Thammasat University, Bangkok. [In Thai]

แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ACCOUNTING SYSTEM OF COMMUNITY ENTERPRISES ON AGRICULTURAL HOUSEWIFE GROUP IN NAKHON PATHOM PROVINCE

สุภาพร เฟ่งพิศ, อรุณ รักธรรม, เพ็ญศรี จิรินัง, สมพร เฟื่องจันทร์,

ปภาวดี มนต์รีวัต, ชมภูณช หุ่นาค

Supaporn Phengpis, Arun Raktham, Pensri Chirinang, Somporn Fuengjan,
Papavadee Montriwat, Chompoonuch Hunnak

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และ (3) นำเสนอแนวทางการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปผลไม้และอาหาร และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันในการทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นการจดบันทึกความจำ จัดทำบัญชีแบบง่าย มีตัวแทนสมาชิกที่ได้รับความไว้วางใจกันภายในกลุ่ม เป็นผู้ดูแลเงินสดรับและเงินสดจ่าย 2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เช่น ไม่มีการจัดทำบัญชีสินค้าคงเหลือ การสูญหายของเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ขาดผู้ที่มีความรู้ในการจัดทำบัญชี เป็นต้น และ 3) แนวทางในการจัดทำบัญชี ประกอบด้วย 2 แนวทาง ได้แก่ (1) การให้ความรู้ และสนับสนุน ช่วยเหลือในการวางระบบการเก็บเอกสารข้อมูลทางการเงิน และ (2) การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบทางบัญชีการเงิน เพื่อเก็บข้อมูลและจัดทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ซึ่งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะได้รับประโยชน์จากข้อมูลทางการเงินที่มีความถูกต้อง เชื่อได้ ใช้ในการวางแผนในการบริหารงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ระบบบัญชี วิสาหกิจชุมชน แม่บ้านเกษตรกร

ABSTRACT

This research aims to (1) study the current situation of the enterprise accounting system, (2) study the problems and obstacles in the bookkeeping of community enterprises, and (3) propose the guideline for developing accounting system of community enterprises on agricultural housewife group in Nakhon Pathom province. The research methodology is qualitative research. Data Collecting from the relevant documents, in-depth interview and non-participant observation. The key informants included leaders, members of community enterprises housewife groups of fruit and food processors and Mahasawat Agriculture housewife group. The research findings are as follows: 1) the current situation in bookkeeping of community entrepreneur of agricultural housewife group consisted of memo recording, the easy memorize bookkeeping. There are trustworthy agents within the group for being a cashier receive and pay cash. 2) the problems and obstacles in bookkeeping work of community enterprises of agricultural housewife group consisted of no inventories records, the loss of accounting documents, and lack of knowledge in bookkeeping, and 3) bookkeeping guideline consists of 2 approaches: (1) providing knowledge and support in setting up financial document storage system and (2) determining the financial officer responsibility on accounting to keep the data and accounting regularly, whereas the enterprises of agricultural housewife group will get benefit from accounting data with the accuracy and accountability towards the management planning and affecting the efficiency for sustainable community development.

Keywords: Accounting System, Community Enterprise, Agricultural housewife

Corresponding Author: ajn.supaporn@gmail.com

วันที่รับ (Received): 14 December 2019 วันที่แก้ไข (Revised): 5 February 2020 วันที่ตอบรับ (Accepted): 12 February 2020

บทนำ

นโยบายของประเทศที่สำคัญ คือ การมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี หน่วยงานภาครัฐในแต่ละส่วนเข้ามาช่วยกันดูแลและร่วมพัฒนาในแต่ละภาคส่วน โดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือ พัฒนา สนับสนุน ถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้รากฐานในการดำเนินงานของชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งกรอบแผนการพัฒนาเศรษฐกิจได้มีการส่งเสริมธุรกิจภาคส่วนชนบทให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ เรียกว่า วิสาหกิจชุมชน เป็นส่วนช่วยให้สมาชิกได้มีเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยการมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ของผู้ผลิตสินค้าในกลุ่มต่าง ๆ แก้ไขปัญหาการว่างงาน ความยากจนของชุมชน การสร้างรายได้ การย้ายถิ่นฐานเพื่อมาประกอบอาชีพ และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จึงมีการจัดตั้งพัฒนากลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรในแหล่งประกอบการและความถนัดของคนในชุมชนที่ทำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องมีความรู้ความสามารถในการนำชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยการสร้างองค์ความรู้ในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้อง นำมาส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การพัฒนาทางด้านการตลาดยุคใหม่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดระบบการจัดการภายในชุมชน ความรู้ด้านการบัญชีการเงินในการบริหารจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายของวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนการพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพัฒนาตนเองได้

วิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าและให้บริการได้ร่วมมือกันในการผลิตเพื่อเป็นการเสริมรายได้ภายในชุมชน โดยได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ และมีส่วนในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน ซึ่งมีงานวิจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีบ้านดอนช้าง จังหวัดขอนแก่น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 48 วิสาหกิจชุมชน พบว่า มีปัญหาที่ชุมชนต้องการแก้ไข เช่น การจัดการภายในองค์กร และการขาดความรู้ในทุกด้านของการจัดการ สำหรับการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการ โปรแกรมฝึกอบรมและการพัฒนาความรู้และทักษะ (Somswardi, C., Thongsukhowong, A and Nakapak sins, 2015) นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงการจัดการ และคุณภาพการบริหารของวิสาหกิจ

ชุมชน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อความยั่งยืน (Chantarasombat, C., and Singkeaw, T. (2012); Mahain, J., Phungwattananukul, A. PongKa chang, T., & Wongkhunghan, K, (2011)

วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐมที่ดำเนินการผลิตและแปรรูปอาหารจากผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน โดยการรวมกลุ่มกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ดำเนินการผลิตสินค้า ซึ่งมีการบริหารจัดการให้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนเน้นจัดหารายได้จากการขายผลิตภัณฑ์แปรรูปสู่ตลาดภายในหมู่บ้าน สถานที่ท่องเที่ยว ร้านค้า สหกรณ์ต่าง ๆ จึงต้องมีการวางแผนการดำเนินงานในแต่ละด้าน เช่น การดำเนินงานด้านการผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ด้านการตลาดที่ต้องมีการพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีช่วยในการส่งเสริมการตลาดให้มีความทันสมัยและเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ด้านบัญชีการเงินในการวางแผนต้นทุน กำไร ค่าใช้จ่าย การแบ่งกำไรให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม ตลอดจนด้านการบริหารจัดการให้ได้มีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม ให้เป็นไปตามทิศทางเดียวกัน

การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรดังกล่าว มีประเด็นปัญหาส่วนหนึ่ง คือ มิติด้านระบบบัญชี ซึ่งปัญหาแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน การรวบรวมข้อมูลจดบันทึกที่ยังไม่เป็นระบบ และไม่สามารถแสดงถึงต้นทุนและกำไรที่ชัดเจนได้ เนื่องจากขาดความครบถ้วนในการรวบรวมข้อมูล หลักฐานเอกสาร และการคำนวณต้นทุนต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถานการณ์การเกิดปัญหาของวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากการดำเนินการใช้ข้อมูลทางการเงินของวิสาหกิจชุมชนที่จะแสดงให้เห็นถึงการจัดทำระบบบัญชีเพื่อให้ผู้นำกลุ่มสามารถชี้แจงถึงต้นทุน กำไร และการปันส่วนรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มทราบได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามหลักการบัญชีทั่วไป ที่เหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกร จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเงินสดหมุนเวียน ด้านสินค้าคงคลัง ด้านลูกหนี้ ด้านการบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่าย และเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ซึ่งมีความ

แตกต่างกันไปตามรูปแบบของแต่ละกลุ่ม จึงต้องศึกษารูปแบบการจัดทำบัญชีและการเงินของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จังหวัดนครปฐม และเป็นข้อมูลในการบริหารวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลสรุปจากการวิจัย แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม สามารถนำข้อมูลจากสถานการณ์การเกิดปัญหา ศึกษาการใช้ข้อมูลทางการเงินของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นแนวทางการพัฒนาและให้คำแนะนำในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้สามารถจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนให้มีความถูกต้อง นำไปใช้ประโยชน์ในการรายงานผลการดำเนินงานให้กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการใช้ข้อมูลทางการเงินของวิสาหกิจชุมชนมีความถูกต้อง เชื่อถือได้ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดทำบัญชีของชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 นั้น วิสาหกิจชุมชนหมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นรูปนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกาศกำหนด

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ให้ความหมายวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล หรือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่ง “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้องไว้ใจกัน)

แนวคิดเกี่ยวกับการบัญชีและระบบบัญชี

การบัญชี (Accounting) คือ การคัดเลือก การจดบันทึก การจำแนก การสรุปผล และการจัดทำรายงานทางการเงินในหน่วยวัดเป็นเงินตรา รวมทั้งการแปลความหมายของรายงานเกี่ยวกับการเงินดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ระบบบัญชี (Accounting System) คือ ระบบการจัดเก็บข้อมูลทางการเงิน ประกอบด้วยแบบฟอร์มหรือเอกสารทางการเงินที่เป็นหลักฐานในการบันทึกบัญชี สมุดบัญชี และเครื่องมือกระดาษาทำการงบการเงิน และวิธีการในการบันทึกบัญชีที่นำมาใช้รวบรวมข้อมูลในการจัดทำบัญชี การจัดทำรายงานทางการเงินที่ต้องนำเสนอให้ผู้บริหารได้สามารถตัดสินใจในการบริหารงานตามข้อมูลทางการเงินบัญชี รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในงบการเงินของกิจการ ทั้งภายในและภายนอกกิจการ (Yangtara.A., et.al. (2004); Phengpis.S, 2010)

วัตถุประสงค์ของงบการเงิน คือ การให้ข้อมูลทางการเงินในเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเจ้าของกิจการและเจ้าหนี้เพื่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ วัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ย่อมรวมถึง การให้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการบริหารงานของฝ่ายจัดการ และหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารอื่น ๆ ด้วย ภายในโครงสร้างของวัตถุประสงค์ของการบัญชีการเงิน และงบการเงินที่กล่าวมานี้ อาจพิจารณาจำแนกลักษณะของวัตถุประสงค์ ออกได้ 2 ประการ คือ การพิจารณาเนื้อหาที่สมควรจะจัดเป็นข้อมูลทางการเงินบัญชี ซึ่งในกรณีนี้ถือเป็นวัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objectives) และ กำหนดลักษณะของข้อมูลทางการเงินที่

ถือได้ว่า มีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ซึ่งจัดเป็น วัตถุประสงค์เกี่ยวกับคุณภาพ (Qualitative Objective)

วัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objectives) ของ การบัญชีการเงินและงบการเงิน คือ

1. การให้ข้อมูลทางการเงินที่เชื่อถือได้ เกี่ยวกับ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและภาระผูกพันของกิจการ ประเมิน ฐานะความมั่นคงหรือความอ่อนแอของกิจการโดยแสดงให้เห็นว่าทรัพยากรของกิจการที่มีอยู่นั้น ได้มาจากแหล่งใด หรืออยู่ในสถานะใด

2. การให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ เกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงในทรัพยากรสุทธิของกิจการ เป็นผลมาจากการประกอบกิจการแล้วมีกำไร ย่อมมีความสนใจต่อ ความสามารถในการประกอบกิจการที่ประสบความสำเร็จ

3. การให้ข้อมูลทางการเงิน เพื่อช่วยในการ ประเมินการแนวโน้มของการหารายได้ เพื่อให้กิจการได้ ทราบข้อมูลเกี่ยวกับอดีต และปัจจุบันจะช่วยทำการ พยากรณ์ของผู้ใช้ตัวเลขแสดงแนวโน้มของหลายปี ย่อมมีส่วนในการทำการพยากรณ์ได้ดีกว่าตัวเลขที่ แสดงผลของปีเดียว

4. การให้ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ในทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และภาระผูกพัน ตัวอย่างเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในสิทธิส่วนได้เสียที่ คงเหลือจากกิจกรรมแหล่งอื่น นอกเหนือจากกิจกรรมที่ เกี่ยวกับการหาทำกำไรโดยตรง และข้อมูลเกี่ยวกับเงินทุน หมุนเวียน หรือการเคลื่อนไหวของเงินทุนต่อผู้ใช้งบ การเงิน ตัวอย่างเช่น การเปิดเผยข้อมูลอื่นเกี่ยวกับ นโยบายการบัญชี เช่น การคิดค่าเสื่อมราคา วิธีการราคา สินค้าคงเหลือ และข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินที่อาจเกิดขึ้น

วัตถุประสงค์เกี่ยวกับคุณภาพ (Qualitative Objectives) สัมพันธ์กับเป้าหมายเกี่ยวกับหลักจรรยาบรรณ ว่าด้วย ความจริง ความเที่ยงธรรม และความถูกต้อง

ซึ่งเป็นที่ยอมรับ การที่การบัญชีการเงินจะมีคุณภาพตาม วัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ ควรที่จะประกอบด้วย คุณลักษณะ ดังนี้

1. เข้าประเด็น (Relevance) วัตถุประสงค์นี้ ย่อม ช่วยในการเลือกวิธีการที่จะใช้วัด และรายงานของการบัญชี การเงิน เพื่อช่วยผู้ใช้ในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ

2. เข้าใจง่าย (Understandability) ข้อมูลทางการ บัญชีที่น่าเสนอควรอยู่ในลักษณะที่ผู้ใช้จะสามารถเข้าใจ ได้ง่าย

3. มีหลักฐานอ้างอิง (Verifiability) ข้อมูลทางการ บัญชีหากมีหลักฐานให้ตรวจสอบได้ ย่อมมีผลต่อการ เชื่อถือ จริยอยู่การวัดค่าทางการบัญชี ข้อมูลจะเป็น ประโยชน์และเชื่อถือได้มากกว่า ถ้าหากจะมีหลักฐาน อ้างอิง และตรวจสอบได้โดยบุคคลอื่น

4. ความเป็นกลาง (Neutrality) ข้อมูลทางการ บัญชีที่น่าเสนอ เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ควรมีความ เป็นกลาง ผู้ที่จัดทำข้อมูลทางการบัญชีไม่ควรพยายามเพิ่ม ความช่วยเหลือในการให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้งานคนที่มีส่วนได้ เสียไม่ตรงกัน

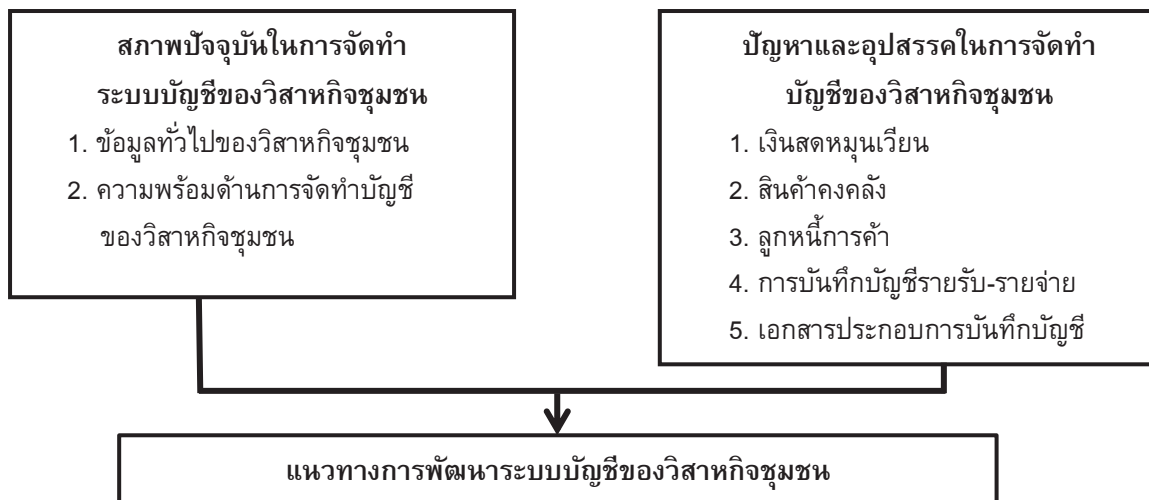
5. ทันเวลา (Timeliness) ควรเสนอข้อมูลทางการ บัญชีให้รวดเร็วทันกาล เพื่อให้สามารถใช้ในการตัดสินใจ ทางเศรษฐกิจได้โดยไม่เสียงาน

6. การเปรียบเทียบกันได้ (Comparability) การ ให้ข้อมูลทางการบัญชีที่ทำให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ถึง ความเหมือน และความแตกต่างกันภายในกิจการเดียวกัน หรือกับของกิจการอื่นย่อมเป็นประโยชน์

7. ความสมบูรณ์ (Completeness) ข้อมูลทั้งหลาย ทั้งปวง ควรจะต้องนำเสนอทั้งหมด วัตถุประสงค์ข้อนี้มัก เรียกกันว่า การเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ (Adequate Disclosure) ทั้งนี้ นอกจากการเสนอข้อมูลมากเกินไปก็จะ ไม่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้ การให้รายละเอียดมากเกินไปจะทำให้ ข้อมูลที่มีความสำคัญถูกปิดบังไว้และไม่มีความเด่นชัด

กรอบแนวคิดการวิจัย

เรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย “แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม”
ที่มา: จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคณะผู้วิจัย

วิธีการวิจัย

หน่วยตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการเลือก หน่วยตัวอย่างในการวิเคราะห์ระดับบุคคลข้างต้น ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (1) วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปผลไม้และ อาหาร (2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่ เกี่ยวข้อง โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (sampling) แบบไม่ใช้ ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-probability Selection Sampling) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อให้ สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม รวมมี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 10 คน เป็น ผู้นำและสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกร จำนวน 10 คน เนื่องจาก เป็นกลุ่มคนที่เข้าใจบริบท ความเป็นมา ปัญหา วิถีชีวิต และความต้องการของกลุ่มคนเป็นอย่างดี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การวิเคราะห์เอกสาร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และระบบบัญชีการเงินของชุมชน

2) แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม

3) แบบสังเกต ประกอบด้วย (1) ด้านการกระทำ

สังเกตวิถีการดำเนินชีวิต ลักษณะครอบครัว ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชน (2) แบบแผนในการจัดทำ หรือกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การครอบครองทรัพย์สินของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กระบวนการดำเนินงาน ระบบเศรษฐกิจ ครัวเรือนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และ (3) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชี

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และนำไปสู่ การวิเคราะห์แนวทางการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนที่เหมาะสมต่อไป โดยเริ่มต้นจากการจัดระเบียบ ข้อมูล เนื่องจากข้อมูลมีที่มาจากหลากหลายแหล่ง ทั้งการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สังเกตทำที่ น้ำเสียง พฤติกรรม การแสดงออกต่าง ๆ ระหว่างการสัมภาษณ์ เอกสาร และ

เว็บไซต์ เป็นต้น ซึ่งการจัดระเบียบข้อมูลนั้น คณะผู้วิจัยได้เริ่มทำตั้งแต่ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างการเก็บข้อมูล และหลังการเก็บข้อมูล จากนั้นคณะผู้วิจัยจะทำการลงรหัสข้อมูล เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นระบบ ไม่สูญหาย ส่วนการแสดงผลข้อมูลและหาข้อสรุป จะแสดงผลข้อมูลในลักษณะของการอธิบาย บรรยาย โดยเริ่มทำตั้งแต่ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบภายใน เสนอคำอธิบาย หรือข้อสรุปจากมุมมองที่หลากหลาย จากผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้าน และทำการตรวจสอบภายนอก ด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยประยุกต์ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

ผลการศึกษา

จากการวิจัยแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน

สภาพบริบท วิถีชีวิตชุมชน “คลองมหาสวัสดิ์” หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า คลองขุด เป็นคลองประวัติศาสตร์ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยเป็นคลองที่ถูกขุดขึ้นในปี พ.ศ. 2402 ชาวบ้านในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพการเกษตรทำสวนผลไม้ ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำหรืออยู่ตามเรือสวนไร่นา คลองแห่งนี้จึงเปรียบเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงชุมชนมานับร้อยปี

ชาวบ้านในชุมชนได้รวมตัวกัน พัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 มีการจัดการการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แม้จะมีหยุดชะงักไปบ้างในช่วงน้ำท่วมใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2554 จากอุทกภัยครั้งนั้นทำให้บ้านเรือนและเรือสวนไร่นาเสียหายครั้งใหญ่ แต่คนในชุมชนก็ช่วยกันพลิกฟื้นกลับมา และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเรือชมคลองอยู่ที่บริเวณวัดสุวรรณาราม โดยเรือนำเที่ยวเป็นเรือของชาวบ้าน เรือลำหนึ่งสามารถนั่งได้สูงสุด 6 คน ระยะเวลาการท่องเที่ยวไม่ได้จำกัดเวลา ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละจุดเราจะใช้เวลาเดินหรือหยุดถ่ายรูปกันมากน้อยแค่ไหน หลังจากขึ้นเรือจุดแรกที่คนนิยมไปแวะ คือ “นาบัว” ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ ปลูกดอกบัวพันธุ์สัตตบพูน นักท่องเที่ยวสามารถชมดอกบัวอยู่บนศาลาริมน้ำ หรือลงเรือพายลำเล็กลงไปชมบัวใกล้ ๆ

หลังจากนั้น จุดที่ 2 เป็น “บ้านพักข้าว” มีการนำพักข้าวไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ น้ำพักข้าวเพื่อสุขภาพ สบู่ โลชั่น และเย็นตาโฟซอสพักข้าว เป็นต้น

ต่อมา จุดที่ 3 คือ “สวนกล้วยไม้” มีแปลงปลูกกล้วยไม้สวย ๆ หลากสีส่น โดยส่วนใหญ่เป็น กล้วยไม้ตระกูลหวาย ซึ่งมีทั้งสีเหลือง ม่วง แดง นอกจากนั้นยังมีพันธุ์อื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก มีการอธิบายเรื่องวิธีการปลูก ดูแลรักษาและพันธุ์กล้วยไม้ที่ปลูกในสวน รวมถึงให้นักท่องเที่ยวสามารถซื้อพันธุ์ไม้กลับบ้าน

สุดท้าย จุดที่ 4 “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร” เป็นสวนเกษตรผสมผสานบนเนื้อที่กว่า 40 ไร่ ซึ่งจัดสรรเป็นที่นา และสวนผลไม้ที่ปลูกผสมผสานกันหลายชนิด เป็นผลไม้ขึ้นชื่อของนครปฐม และให้นักท่องเที่ยวแวะนั่งรถอีแต่น เที่ยวชมสวน

สุดท้าย จุดที่ 5 ไปที่ “กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์” ณ บ้านศาลาดิน เพื่อเรียนรู้การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรของชุมชนหลากหลาย ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอผลการวิจัยการจัดทำระบบบัญชีสองกลุ่ม คือ (1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร และ (2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ ทั้งในส่วนของสภาพปัจจุบันในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และแนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน

สภาพปัจจุบันในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์
1. การรวบรวมจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงิน	ไม่มีการรวบรวมจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงินไว้อย่างเป็นระบบ	มีการจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงินเกี่ยวกับการรับเงินสดและจ่ายเงินสด
2. การบันทึกรายการทางการเงิน	มีการจดรายการทางการเงินในสมุด	มีการบันทึกรายการทางการเงินโดยจัดทำเป็นสมุดรับจ่าย และคงเหลือเป็นประจำวัน และสรุปยอดรวมทุกเดือน
3. การแยกประเภทบัญชี	มีการแยกประเภทบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินตามกิจกรรมการท่องเที่ยว และมีการแยกประเภทบัญชีการรับเงินและจ่ายเงินตามชนิดของสินค้า	มีการแยกประเภทบัญชีรับจ่ายในแต่ละกิจกรรม
4. การจัดทำรายงานในรูปการเงิน	ไม่มีการสรุปรายรับรายจ่ายเพื่อจัดทำงบการเงิน	มีการจัดทำรายงานในรูปแบบงบการเงิน โดยการสรุปรายรับ รายจ่าย และยอดคงเหลือประจำวัน รวมถึงมีการสรุปรายงานทางการเงินเป็นประจำทุกเดือน

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนข้างต้น เกี่ยวกับการรวบรวมจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงิน การบันทึกรายการทางการเงิน การแยกประเภทบัญชี และการจัดทำรายงานในรูปการเงิน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การรวบรวมจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงิน

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร ไม่มีการรวบรวมจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงินไว้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญในการจัดเก็บเอกสารทางการเงิน ประกอบกับคนที่ดูแลเอกสารทางการเงินเป็นผู้สูงอายุ จึงไม่สะดวกใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ มีการจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงินเกี่ยวกับการรับเงินสดและจ่ายเงินสด ได้แก่ ยอดขายสินค้าที่ขายได้ในแต่ละวัน เช่น ข้าวตัง ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวกล้อง ข้าวหอมมะลิ ไข่เค็มเสริมไอโอดีน และผลไม้แปรรูปต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนรายจ่าย ได้แก่ ค่าวัตถุดิบ และค่าแรงงาน

1.2 การบันทึกรายการทางการเงิน

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร มีการจดรายการทางการเงินในสมุด เช่น สมุดเงินยืมของสมาชิก โดยบันทึกเกี่ยวกับวันที่ยืม ชื่อผู้ยืม และจำนวนเงินที่ยืม รวมถึงการจ่ายดอกเบี้ย ซึ่งคิดอัตรา

ดอกเบี้ยกับสมาชิก ร้อยละ 1 ต่อเดือน อีกส่วนหนึ่งเป็นสมุดบันทึกรายการการจ่ายเงินในแต่ละวัน

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ กลุ่มมีการบันทึกรายการทางการเงินโดยจัดทำเป็นสมุดรับจ่าย และคงเหลือเป็นประจำวัน และสรุปยอดรวมทุกเดือน

1.3 การแยกประเภทบัญชี

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร มีการแยกประเภทบัญชีการรับเงินและการจ่ายเงินตามกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น เช่น การลงเรือท่องเที่ยวชมคลองมหาสวัสดิ์ นาบัว การนั่งรถอีแต่นเที่ยวชมสวนผลไม้ และมีการแยกประเภทบัญชีการรับเงินและจ่ายเงินตามชนิดของสินค้า ได้แก่ สินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่มสมาชิก เช่น เมี่ยงใบบัว ขนมหึง ชาดอกบัว และกล้วยตาก อีกส่วนหนึ่งเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่คนนอกกลุ่มมาฝากขาย เช่น ผลไม้เชื่อม แฉ่ม กล้วยตาก และผลไม้อบแห้ง นอกจากนั้น มีสินค้าที่ไม่ได้จัดทำรายการประเภทบัญชี ได้แก่ สินค้าจักสาน เช่น พัด ตะกร้า งาม หมวก และดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น ชุมชนได้นำผลไม้สดต่าง ๆ มาจำหน่ายร่วมด้วย

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ กลุ่มมีการแยกประเภทบัญชีรับจ่ายในแต่ละกิจกรรมโดยการแยกรายได้ ค่าใช้จ่าย ซึ่งค่าใช้จ่าย ได้แก่ ค่าแรง ค่าวัสดุ และอื่น ๆ

1.4 การจัดทำรายงานในรูปการเงิน

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร ไม่มีการสรุปรายรับรายจ่ายเพื่อจัดทำงบการเงิน เนื่องจากไม่มีบุคลากรเพียงพอ และสมาชิกที่สามารถทำรายงานได้ก็มีการกินนอกเหนือจากกิจกรรมภายในกลุ่ม แต่มีการรวบรวมเอกสารและจัดทำรายงานในรูปการเงินและการบัญชีเพื่อเข้าประกวดวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของจังหวัด แต่ไม่ได้รับรางวัลเนื่องจากข้อมูลดังกล่าวยังไม่เป็นระบบ

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ กลุ่มมีการจัดทำรายงานในรูปแบบงบการเงิน โดย

การสรุปรายรับ รายจ่าย และยอดคงเหลือประจำวัน รวมถึงมีการสรุปรายงานทางการเงินเป็นประจำทุกเดือน แต่ไม่เคยทำยอดสรุปรายงานในรูปของงบการเงินรายปี

ตอนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน

จากการลงสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์ สามารถสรุป ปัญหาและอุปสรรคได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมหาสวัสดิ์
1. เงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่ม	ไม่มีปัญหาเงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่ม เนื่องจากอาศัยความไว้นื้อเชื่อใจกันในกลุ่มสมาชิก	ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่ม สามารถบริหารจัดการภายในกลุ่มได้เป็นอย่างดี
2. สินค้าคงคลังภายในกลุ่ม	มีปัญหา คือ ไม่มีการจดบันทึกครอบคลุมตามสินค้าทั้งหมด แต่มีการนับสินค้าคงเหลือ เพื่อจ่ายเงินให้สมาชิกและผู้ที่น่าสินค้ามาฝากขาย	ไม่มีปัญหา เนื่องจากมีการออกใบเสร็จหลักฐานการรับจ่าย และตัดบัญชีสินค้าคงเหลือกับสมาชิกภายในกลุ่มได้
3. ลูกหนี้การค้าภายในกลุ่ม	มีปัญหา คือ ไม่มีการรวบรวมเอกสารหลักฐาน สัญญาในการกู้ยืมเงิน มีเพียงแต่การจดบันทึกลงในสมุดผู้กู้	มีปัญหา คือ ไม่สามารถเก็บเงินจากลูกหนี้ของได้ทั้งหมด
4. การบันทึกรายรับ รายจ่าย	มีปัญหา คือ ไม่มีความต่อเนื่องในการบันทึก รายรับ รายจ่ายของกลุ่ม	ไม่มีปัญหาการบันทึกรายรับ รายจ่าย
5. เอกสารประกอบการบันทึกบัญชีภายในกลุ่ม	มีปัญหา คือ ไม่มีการจัดเก็บเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีอย่างครบถ้วน มีการจดบันทึกเพื่อเตือนความทรงจำเท่านั้น	ไม่มีปัญหาเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีภายในกลุ่ม

จากตารางที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนข้างต้น เกี่ยวกับเงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่ม สินค้าคงคลังภายในกลุ่ม ลูกหนี้การค้าภายในกลุ่ม การบันทึกรายรับ รายจ่าย และเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีภายในกลุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่ม

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร เงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่ม พบว่า ไม่มีปัญหาเรื่องดังกล่าว เนื่องจากอาศัยความไว้นื้อเชื่อใจกันในกลุ่มสมาชิก ซึ่งเป็นคนที่รู้จักกันมานานอยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยใช้วิธีการ คือ เมื่อสมาชิกมาส่งของจะมีการ

บันทึกลงในใบส่งของ โดยระบุวันที่ส่ง และจำนวนที่ฝากขายว่ามีกี่ชิ้น และรวมเป็นจำนวนเงินเท่าไร เพื่อประธานกลุ่มเป็นผู้ลงลายมือชื่อในใบส่งของนั้น เพื่อให้สมาชิกนำกลับไปเป็นหลักฐาน และนำมาขอรับเงินจากการนำสินค้ามาฝากขายในครั้งต่อไป ทั้งนี้ ประธานกลุ่มจะหักเงินจากยอดขาย ร้อยละ 10 โดยจะนำไปใช้จ่ายในงานสาธารณะประโยชน์ เช่น การซื้อของแจกเด็กในวันเด็กแห่งชาติ ที่จัดขึ้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ และนำไปเลี้ยงอาหารให้กับผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุ

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ กลุ่มไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่ม สามารถบริหารจัดการภายในกลุ่มได้เป็นอย่างดี

2.2 สินค้าคงคลังภายในกลุ่ม

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร มีปัญหาสินค้าคงคลังภายในกลุ่ม คือ ไม่มีการจัดบันทึกครอบคลุมาตามสินค้าทั้งหมด และมีสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ขายสินค้าหลายคน ซึ่งไม่มีการทำบัญชีบันทึกจำนวนสินค้า และตัดยอดจำนวนสินค้าเมื่อขายออก แต่มีการนับสินค้าคงเหลือ เพื่อจ่ายเงินให้สมาชิกและผู้ที่มาสินค้ามาฝากขาย

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ กลุ่มสามารถจัดการเกี่ยวกับสินค้าคงคลังได้โดยไม่มีปัญหาอะไร เนื่องจากมีการออกใบเสร็จหลักฐานการรับจ่าย และตัดบัญชีสินค้าคงเหลือกับสมาชิกภายในกลุ่มได้

2.3 ลูกหนี้การค้าภายในกลุ่ม

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร ลูกหนี้การค้าภายในกลุ่ม พบว่า มีปัญหา คือ ไม่มีการรวบรวมเอกสาร หลักฐาน สัญญาในการกู้ยืมเงิน มีเพียงแต่การจดบันทึกลงในสมุดผู้กู้ โดยมีรายละเอียดของวันที่กู้ จำนวนเงินที่กู้ ผู้กู้ และมีเงื่อนไขในการกู้ยืมเงิน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) สมาชิกต้องไม่กู้ยืมเงินนอกระบบอื่น ๆ ถ้าตรวจพบจะตัดสิทธิ์การกู้ยืมเงิน (2) ดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน โดยต้องจ่ายทุกสิ้นเดือน ซึ่งสมาชิกต้องจ่ายเงินให้กับกลุ่มแบ่งเป็นหนี้ที่กู้ยืม ดอกเบี้ย และเงินฝากสัจจะเดือนละ 100 บาท และ (3) กรณีที่สมาชิกกู้ยืมเงินไปแล้ว แต่ต้องการกู้ยืมเงินเพิ่มสามารถทำได้ โดยการตกลงพูดคุยกับสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ทำการกู้ยืมเงิน เพื่อขอใช้สิทธิ์คน ๆ นั้น แต่หากมีปัญหาเกิดขึ้นคนให้สิทธิ์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบหนี้สินที่เกิดขึ้นทั้งหมด

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ ปัญหาลูกหนี้ของกลุ่ม คือ ไม่สามารถเก็บเงินจากลูกหนี้ได้ทั้งหมด แต่ทางกลุ่มมีระบบบัญชีเพื่อสามารถทราบจำนวนเงิน จำนวนงวดของลูกหนี้ภายในกลุ่มได้

2.4 การบันทึกการขาย รายจ่าย

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร การบันทึกการขาย รายจ่าย พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับความต่อเนื่องในการบันทึกข้างต้น เนื่องจากเคยจดบันทึกในลักษณะเป็นเงินสดรับจ่ายประจำวันอย่างง่าย

แต่ปัจจุบันทำเฉพาะการแยกเก็บเงินสดเพื่อจ่ายเท่านั้น แต่ไม่มีการบันทึก

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ ไม่มีปัญหาการบันทึกการขาย รายจ่าย เนื่องจากมีการบันทึกการรับเงินและการจ่ายเงินเป็นประจำทุกวัน และสรุปเป็นรายเดือน

2.5 เอกสารประกอบการบันทึกบัญชีภายในกลุ่ม

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร เอกสารประกอบการบันทึกบัญชีภายในกลุ่มพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับไม่มีการจัดเก็บเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีอย่างครบถ้วน มีการจดบันทึกเพื่อเตือนความทรงจำเท่านั้น แต่ไม่มีการจัดเก็บเอกสาร บันทึก ทำสำเนาไว้ใช้อ้างอิงในกลุ่ม เนื่องจากอาศัยความไว้วางใจระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเป็นหลัก

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ ไม่มีปัญหาเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีภายในกลุ่ม เนื่องจากมีการเก็บเอกสารข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ตอนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน

จากสภาพปัจจุบันในการทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และปัญหา อุปสรรคในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนดังกล่าว มีแนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

3.1 การรวบรวมจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงิน

1) ควรจะมีผู้รับผิดชอบในการรวบรวมเก็บข้อมูลรายการทางการเงินโดยตรง ให้สมาชิกในกลุ่มเป็นผู้จัดทำ โดยจะต้องทำการจัดเก็บเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ให้ครบถ้วน เป็นระบบ และต่อเนื่อง เช่น สัญญา เอกสารของผู้กู้ การลงนาม และบุคคลค้ำประกัน

2) มีการออกเอกสารการรับเงินและจ่ายเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มทุกครั้งที่มีการซื้อขาย

3) มีการออกเอกสารการรับเงินและจ่ายเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มทุกครั้งที่มีการกู้ยืมเงิน

3.2 การบันทึกรายการทางการเงิน

การออกแบบฟอร์มในรูปของเอกสาร เพื่อสามารถตรวจสอบและคำนวณ เพื่อเป็นข้อมูลในการ

ดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และสามารถที่จะนำข้อมูลนั้น ๆ มาใช้ได้โดยง่าย และรวดเร็ว

3.3 การแยกประเภทบัญชี

ควรมีการออกแบบฟอร์มแยกประเภทบัญชีตามชนิดของกลุ่มสินค้า โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ อาหาร และขนม

3.4 การจัดทำรายงานในรูปการเงิน

ควรมีการจัดทำรายงานงบการเงินในส่วนรายได้ และค่าใช้จ่ายประจำทุกเดือน เพื่อที่จะเป็นผลสรุปในวันสิ้นปี และนำมาเป็นข้อมูลในการแสดงผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และเป็นข้อมูลในการศึกษาของภาครัฐและเอกชน และผู้สนใจ ตลอดจนการส่งประกวดการพัฒนาแบบบัญชีวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านในจังหวัดนครปฐม

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดทำระบบบัญชีวิสาหกิจชุมชน (2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน (3) แนวทางการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาพบว่า

ส่วนที่ 1 สภาพปัจจุบันในการจัดทำระบบบัญชีวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน สมาชิกและหุ้น การดำเนินธุรกิจ ความพร้อมด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน

พบว่า วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ มีการจัดทำระบบบัญชีครบถ้วน โดยมีการรวบรวมจัดเก็บข้อมูลรายการทางการเงิน การบันทึกรายการทางการเงิน การแยกประเภทบัญชี และการจัดทำรายงานทางการเงิน ส่วนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร พบว่า ไม่มีการจัดทำระบบบัญชีเกี่ยวกับการรวบรวมจัดเก็บข้อมูลรายงานทางการเงิน และไม่มีการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปผลไม้และอาหาร สภาพทั่วไปในปัจจุบันในการทำระบบบัญชี

เกี่ยวกับสมาชิก การดำเนินธุรกิจ และความพร้อมด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปผลไม้และอาหาร

สรุปได้ว่า ยังไม่มีการรวบรวมจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการจดบันทึกรายการทางการเงินต่าง ๆ ไว้ในสมุดเพื่อเป็นข้อมูลทางการเงิน มีการแยกประเภทบัญชี การรับเงินและการจ่ายเงินตามกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการแยกประเภทการรับเงินและจ่ายเงินตามชนิดของสินค้า เป็นแบบเตือนความจำเพื่อใช้ในการจ่ายเงินตามยอดขายให้สมาชิกในกลุ่ม ไม่มีการสรุปรายรับรายจ่าย และไม่มีการจัดทำงบการเงิน

2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ สภาพทั่วไปในปัจจุบันในการทำระบบบัญชีเกี่ยวกับสมาชิก การดำเนินธุรกิจ และความพร้อมด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์

สรุปได้ว่า มีการจัดเก็บข้อมูลรายงานทางการเงินเกี่ยวกับการรับเงินและการจ่ายเงิน มีการบันทึกรายการทางการเงินโดยจัดทำเป็นสมุดรับเงินและจ่ายเงิน แสดงถึงยอดคงเหลือ ในแต่ละวัน มีการสรุปยอดทุกวัน และมีการสรุปยอดการรับเงินและจ่ายเงินเป็นประจำทุกเดือน มีการแยกประเภทบัญชีรับจ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสะดวกในการจัดสรรรายได้และค่าใช้จ่ายให้กับสมาชิกในชุมชน มีการจัดทำรายงานรูปแบบงบการเงิน ที่เข้าใจง่าย โดยการสรุปรายรับ รายจ่าย แสดงยอดคงเหลือของเงินสดเป็นประจำทุกวัน รวบรวมทำรายงานเพื่อแสดงยอดเงินสดคงเหลือสำหรับเดือน

ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย เงินสดหมุนเวียน สินค้าคงคลัง ลูกหนี้การค้า การบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่าย และ เอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

พบว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร มีปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมเอกสาร หลักฐานสัญญาในการกู้ยืมเงิน มีเพียงแต่การจดบันทึกลงในสมุดผู้กู้ มีปัญหาเกี่ยวกับความต่อเนื่องในการบันทึกการรับและรายจ่าย และปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ส่วนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บเงินจากลูกหนี้ได้ไม่ทั้งหมด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปผลไม้และอาหาร ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินสดหมุนเวียนเนื่องจากสมาชิกในกลุ่มใช้ความไว้วางใจกัน โดยมีการจดบันทึกเกี่ยวกับเงินสดในสมุดรับจ่าย โดยมีประธานกลุ่มเป็นผู้ดูแลลงลายมือชื่อเป็นหลักฐาน เพื่อนำมาขอรับเงินจากการนำสินค้ามาฝากขาย และมีการหักค่าใช้จ่ายร้อยละ 10 ของยอดขาย เพื่อนำมาใช้จ่ายสาธารณะประโยชน์ให้กับชุมชน สำหรับสินค้าที่สมาชิกในกลุ่มนำมาฝากขาย สมาชิกจะบันทึกการนำสินค้ามาฝากขายเอง โดยประธานกลุ่มจะลงลายมือชื่อให้ และเมื่อมารับค่าสินค้าจะมีการตรวจนับสินค้าคงเหลือ และจ่ายค่าสินค้าให้กับสมาชิกเท่านั้น ลูกหนี้ภายในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งจะพบปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมและจัดเก็บเอกสาร การทำสัญญาในการกู้ยืมเงินซึ่งทางกลุ่มไม่มีการดำเนินการด้านนี้ มีเพียงแต่การจดบันทึกไว้ในสมุดกลางของชุมชน แต่มีระเบียบต่าง ๆ เป็นส่วนกลาง และมีการประกาศข้อตกลงร่วมกันของชุมชนเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้กู้ เช่น ต้องไม่กู้เงินนอกระบบอื่น ๆ อัตราดอกเบี้ยคิดร้อยละ 1 ต่อเดือน และฝากเงินสัจจะกับทางกลุ่มเดือนละ 100 บาท เป็นต้น และในการบันทึกรายรับ รายจ่าย ของกลุ่มมีการบันทึกเพียงยอดรวบรวมในแต่ละวัน และยอดจ่ายรวมในแต่ละวันเท่านั้น เนื่องจากไม่มีเวลาในการจดบันทึกอย่างละเอียด ในการจัดเก็บเอกสารการบันทึกบัญชีภายในกลุ่ม ไม่มีการจัดเก็บเอกสารอย่างครบถ้วน มีเพียงการจดบันทึกความจำเท่านั้น

ดังนั้น ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบบัญชีของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปผลไม้และอาหาร สามารถสรุปได้ดังนี้ **ด้านเงินสดหมุนเวียน** ไม่มีปัญหาเนื่องจากอาศัยความไว้วางใจกันในกลุ่มสมาชิก **ด้านสินค้าคงคลัง** มีปัญหาเกี่ยวกับการจำนวนสินค้าที่รับมาขาย ไม่มีการจดบันทึก แต่เป็นการเซ็นชื่อรับสินค้า หากไม่เอกสารการรับสินค้ามาก็จะมีปัญหาในการนับสินค้าคงเหลือ เพื่อจ่ายเงินให้สมาชิกที่ฝากขายได้ **ลูกหนี้การค้า** มีปัญหาเกี่ยวกับการไม่รวบรวมเอกสาร หลักฐาน ไม่มีการทำสัญญาเงินกู้ มีเพียงแต่การจดบันทึกลงในสมุดของผู้ดูแลบัญชีของวิสาหกิจชุมชนเท่านั้น ด้านการบันทึกรายรับ รายจ่าย มีปัญหาเรื่องการ ไม่มีความต่อเนื่องในการบันทึกบัญชี **ด้านเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี** มีปัญหาในการจัดเก็บเอกสารการบันทึกบัญชียังไม่ครบถ้วน

ไม่สะดวกในการค้นหาหลักฐาน การจัดเก็บยังไม่เป็นระบบ มีเพียงการจดบันทึกความจำ เท่านั้น

2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ เกี่ยวกับเงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่มนั้น ไม่มีปัญหาเนื่องจากสามารถบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี และมีผู้ทำบัญชี มีการจดบันทึกข้อมูลสำคัญได้อย่างเป็นระบบ สำหรับสินค้าคงคลังใช้วิธีรับสินค้าและออกเอกสารหลักฐานการรับสินค้าให้ เมื่อมีการขายทางบัญชีก็จะมีการบันทึกการขาย และตรวจนับสินค้าคงเหลือ เพื่อจ่ายเงินค่าสินค้าให้กับสมาชิกของชุมชน การบันทึกการรับเงินและจ่ายเงินของกลุ่มจะมีการบันทึกการรับจ่าย รายวัน และมีการสรุปการรายรับ รายจ่ายรายเดือน ซึ่งหัวหน้ากลุ่มจะทราบผลการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านทุก ๆ เดือน และการจัดเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีภายในกลุ่มแม่บ้านนั้น มีสมาชิกที่ทำบัญชีจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ครบถ้วน สะดวกกับการค้นหาเอกสารหลักฐาน

ดังนั้น ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบบัญชีของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ สามารถสรุปได้ดังนี้ **ด้านเงินสดหมุนเวียน** ไม่มีปัญหาสามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับเงินสดรับเงินสดจ่ายได้เป็นอย่างดี **ด้านสินค้าคงคลัง** ไม่มีปัญหา เนื่องจากมีการออกเอกสารหลักฐานในการรับสินค้า และตรวจนับสินค้าคงเหลือ เพื่อชำระสินค้าให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ **ด้านลูกหนี้** การเก็บรวบรวมหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ไม่มีปัญหา แต่จะมีปัญหาด้านการติดตามชำระหนี้ของลูกหนี้ ทำให้มีจำนวนลูกหนี้สะสมค้าง **ด้านการบันทึกการรับ รายจ่าย** ไม่มีปัญหา สามารถบันทึกการรับจ่ายเงินได้อย่างเป็นระบบ **ด้านเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี** ไม่มีปัญหา เนื่องจากมีการจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ ค้นหาได้อย่างสะดวก

ส่วนที่ 3 แนวทางการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม

พบว่าข้อมูลจากสภาพปัจจุบันในการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน นำไปสู่แนวทางการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (1) การให้ความรู้ และสนับสนุนช่วยเหลือในการวางระบบการจัดเก็บเอกสารข้อมูลทางการเงิน โดยการออกแบบฟอร์มที่เกี่ยวข้อง จัดแฟ้มต่าง ๆ

ในการเก็บข้อมูล เป็นการนำร่อง เพื่อนำไปสู่การบันทึก การรับ-จ่าย อย่างเป็นระบบให้มีความสะดวกรวดเร็ว ไม่ซับซ้อน สามารถเก็บเป็นข้อมูล สะดวกต่อการค้นหา และใช้เป็นหลักฐานเอกสาร ในการรายงานทางการเงิน ให้กับกรรมการวิสาหกิจ และสมาชิกชุมชนได้ อย่างถูกต้อง และ (2) การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบทางบัญชีการเงิน เพื่อเก็บข้อมูลและจัดทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง จนสามารถเข้าสู่ระบบบัญชีที่เป็นประโยชน์กับวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม ได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปการวิเคราะห์และการสรุปผลการวิจัย จึงขออภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันในการทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีการจัดทำบัญชีแบบง่าย เข้าใจเกี่ยวกับการบัญชีที่มีการจดบันทึกเดือนความจำ โดยการจดบันทึกเงินสดรับเงินสดจ่าย และมีการจดบันทึกการรับสินค้า การออกเอกสารในการรับสินค้า และตรวจนับสินค้าคงเหลือ เพื่อชำระหนี้กันระหว่างสมาชิก มีตัวแทนสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ใหญ่ที่ให้ความเคารพนับถือกันภายในกลุ่มที่ได้รับความไว้วางใจในการดูแลเงินสดรับและเงินสดจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บันเญ ศรีแก้ว และคณะ เรื่องการพัฒนารูปแบบบัญชีการเงินวิสาหกิจชุมชน ทอผ้าสีธรรมชาติ : กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านหนองวัว ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่ากลุ่มแม่บ้าน ไม่ได้ใช้สมุดรายวันทั่วไป สมุดรายวันชื่อ สมุดรายวันขาย บัญชีแยกประเภททั่วไป งบกำไรขาดทุน งบแสดงฐานะการเงิน และงบกระแสเงินสด แต่ใช้สมุดเงินสดรับ สมุดเงินสดจ่าย และบัญชีลูกหนี้รายตัว ในการบันทึกรายการที่เกิดขึ้น (Srikaew.B., Piyanatthun V., Buddhadam.P, 2016) และงานวิจัยของ ศุภลักษณ์ จงชนาธิโร เรื่องแนวทางการจัดทำบัญชีที่เหมาะสมสำหรับวิสาหกิจชุมชน ผู้ผลิตเคหะสิ่งทอจากผ้าฝ้ายทอมือ ในอำเภอสนักำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านสภาพการจัดทำบัญชีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการจัดทำบัญชีด้วยมือโดยற்றுญิกประจำกลุ่มเป็นผู้จัดทำ ผู้ทำบัญชีไม่มีประสบการณ์ด้านการทำบัญชี ไม่มีการบันทึก และตรวจนับสินค้าคงเหลือ แต่มีการออกใบเสร็จรับเงินทุกครั้งที่มีการขายสินค้า ไม่มีการจัดเก็บเอกสารเป็นหมวดหมู่ ไม่มีการแยกประเภทเอกสาร แต่จัดเก็บเอกสารทุกประเภทในแฟ้มเดียวกัน และยังพบ

อีกว่าชุมชนส่วนใหญ่รู้สึกว่าการจัดทำบัญชีมีความยุ่งยาก เสียเวลา เพราะผู้ทำบัญชีไม่มีความรู้ด้านบัญชีมาก่อน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็ตระหนักและรับรู้ถึงประโยชน์ของการจัดทำรายงานทางการเงิน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงต้องการพี่เลี้ยงภาครัฐเข้ามาดูแลการจัดทำบัญชีของกลุ่มอย่างใกล้ชิด หรือมีการจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาทำบัญชีให้ (Chongchanitsit.S., (2012))

ส่วนวิสาหกิจชุมชนที่มีการจัดระบบการทำงาน โดยมีสมาชิกเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายให้กับชุมชน จะมีการบันทึกบัญชีแยกประเภท มีการสรุปรายรับรายจ่ายเป็นรายวัน และสรุปบัญชีรายเดือน จัดแยกลูกหนี้รายตัว บันทึกการรับสินค้า จัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ พร้อมกับการพัฒนาไปสู่การออกงบการเงิน ให้กับชุมชนได้ทราบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขเกษม ลางกุลเสน ศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มร้านค้าชุมชน ตำบลสันดอนแก้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า ร้านค้าชุมชนมีระบบการบันทึกบัญชีแบบรายรับ-รายจ่าย ไม่มีการควบคุมปริมาณสินค้า ผู้ที่เกี่ยวข้องในการบันทึกบัญชีไม่มีความรู้และขาดทักษะด้านบัญชี การบันทึกจึงเป็นไปในลักษณะการจดบันทึกช่วยจำตามความเข้าใจของผู้บันทึก (Langkusen.S,(2011))

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการทำบัญชีของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมสินค้าคงเหลือ เนื่องจากไม่มีการจดบันทึก และเก็บหลักฐานที่รัดกุม ปัญหาเกี่ยวกับการไม่รวบรวมเอกสารหลักฐาน ไม่การทำสัญญาเงินกู้ มีแต่การจดบันทึกในสมุดอย่างง่ายเท่านั้น ปัญหาเกี่ยวกับลูกหนี้ในการไม่รวบรวมเอกสารหลักฐาน ไม่มีการทำสัญญาเงินกู้ นอกจากนั้นยังมีปัญหาเนื่องจากลูกหนี้บางรายไม่สามารถเก็บเงินได้ ปัญหาด้านเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี การจัดเก็บยังไม่เป็นระบบ การค้นหาเอกสารจึงเป็นได้ยาก ค้นหาไม่สะดวก และมีการสูญหายของเอกสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และคณะ เรื่อง การศึกษาระบบบัญชีสำหรับกลุ่มผู้ผลิตโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่ากลุ่มผู้ผลิตโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จัดทำบัญชีอย่างง่าย โดยแสดงรายการรับและรายการจ่ายเท่านั้น ไม่มีการนำตัวเลขมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจอื่น ๆ นอกจากนั้นส่วนใหญ่

ไม่ต้องการระบบบัญชีที่มีความซับซ้อน และไม่เห็นความสำคัญของการนำข้อมูลทางบัญชีมาประกอบการตัดสินใจ มีเพียงกลุ่มผู้ผลิตที่เป็นวิสาหกิจชุมชนเท่านั้นที่มีการจัดทำบัญชี แต่ไม่มีการนำตัวเลขทางบัญชีมาวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ (Jensirisak.S., and Phahamonto.S., 2011) **วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการจัดทำระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน** พบว่า การนำไปสู่การพัฒนาการจัดทำระบบบัญชี เพื่อช่วยสนับสนุนให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สมาชิกมีความต้องการรูปแบบบัญชีการเงินที่เข้าใจง่าย มีช่องกรอกข้อมูลที่ไม่ซับซ้อน มีรายการบัญชีที่ไม่ยุ่งยาก และอยากให้อำเภอบางส่วน พร้อมกับการช่วยดำเนินการเป็นตัวอย่าง จนกระทั่งผู้รับผิดชอบทางบัญชีสามารถกรอกข้อมูลและบันทึกบัญชีได้ โดยเริ่มจากการจัดเก็บข้อมูล เอกสารหลักฐาน และบันทึกรายการ เช่น สมุดเงินสดรับ – เงินสดจ่าย สมุดแยกประเภทต่าง ๆ บัญชีลูกหนี้ บัญชีสินค้างเหลือ เป็นต้น โดยการเข้าไปช่วยเริ่มออกแบบ จัดทำให้เป็นระบบ เป็นตัวอย่าง และระบบบัญชีที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับการบริหารจัดการให้กับวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรได้จริง โดยมีการติดตามให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ อย่างต่อเนื่อง โดยต้องคำนึงถึงบริบทในแต่ละชุมชน ศักยภาพของผู้ทำบัญชี และดำเนินการอย่างเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนและช่วยลดภาระงานให้ชุมชน เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของงานด้านบัญชีที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบจากการวิจัยข้างต้น โดยข้อเสนอแนะในภาพรวม ประกอบด้วย 2 ส่วน ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน การกำกับดูแล และติดตามผล จาก

ภาครัฐหรือภาคเอกชน โดยการอบรมให้ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการบัญชี และติดตามระบบบัญชีอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ให้ชุมชนได้มีความรู้และช่วยเริ่มการวางระบบบัญชีให้กับผู้ที่มีหน้ารับผิดชอบ ในการดูแลเกี่ยวกับรายรับ รายจ่าย สมุดแยกประเภทต่าง ๆ การสรุปรายงานทางการเงิน ตลอดจนการจัดเก็บเอกสาร ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของระบบบัญชี เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพิ่มมากขึ้น

2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ ควรจัดทำคู่มือ/แบบฟอร์มตัวอย่างที่เหมาะสม เป็นต้นแบบ ตามระบบบัญชี เช่น ตัวอย่างของสมุดเงินสดรับ – เงินสดจ่าย ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนสินค้างเหลือ และวิธีการจัดเก็บเอกสาร วิธีการบันทึกบัญชี เป็นต้น เพื่อสะดวกสำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ที่สะดวกใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูล

3) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ ควรพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการบันทึกบัญชีอย่างง่าย และจัดอบรมให้สามารถใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ต่อการสรุปทางการบัญชี เพื่ออำนวยความสะดวกให้วิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี เนื่องจากชุมชนที่มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีของชุมชน ควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีศักยภาพในการดำเนินงานจากข้อมูลทางการบัญชีเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรจัดทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยกับวิสาหกิจชุมชน โดยการจัดอบรมให้ความรู้ และพัฒนาระบบบัญชีที่เหมาะสมร่วมกัน สามารถนำการพัฒนาบบบัญชื่อนั้นมาใช้ประโยชน์ต่อวิสาหกิจชุมชนในการช่วยจำ ควบคุมสินค้างเหลือ การควบคุมบัญชีลูกหนี้ การบันทึกการรับ-รายจ่ายจ่าย และการเก็บเอกสารประกอบบันทึกบัญชี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

REFERENCES

- Chantarasombat,C., & Singkeaw, T. (2012). Quality business service provide in community enterprise. *Journal of Social Sciences*, 8(2), 258-262.
- Chongchanitsit.S., (2012). Appropriate accounting guidelines for community enterprises. Manufacturers of home textiles from hand-woven cotton In San Kamphaeng district Chiangmai Province. University of Technology Rajamangala Lanna, Payap District, Chiang Mai.

- Jensirisak.S., & Phahamonto.S., (2011). Study of accounting systems For producer groups One Tambon One Product Project in Ubon Ratchathani Province. *Journal of Management Science and Science*, Year 6, Issue 1, October 2010 - March 2011
- Langkusen.S., (2011). Guidelines for developing accounting systems to be used for community shops. San Dokkaew Sub-district, Mae Tha District, Lampang Province. Academic conference Khon Kaen University Year 2011 "Development of the Future of Thai Rural: A Stable Foundation for Sustainable National Development" 27-29 January 2011.
- Mahain, J., Phungwattanankul, A., Pongka chang, T., & Wongkhumhunghan, K. (2011). The Operations and Potentiality development of community enterprises: A case study of textile product and apparel, Phatumthanee province. *Bangkok: Rajamangala University of Technology Phra Nakorn*.
- Phengpis.S.(2010). Accounting problems of accounting offices in Bangkok. *Academic journal St. John's Journal*, Year 13, Issue 14 September - December 2010, Page 61-74.
- Srikaew.B., Piyanatthun V., & Buddhadam.P, (2016). Development of financial accounting for Community enterprise Natural color weaving: A case study of Ban Nong Hua Wua Group, Khok Si Subdistrict, Mueang District, Khon Kaen Province. *Academic journal Association of Private Higher Education Institutions of Thailand In the royal patronage HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn*, Year 22, Issue 2 November 2016. Page 121 -129.
- Somswasdi, C., Thongsukhowong, A., & Nakapaksin, S (2015). The Guidelines of Management of Community Enterprises : A Case Study of DonChang Sub- district, Khon Kaen Province, *Thailand Asian Social Science Journal*, 11(5): 91-96.
- Yangtara.A. (2004). Financial Accounting. Thammasat University. Bangkok.

FINANCIAL PLANNING AND ANALYSIS AND PERFORMANCE MANAGEMENT

วิจารณ์หนังสือโดย

ปริญญา วงศ์เพชรขาว

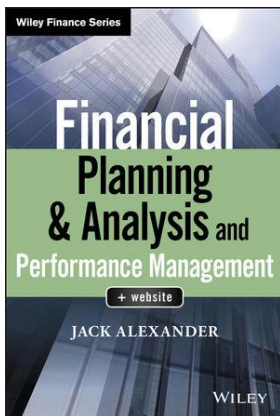
นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ชื่อหนังสือ: Financial Planning and Analysis and Performance Management

ผู้เขียน: Jack Alexander

สำนักพิมพ์: John Wiley and Sons พิมพ์ปี พ.ศ. 2561

ประวัติผู้เขียน

Jack Alexander เป็นนักบรรยายที่มีชื่อเสียงในด้านการเงินและการบริหารผลการปฏิบัติงานทางธุรกิจ Jack มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นผู้บริหารฝ่ายการเงินและบัญชี (Chief Financial Officer: CFO) มาอย่างยาวนาน ปัจจุบัน Jack ทำธุรกิจที่ปรึกษาทางธุรกิจให้แก่องค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการวิเคราะห์และวางแผนทางการเงิน และการบริหารผลการปฏิบัติงาน (Financial Planning and Analysis and Performance Management) Jack ยังได้เขียนหนังสืออีกเล่มที่น่าสนใจ ได้แก่ Performance Dashboards and Analysis for Value Creation

ลักษณะของหนังสือ

หนังสือ Financial Planning and Analysis and Performance Management เป็นตำราวิชาการทางการเงินและการจัดการที่น่าสนใจและเป็นที่ยอมรับเล่มหนึ่งในแวดวงผู้ปฏิบัติงานในภาคธุรกิจ และแวดวงการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย หนังสือเล่มนี้นำเสนอแนวคิดในการบริหารการวัดผลการปฏิบัติงานทั้งด้านการเงินและการจัดการที่ครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ได้จริง หนังสือเล่มนี้ยังระบุแหล่งข้อมูลตัวอย่างของโมเดล (Models) ตัวชี้วัดที่สำคัญเพื่อให้ผู้อ่านได้ดาวน์โหลดจาก website และนำมาศึกษาปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม ก่อนนำไปใช้จริง

องค์ประกอบของหนังสือ

ผู้เขียนแบ่งโครงสร้างหัวข้อของหนังสือไว้เป็น 5 หมวดหลัก 23 บทย่อย โดย 5 หมวดหลักดังกล่าวประกอบด้วย หมวดที่ 1 ซึ่งจะกล่าวถึงหลักการและภาพรวมทั้งหมดเกี่ยวกับการวิเคราะห์และวางแผนทางการเงิน

(Financial Planning & Analysis: FP&A) จากนั้น หมวดที่ 2 จะเป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) และหมวดที่ 3 จะกล่าวถึงการวางแผนและการจัดทำประมาณการทางการเงินเป็นหลัก ในขณะที่หมวดที่ 4 จะเน้นไปที่รายละเอียดของการบริหารจัดการและวัดผลของตัวแปรสำคัญทางธุรกิจ (Value Drivers) เช่น รายได้ กำไร และประสิทธิภาพในการบริหารเงินทุน เป็นต้น ส่วนหมวดสุดท้ายจะกล่าวถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับการประเมินมูลค่าธุรกิจ (Business Valuation) และการวิเคราะห์การลงทุน (Capital Investment Decision) โดยเนื้อหาสำคัญในแต่ละบทมีรายละเอียดดังนี้

บทที่ 1 หลักการเบื้องต้นในการวางแผนและวิเคราะห์ทางการเงิน และการบริหารผลการปฏิบัติงานเชิงธุรกิจ (Financial Planning and Analysis and Business Performance Management)

เนื้อหาในบทนี้เป็นการเกริ่นนำถึงที่มาที่ไปและวัตถุประสงค์ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนกล่าวถึงปัญหาและจุดอ่อนของระบบการวัดผลการปฏิบัติงานแบบเก่า (Traditional Measurement System) ไปจนกระทั่งแนวคิดเบื้องต้นในการบูรณาการศาสตร์และศิลป์ระหว่างการวิเคราะห์และวางแผนทางการเงิน (Financial Planning and Analysis: FP&A) และการบริหารการวัดผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) เข้าด้วยกัน ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันแล้ว จะกลายเป็นเครื่องมือในการวางแผนและวิเคราะห์ธุรกิจที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์กรทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

บทที่ 2 หลักการพื้นฐานด้านการเงิน (Fundamentals of Finance)

เนื้อหาในบทนี้เป็นการทบทวนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอัตราส่วนทางการเงินที่สำคัญ ที่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผลประกอบการในการดำเนินธุรกิจ โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากงบการเงินของกิจการเป็นหลัก

บทที่ 3 เครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ และหลักการนำไปใช้ (Key Analytical Tools and Concepts)

เนื้อหาในบทนี้กล่าวถึงเทคนิคและเครื่องมือในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจที่สำคัญ ผู้เขียนกล่าวถึงหลักการในการเลือกใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ให้เหมาะสมกับรูปแบบของข้อมูล ตั้งแต่การใช้เครื่องมือทางสถิติขั้นพื้นฐาน (Statistical Tools) การใช้เทคนิคการจำลองเหตุการณ์ (Scenario Analysis) การใช้โมเดลรูปแบบกึ่งไม้ (Decision Tree Model) ไปจนกระทั่งการใช้โมเดลสมัยใหม่ที่มีอยู่หลากหลายในปัจจุบันเพื่อวัดและวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ

บทที่ 4 การสร้างโมเดลสำหรับการวิเคราะห์และการประมาณการ (Developing Predictive and Analytical Models)

เนื้อหาในบทนี้มุ่งเน้นอธิบายหลักการเบื้องต้นในการประยุกต์ใช้โมเดลทางการเงิน (Financial Models) เพื่อการวิเคราะห์ผลประกอบการในอดีตและการคาดการณ์ผลประกอบการในอนาคต ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการตัดสินใจทางธุรกิจ ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาหลักเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) หลักการประยุกต์ใช้โมเดลทางการเงินรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้

2) โครงสร้างและขั้นตอนในการจัดทำโมเดลทางการเงินทั่วไป และ 3) คำแนะนำในการจัดทำฐานข้อมูลรูปแบบโมเดลทางการเงิน (Portfolio of Models) เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการนำไปใช้ในอนาคต ซึ่งเป็นคำแนะนำเชิงปฏิบัติที่น่าสนใจ เนื่องจากผู้เขียนแสดงตัวอย่างรูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

บทที่ 5 การเพิ่มขีดความสามารถในการวิเคราะห์ (Building Analytical Capability)

ในบทนี้ ผู้เขียนให้คำแนะนำเชิงการจัดการที่น่าสนใจเกี่ยวกับวิธีการสร้างสภาพแวดล้อมและการพัฒนาฝ่ายงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและการวิเคราะห์ข้อมูลทางธุรกิจ ผู้เขียนกล่าวถึงวิธีการต่าง ๆ ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการวางแผนและการวิเคราะห์ระดับรายบุคคล ไปจนถึงเทคนิคและเครื่องมือในระดับองค์กรเพื่อสร้างความตระหนักรู้ และสร้างสภาพแวดล้อมในการนำข้อมูลต่าง ๆ ภายในองค์กรมาใช้ในการวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินธุรกิจอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้เขียนยังปิดท้ายอย่างน่าสนใจ ด้วยการแนะนำถึงวิธีการในการวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของตัวฝ่ายงานที่นำข้อมูลทางธุรกิจไปวางแผนและวิเคราะห์เองอีกด้วย

บทที่ 6 การสื่อสารข้อมูลทางการเงิน (Communication and Presenting Financial Information)

เนื้อหาในบทนี้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่สุดองค์ประกอบหนึ่งของงานวางแผนและวิเคราะห์ข้อมูลทางธุรกิจ ซึ่งได้แก่การนำเสนอและสื่อสารข้อมูลผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ให้แก่ผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจด้านต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวนำข้อมูลไปใช้ได้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้เขียนได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ และเทคนิคในการนำเสนอและสื่อสารข้อมูลอย่างเข้าใจง่ายและมีลำดับขั้นตอน ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการเล่าให้เห็นภาพถึงโครงสร้างการตัดสินใจทางธุรกิจ ในองค์กรทั่วไป เพื่อรับรู้วัตถุประสงค์ของการนำข้อมูลไปใช้ ต่อมาผู้เขียนบรรยายองค์ประกอบและวิธีการในการนำเสนอเนื้อหาในแต่ละครั้ง และสุดท้าย ผู้เขียนได้อธิบายถึงเทคนิคและเครื่องมือต่าง ๆ ในการแปลงข้อมูลเชิงตัวอักษรเป็นข้อมูลเชิงรูปภาพ เพื่อให้การนำเสนอและการสื่อสารไปสู่ผู้รับสารอยู่ในรูปแบบที่เข้าใจและจดจำได้ง่าย

บทที่ 7 การบริหารผลการปฏิบัติงานของธุรกิจ (Business Performance Management)

เนื้อหาในบทนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าสู่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการบริหารผลการปฏิบัติงานของธุรกิจ (Business Performance Management) ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความหมายทั่วไปของการบริหารผลการปฏิบัติงานในองค์กร ในขณะที่ประเด็นสำคัญที่สุดในบทนี้ได้แก่การนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงนโยบาย (Performance Framework) เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมและกระบวนการ (Process) ที่จะก่อให้เกิดระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานในองค์กรที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

บทที่ 8 ตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่สำคัญ (Dashboards and Key Performance Indicators)

ในบทนี้ ผู้เขียนกล่าวถึงตัววัดประสิทธิภาพต่าง ๆ (Key Performance Indicators: KPIs) ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ พร้อมยกตัวอย่างให้เห็นภาพและเข้าใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างรายงานตัวชี้วัดในรูปแบบต่าง ๆ (KPI Dashboards) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่นำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจ

บทที่ 9 การยกระดับระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานไปสู่ระดับองค์กร (Institutionalizing Performance Management)

หลังจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้และการนำเสนอรายงานตัววัดประสิทธิภาพในบทก่อนหน้า ในบทนี้ ผู้เขียนจึงมุ่งเน้นเพิ่มเติมไปที่ประเด็นของการกำหนดแนวปฏิบัติ (Process) เพื่อให้บุคคลในองค์กรมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมและนำไปปฏิบัติได้จริงมากขึ้น ผู้เขียนได้นำเสนอปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการใช้ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานในองค์กร ควบคู่ไปกับปัจจัยด้านลบที่อาจนำไปสู่ข้อผิดพลาดและความล้มเหลวในการใช้ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานดังกล่าว

บทที่ 10 การสร้างตัววัดผลให้แก่ตัวแปรสำคัญได้แก่: นวัตกรรม ระบบที่ยืดหยุ่น และทรัพยากรมนุษย์ (Measuring and Driving What's Important: Innovation, Agility and Human Capital)

ในบทนี้ ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดสมัยใหม่ในการเลือกตัวแปรที่สำคัญ (Value Drivers) เพื่อสร้างตัววัดผลต่อตัวแปรดังกล่าว ผู้เขียนได้กล่าวเปรียบเทียบว่า ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานแบบเดิมมักจะเน้นเฉพาะตัววัดแปรในด้านการเงิน (Financial Measures) และการผลิตสินค้าหรือบริการ (Operational Measures) ในขณะที่ระบบการบริหารผลงานสมัยใหม่ได้มุ่งเน้นเพิ่มเติมไปที่การกำหนดตัววัดผลให้แก่ปัจจัยสำคัญอีก 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ด้านนวัตกรรม (Innovation) 2) ระดับความยืดหยุ่นของระบบการทำงานที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอก (Agility) และ 3) ทรัพยากรมนุษย์ (Human Capital)

บทที่ 11 การใช้ปัจจัยภายนอกประกอบการชี้วัดผลการปฏิบัติงานและการวิเคราะห์คู่แข่ง (The External View: Benchmarking Performance and Competitive Analysis)

เนื้อหาในบทนี้นำเสนอวิธีการเพิ่มเติมในการกำหนดตัววัดผลการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ผู้เขียนให้คำแนะนำถึงวิธีการใช้ข้อมูลจากภายนอก ด้วยการนำข้อมูลภาพรวมของตลาด กลุ่มลูกค้า และคู่แข่งมาสร้างเป็นตัวชี้วัดเปรียบเทียบควบคู่ไปกับตัววัดผลการปฏิบัติงานที่กำหนดกันเองภายในองค์กร ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าจะช่วยสร้างความชัดเจนและความสมเหตุสมผลในการกำหนดค่าเป้าหมายของตัวชี้วัดต่าง ๆ ขององค์กร ได้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 12 ข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการวางแผนทางธุรกิจและการจัดทำประมาณการทางการเงิน (Business Projections and Plans: Introduction and Best Practices)

ในบทนี้ ผู้เขียนกล่าวถึงแนวคิดทั่วไปในการจัดทำประมาณการทางการเงิน อาทิเช่น การแบ่งประเภทของโมเดลประมาณการทางการเงินตามวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ แนวปฏิบัติในการกำหนดสมมติฐานทางการเงินต่าง ๆ และแนวคิดในการเชื่อมโยงประมาณการทางการเงิน และตัววัดผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น

บทที่ 13 การคาดการณ์งบประมาณ และแผนการปฏิบัติงาน (Budgets, Operating Plans and Forecasts)

เนื้อหาในบทนี้มุ่งเน้นไปที่วิธีการในการจัดทำแผนและประมาณการระยะสั้น หรือประมาณ 3 เดือนถึง

18 เดือนข้างหน้า ผู้เขียนได้กล่าวถึงความแตกต่างของคำว่า “งบประมาณ (Budget)” และ “แผนการปฏิบัติงาน (Operating Plan)” ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ผู้เขียนยังให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการจัดทำประมาณการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รวมไปถึงการนำเสนอตัวอย่างที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

บทที่ 14 การคาดการณ์ทางการเงินในระยะยาว (Long-term Projections)

เนื้อหาในบทนี้จะคล้ายคลึงกับเนื้อหาในบทก่อนหน้านี้ เพียงแต่เป็นการจัดทำแผนและประมาณการระยะยาว ความแตกต่างที่สำคัญคือรูปแบบของการนำไปใช้ในการตัดสินใจ เนื่องจากการประมาณการทางธุรกิจในระยะยาวมักจะไม่แน่นอนของผลลัพธ์ค่อนข้างสูง ดังนั้น ผู้เขียนจึงเน้นการสร้างความเข้าใจต่อการนำมาใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจ

บทที่ 15 การวิเคราะห์และวางแผนรายได้และกำไรขั้นต้น (Revenue and Gross Margins)

เนื้อหาในบทนี้มุ่งเน้นไปที่หลักการสำคัญในการประมาณการและวางแผนรายได้และต้นทุนในการขายหรือบริการ ผู้เขียนได้จำแนกองค์ประกอบของปัจจัยสนับสนุนของรายได้และกำไรขั้นต้น (Gross Profit) โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยภายนอก (External Factors) และปัจจัยภายใน (Internal Factors) นอกจากนี้ ผู้เขียนยังอธิบายถึงขั้นตอนในการจัดทำประมาณการรายได้ รวมถึงเครื่องมือที่สำคัญเพื่อใช้ในการวิเคราะห์โมเดลประมาณการ ในช่วงสุดท้าย ผู้เขียนได้เสนอแนะและยกตัวอย่างตัวชี้วัด (KPIs) ที่เกี่ยวข้องกับรายได้และกำไรขั้นต้น ที่เป็นที่ยอมรับและนิยมใช้กันในปัจจุบัน

บทที่ 16 การวิเคราะห์และวางแผนประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (Operating Expenses and Effectiveness)

การประมาณการและวางแผนรายได้และกำไรขั้นต้นในบทก่อนหน้านี้มักจะมีข้อจำกัดในระดับหนึ่ง ดังนั้น ในบทนี้ ผู้เขียนจึงอธิบายเพิ่มเติมถึงการวางแผนและวัดผลของตัวแปรด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (Operating Effectiveness) ซึ่งนับได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญในการเพิ่มมูลค่าให้แก่ธุรกิจเช่นกัน ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการนำเสนอกรอบแนวคิดที่ระบุปัจจัยสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่

จะก่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารจัดการ จากนั้น ผู้เขียนได้แนะนำและยกตัวอย่างตัวชี้วัดที่สำคัญสำหรับการวัดประสิทธิผลของการบริหารจัดการ โดยอธิบายควบคู่ไปกับการกระบวนการในการจัดทำรายงานข้อมูล (Dashboard) เพื่อนำไปใช้สื่อสารภายในองค์กร

บทที่ 17 การวิเคราะห์และวางแผนการใช้เงินทุนหมุนเวียน (Capital Management and Cash Flow: Working Capital)

การบริหารจัดการเงินทุนแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) การบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียน (Working Capital) และ 2) การบริหารจัดการเงินทุนระยะยาว ในบทนี้ จะมุ่งเน้นไปที่เนื้อหาของการวิเคราะห์และวางแผนจัดการเงินทุนหมุนเวียนเป็นหลัก ผู้เขียนได้แยกองค์ประกอบของตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียนไว้ 2 ประเภท ได้แก่ 1) ลูกหนี้การค้า และ 2) สินค้าคงคลัง โดยในแต่ละองค์ประกอบผู้เขียนให้แนะนำและยกตัวอย่างตัวชี้วัด (KPIs) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้และเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน

บทที่ 18 การวิเคราะห์และวางแผนการใช้เงินทุนระยะยาว (Capital Management and Cash Flow: Long-term Assets)

ในบทนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงหลักการวิเคราะห์และวางแผนการจัดการเงินทุนระยะยาว ผู้เขียนได้นิยามการบริหารจัดการเงินทุนระยะยาวเชื่อมโยงไปกับการใช้สินทรัพย์ถาวรเป็นหลัก โดยเนื้อหาสำคัญสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรก ผู้เขียนให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการในการบริหารจัดการการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร ในขณะที่ส่วนที่ 2 จะเป็นการเสนอแนะและยกตัวอย่างตัวชี้วัดสำคัญเพื่อนำมาใช้ประเมินประสิทธิภาพของการวางแผนและบริหารจัดการเงินทุนระยะยาว

บทที่ 19 ความเสี่ยงและต้นทุนทางการเงิน (Risk, Uncertainty and Cost of Capital)

เนื้อหาในบทนี้เป็นการแนะนำและอธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยง ซึ่งจะถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการวิเคราะห์และวางแผนทางธุรกิจเช่นกัน ในบทนี้ ผู้เขียนได้อธิบายนิยามของคำว่าความเสี่ยงซึ่งคือนิยามเชิงคุณภาพ และจากนั้นจึงอธิบายเชื่อมโยงไปสู่การประยุกต์ใช้ต้นทุนทางการเงินเฉลี่ยของเงินทุน (Cost of

Capital) ซึ่งเป็นนิยามเชิงตัวเลขสำหรับความเสี่ยง นอกจากนี้ ผู้เขียนยังกล่าวถึงตัวชี้วัดระดับความเสี่ยงที่สำคัญที่หลายธุรกิจนิยมใช้ในปัจจุบัน

บทที่ 20 หลักการเบื้องต้นในการวิเคราะห์การลงทุน (Capital Investment Decisions: Introduction and Key Concepts)

ในบทนี้ ผู้เขียนเน้นการอธิบายหลักการทั่วไปของการวิเคราะห์การลงทุน ผู้เขียนได้นิยามว่าการลงทุนประกอบด้วย การซื้อสินทรัพย์ถาวร การสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการรูปแบบใหม่ และการลงทุนอื่นใดที่มีระยะเวลาโครงการยาวนานพอสมควร ผู้เขียนยังได้อธิบายถึงกระบวนการในการวิเคราะห์และอนุมัติการลงทุนที่ใช้กันในการธุรกิจทั่วไป นอกจากนี้ผู้เขียนยังปิดท้ายด้วยการนำเสนอเครื่องมือทางทฤษฎีในการวัดความเป็นไปได้ของการลงทุน อาทิเช่น อัตราผลตอบแทนของโครงการ (Internal Rate of Return) หรือระยะเวลาคืนทุน (Payback Period) เป็นต้น

บทที่ 21 หัวข้อสำคัญเกี่ยวกับการวิเคราะห์การลงทุน (Capital Investment Decisions: Advanced Topics)

เนื้อหาในบทนี้เป็นการเพิ่มเติมจากเนื้อหาในบทก่อนหน้านี้ที่ แนะนำเครื่องมือในการวิเคราะห์และวัดความเป็นไปได้ของการลงทุนที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้เขียนได้อธิบายถึงการประยุกต์ใช้ความเสี่ยง (Risk) และต้นทุนทางการเงินเฉลี่ยของเงินทุน (Cost of Capital) ในการประเมินโครงการลงทุน อีกทั้งยังแนะนำเทคนิคในการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของการลงทุน (Sensitivity Analysis) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ (Scenario Analysis) หรือแม้กระทั่งการวิเคราะห์โดยใช้โมเดลกิ่งไม้ (Decision Tree Model) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการตัดสินใจเลือกลงทุนในโครงการใดโครงการหนึ่ง

บทที่ 22 การประเมินมูลค่าทางธุรกิจ (Business Valuation and Value Drivers)

ในบทนี้ ผู้เขียนกล่าวถึงหลักการทั่วไปในการประเมินมูลค่าทางธุรกิจ ในส่วนแรก ผู้เขียนอธิบายถึงนิยามของคำว่า “มูลค่าทางธุรกิจ (Business Value)” รวมทั้งวิธีการในการคำนวณมูลค่าทางธุรกิจ ซึ่งแบ่งได้ 2 วิธี ได้แก่ วิธีการคิดลดกระแสเงินสด (Discounted Cash Flow Model) และการประเมินมูลค่าแบบสัมพัทธ์ (Relative

Valuation) ในขณะที่ยกตัวอย่างให้ผู้เขียนได้เสนอกรอบแนวคิดและวิธีการบริหารและวัดผลของตัวแปรสำคัญทางธุรกิจ เพื่อช่วยกำหนดเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าทางธุรกิจของกิจการ

บทที่ 23 การวิเคราะห์ธุรกรรมการควบรวมธุรกิจ (Analysis of Mergers and Acquisitions)

ในบทก่อนหน้านี้เป็นองค์ความรู้ให้การประเมินมูลค่าทางธุรกิจ ดังนั้นในบทนี้ ผู้เขียนจึงอธิบายเพิ่มเติมถึงการนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการเข้าทำธุรกรรมเกี่ยวกับการควบรวมกิจการ (Mergers and Acquisitions) เนื้อหาส่วนแรกในบทนี้ประกอบด้วย การอธิบายองค์ประกอบของมูลค่าของธุรกรรมการควบรวมกิจการ ซึ่งได้แก่ มูลค่าของกิจการเป้าหมาย รวมกับมูลค่าของการสนธิกำลังทางธุรกิจ (Synergy) ในขณะที่ เนื้อหาในส่วนหลังเน้นไปที่การกล่าวถึงข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่มักจะเกิดขึ้น หรือถูกมองข้ามในระหว่างการดำเนินธุรกรรมการควบรวมกิจการ

ความคิดเห็นของผู้แนะนำหนังสือ

ผู้วิจารณ์มีทัศนคติต่อหนังสือเล่มนี้ ดังนี้ หนังสือเชิงวิชาการเล่มนี้นับว่าเป็นหนังสือด้านการวิเคราะห์และวางแผนทางธุรกิจที่น่าสนใจและคุ้มค่าในการอ่านมากที่สุดเล่มหนึ่ง หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่กระชับและครบถ้วนด้วยสำนวนในการเขียนที่เข้าใจง่าย สามารถจำแนกและไล่เรียงหัวข้อในการนำเสนอได้อย่างชัดเจนและน่าติดตาม เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มีการผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีและประสบการณ์เชิงปฏิบัติในโลกของธุรกิจจริงได้อย่างลงตัว มีการนำแนวคิดของการวางแผนและการวิเคราะห์ทางการเงิน (Financial Planning and Analysis) มาผนวกกับศาสตร์ในการบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) มีการยกตัวอย่างที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนมากนัก เพื่อขยายความแนวคิดในแต่ละประเด็นให้ชัดเจนมากขึ้นเป็นระยะ ๆ หนังสือเล่มนี้จึงถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้ที่สนใจในศาสตร์และศิลป์ของการบริหารการวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของธุรกิจในองค์กรต่าง ๆ และนำไปสู่การศึกษาต่อยอดในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการวัดผลที่มีความซับซ้อนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป